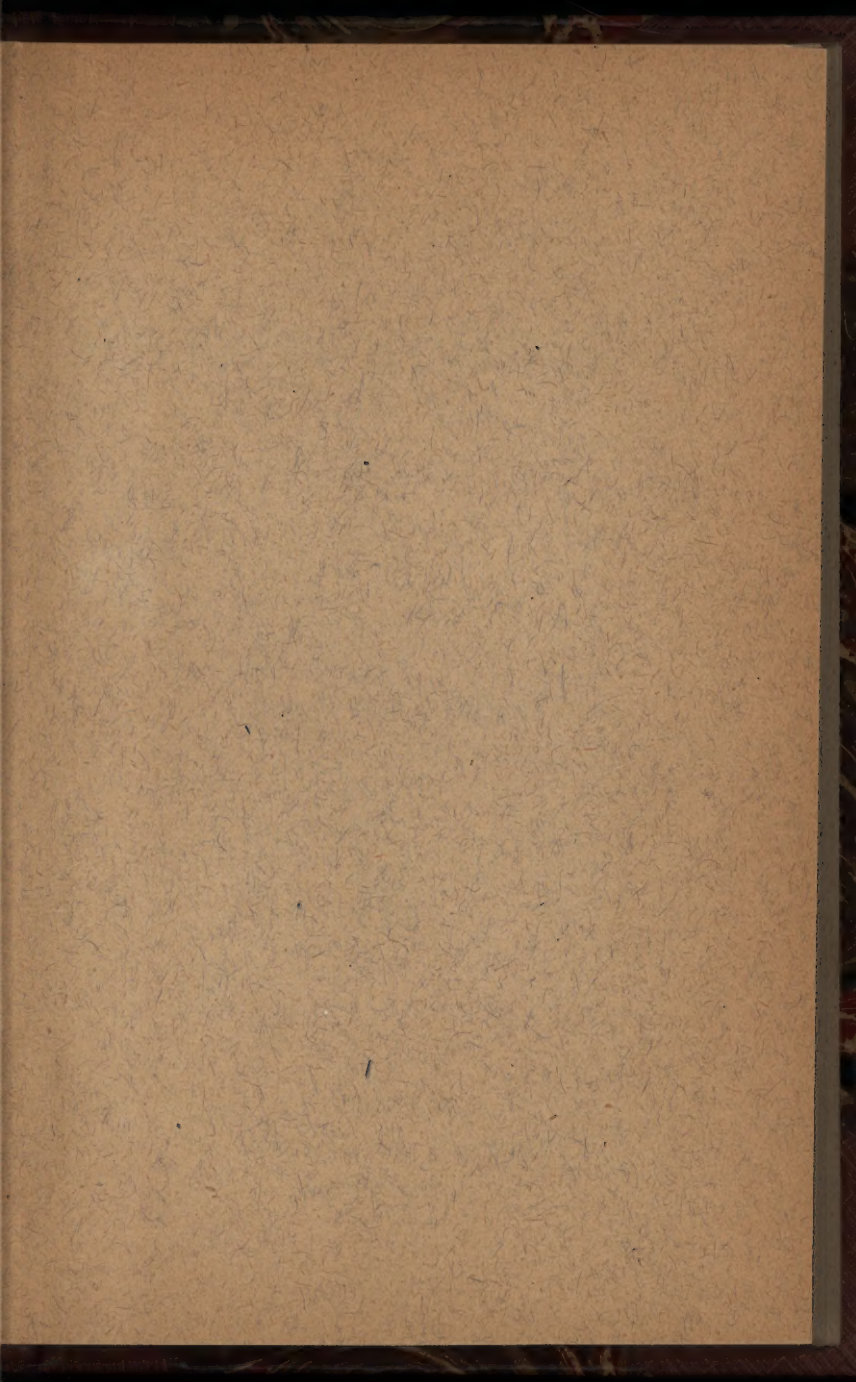

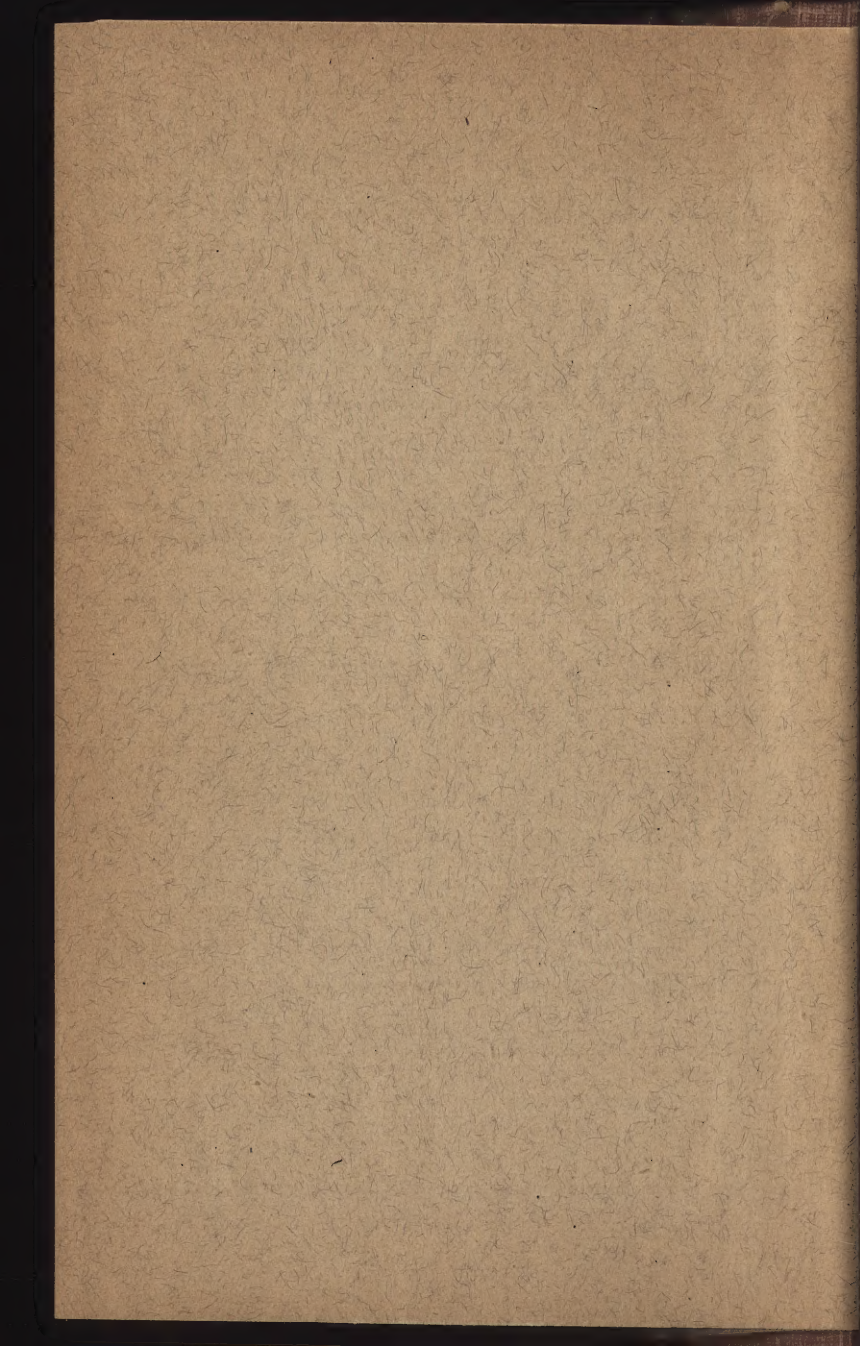
EX LIBRIS

EINAR GJERSTAD

LUCII APULEI
METAMORPHOSEON

LIBRI XI.

RECENSUIT

J. VAN DER VLIET.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXXXVII.

LIBRARY

THE GETTY CENTER

LIBRARY

LIBRARY

LIBRARY

LIPSIÆ: TYPIS B. G. TEUBNERI.

THE GETTY CENTER
LIBRARY

UT ITALIAE REDDATUR

QUOD ITALIAE DEBETUR

VIRO AMPLISSIMO

EMANUEL GIAN TURCO

IN REGNO ITALIAE INSTITUTIONI PUBLICAE PRAEFECTO

HUNC LIBRUM

DEDICAT NUNCUPAT

AUCTOR.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PRAEFATIO.

Iam dudum uiri docti, quo plenius et accuratius de textu Metamorphoseon iudicaretur, nouam collationem desiderarunt codicis Florentini, qui indicatur littera φ . Erat enim manifestum, hunc librum, antequam exemplum ab altero quidem correctore immutatum esset nec non antequam multa tempore et usu euanida a rescriptore essent uel repetita uel interpolata, ex optimo et antiquissimo teste (F) descriptum permultis locis sinceram seruasse scripturam. Postquam Eyssenhardtius codicem F „plene contulit“, alterum uero codicem multis locis „inspexit“, equidem inuersam rationem secutus codicem F plurimis in locis contuli, φ contra plene excussi. Si qua, ut fit, postea subnascebantur dubia, professor Florentinus Hieronymus Vitellius, uir non magis propter doctrinam, quam propter beneuolentiam praedicandus nec non eius discipulus u. d. N. Testa in meum usum utrumque codicem denuo inspexerunt.

Notissima est Keilii sententia, omnes codices, quos quidem in Italia uidisset, ex F esse deductos. Quanquam semper speraui fore ut aliquando alterius cuiusdam recensionis inuenirem uestigia, confitendum est adhuc me in illis, quae mihi de codicibus Apuleianis innotuerint, non repperisse, cur de placito Keiliano discederem.

Eyssenhardtius librorum Florentinorum lectiones, quam complures, libris non inspectis, secus suspicati sunt, omnino satis diligenter repraesentauit: nonnulla tamen omisit, in aliis errauit, in re critica neque ita multum neque satis feliciter est uersatus, uirorum doctorum studia fere prorsus neglexit.

Apuleius mihi quidem semper uisus est requirere editorem et cautum et audacem, qui, diligenter ratione habita generis scribendi Apuleiani nec non litterarum ductus et sententiae tenorem sedulo secutus, quaecunque merito corrupta uiderentur, probabiliter instauraret. Talem quatenus editorem praestiterim, candidus iudicato lector. Saepius mihi loca lacunosa deprehendere uisus sum et ea ad integritatem reuocare sum conatus: namque firmiter persuasum habeo in omnibus fere ueterum scriptis non minus multa esse omissa, quam corrupta. Sedulo autem collegi quae uiri docti, huius praesertim saeculi, de uerbis et operibus Apuleianis disseruerant, et si qua esse uiderentur probabilia, in meum conuerti usum.

Quod ad uerborum scripturam attinet, quantum eius fieri potuit, uetustioris codicis Florentini scribendi rationem sum secutus, neque, ubi codex sibi parum constat, omnia ad unam normam reuocaui. Ubi uero sine grauib. immutationibus aequabilitas scripturae restitui potuit, uniformitatem sequi non neglexi, in ea re fere obsecutus praeceptis, quae statuerant H. Muellerus in recensione editionis Eyssenhardtianae (Zeitschr. f. d. Gymn. Wes. 1871 p. 43 sqq.) et H. Petschenigius (Wiener Studien 1882 p. 136 sqq.). Ne codicis quidem in assimilandis uerborum compositorum praepositionum consonantibus inconstantiam emendare studui, ne lectori suum iudicium eriperetur neue una cum zizania recentioris scripturae et bonas fruges ueteris lectionis reicerem.

Quin ϕ ex F esset descriptus, nemo adhuc fuit, qui dubitaret: neque de ea re dubitari licet, quanquam aliquot locis in ultima¹⁾ praesertim parte operis inter utrius-

1) Cf. 243. 29 *medicinae proventus* F *medicinae euentus pro-*
bentur ϕ ; 261. 21 *cupidus promissi* F *cupidissime* ϕ ; 262. 21 *per-*
humano F (sed p in ras.) *inhumano* ϕ ; 262. 27 *uirentis* F *florientis*
 ϕ^1 *uirentis* ϕ^2 ; 266. 12 *quies* F *dies* ϕ^1 *quies* ϕ^2 ; 275. 10 *committere*
F *promittere* ϕ^1 *committere* ϕ^2 . Ex prioribus libris pro exem-
plis sint: 2. 20 *exerto* F *exorto* ϕ ; 5. 21 *quod uinctui quod tersui*
F *quod uictui quod tonsui* ϕ ; 7. 26 *ronchis* F *ratis* ϕ ; 27. 25

que codicis lectiones non ita leue discrimen obtinet. Vel tres uero loci sufficiant ad probandum φ ex F originem duxisse, scilicet 10. 9 ubi F habet: *uite* (sed *e* ex correctura natum est) & *alipsonis*, φ : *uit. et calipsonis* (sed *e* addidit manus correctoris), ut appareat utrumque habuisse: *uit et alipsonis* i. e. *uice Calipsonis*. Alter locus est 266. 16 *retabar* F¹ *retardabar* F² *retabar* φ . Tertium denique habes 275. 2 *inter sacrum et osaxum* φ ; idem fuit in F sed ibi *o* est erasum. His addi possunt 58. 23 *huius di* F¹ φ *huius modi* F² et absurda lectio 70. 11 ubi F¹ et φ scribunt: *cum filio* pro uero *consilio*, quod praebet F²; 74. 25 *sed dum sedulo* F φ , quae est dittographia pro simplici *sedulo*; 149. 32 *aliares* F¹ φ pro *saliares*; 275. 12 *derascapi* F φ . Prae ceteris uero idonea est ad demonstrandum φ ex F fluxisse lacuna, qua laborant complures uersus folii 160 r. et 160 u., quae redit in φ folio 43 r. et 43 u., ubi uero hiatus altera manu sunt expleti. Minoris momenti sunt aliquot lacunulae p. 85, quae tamen et ipsae in utroque codice obtinent: sunt utrobique sed non plane eadem ratione expletae altera manu. De maioribus lacunis fusius egi Mnemosyne 1895. 175—181.¹⁾

Scriba tamen codicis φ tacite saepe scribendo in suo exemplari exempli lectionem emendat. Exempla: 8. 26 *proiecta* φ , *proiectas* F¹; 9. 2 *numinis* φ *nominis* F¹; 9. 7 *insolita* φ *insota* F¹; 11. 11 *per* φ $\bar{p}$ F; 13. 16 *fumis* φ *finis* F¹; 16. 15 *nichil inquit* φ *inquit nichil* F¹; 28. 13 *pfrui* φ *pstrui* F; 28. 14 *ratio. t* φ *ratione t* F; 33. 11 *labem* φ *lauem* F¹; 35. 1 $\bar{i}$ *effusum* φ *ineffusam* F¹; 35. 4 *renudata* φ *renundata* F; 35. 8 *obumbrans* φ *ob-*

aspectu F *affectu* φ ; 43. 11 *Zatchlas* F *Tacha* φ ¹ *Tachas* φ ²; 53. 21 *rennuentem* F *renitentem* φ . Neque tamen haec discrimina tanti momenti sunt, ut credere cogamur uel φ plane diuerso fonte esse haustum, uel non statim ex F, sed uno pluribusue exemplaribus interpositis, esse descriptum.

1) Extant praeterea lacunae in φ 140. 14; quas quae manus impleuit, eadem aliquot uerba intulit 167. 11 et 13, sed diuersa est ab illa, quae addidit deficientia 166. 6 et 26.

umbras F¹; 35. 23 *quadam* φ *qudam* F¹; 38. 22 *illis* φ *illo* F¹; 44. 19 *tepentem* φ *tepente* F; 57. 10 *hauriebam* φ *audiebam* F¹; 58. 13 *humi iacebant* φ *humidi iacebant* F¹; 61. 3 *nec domuitionem* φ *necdum uitionem* F¹; 70. 20 *nec* φ *ne* F¹; 83. 9 *ommiscent* φ *ommisceunt* F; 121. 22 *profugos* φ *p fugas* F; 138. 1 *clamosis* φ *clamos* F¹; 152. 4 *ciuitatem* φ *ciuitates* F¹; 152. 20 *uni* φ *uti* F¹; 155. 19 *certe* φ *certem* F¹; 173. 15 *capulum* φ *caput* F; 196. 27 *cibatum* φ *cibatu* F; 210. 18 *contentus* φ *contectus* F; 235. 13 *pausi* φ ¹ *pauxi* F.

Saepius etiam scriba φ *temere mutauit et corrupit lectionem* F. Exempla: 8. 2 *repignato* F *repuignato* φ (cf. 175. 10); 20. 15 *denerium* F *denarios* φ ; 20. 22 *paccitis* F¹ *parcitis* F² *partis* φ ¹ *parcitis* φ ²; 21. 1 *mali debent coherceri* F (*t in debent habet figuram similem τοῦ ο*) *malos debeo cohercere* φ ; 23. 10 *accedis et salutas* F *accedas et saluta* φ ; 27. 25 *aspectu* F *affectu* φ ; 29. 6 *gratiam* F *grauam* φ ; 30. 23 *in aetate* F *iam aetate* φ ; 31. 26 *inquirenti* F *acquirenti* φ ; 32. 18 *iuxtim* F *iuxta* φ ; 45. 5 *iniecta soī* F *iniecta oī* φ ; 53. 10 *flagicorum* F *flagitiorum* φ ; 70. 31 *perfossus* F *percussus* φ ; 72. 17 *ouili* F *ciuili* φ (cf. 83. 8 *ciuilitur* F¹ *similiter* φ); 77. 9 *iam certus* F (*ce rescriptum est*) *uirtus* φ ; 163. 2 *nisus* F *innisus* φ ; 165. 16 *umbrosu* F *umbroso* φ ; 171. 10 *qđ* F *qui* φ ; 196. 6 *perducit* F *producit* φ ; 220. 25 *deuersori* F¹ *deuersoris* φ ; 232. 10 *cuiusmodi* F *eiusmodi* φ ; 238. 13 *inalbabant* F *inalbant* φ ¹; 244. 8 *effundit* F *effudit* φ ; 247. 30 *celo* F *celum* φ ; 248. 7 *addixisset* F *addidisset* φ ; 258. 24 *obuium* F *ouium* φ .

Aliquoties φ *in describendo* F *omisit superflua*. Exempla: 232. 5 φ *omisit alterum tertius, quod in F repetitum sed postea inductum est*; 249. 3 *ubi scites ante scitissimum in F inductum est, in* φ *prorsus omisum*. Haec igitur in F inducta sunt uel ipsa manu scribae φ uel ab alio antequam ille F descripsit. Complura contra in F inducta sunt, quae φ neque omisit neque expunxit. Exempla: 10. 20 *succussus sum* F¹ φ (*sum in F est in-*

ductum); 32. 11 *eum* in F inductum est; 80. 8 *ut ipse habebat* inducta sunt in F; 82. 13 *stepitus scilicet* inducta in F; 171. 9 *lingue satiati* inducta in F; 173. 11 *secta* inductum in F; 179. 16 *q* — *p̄minebatur* inducta in F; 213. 29 *quod scimus illud* inducta in F; 235. 14 *salute me prosequentium* inducta in F; 263. 17 *cuius* — *rogaueris* inducta in F. Est igitur ueri simile haec esse expuncta post φ conscriptum.

Saepius φ male ex F descriptus ex ipso F correctus est. Exempla¹⁾: 16. 23 *fidem F per fidem φ i. m. c. fidem*; 26. 22 *manu eius F manuq;* ^{eius} φ (*eius add. m. r.*); 33. 13 *cachinnum F cantum φ* (*ch add. m. r.*); 35. 19 *interdum F indum φ* (*ter add. m. r.*); 36. 16 *crustalum F cristalum φ^1 crustalum φ^2* ; 80. 17 *ire//// F aret φ^1 iret φ^2* ; 83. 9 *ommisceunt F ommiscent φ* (*hic φ ex F perperam correctus est*); 151. 14 *quam simul F quam primum φ^1 quam simul φ^2* ; 156. 26 *suum in φ omissum add. m. 2*; 232. 4 *illos in φ omiss. add. m. 2*; 262. 27 *uirentis F florentis φ^1 uirentis φ^2* ; 266. 12 *quies F dies φ^1 quies φ^2* ; 276. 20 *ac letę F ac lege φ* (*$\bar{i}$ add. m. r.*).

φ descriptus per se correctionem passus est. Exempla: 10. 9 *uita et calipsonis φ^2 uite et alipsonis F²*; 15. 5 *iantaculum φ* (*pr. a in ras.*) *ientaculum F*; 15. 14 *faucibus φ^2 facibus F*; 18. 8 *ominare φ^2 nominarc F*; 24. 23 *aures φ* (*e in lit.*) *auris F*; 25. 2 *ope* (*e ex a correctum est*) *φ opera F*; 29. 7 *lenē* (*— add. m. r.*) *φ lene F*; 31. 5 *latum φ^1 F lacum φ^2* ; 31. 16 *istū //// φ istud F*; 37. 25 *lepidi φ^2 lepidis φ^1 F*; 38. 6 *eminens F φ* (*i. mg. φ c. eminus*); 41. 21 *accurro et admoto φ^2 accuro et amoto φ^1 F*; 46. 24 *magis //// F magisque φ^1 magis magisque φ^2* ; 235. 26 *pocillatore φ^2 pocillatorem φ^1 F*; 235. 27 *coniuens φ^2 conibens φ^1 F*.

1) Eodem pertinent ea quae collegit Beytius ex Apologia, p. 34. Ann. 2.

φ in describendo F solet mutare exempli orthographiam: plerumque assimilat consonantes in uerbis compositis; scribit rursus, F contra plerumque rursus, *puplicus* pro *publicus*; addit uel omittit *h*; scribit *e* ubi F dederat *e*, *i* pro *u*, talia. Exempla: 10. 1 *opperior* F *ope-rior* φ; 16. 23 *hercules* F *ercule* φ; 18. 24 *cunctantem* F *cuntantem* φ; 24. 2 *byrrena* F *birrena* φ; 24. 13 *pulcher-ima* F *pulcerrima* φ¹; *columnis* F *columpnis* φ; 24. 14 *adtolerabant* F *attolerabant* φ; 24. 20 *introeuntibus* F *introheuntibus* φ¹; 25. 11 *autumnus* F *autumpnus* φ; 28. 17 *hilaris* F *hylaris* φ; 28. 23 *nephas* φ; 30. 14 *rursum* F *rursus* φ; 33. 12 *adstantes* F *astantes* φ; 35. 13 *grabatulo* F *grabatulo* φ; 35. 17 *hancelantes* F *anelantes* φ; 36. 1 *publicam* F *puplicam* φ; 36. 16 *crustallum* F *cristalum* φ; 37. 22 *exurgere* F¹ *exurgere* φ¹. Possunt haec exempla in infinitum augeri: quandoquidem uero ad orthographiam constituendam φ nullius momenti est, nisi ubi facere potest ad lectiones F elucidandas, satis erit breuiter rem semel indicasse.

Praeterea in φ orthographia scribae manu posteriore saepius est mutata. Exempla: 29. 22 *conglouatos* φ¹ *conglobatos* φ²; 30. 12 *illisu* φ (prior *l* in ras.) *inlisu* F; ib. 13 *allinescente* φ (*ll* in ras.) *adlibescente* F; 37. 19 *obtus* φ (*b* ex *p* correcta est) *optutus* F; 48. 14 *astituor* φ² *adstituor* φ¹F; 49. 16 *hostiatim* φ² *ostiatim* φ¹F.

Quod attinet ad F, manifestum est illum codicem multis locis esse correctum, postquam φ descriptus esset. Exempla: 10. 5 *Pa*thia* F *Panthia* φ; 15. 24 *ille deletum est* in F, non *del.* in φ; 21. 5 *o Luci* F² *Luci* F¹φ (cf. 26. 25); 24. 3 *educatores frequentatum* F² *frequentatum* *educatores* F¹φ; 29. 8 *cerul*us* F *ceruleus* φ; 31. 29 *facturum* F² *futurum* F¹φ; 32. 11 *diem* F² *eum* *diem* F¹φ; 32. 15 *afferret* F² *auferret* F¹φ; 32. 18 *consauitus* F¹ *consauatus* φ *consabiatus* F²; 38. 10 *cum* F² *tum* F¹φ; 45. 15 *conuenirent* F² *conuenissent* F¹φ; 46. 2 *biberes* F² *bibere* F¹φ; 46. 27 *hos* F² *hoc* F¹φ; 70. 11 *cum filio* F¹φ¹ *consilio* F²; 86. 4 *idoneam* F (*a* in ras.)

idoneum φ ; 124. 24 *uocabor auia* (*r a* in ras. m. 2) F; 126. 10 *exanclata* F φ *exanclata est* F²; 144. 17 *non non* F¹ φ *non si* F²; 149. 32 *aliares* F¹ φ *saliares* F²; 157. 9 *puellu* F¹ *puella* φ *puellus* F²; 176. 18 *exasperati* (*er* in litura) F *exaspernati* φ ; 181. 12 *conterui* F² *congerui* φ ; 197. 15 *quale* F¹ φ *quales* F²; 197. 23 *ppsi* F¹ φ *pspsi* F²; 197. 29 *nare* F¹ φ *nares* F²; 213. 24 *galatum* F¹ φ *calatum* F²; 214. 12 *musteletitiam* F¹ φ *mustele etiam* F²; 235. 24 *quoque* F¹ φ *quodque* F²; 241. 9 *iunenali* F¹ φ *iunenalis* F²; 253. 26 *copiam e* F¹ φ *copiam* * F².

Saepius quidem F *post* φ *descriptum in eodem loco bis correctus est*, uelut 97. 12 *ut* F¹ φ *at* F² *et* F³; 99. 19 *co*entia* F² *cōbentia* F³; 113. 19 *aliquam* F² *antequam* F³.

F et φ *haud semel eadem ratione eadem fortasse manu sunt correcti*. Exempla: 13. 5 *exanclasti* F² φ ² (*in utroque libro c est in rasura latiore*); 20. 22 *pacitidis* F¹ *partis* φ ¹ *parcitis* F² φ ²; 29. 22 *conglouatos* F¹ φ ¹ *conglobatos* F² φ ²; *ib. adtraxerat* F¹ φ ¹ *adstrinxerat* F² φ ²; 42. 28 *reueriter* F¹ φ ¹ *seueriter* F² φ ² (*minus recte se habent, quae Eyssenhardtijs de hoc loco tradit*); 47. 9 *ponicontibus* F¹ *punicantibus* F² φ ² (*est autem in* φ *in ras. scriptum*); 121. 8 *ripa sinachi* φ ¹ *ripas inachi* φ ² *ripas inachi* F (*sed s et i in litura*); 245. 16 *diligentes* F¹ φ ¹ *diligenter* F² φ ²; 28. 19 *probaturam* F¹ φ ¹ *probaturae* F² φ ², *nisi quod tertia manus in F lectionem denuo mutauit*. Ex his locis manifestum est, aut utrumque librum eandem manum correxisse, aut alterum librum ex altero correcto esse emendatum. Beytius¹⁾ sibi uisus est demonstrasse correctorem codicis φ , quem appellat φ_2 , ob oculos habuisse F ab altero correctore, quem indicat siglo f*, iam emendatum. Huic opinioni ne nos quidem refragamur, nisi quod non aequae firmiter persuasum habemus, omnes

1) In dissertatione: *Quaestiones Appuleianae*, a. 1888 Lipsiae edita, in qua praeter alia docte et acute disputat de correctoribus codicum F et φ . Sola autem nititur Apologia.

correctiones, quas Beytius φ_2 tribuat, uni eidemque manui esse ascribendas. Nam etsi diuersae correctorum manus aliquatenus fortasse discerni possint, auctores diuisionum et colligationum uerborum, litterarum deletarum uel additarum, uirgularum transuersarum uel scriptarum uel erasarum prorsus sunt incerti, neque uidetur ueri simile, id quod Beytius non semel pro uero accipit, eundem correctorem postea suam deleuisse emendationem.

Minus recte antea uiri docti Keilli¹⁾ secuti sententiam opinabantur φ ex F esse descriptum antequam codex antiquior ullam correctionem passus esset. Meliora iam docuere Luetjohannes et Beytius. Extant autem permulti loci, qui eiusmodi se habent, ut statuendum sit, aut ipsum scribam φ correxisse exemplum suum, aut F, cum ex illo describeretur φ , iam semel fuisse correctum. Exempla: 18. 2 *firmiter* F¹ *fortiter* F² φ ; 22. 15 *ambire* F¹ *ambirent* F² φ ; 23. 9 *ipso* F¹ *ipse* F² φ ; 24. 8 *quoties* F¹

1) Keil. Obs. crit. in Catonis et Varronis de r. r. libros p. 80: „antea autem quid scriptum fuerit, ostendit cod. Laur. XXIX. 2, cuius eximius in eo usus est, quod cum e uetere tum cum recentiore manu nondum correctus erat descriptus sit, saepe priorem scripturam in illo aut prorsus deletam, aut ita affectam, ut sine tali adiumento certo cognosci nequeat, demonstrat.“ Psyche et Cupido, edd. Iahn. Michaelis a. 1883. Praef. VIII „nam is (cod. φ) accuratissime ex altero illo codice saeculo duodecimo descriptus est, hoc est eo tempore, quo ille nondum correctoris operam passus est, ut rectissimo iudicio Keilius statuit.“

2) Non omnia tamen argumenta, quibus utitur Beytius, ut euincat φ esse descriptum ex F iam semel correcto aequae ualida esse uidentur. Nam in loco Apologiae, quem citat, 27. 3 ubi F habet *simpulo* et in mg. *al. simpouio*, scriptura φ non ex F correcto desumpta esse uidetur, quia, si quidem credimus Kruegero, id uocabulum, siue est *sipuuio*, quod exhibet Kruegerus, siue *simpouio*, ut refert Beytius, in rasura scriptum est. Est igitur uerisimile utrumque librum originitus habuisse *simpulo* et diuersis manibus esse seorsim correctos. Neque 85. 22 scriba φ uocabulum *qui*, quod ex F male correcto descripserat ipse induxerit, sed potius altera manus absurdum remouerit additamentum.

quotiens F²φ; 26. 13 *illa** (fuit: *illam*) F *illa* φ; 26. 18 *ad* F¹ *a* F²φ; 26. 20 *amplam* F¹ *ampla* F²φ; 28. 25 *capillos* F¹ *capillo* F²φ; 28. 26 *deiectam* F¹ *deiecta* F²φ; 35. 1 *ineffusa* F¹ *ineffusum* F²φ; 35. 8 *obumbras* F¹ *obumbrans* F²φ; 35. 13 *crebras* F¹ *crebra* F²φ; 35. 23 *qudam* F¹ *quadam* F²φ; 36. 20 *plusculis* F¹ *plusculi* F²φ; 45. 1 *meis* F¹ *mei* F²φ; 57. 10 *audiebam* F¹ *hauriebam* F²φ; 58. 21 *medis* F¹ *mediis* F²φ; 67. 6 *serio* F¹ *sedulo* F² (in mg.) φ; 70. 20 *ne* F¹ *nec* F²φ (cf. 125. 13). Neque uero attinet, quamuis facile sit, augere horum locorum numerum.

Ex illis, quae supra attulimus, apparet, codicem F, praeter rariores primae manus emendationes, bis quidem esse correctum, primum ante φ descriptum (nisi quidem ipse scriba libri φ illarum correctionum auctor est), deinde postquam exemplar φ esset confectum. Praeterea loci ubi F bis est correctus, neque illae mutationes faciunt cum φ, suspicionem mouent tertiam etiam manum libro F emendando operam dedisse, quanquam fieri potest, ut unus lector bis eundem locum correxerit. Huc accedunt mutationes et interpolationes manus sequioris, quae multa temporis iniuria euanida crassioribus ductibus repetiuit: neque uero semper facile est discernere, utrum manus illa fideliter pristina repraesentauerit an noua quaedam de suo finxerit. An rescriptor ille idem sit atque illa „manus recentissima“ (E), quae interpolauit 182. 23 et 192. 19, de ea re nihil pro certo affirmare ausim. Ad 22. 22 annotaui uerba *stupidus* — *quampiam* in F scriptura non Longobardica sed minuscula in lacuna esse expleta manu noua, quam neque in Apuleianis neque in Tacito eiusdem codicis usquam alibi deprehendi.

Quod ad codicem φ, praeter primae manus emendationes statim scribendo factas, primum cum exemplo F collatus esse uidetur nec non ex illo correctus. Insuper siue eadem manu, siue altera multis locis est correctus. Quae utrum emendationes ipsius soli emendatoris ingenio debeantur, an tertium quendam codicem ille adhibuerit,

de ea re ex ipsis correctionibus uix certi quicquam effici licet. Cum uero uix dubitari possit, quin supplementa¹⁾, quibus manus recentior lacunas illas, quae folio 160 F pro parte mutilato extiterint, compleuerit tertio codici ascribenda sint, qui fortasse tamen et ipse ex F nondum mutilato exaratus sit, nihil impedit quominus et corrector ϕ tali auxilio sit usus. Est autem confitendum codicem alterum ex F descriptum in ea re uix ullius utilitatis futurum fuisse, nec non plerasque correctiones lectionis F et scripturas ab F deuiantes etiam sine noui codicis usu facile explicari. Igitur, si non extarent lacunae libri VIII Metamorphoseon, quae neque ex F expleri possent, neque eiusmodi sint, ut supplementa ex ingenio correctoris oriunda esse uideantur, facile crederemus, quod et Beytius, Apologia nisus, opinatus est, neque in corrigendo F, neque in corrigendo ϕ tertium codicem esse adhibitum. Quodsi uero credamus tertium illum librum, quo carere non possimus, ex F ante mutilationem esse exemplatum, omnes alleuabuntur difficultates. Atque haec sententia affirmatur illis, quae loco lacunoso 170. 10 pro fundamento usus euincere sum conatus Mnemosyne 1896 p. 217 sq. Denique etiam in ϕ manus recens quaedam emendauit et ascripsit, nec non paucissimis quibusdam locis leguntur quaedam, quae quis uiridi usus colore adpinxit. Neque omittendum est in margine ϕ manu nitida minusculis complura uocabula et nomina propria e textu esse repetita, quae uero ad scripturam rectam inueniendam nullius sunt momenti. Sic fol. 43 r. (167. 20) ascripsit: *rurestia*; 24 *penissime*; 27 *funus*, 29 *Tharsillus*; 168. 5 *ciere*; 17 *Thāsillus*; 24 *hyllaro*; 169. 5 *pcite* cum notula: *ualde permote uel prouocate*; 10 *Charite*; 12 *diali*; 15 *Tharsillus* (in textu: *tharsilli*) cet.

Inter diuersos correctores F et ϕ , ut in re lubrica,

1) cf. quae scripsi Mnemosyne 1895 p. 179. Lacunas in Apologia expletas ab ϕ ², quas recenset Beytius p. 34 Ann. 1, sunt reuera uocabula errore scribae ϕ omissa et siue ab ipso, siue ab alio ex F repetita.

siglis accuratius distinguere noluimus, nisi quod sedulo indicauimus, ubi a prima manu, uel a manu ualde recenti correctio profecta esse uideretur. Praeter Florentinos sedulo excussi codicem Leidensem, qui dicitur *Dorwillianus*. Eundem iam adhibuit Oudendorpius. Hunc librum Ruhnkehnus in praefatione¹⁾ editionis Oudendorpianae refert ad saeculum XIII. Continet Metamorphoses et Apologiam bifariam diuisam. Deest liber I Metamorphoseon praeter ultimam paginam. Habet folia 151 „scripturae continuae uersuum tricenorum, cum Føgg, alter Gudianus, Dresdensis alique libri ex F deriuati binas columnas habeant“ (Rossbach). Rarius correctus est. In margine duae quidem diuersae manus, quarum altera satis recens est, notulas exarauerunt, quibus uel argumentum narrationis indicatur, uelut „celeste palatium“, „uerba cupidinis in psichen“, uel nomina propria repetuntur, uel uaria aut emendata lectio indicatur uelut *serta*, ubi in textu est *rose c̃ta* et *dedidere* ubi textus habet *dedere*. Notulae sunt aliquanto frequentiores in libb. V, VI et X. Manus illa recentior f. 30 r. in calce paginae scripsit: *psiche sorores sm Boca^m de genea. deorum V^{to} sunt Vegetatiua et Sensi-*

tiua. parentes uō apollo et Endelechia. Apollo int̃ptat^s sol. sapientia. deus. endelechia aut p̃fecta etas. Quia (non: qualis) in p̃ftā etate aīe uiget opera. Eadem manus in calce p. 116 u. scripsit uersionem Latinam uersuum Platonis, qui in Apologia²⁾ citantur, nec non eorum, qui apud Diogenem Laertium memorantur:

*Astra uides, utinam fiam, mi sydus, olympus
ut multis sic te luminibus uideam.*

*Lucifer ante meus rutilans mortalibus aster
Hesperus a fato manibus ecce nites.*

1) p. X. cf. Bosscha in Apulei Oudendorpiani uol. III p. 540; Hildebrand p. LXXII; Rossbach. Neue Jahrb. f. Phil. 1895. 572 ann. 4.

2) cf. editionem Kruegerianam p. 16. 17.

Dixerit hic tantum cum nil nisi pulcher Alexis.

Exstitit et uertunt quilibet in te oculos.

Cur anime os monstras canibus afficisque dolore

Postmodo non phedrum amisimus.

Ciuihus in patria ingenti laudate iaces nunc.

Qui insanum me animi reddis amore dyon.

Primo libro subscriptum est rubro colore: *explicit liber primus metamorphoseos lucii apuley qui etiam de asino aureo dicitur. Incipit secundum eiusdem.* Talia etiam sequentibus libris sunt subscripta. In fine Metamorphoseon tantum est *explicit*, nigro colore exaratum, deinde in calce paginae: *Incipit primus liber apuley platonicus phi de magia.* In calce prioris libri Apologiae (nigro atramento) ego *crispus salustius emendauit rome felix apulei ptonici mandaurēß prose apud claudium maximum pro cōsulem de magia liber primus explicit.* Sequuntur quaedam rubro colore exarata sed fere euanida, quae alia fuisse non possunt quam: *explicit liber primus lucij apuley de magia incipit secundus eiusdem.* In calce libri tantum legitur: *Explicit Deo gratias.* Apologiam scripsit uel altera manus uel eadem, sed minus nitide et litteris paulo breuioribus.

Huius libri auctoritatem non ita magni faciebam, nam quod illum laudat Ruhnkenius, quia unus Ouden-dorpio colligenti maiorem uim uariantium praebuerit, quam duo tresue ab aliis inspecti, haec non optima laus est. Cum tamen O. Rossbachius, uir de Apuleio optime meritus, opinaretur codicem δ multa quidem communia habere cum F et φ , attamen ex neutro eorum deriuatum esse, sed stirpi ab illis diuersae tribuendum, librum diligentius excussi et praecipuam uarietatem textui ascripsi. Est autem sequiorum codicum non ultimus.

δ magis consentit cum F quam cum φ . Id in primis inde euincitur, quod pleraque quae inducta sunt in F, non uero in φ , omittuntur in δ . Exempli gratia: 32. 8 *uerius dixerim* inducta sunt in F *dexerim* omisso *uerius* δ ; 32. 11 *eum diem* F¹ *diem* F² δ ; 171. 9 *lingue satiati in-*

ducta in F desunt in δ ; 173. 11 *secta monimentum* F (*secta* inductum est), in δ huius uocabuli sola superest littera *a*, ut scriptum sit *gestiēs amonimentum*; 179. 16 *qui eui prorsus hunc illum nec alium cocorum inquilinum praeminebatur*: haec omnia inducta in F desunt in δ ; 213. 29 *quod scimus illud* inducta in F desunt in δ . Contra 80. 8 *ut ipse habebat*; 82. 13 *stepitus scilicet*; 235. 14 *salute me prosequentium* et 263. 17 *cuius non olim sacramento etiam rogaueris*, quae omnia inducta sunt in F, non desunt in δ . Apparet inde diuersas manus diuerso tempore uerbis in F delendis operam dedisse.

Ubi F et ϕ inter se discedunt, δ plerumque facit cum F. Exempla: 171. 29 *adhortatus* F δ *adornatus* ϕ ; 177. 3 *ab̄gens* F *abstergens* ϕ *abigens* δ (ex lectione F corruptum); 178. 29 *quique* F δ *quisque* ϕ ; 179. 21 *ubi* F¹ δ *m̄* ϕ ; 179. 23 *cuncta* F¹ δ *cunctam* ϕ ; 179. 24 *per-miserat* F δ *commiserat* ϕ ; 181. 20 *atque ideo uel* ϕ *quare* in ras. F *quare* δ ; 182. 23 *emiseris* F δ *immiseris* ϕ ; 184. 18 *leuantes* F² δ *euantes* ϕ ; 191. 21 *praebendo* F δ *prae-hendo* ϕ ; 194. 19 *totam* F δ *tota* ϕ ; 195. 19 *cantharum* F¹ *cantarum* δ *caliculum* ϕ ; 227. 14 *praeconemque* F δ *prae-coneque* ϕ ; 234. 14 *p̄cunctis* F *preter cūctos* δ *p̄teuntis* ϕ ; 253. 26 *locutilis* F δ *elocutilis* ϕ ; 263. 18 *rogaueris* F¹ *rogaberis* δ *rogabaris* ϕ .

Saepe etiam δ facit cum F correcto (F²). Exempla: 113. 19 *antequam* F² δ *aliquam* ϕ ; 172. 31 *ac tu in* F² δ *attale* ϕ ; 174. 17 *anserēs* F² *anceres* δ *passeres* ϕ ; 181. 20 *uide modo supra*; 183. 17 *mercatus* F² δ *mercata* ϕ ; 195. 22 *similibus* F² δ *similis* F¹ ϕ ; 196. 10 *seddum* F² δ *sed mihi* F¹ ϕ ; 230. 25 *efficax* F² δ *efficacem* F¹ ϕ ; 245. 20 *exereta* F¹ *deleuit* F² om. δ ; 245. 28 *mihimet uolens manu* F² *mihi mea uolens manu* δ *mihi metu uolens* ϕ ; 248. 21 *pone* F² δ *moene* ϕ ; 262. 21 *perhumano* F² δ *inhumano* ϕ ; 270. 20 *contrahent* F² δ *contrahente* ϕ .

Nonnunquam consentit lectio δ cum F qualis fuit, antequam priores illas correctiones accepit,

quae transierunt in φ, uelut 199. 23 uelitata cenas F¹ uelitata cenas δ uelitatas cenas F² uelitatas cenas φ.

Neque tamen rari sunt loci, ubi δ potius congruit cum φ, quam cum F. Exempla: 81. 28 confestim confarte φ confestim consarte δ confarte F; 180. 15 burie-

bant φδ borribant F; 218. 30 loro quo me ducebant arrepto φ manu quo me ducebat arreptum δ loro me quo ducebar arreptum (hic lectiones F et φ in δ mixtae sunt); 235. 13 per ^hausi φ perhausi δ perauxi F; 236. 7 saltantem asinum, iocantem asinum, uoces humanas intellegentem asinum, sensum nutibus exprimentem asinum φ saltantem asinum. iacentem asinum, uoces humanas intelligentem asinum sensum nutibus exprimentem δ; saltantem asinum. uoces humanas intellegentem, sensum nutibus exprimentem F; 243. 29 medicinae euentus probentur φ medicinae euentus probetur appareat δ medicinae probentus appareat F (manus prima fuisse uidetur probentur): hic quoque δ iungit fere lectionem F et φ; 251. 29 uesperne φ uespertine δ uesperne F (δ facit cum φ²); 253. 6 nudis φ²δ undis Fφ¹; 261. 11 inclementissime φ¹δ inclementi me Fφ²; 261. 21 cupidissime φδ cupidus promissi F.

Ex iis quae adhuc sunt prolata euinci potest, textum δ originem debere libris, qui partim ex F, idque diuersis temporibus, partim ex φ descripti fuerint. Habet δ complures bonas uel probabiles quidem lectiones. Exempla: 44. 29 cognouerit δ cognominarit Fφ; 114. 1 quo mihi scilicet δ scilicet quo mihi Fφ; 146. 1 corpore excipientem δ excipientem Fφ; 172. 13 iam futuras δφ² iam factas φ¹ futuras F (cf. 184. 7); 173. 29 inunita δ munita Fφ¹; 215. 16 uoluit δφ noluit F; 235. 5 iocatus est furcifer δ locutus es furcifer Fφ; 250. 1 ulixes δ auxies Fφ; 254. 13 intextam δ intectam Fφ; 261. 21 cupidissime δφ cupidus promissi F.

Haec et alia quaedam, quamuis sint probanda uel saltem non improbanda, non sunt tamen eiusmodi, ut nos credere cogant, alteram librorum manu scriptorum stirpem

suam imaginem in δ reliquisse, quod idem demonstrasse mihi uideor ex supplementis¹⁾ codicis δ in loco illo lacunoso libri VIII comparatis cum illis, quibus ceterorum librorum lacunae impletae sunt, quae omnes ab ϕ ²⁾ pendere uidentur. Argumentum speciosum, quod attulerat Rossbachius²⁾, ut ostenderet δ niti textus recensione a Florentinis aliena, in eadem disputatiuncula refellere aggressus sum demonstrando potius ueri simile esse, uirum quendam doctum uerba Fulgentii in δ uel in proauum aliquem libri Doruilliani intulisse. Quae cum scripsissem, Doruillianum accuratius scrutari pergens illam meam opinionem de Apuleianis ex Fulgentio interpolatis prorsus confirmatam uidi. In libro enim IV c. 35 p. 94. 26 post uerba *taedasque nuptiales, quibus praeluxerant ibidem lacrimis suis extinctas relinquentes* loco plane alieno inserta sunt in δ : *coragio itaque perfecto*, deinde procedit sententia: *deiectis capitibus dormitionem parant*. Ineptum hoc additamentum sumptum est ex Fulgentio: de abstrusis sermonibus (Lersch p. XVIII) *Quid sit coragium. Coragium dicitur uirginale funus. Sicut apuleius in metamorphoseon ait: coragio itaque perfecto omnes dormitionem parant*, uel in altera recensione: *coragium dicitur uirginale funus sicut apuleius in metamorphoseon ait. Coragio itaque profecto. omnes dormitionem parant*. Eadem manus quae haec non nimis sollerter infulsit, alterum illum locum paulo callidius interpolauit.

Quanquam in hac re cum Rossbachio facere non possum, eidem uiro docto plane assentior, quod ille ex supplementis libri δ , ego ex ϕ effeceramus, lacunas libri VIII ex tertio quodam codice repletas esse, quem suspicatus sum ex F esse exaratum, antequam lacerationem illam passus esset. Porro ex ratione, qua in diuersis codicibus

1) cf. Mnemosyne 1896. p. 210

2) Neue Jahrb. f. Phil. 1895. p. 175. Vidit enim Rossbachius, quod iam antea uiderat Oudendorpius, in scriptura loci, qui est p. 101. 24 ex omnibus libris mss. solum Doruillianum cum uerbis Fulgentii concinere.

hiatus illi expleti essent, statui: duas codicum Apulei classes esse, alteram uero, quae in loco lacunoso lacunosa sit, originem ducere aut ex F post amissam schedulam folii 160, aut ex φ antequam ea, quae scriba in exemplo F non inuenerat, manus recentior restitueret. Qui uero codices lacunas impleuerunt, illi uel φ^2 uel codicem illum nunc deperditum ex F ante lacerationem descriptum siue uniuerſi, siue in parte quidem lacunosa auctorem sui generis habent.

Quod ad aetatem Doruilliani attinet, quem post Ruhnkehnium omnes s. XIII tribuerunt, mihi non tantum meo iudicio niso sed uso prudenti quoque consilio uiri doctissimi S. de Vries, qui in bibliotheca Lugduno-Bataua codices manu scriptos curat, potius s. XV assignandus uideatur. Quod ut credamus suadet chartae pergamenae tenuitas et genus ornamentorum, quibus litterae initiales sunt ornatae. Ipsae autem initiales caeruleo pigmento pictae inclusae sunt paruulis areis quadratis, rubro colore obtectis et ornamentis aureis tenuissimis nitide distinctis. In Metamorphosis extant etiam initiales una uel altera auro in area caerulea exaratae; in Apologia uero omnes minore amplitudine sunt nec non alternis uicibus auro in areis caeruleis uel rubris conscriptae. Porro initialium lateri adpicta sunt folia et fructus, quae ornamenta inclusa sunt lineis, quae quadratum longiorem efficiunt. Comparauimus complures libros manu scriptos ad saeculum XV pertinentes, de quorum aetate dubitari non possit: omnes simili ratione erant ornati. Constans etiam „reclamantium“¹⁾, qui dicuntur, usus, quanquam ne a uetustioribus quidem libris plane alienus est, tamen frequentior est in codicibus sequioris aetatis: idem uero in δ obtinet.

Rossbachii liberalitati et beneuolentiae debeo collationem codicis *Guelpherbytani g* (*Gudianus* 172), qui in catalogo Bibliothecae Guelpherbytanae saeculo XIII tribuitur: habet formam quartanam et scriptus est binis

1) cf. Wattenbach Das Schriftwesen im Mittelalter.³ p. 180.

columnis 45 uersuum. Codex Italicus esse uidetur, cf. O. Rossbach in Philologo 1895 p. 135. Ann. 2. Praecipuam uarietatem huius libri, quantum sinebat ratio breuitatis, notulis inclusi¹).

Comiter intercedente Rossbachio Brinkmannus, professor Regimontanus in meam gratiam plurimos locos contulit in altero codice *Gudian* (G), de quo in hunc modum refert: „Codex Gudian. lat. 30 membran. s. XIV u. r. scriptus 4° foll. 79.

fol. 1 incipit a uerbis *uero enim puero* = II. 6 (p. 27. 3)

fol. 8 explicit i. u. *audatia* = III. 4 (p. 50. 6)

fol. 9 incipit *pulueris uoluptatibus* IV. 5 (p. 71. 26)

fol. 24^u explicit *sed male prima* V. 30 (p. 117. 5)

fol. 25 incipit *in asino meo* = VI. 29 (p. 139. 19)

fol. 72^u (ultimum codicis) explicit *id sacrum nec sollicita nec* = XI. 5 (p. 255. 27).“

„Bis fol. 26 (Anfang des 7. Buchs) finden sich massenhafte Randnotizen, Scholien und Interlinearglossen, von da an werden sie immer spärlicher. Nur vereinzelte Randnotizen, meistens Wiederholungen einzelner Wörter des Textes (z. B. fol. 60^r *prandium* . *paedagogus*, fol. 61^r *ad instar*) und kurze Hinweise auf den Inhalt (wie *fabula*, *nota falaciam* [sic] *malitiam nouercae*) begleiten den Text bis zum Schluss.“

Ad textum constituendum loci collati uix quicquam noui adferunt. 27. 17 G scribit *ad pascua uirulenta*; 35. 2 firmat lectionem, quam ego praetuli *fluenter undante*; 42. 22 *adlatus*; 73. 28 *lapithis tebanis centaurisque*; 84. 24 *egererim*; 89. 25 *adorationibus crederent*; 90. 26 *origo uernalis*; 92. 12 *cursus bigiugos* (*giugos* scr. al. m.); 98. 5 *praeter oculis et manibus ille nichil sentiebatur*, post *et manibus* in mg. add. m. al. *et auribus*; 109. 10 *paullatim*; 111. 28 *detecta fidei conluuie*; 113. 19 *sed antequam multum uie*; 115. 26 *enormis ingluuies*; 145. 21 *producit*, quod et ipse dedi; 159. 1. 2 *extractus et reser-*

1) Ceterum de Guelpherbytanis cf. Hildebr. Praef. LXI.

uatus; 163. 21 *qui clarus*, ib. 23 *ob idem*; 165. 2 *si uele* add. m. 2 in spatio uacuo relicto; 166. 28 *uel suae* — *contegenti* om. G; 168. 23 *necceitati succubuit uultu non ylaro trasillus uero praeceps et temerarius* cet. Codex non igitur agnoscit supplementa φ^2 . Item 170. 4 *alienum*. Quod audiens charice decoras genas seuientibus palmis ulcerabat nec quamquam nocturnarum ymaginum secreta participabat; 178. 1 *incohatum*; 198. 20 *offerre*; 210. 25 *aparuit centunculo semiamicta*; 213. 29 *quod scimus illud desunt* in G; 215. 3 *uicini thetys* (sic); 220. 25 *magistratus cō dāpno praesidis nomine cognito*; 228. 12 *simulata trepidatione*; 236. 7 *luctantem asinum, saltantem asinum* om. G; 245. 2 *mater scelerata hereditates*; 248. 20 *subridens constituta pone illos torentes et lacteos puellōs dicerēs tu cupidines et c. u.*; 255. 14 om. et, ib. 15 *trausiam illi qui nasscentis*.

In omnibus autem grauioribus G consentit cum F.

Inspexi et pro parte contuli, quanquam sine multo fructu codicem *Parisinum*, qui appellatur *Telleriano-Remensis* 87 Reg. 9310 Lat. 8668. Continet foliis 67 solas *Metamorphoses* in X pro undecim libros diuisas. Ultimo libro subscriptum est: *Lucii Apuleij Platonici Madaurensis Metamorphoseos* (in libri noni subscriptione leguntur *Mandaurensis* et *Metamorphoseon*). Tradam aliquot lectiones ad l. VIII pertinentes, ex quibus huius libri natura optime perspicietur. 163. 11 *aerumnas anhelauerat*; 163. 14 *quisonēs oppilionesque omnes et buseq; fuit Charite nobis quam misella*; 163. 21 *qui chartis et pecunia fuit satis locuples*; 164. 4 *is genere*; 164. 7 *manum*; 164. 10 *tempestiuam*; 164. 21 *romani* (sic) (*roinam* F *ruinam* uulgo); 164. 25 *adurat*; 164. 27 *quo uel*; 165. 3 *rudimentum inicium nominis*; 165. 21 *latratibus ferundis*; 165. 24 *inuisitatus*; 166. 10 *quid*; 166. 13 *quin cum*; 166. 14 *capere*; 166. 21 *ac*; 166. 25 *terram. at eum*; 167. 2 *com-miseriter* et *immisit*; 167. 11 *finxit*; 167. 13 *similitudinem et conformatus*; 167. 14 *culpam manus suae mentiens dabat bestiae*; 167. 25 *reddit*; 168. 12 *statim erectis*; 168. 19 *ipsosque denique*; 168. 23 *succubuit*; 168. 25 *rursus*;

169. 1 *imaginem defuncti quam*; 169. 4 *preceps et temerarius* (praeterquam in his uerbis habet supplementa φ^2); 169. 18 *sane*; 170. 2 *tue hee*; 170. 11 *uerberabat*; 171. 19 *qua probe*; 172. 7 *supersistens al.¹) supersistit*; 172. 10 *carus amicus al. maritus*; 172. 16 *absit ut uelim* (idem φ^1); 172. 18 *nisi morieris*; 172. 31 *ac tu in* (idem F in ras. et δ); 173. 19 *uindicaui mei*; 174. 10 *dominii*; 174. 14 *seruabat*; 174. 29 *infesta cōne*; 175. 12 *respersos*; 175. 17 *ego non inscius praedicti*; 176. 4 *praeterterebant*; 176. 16 *huiuscemodi*; 176. 17 *qñ praeter*; 176. 21 *cerneres tamen*; 176. 28 *uoluunt*; ib. 29 *inquiremus al. nequiremus*; 176. 31 *unus qui caput*; 177. 1 *cum tremore*; 177. 3 *abiens (abigens δ cf. p. XVII)*; 177. 5 *obterritis*; 177. 19 *patentibus*; 177. 23 *fatigati*; 177. 25 *inacidatis*; 177. 27 *qui libet*; 178. 1 *quassanti*; 178. 11 *genua continua*; 178. 17 *incantarem*; 178. 18 *fructibus uinis*; 178. 24 *nobilissimum*; 178. 27 *detrahentis*; 179. 8 *accersitorum*; 179. 22 *opido*; 180. 2 *exutureque*; 180. 20 *abesis*; 180. 25 *denique totas*; 181. 4 *uendi cariores*; 181. 5 *magisque*; 181. 7 *ac ne*; 181. 9 *dentibus nostris*; 181. 12 *plenissime*; 181. 20 *quare*; 182. 1 *abiecit*; 182. 19 *usum omnem*; 182. 22 *facilem*; 182. 23 *addit uidens cum manu recentissima*, quae correxit F; 184. 18 *leuantes*; 184. 28 *repetens*; 185. 6 *incensere*; 185. 26 *om. in*.

Ex his exemplis manifestum est, hunc librum esse ualde corruptum et interpolatum, sed tamen aliquot melioris lectionis uestigia seruasse.

Coniungit autem aliquot lectiones, quae propriae sunt libro F, uelut 172. 31 *ac tu in*, 181. 20 *quare* et 182. 24 *uidens* cum supplementis libri VIII, quae ex φ (i. e. φ^2) uel ex tertio illo libro deperdito originem ducunt.

1) Habet hoc codex *Parisinus*, ut uarias lectiones addito *al.* in ipsum textum recipiat. Idem uerum est, Roaldo teste, de libro *Fuxensi* (cf. Hildebr. Praef. p. LXXII), qui et numero librorum consentit cum *Parisino* uel *Regio* (Hildebr. LXXIII) nec non eo, quod nouum librum auspicatur a narratione *Psychae*.

Per breuissimum tempus, quod mihi Romae degere licuit, contuli l. I et maiorem partem l. II in codice *Vaticano* 3384. Est autem s. XIV et habet folia 127. Continet: *de magia, de asino aureo, floridorum* l. IV, *de dogmate Platonis, de mundo et eius habitudine q et cosmographia* dr. Eadem manu scripta sunt: *de Magia, Metamorphoses, Florida*: altera scripsit reliquos tractatus. Tertia manus inseruit praefationes litteris minutioribus. In pagina altera

tocco

scriptum est: *Apuleio di mano di Benvenuto da Imola. Iul. 1553(?)*. De hoc libro scribit P. de Nolhac. La bibliothèque de Fulvio Orsini p. 192 „le célèbre commentateur de Dante à Bologne, Bevenuto Rambaldi d'Imola, mort en 1391, aurait, suivant Orsini, annoté un Apulée complet du XIV siècle, le 3384 <M. L 102>. Outre les marges, qui contiennent des scholies et des leçons, les gardes ont des notes de deux mains distinctes; l'une d'elle serait celle de Benvenuto, d'après une tradition, qu'il ne m'a pas été possible de contrôler.“

In Bibliotheca Vaticana inspexi etiam hos codices:

Cod. Vatic. Urbin. 199, membranaceus, liber nitidissimus. Continet: *de asino aureo, florida, de mundo ad Faustum, de dogmate Platonis, de deo Socratis, Hermes Trismegistus, Apologia*. Pulcherrime picturis, armis, floribus est ornatus. Scutum armorum, quo insignitus est, quadrifariam est diuisum; duo campi ostendunt aquilam in tabula aurea, alteri duas trabes caeruleas in tabula item aurea: inter trabes paruulae aquilae sunt depictae. Continet 212 folia conscripta. In calce librorum nihil legitur nisi: *incipit et explicit*. Nomen Sallustii nusquam memoratur.

Cod. Vatic. Ottob. 2047 membranaceus, in folio minore. Continet: *Quintiliani Declamationes. Apulei de magia usque ad l. II orat saltem paulisper manerem: velle se mecum proficisci hiemem alteram pp syrtis estus et bestias. haec pertinent usque ad fol. 54 v^m. Incipit fol. 55 r° liber quartus c. XI Metamorph. usque ad finem l. XI. Florida. Valerius Maximus. Macrobius in Saturnalibus usque ad*

verba: *equidem fides ignote rei miranda certitudo*. Habet folia 180. In calce libri IV legitur: *ego Salustius legi et emendavi Romae felix Metam. explicit lib. IV incipit l. V*, eadem leguntur in calce libb. V, VI, VII, VIII. In calce lib. IX *olibio et probinove cs. in foro martis controversium declamans oratori endeieccio*. Rursum Constantinopolim *Cesario et Attico cs. Met. l. VIII expl. inc. X^{us}*. In calce libri X *Ego Salustius cet. expl. l. X inc. XI. post finem l. XI apulegii platonici floridorum l. I incipit*.

Cod. Vat. Ottobon. 2091 membranaceus in quarto; in folio secundo u^o (chartaceo): *sum Girardi Vossii. anno MDCXXXX*. In primo folio r^o (membranaceo) *V. Gisellini ex dono D. Eri-bontii*. Continet folia 87. duabus columnis scriptus est. Continet: *Florida. Metamorph.* usque ad l. XI. c. 28 ultima uerba sunt: *antistabant. Plu.* Cum eodem uolumine colligata est enarratio uitarum pontificum Romanorum usque ad Iohannem XXII et imperatorum Romanorum ab Augusto usque ad Henricum VI. Deinde sequitur series principum Romanorum et regum Albanorum. In calce librorum nomen Salustii non memoratur. Altera manus ascripsit nitidissime uarias lectiones et notulas. Rubro colore ascripta sunt argumenta. Hic illic paruulae imagines animalium, foliorum et hominum sparsae sunt. Hunc codicem eundem esse atque Lipsianum, ostendi Mnemosyne. 1895. p. 180.

De reliquis codicibus Italicis Apulei Metamorphoseon egi Mnemosyne. 1895. p. 354 sqq.

Cum iam textus huius recensiois fere totus prelum reliquisset, in manus mihi uenerunt *Observationes Criticae*, quas scripsit Bluemnerus Philolog. 1896. p. 341.

Illius uiri docti dubia de sinceritate uocabuli *Aegyptia* 1. 3 legitima non esse uidentur. Vitellius enim de illo uocabulo denuo consultus, scribit mihi *Aegyptia*, quod legit etiam φ, in F a prima manu profecta esse uideri. Porro apud Apuleium omnia substantiua sua adiectiua habere solent; denique *Aegyptia argutia* significat: *litteras, elementa*, quae in Aegypto inuenta esse crederentur. cf. quae

scripsi Hermes. 1896. vol. XXXI p. 79 sqq. Quod coniecit Bluemnerus 61.18 *in altum diem* iam ipse scripseram. Quod scripsi 88.12 <me> *miseram*, Bl. uult: *miseram* <me>. Coniecit 141. 11 *excarnificari*: idem iam dederam cum Oudendorpio et Doruilliano. 255. 15 scribendo *sed qui* Bluemnerum secutus sum nec non uerum uidisse illum credo 31. 14 ubi scribit: '*sunt*' aio *p<lu>rima huiusce diuinationis experimenta*. 86. 22 *tumore* et 145. 28 *relucebant* ego quoque in annotationibus conieci. In reliquis uirum doctum sequi non possum.

Lectorem monitum uolo me, ut breuitati in annotationibus quantumuis consuleretur siglis F¹ et ϕ^1 non indicasse correctiones primae manus, sed ipsam scriptoris codicis manum. Praeter notas uetustiores editiones et commentarios, his subsidiis usus sum:

- Henr. Becker, *Studia Apuleiana*. Berlin, Weidmann. 1879.
 Frider. Beyte, *Quaestiones Appuleianae*. Lipsiae, Edelmann. 1883.
 H. Blümner, *Zu Apuleius Metamorphosen*. Hermes. 29 p. 294 sqq.
 H. Blümner, *Textkritisches zu Apuleius Metamorphosen*. Philologus. 1896. 341.
 Bursian, *Beiträge zur Kritik der Metamorphosen des Apuleius*. Sitzungsber. der Kön. Bair. Akademie der Wissensch. 1881. p. 119 sqq.
 J. J. Cornelissen, *Bijdrage tot de tekstkritiek van Apuleius' Metamorphosen*. Verslagen en Meded. der Kon. Akad. v. Wetensch. Afd. Letterkunde. 3de Reeks. dl. V. 1888.
 O. Crusius, *Apuleiana*. Philologus. 1890. p. 675 sqq.
 O. Crusius, *Apulei Met. I. 18*. Philologus 1895. p. 142.
 C. H. Dee, *De ratione quae est inter Asinum Pseudo-Lucianeum Apuleique Metamorphoseon libros*. Lugd. Bat. 1891.
 Fr. Eyssenhardt, *Apuleii Metamorphoseon libri XI*. Berlin, Guttentag. 1869.

- C. Haebberlin, *Analecta Apuleiana*. Jahrb. f. klass. Phil. 1892. p. 133 sqq.
- M. Haupt, *Opuscula*. vol. III. p. 481 sqq.; 556 sqq.; 599 sqq.; 626 sqq.; 643 sqq.
- Otto Jahn, *Apuleii Psyche et Cupido*. ed. 3a, curavit A. Michaelis. Lipsiae, Breitkopf et Härtel. 1883.
- H. Keil, *Obseru. crit. in Catonis et Varronis de R. R. libros*. Accedit epimetrum criticum p. 77—81.
- H. Keil, *Das Fragmentum Casinense des Varro de lingua Latina*. Rhein. Mus. 1848. p. 145.
- H. A. Koch, *Zu Apuleius*. Rhein. Mus. 1875. 637 sqq.
- Koehler, *Zu Apuleius*. Rhein. Mus. 1864. p. 152.
- H. Koziol, *Zur Kritik und Erklärung des Apuleius*. Programm des Leopoldstädter Gymnasiums in Wien. 1869.
- H. Koziol, *Recension der Eyssenhardtischen Ausgabe*. Zeitschr. für die Oesterr. Gymnasien. 1870. p. 151 sqq.
- H. Koziol, *Der Stil des L. Apuleius*. Wien 1872.
- H. Kretschmann, *de Latinitate L. Apulei Madaurensis*. Regimonti Pr. 1865.
- A. J. Kronenberg, *Ad Apuleium Madaurensem*. Programm Gymnasii Erasmiani. Roterodami 1892.
- Chr. Lütjohann, *Kritische Beiträge zu Apulejus' Metamorphosen in Actis Societ. Philol. Lipsiensis*. Tom. III. Lipsiae 1873.
- H. Müller, *Recension der Eyssenhardtischen Ausgabe*. Zeitschr. f. d. Gymnasialwesen. 1871. p. 43 sqq.
- M. Petschenig, *Studien zu den Metamorphosen des Apuleius*. Wiener Stud. 1882. p. 136 ff.
- Joann. Piechotta, *Curae Apuleianae*. Vratislaviae 1872.
- Jac. de Rhoer, *Feriae Dauentrienses*. Trai. ad Rhenum. 1758. p. 225—228.
- Erw. Rohde, *Zu den Metamorphosen des Apuleius*. Rhein. Mus. 1875. Bd. 30. p. 269 ff.
- Erw. Rohde, *Zu Apuleius*. Rhein. Mus. 1876. Bd. 31. p. 148.
- Erw. Rohde, *Zu Apuleius*. Rhein. Mus. 1885. Bd. 40. p. 66 ff.

- Erw. Rohde, Zu Apuleius. Rhein. Mus. 1888. Bd. 43. p. 467 ff.
- H. Rönsch, Zu Apuleius. Rhein. Mus. 1876. Bd. 31. p. 148.
- Otto Rossbach, Schediasma Criticum. Rhein. Mus. 1891. Bd. 46. p. 315.
- Otto Rossbach, Zu den Metamorphosen des Apuleius. Philologus. 1895. p. 135 ff.
- Otto Rossbach, De Apulei Metamorphoseon codice Doruilliano. Neue Jahrb. f. Phil. 1895. p. 563 ff.
- Otto Rossbach, Recension der Weymanschen Ausgabe: Amor und Psyche. Berl. Philol. Wochenschr. 1891. 19 Dec. p. 1617 ff.
- S(auppe), Recension der Eyssenhardtischen Ausgabe. Philol. Anzeiger. 1871. p. 179 ff.
- J. van der Vliet, Ad Apulei Metamorphoses. Rhein. Mus. 1887. p. 145 et 314 sq.
- J. van der Vliet, Ad Apulei Metamorphoses. Revue de Philologie 1885. p. 100 sqq.
- J. van der Vliet, Lacuna codicis Laurentiani LXVIII. 2. Mnemosyne. 1895. p. 187 sqq.
- J. van der Vliet, ibidem p. 328 Apuleius. Lucianus.
- J. van der Vliet, ibidem p. 353 sqq. Codices Apulei Italici.
- J. van der Vliet, *compilare* — *concupulare*. Archiv f. Lat. Lex. IX. p. 461.
- J. van der Vliet, Codex Apulei Doruillianus. Mnemosyne. 1896. p. 210 sqq.
- J. van der Vliet, Die Vorrede der Apuleischen Metamorphosen. Hermes. 1896. vol. XXXI p. 79 sqq.
- C. Weyman, Apulei de Psyche et Cupidine fabula edita et adnotationibus criticis instructa. Freiburger Lektionskatalog. Sommer 1891.
- C. Weyman, Studien zu Apuleius und seinen Nachahmern. Sitzungsber. d. k. Bair. Akademie der Wissenschaften zu München 1893. p. 321 sqq.
-

ERRATA.

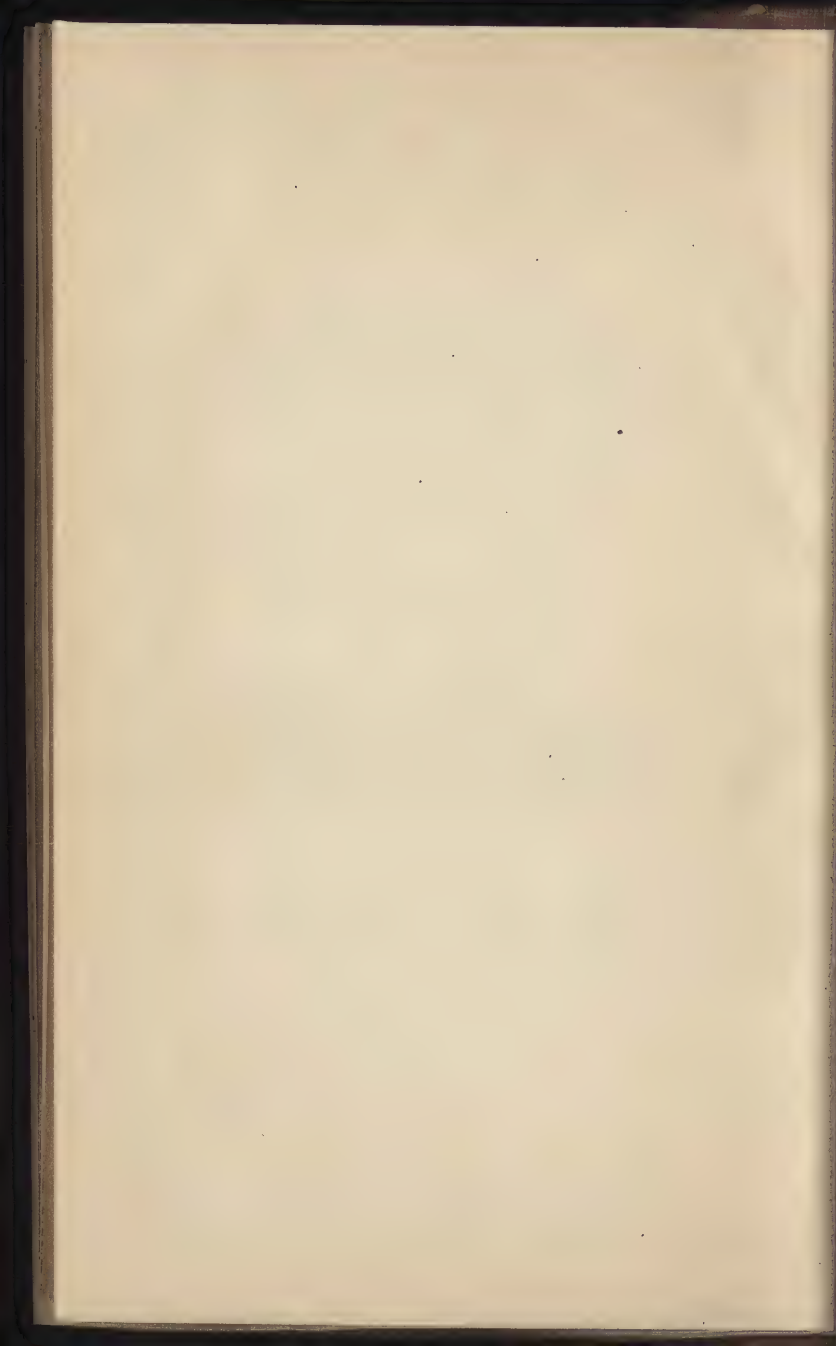
p. 20 in ann. ad 15 *denarios* FE lege *denarios* φ E; p. 25. 23 '*deam*' d [o] lege '*deam* [o]'; in ann. ad 63. 9 *Flotidi* l. *Fotidi*; in ann. ad 69. 7 legendum: *felicis scripsi* cf. *Koz. Stil.* p. 68; p. 80. 19 in textu legendum: *fraglantia*; p. 91. 6 uirgula post *honores* delenda est; in ann. ad 143. 22 *lucu uiros* F² leg. *lucii uiros* F²; p. 150. 22 *conscientia* l. *conscientia*; p. 176. 2 *sumministrabat* l. *subministrabat*.

SIGLA.

F uel F¹ manus ipsius qui scripsit codicem Florentinum 68. 2
F² uel *m. r.* manus diuersorum correctorum codicis F
 φ uel φ ¹ manus ipsius qui scripsit codicem Florentinum 29. 2
 φ ² uel *m. r.* manus diuersorum correctorum codicis φ
 δ codex Doruillianus
g Gudianus 172
G Gudianus 30
V Vaticanus 3384
P Parisinus uel Regius
cdd. = consensus F φ uel F $\varphi\delta g$
numeri in annotationibus adhibiti sunt editionis Eyssenhartianae.

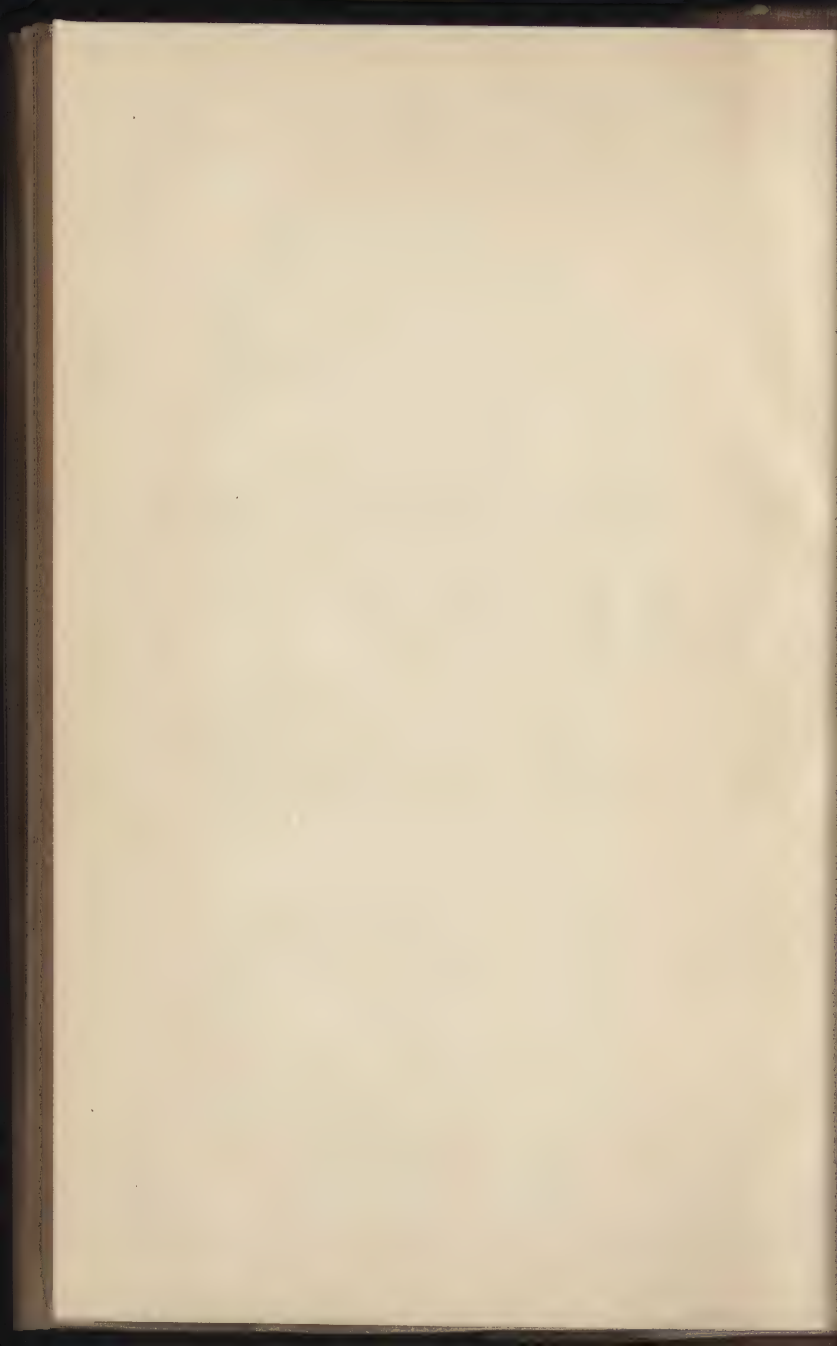

LUCII APULEI
METAMORPHOSEON

LIBRI XI

LIBER I.

[p. 1. E.] I. At <ut> ego tibi sermone isto Milesio uarias fabulas conseram auresque tuas beniuolas lepido susurro permulceam, modo si papyrus Aegyptia argutia Nilotici calami inscriptam non spreueris inspicere, figuras fortun-
 5 nasque hominum in alias imagines conuersas et in se rursus mutuo nexu refectas <en>, ut mireris, exordior. quis ille <ego> paucis accipe. Hymettos Attica et Isthmos Ephyraea et Taenaros Spartiaca, glebae felices aeternum libris felicioribus conditae, mea uetus pro-
 10 sapia est. ibi linguam Attidem primis pueritiae stipendiis merui, mox in urbe Latia aduena studiorum, Quiritium indigenam sermonem aerumnabili labore, nullo magistro praeunte, aggressus excolui. en ecce praefamur ueniam, siquid exotici <sonuero> ac si quid forensis

APULEI PLATONICI MADAURENSIS. PROSAE DE MAG. LIB. II. Expl. Ego salustius emdaui rome felix F lucii apulei herculis platonici madarensis pro se de magia liber II explicat. Ego Salustius emendaui Rome felix. Incipit primus liber metamorphoseos apolei. Rca. Vatic. 3384. Metamorphoseos Appulegii Magiderensis. incipit lib. prim. de asino aureo. Neapolit. Cat. p. 126 sect. VI. IV. D 11.

1 At <ut> scripsi ut marg. Iuntin. 2 at cdd. cf. Fulgent. Mythol. p. 3 (Munck.). In δ lib. II incipit ab at pro ut 3 egyptia om. F¹ 6 <en> inserui 7 <ego> addidi ex uetere con. post accipe supra lineam F habet k 7. 8 isthomos epyrea Fφ 8 tenēros F tenaros φ 10 linguam F *inquam φ 14 <sonuero> inserui; lacunam statuit Sittl. Archiv L. L. VI. 559 si quid forensi F forensis φ E.

sermonis rudis locutor offendero. iam haec equidem ipsa uocis immutatio desultoriae scientiae stilo quem accessimus respondet. fabulam Graecanicam incipimus. lector intende. laetaberis.

II. Thessaliam — nam et illic originis maternae nostrae fundamenta a Plutarcho illo inclito ac mox Sexto philosopho nepote eius prodita gloriam nobis faciunt — eam Thessaliam ex negotio petebam. postquam ardua montium et lubrica uallium et roscida cespitum et glebosa camporum emersi, me equo indigena per albo uehens *eoque iam* admodum fesso, ut ipse etiam fatigationem sedentariam incessus uegetatione discuterem, in pedes desilio, equi sudorem fronde curiose exfrico, auris remulceo, frenos detraho, in gradum lenem sensim proueho, quoad lassitudinis incommodum alui solitum ac naturale praesidium eliquaret. ac dum is ientaculum ambulatorium prataque <qua> praeterit ore in latus detorto pronus adfectat, duobus comitum, qui forte paululum praecesserant, tertium me facio. ac dum ausculto quid sermonis agitarent, alter exerto cachinno 'parce' inquit 'in uerba ista haec tam absurda tamque immania mentiendo.'

Isto accepto sititor alioquin nouitatis 'immo uero' inquam 'impertite sermone non quidem curiosum, sed qui uelim scire uel cuncta uel certe plurima: simul iugi quod insurgimus aspritudinem fabularum lepida iucunditas leuigabit.'

III. At ille qui coeperat 'ne' inquit 'istud mendacium

3 respondet *uulgo* respondit Fφ E. de *uniuerso* Prologo cf. Rohde. M. Rh. XL. 81 et Sittl l. l. 7 gla Fφ 11 *eoque iam scripsi* iam eo quoque Fφ 13 discoterem F¹φ fronde *Becichemus* frontem Fφ E. 17 prataque <qua> praeterit *scripsi* prataque E. praeterit *supra lineam* add. F¹ post prataque; prataque praeterit φ V prata qua pr. *Oud. cf. Rev. de Ph.* 1885 p. 100 18 adlectat Fφ 19 praecesserant *cdd. rec.* processerant Fφ E. 20 exorto φ 24 sermone *Oud. Pet.* sermones Fφ E. curiosum Fφ curioso E. 27 iocunditas φ 28 ceperat F occeperat φ ne Fφ nae E.

tam uerum est, quam siquis uelit dicere magico susurramine amnes agiles reuerti, mare pigrum conligari, uentos inanimes exspirare; solem inhiberi, lunam despumari, stellas euelli, diem tolli, noctem teneri.’

5 Tunc ego in uerba fidentior ‘heus tu’ inquam <ei> qui sermonem iecerat priorem ‘ne pigeat te uel taedeat reliqua pertexere’ et ad alium ‘tu uero crassis auribus et obstinato corde respuis quae forsitan uere perhibeantur. minus hercules calles prauissimis opinionibus
10 ea putari mendacia, quae uel auditu noua uel uisu rudia uel certe supra captum cogitationis ardua uideantur; quae si paulo accuratius exploraris, non modo compertu euidetia uerum etiam factu facilia senties. IIII. ego denique uespera, dum polentae caseatae modico securius
15 offulam grandiore in conuiuas aemulus contruncare gestio, mollitie cibi glutinosi faucibus inhaerentis et meacula spiritus [p.3.E.] distinentis minimo minus interii. et tamen Athenis proximo [et] ante Poecilen porticum isto gemino obtutu circulatorem aspexi equestrem spatham praeacutam mucrone infesto deuorasse ac mox eundem inuitamento exiguae stipis uenatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima uiscera condidisse. et ecce pone lanceae ferrum, qua baccillum inuersi teli ad occipitium per ingluuiem subit, puer in mollitiem
20 decorus insurgit inque flexibus tortuosis eneruam et exossam saltationem explicat cum omnium qui aderamus admiratione. diceres dei medici baculo, quod ramulis semiamputatis nodosum gerit, serpentem generosum lubricis amplexibus inhaerere. sed iam cedo, tu sodes
25 quam coeperas fabulam remetire. ego tibi solus haec

3 lunam destinari *Pet.* 5 <ei> *addidi* 6 iecerat *scripsi*
cf. R. d. Ph. 1885 p. 100 iecerat add. 9 hercules *scripsi, quam*
formam praeter hunc locum et 57. 7 F semper exhibet hercule *F*
 14 securius *Oud.* secus *Fφ cf. 14. 6* 17 meacula *Corn.* mea
 gula *Fφ* meam gulam spiritu *Burs.* 18 [et] *Oud. Lu.* poe-
 tilen *Fφ* 24 ingruuie *F* 26 exossam *φ* 27 amira-
 tione *φ* 30 quam *scripsi q Fφ*

pro isto credam et quod ingressui primum fuerit stabulum, prandio participabo. haectibi merces deposita est.'

V. At ille 'istud quidem quod polliceris aequi bonique facio, uerum quod inchoaueram porro exordiar. sed tibi prius deierabo solem istum <cuncta> uidentem 5 deum me uera comperta memorare, nec uos ulterius dubitabitis si [Thessaliam] proximam ciuitatem peruenieritis, quod ibidem passim per ora populi sermo iactetur quae palam gesta sunt. sed ut prius noritis cuiatis sim, *sum* Aegiensis; audite et quo quaestu me 10 teneam: melle uel caseo et huiusce modi cauponiorum mercibus per Thessaliam Aetoliam Boeotiam ultro citro discurrens. comperto itaque Hypatae, quae ciuitas cunctae Thessaliae antepollet, caseum recens et sciti saporis admodum commodo pretio distrahi, festinus 15 adcurri id omne praestinaturus. sed, ut fieri adsolet, sinistro pede profectum me spes compendii frustrata est. omne enim pridie Lupus negotiator magnarius coemerat. ergo igitur inefficaci celeritate fatigatus commodum uespera oriente ad balneas processeram, [p. 4. E.] 20 VI. ecce Socraten contubernalem meum conspicio. humi sedebat scissili palliastro semiamictus, paene alius, lurore ad miseram maciem deformatus, qualia solent fortunae deterrima <ludibria> stipes in triuiis erogare. hunc talem quanquam necessarium et summe cognitum 25

^r
 1 cedam ϕ (r *add. m. rec.*) 2 merces deposita E. *cf.*
 32. 14 mercede posita F ϕ 5 degerabo F deierabo ϕ
 <cuncta> Rohde 6 nequas *corr. in* necuos F necuos *margo*
 F et ϕ 7 [Thessaliam] *seclusi cf.* 64. 14 10 *sum* Aegi-
 ensis *scripsi* cuiatis sim. q sim. aegiensis F q'd sim aeri-
 ensis ϕ quod sim Vg sim quue, *sum* Aeginensis E. [qui sim]
 Rossb. quippe *sum Lu.* Aegiensis *Pet.* quēstū & eneam F ϕ
 11 cauponiorum *Hild.* cauponorum F ϕ Vg 13 Hypatae
scripsi hypate FE. 20 processeram, ecce *sententiam con-*
tinuau processeram. *deinde ab* Ecce nouum caput incipit uulgo
 21 Socratem ϕ 22 scisili F ϕ ¹ V¹ 24 F deterrima *in marg.*
 l. determina; decermina *Lips.* <ludibria> *inserui*

tamen dubia mente propius accessi. 'hem' inquam 'mi Socrates, quid istud? quae facies? quod flagitium? at uero domi tuae iam defletus et conclamatus es; liberis tuis tutores iuridici prouincialis decreto dati; uxor per-

5 solutis feralibus officiis luctu et maerore diuturno de-

formata, diffletis paene ad extremam caecitatem oculis suis, domus infortunium nouarum nuptiarum gaudiis a suis sibi parentibus hilarare compellitur. at tu hic laruale simulacrum cum summo dedecore nostro uiseris.'

10 'Aristomene' inquit 'ne tu fortunarum lubricas ambages et instabiles incursiones et reciprocas uicissitudines ignoras!' et cum dicto sutili centunculo faciem suam iam dudum punicantem prae pudore obtexit, ita ut ab umbilico pube tenus cetera corporis renudaret. nec

15 denique perpersus ego tam miserum aerumnae spectaculum iniecta manu ut adsurgat enitor.

VII. At ille ut erat capite uelato 'sine sine' inquit 'fruatur diutius tropaeo Fortuna quod fixit ipsa.'

Effeci sequatur et simul unam e duabus laciniis

20 meis exuo eumque propere uestio dicam an contego, et ilico lauacro trado; quod unctui quod tersui ipse praeministro; sordium enormem eluuiem operose effrico; probe curatum ad hospitium, lassus ipse fatigatum aegerrime sustinens, perduco; lectulo refoueo, cibo satio,

25 poculo mitigo, fabulis permulceo. iam adlubentia procliuius est sermonis et ioci [et] scitum est cauillum; iam dicacitas tinnula, cum ille imo de pectore cruciabilem suspirium ducens, dextra saeuiente frontem replaudens 'me miserum' inquit 'qui, dum uoluptatem gladiatorii

4. 5 p̄solutis ferialibus FφVg 6 caecitatem Salm. captiuitatem cdd. 7 gaudens φ 10 ne F nae E. cf. 2. 16
 12 futili g 14 imbilico F'g nudarentur g 18 ipsa F
 illa φ 21 quod uictui φ post tersui g add. opus est,
 item V tersui * ipse F 23 curatum V curato Fφ quo —
 curato Haebelin 26 ioci [et] scitum est scripsi et ioci et
 scitum et cauillum FφVg et ioci [et] scitum [et] cauillum E.
 ioci, est scitum et cauillum Pet. 27 tinnula Oud. timida cdd.

spectaculi satis famigerabilis con- [p. 5. E.] sector, in
 has aerumnas incidi. nam ut scis optime, secundum
 quaestum Macedoniam profectus, dum mense decimo
 ibidem attentus nummator reuortor, modico prius quam
 Larissam accederem, per transitum spectaculum obi- 5
 turus, in quadam auia et lacunosa conualli a uastissi-
 mis latronibus obsessus atque omnibus priuatus tandem
 euado et, utpote ultime adfectus, ad quandam caupo-
 nam Meroen, anum sed admodum scitulam deuorto
 eique causas et peregrinationis diuturnae et domuitionis 10
 anxiae et spoliationis [diuturnae et dum] miserae refero:
 quae me nimis quam humane tractare adorta cenae
 gratae atque gratuita ac mox urigine percita cubili
 suo adplicat. et statim miser ut cum illa adquieui,
 ab unico congressu damnosam ac pestilentem con- 15
 <suetudinem> contraho et ipsas etiam lacinias, quas boni
 latrones contegendo mihi concesserant, in eam contuli,
 sportulas etiam, quas adhuc uegetus saccariam faciens
 merebam, quoad me ad istam faciem, quam paulo ante
 uidisti, bona uxor et mala fortuna perduxit.’ 20

VIII. ‘Pol quidem tu dignus’ inquam ‘es extrema
 sustinere, siquid est tamen nouissimo extremius, qui
 uoluptatem ueneriam et scortum scorteum lari et
 liberis praetulisti.’ at ille digitum a pollice proximum

1 famigerabilem φ 2 ut se is Fφ 3 Macedoniam g,
Coluius cf. ad 13. 3 in M. Bsn. Macedonia Fφ 4 num-
 tior φ 6 conuallia Fφ 7 puatⁱ F (ⁱ e rasura) pri-
 uatur φ (i. m. priuatus) 11 diuⁱne & dum seclⁱusit E. 12 ni-
 mis quam Koch. Mus. Rh. XXX. 637; Rohde. Mus. Rh. XL 96;
Haupt. opusc. III. 481; H. Müller. 45 queⁱ eni his (h inductum)
 F queⁱ is φ quae me magis quam E. 14 tum F 15 damno-
 sam Wower. 15. 16 <consuetudinem> inserui congressu anus
 noxam pestilentem contraho cum Lindenbrogio E. contagionem
 contraho Lu. annosa* ac pestilentē^c c̄ contraho F annosa^c ac
 petilente^c (corr. m. rec.) c̄* cōtraho φ 18 sportulas scripsi
cf. 122. 6 operulas cdd. 19 quoad] qđ F q φ

ori suo admouens et in stuporem attonitus 'tace tace'
inquit <et> circumspiciens tutamenta sermonis 'parce'
inquit 'in feminam diuinam, nequam tibi lingua intem-
perante noxam contrahas.'

5 'Ain tandem?' inquam 'potens illa et regina cau-
pona quid mulieris est?'

'Saga' inquit 'et diuina, potens caelum deponere,
terram suspendere, fontes durare, montes diluere, manes
sublimare, deos infirmare, sidera extinguere, Tartarum
10 ipsum inluminare.'

'Oro te' inquam 'aulaeum tragicum dimoueto et
siparium scaenium complicato et cedo uerbis com-
munibus.'

[p. 6. E.] 'Vis' inquit 'unum vel alterum, immo plu-
15 rima eius audire facta? nam ut se ament efflictim non
modo incolae, uenim etiam Indi vel Aethiopes utrique
uel ipsi Antichthones, folia sunt artis et nugae merae.
sed quod in conspectum plurium perpetravit, audi.

VIII. Amorem suum quod in aliam temerasset,
20 unico uerbo mutauit in feram castorem, quod ea bestia
captiuitati metuens & insequentibus se praecisione geni-
taliu liberat, ut illi quoque simile, quod uenerem
habuit in aliam, prouiniret. cauponem quoque uicinum
atque ob id aemulum deformauit in ranam et nunc
25 senex ille dolium innaans uini sui aduentores pristinos
in faece summersus officiosis ronchis raucus appellat.
alium de foro quod aduersus eam locutus esset, in
arietem deformauit et nunc aries ille causas agit. eadem
amatoris sui uxorem quod in eam dicacule probrum

2 <et> inserui 5. 6 caupon F¹ 7 diuina] duum Fφ
9 infirmare V infirmare Fφ 17 antichthones F nuga
emere Fφ¹ 18 conspectum lφ conspectu uulgo 19 in cdd.
ui uulgo post Vulcanium; num in aliam fuit: ancillam? 21 capti-
uitati Fφ Vg captiuitatis uulg 22 simile] familie φ ue-
nere φ 26 summersus scripsi cf. 205. 23 summissus Fφ
submissus E rontis F ratis 27 alium] rabulam Corn.
aduersum φ

dixerat, iam in sarcina praegnationis obsepto utero et repigrato fetu perpetua praegnatione damnauit et, ut cuncti numerant, iam octo annorum onere misella illa uelut elephantum paritura distenditur.

X. Quae cum subinde <fierent> ac multi nocerentur, 5 publicitus indignatio percrebuit statutumque ut in eam die altera seuerissime saxorum iaculationibus uindicaretur. quod consilium uirtutibus cantionum anteuortit et, ut illa Medea unius dieculae a Creone impetratis induciis totam eius domum filiamque cum ipso sene 10 flammis coronalibus deusserat, sic haec deuotionibus sepulchralibus in scrobem procuratis, u mihi temulenta narrauit proxime, cunctos in suis sibi domibus tacita numinum uiolentia clausit, ut toto biuo non claustra perfringi, non fores euelli, non denique parietes ipsi 15 quierint perforari, quoad mutua hortatione consone clauderent, quam sanctissime deierantes sese neque ei manus admolituros et siquis alius id cogitarit, salutare [p. 7. E.] laturos subsidium. et sic illa propitiata totam ciuitatem absoluit. at uero coetus ilius auctorem nocte 20 intempesta cum tota domo, id est parietibus et ipso solo et omni fundamento, ut erat causa, ad centesimum lapidem in aliam ciuitatem <in> summo uertice montis exasperati sitam et ob id ad aquas sterilem transtulit. et quoniam densa inhabitantium aedificia locum nouo 25 hospiti non dabant, ante portam proiecta domo discessit.'

XI. 'Mira' inquam 'nec minus saeua mi Socrates memoras. denique mihi quoque non paruam incussisti

1 obsepto scripsi obsaepto E. obseno Føg obsceno V (in ras.) 2 repignato F repunato φV 5 <fierent> in-serui ac multi nocerentur F/Vg multis noceret E. quoi cum subinde aemuli nocerent Rohde 9 diecule ** a creone F diecule a creone (—e in ras.) φ Creonte E. 13 tacita Fø Oud. tanta E. 18 eius id scripsi cf. R. d. Ph. 1885 p. 100 aliud E. 23 <in> Bn. 26 proiectas F¹ 28 ante nec erasum et in F et nec φ

sollicitudinem immo uero formidinem, iniecto non scrupulo sed lancea, nequo numinis ministerio similiter usa sermones istos nostros anus illa cognoscat. itaque maturius quieti nos reponamus et somno leuata lassitudine noctis antelucio aufugiamus istinc quam pote longissime.'

Haec adhuc me suadente insolita uinolentia ac diurna fatigatione pertentatus bonus Socrates iam sopitus stertebat altius. ego uero adducta fore pessulisque
 10 firmatis, grabattulo etiam pone cardines supposito et probe adgesto, super eum me recipio. ac primum prae metu aliquantisper uigilo, dein circa tertiam ferme uigiliam paululum coniuco. commodum quieueram et repente impulsu maiore quam ut latrones crederes
 15 ianuae reserantur, immo uero fractis et euolsis funditus cardinibus prosternuntur. grabattulus alioquin breuiculus et uno pede mutilus ac putris impetus tanti uiolentia prosternitur, me quoque euolutum atque excussum humi recidens inuersum coperit ac tegit.

20 XII. Tunc ego sensi naturalitus quosdam affectus in contrarium prouenire. nam ut lacrimae saepiculae de gaudio prodeunt ita et in illo nimio pauore risum nequiuimus continere, de Aristomene [p. 8. E.] testudo factus. ac dum infimum deiectus obliquo aspectu quid rei sit

1 immo uero formidinem *desunt in* φ 2 ^v nominis F
 numinis φ 5 antelucio F (*i et sinistra pars o in ras.*) anluci φ
 pote *Parisinus* puta F φ E. cf. 24. 26 7 suadente F (*in ras.*)
 fundente φ uinolentia (*in ras.*) F uiolentia φ diurna
Oud. diuturna *add.* 8 pertentatus F φ Vg pertemptatus E.
 10 grabattulo *scripsi* cf. H. Müller p. 48 grabatulo F grauattulo φ
 cardine F φ cardinem Vg appposito *Pet.* 11 super] sub φ
 13 coniuco φ (ueo *in ras.*) conihibeo F cohibeo V
 comodo dñ qe]ueram F φ 15 euulsis φ g 19 recidens cf. 11. 1; 47. 4 *sed* reccidens 137. 4 inuersum Fg in inuersum φ
 [in] inuersum E. iusum uorsum *Traube apud Weyman: A. et Ps. p. 44*
 coperit F comperit φ (m *in ras.* o *add. m. 3*)
 23 factus φ facta F¹

grabattuli sollertia munitus opperior, uideo mulieres
 duas altioris aetatis. lucernam lucidam gerebat una,
 spongiam et nudum gladium altera. hoc habitu Socraten
 bene quietum circumstetere. infit illa cum gladio 'hic
 est, soror Panthia, carus Endymion, hic Catamitus meus, 5
 qui diebus ac noctibus inlusit aetatulam meam; hic, qui
 meis amoribus superhabitis non solum me diffamat
 probris, uerum etiam fugam instruit. at ego scilicet
 Vlixi astu deserta uice Calypsonis aeternam solitudinem
 flebo.' et porrecta dextera meque Panthiae suae de- 10
 monstrato 'at hic bonus' inquit 'consiliator Aristomenes,
 qui fugae huius auctor fuit et nunc morti proximus
 iam humi prostratus grabattulo subcubans iacet et haec
 omnia conspicit, impune se laturum meas contumelias
 putat. faxo eum sero, immo statim, immo uero iam 15
 nunc ut et praecedentis dicacitatis et instantis curio-
 sitatis paeniteat.'

XIII. Haec ego ut accepi, sudore frigido miser
 perfluus tremore uiscera quatior, ut grabattulus etiam
 succussus *susum* et inquietus super dorsum meum palpi- 20
 tando saltaret. at bona Panthia 'quin igitur' inquit
 'soror, hunc primum bacchatim discerpimus uel membris
 eius destinatis uirilia desecamus.'

Ad haec Meroe — sic enim reapse nomen eius tunc
 fabulis Socratis conuenire sentiebam — 'immo' ait 25
 'supersit hic saltem, qui miselli huius corpus paruo
 contumulet humo' et capite Socratis in alterum dimoto

1 operior φ 3 Socraten] cf. 4. 1; 11. 1, Socratem F φ Socra-
 ten g 5 pa*anthia F panthia φ endymion (d corr. in o) enosmion
 φ Vg 7 sup̄r habi**[tis F sub̄rhabitis φ insuper habitis
 Oud. cum Colu. cf. 72. 5 8 etiam cdd., omittunt editores
 9 Ulixis φ² uice Calipsonis] uite et alipsonis F (sed e in
 uite ex corr. nata est) Vg uit et a. φ¹ uita e. cal. φ² 14 se
 laturum Bsn. cf. 133. 10 impune relaturum E. cum F φ¹ (se in φ
 add. schol.) se relaturum Vg 19 perfluus scripsi perfluo cdd.
 20 succussus susum Traube l. l. succussus sūm F succussus sū φ
 et (sed ex eo corr.) F eo φ inquietus φ 24 re abse F φ Vg
 26 paruo F parua (sed a in rasura) φ cf. Neue I. 651

latus per iugulum sinistrum capulo tenus gladium totum ei demergit et sanguinis eruptionem utriculo ammoto excipit diligenter, ut nulla stilla compareret usquam. haec ego meis oculis aspexi. nam etiam, nequid [p. 9. E.] demutaret credo a uictimae religione, immissa dextera per uulnus illud ad uiscera penitus, cor miseri contubernalis mei Meroe bona scrutata protulit, cum ille impetu teli praesecata gula uocem, immo stridorem incertum per uulnus effunderet et spiritum rebulliret. quod uulnus qua maxime patebat spongia offulciens Panthia 'heus tu' inquit 'spongia, caue in mari nata per fluuium transeas.' his editis <antequam> abeunt remoto grabattulo uaricus super faciem meam residentes uesticam exonerant, quoad me urinae spurcissimae madore perluerent.

XIII. Commodum limen euaserant et fores ad pristinum statum integrae resurgunt, cardines ad foramina residunt, ad postes repagula redeunt, ad claustra pessuli recurrunt. at ego ut eram etiam nunc humi proiectus, inanimis, nudus et frigidus et lotio perlutus, quasi recens utero matris editus, immo uero semimortuus, uerum etiam ipse mihi superuiuens et postumus, uel certe destinatae iam cruci candidatus 'quid' inquam '[de] me fiet, ubi iste iugulatus mane paruerit? cui uidebor ueri similia dicere proferens uera? "proclamares saltem suppetiatum, si resistere uir tantus mulieri ne-

d

1 lata F¹ q pro p F¹ 2 ammoto scripsi a moto F (m in ras.) cf. 34. 8 3 ut] et F¹ 5 emissa F¹ 10 qua editt. ante Oud. ego RdPh. 1885 p. 100, Rossbach. Philol. 1895 p. 135 quam F¹ qua φ ² Vg cf. 62. 13 spongiam F 11 per φ p F edictis φ antequam abeunt Kron. Pr. p. 15 ab*una F abeuna φ atque una E. cum Oud. ac meo Hild. ambae una Rohde, Rossb. ab ianua Pet. abiturae Bsn. abeuntes antea Lu. 14 exhonerant F 17 integre F φ 18 residunt Lu. F³ V resident F¹ φ E. ad postes Bl. postes ad F φ 20 perlutus Oud. Pet. perlutus F φ cf. 9. 9; 12. 2; 38. 24 23 denate F φ ¹ damnatae V² dampnate g 24 [de] Pet. F¹ et φ de non praebent, in φ i. m. add. est 26 tantus cdd. natus E.

quibas: sub oculis tuis homo iugulatur et siles? cur autem te simile latrocinium non peremit? cur saeva crudelitas uel propter indicium sceleris arbitro pepercit? ergo quoniam euasisti mortem, nunc illo redi.”

Haec identidem mecum replicabam et nox ibat in 5 diem. optimum itaque factu uisum est anteluculo fur-
tim euadere et uiam licet trepido uestigio capessere. sumo sarcinulam meam, subdita clauī pessulos reduco. at illae probae et fideles ianuae, quae sua sponte re-
seratae nocte fuerant, uix tandem et aegerrime tunc 10 clauīs suae crebra immissione patefiunt.

XV. Et ‘heus tu ubi es?’ inquam ‘ualuas stabuli
absolue, ante- [p. 10. E.] lucio uolo ire.’ ianitor pone
stabuli ostium humi cubitans etiam nunc semisomnus
‘quid tu’ inquit ‘ignoras latronibus infestari uias, qui 15
hoc noctis iter incipis? nam etsi tu, alicuius facinoris
tibi conscius scilicet, mori cupis, nos cucurbitae caput
non habemus ut pro te moriamur.’ ‘non longe’ inquam
‘lux abest. et praeterea quid uiatori de summa pauperie
latrones auferre possunt? an ignoras, inepte, nudum 20
nec a decem palaestritis despoliari posse?’ ad haec
ille marcidus et semisopitus in alterum latus euolutus
‘unde autem’ inquit ‘scio an conuectore illo tuo, cum
quo sero deuorteras, iugulato fugae mandes praesidium?’

Illud horae memini me terra dehiscente ima Tar- 25
tara inque his canem Cerberum prorsus esurientem mei
prospexisse. ac recordabar profecto bonam Meroen non
misericordia iugulo meo pepercisse sed saeuitia cruci
me reseruasse. XVI. in cubiculum itaque reuersus de

6 ante luculo F antelucio g cf. 7. 13; 10. 1 12 Et
‘heus scripsi cf. 11. 12; 175. 6; ‘Et heus E. 14 etiam Koch
et iam F φ V 16 incipitis φ¹ nam Hild. hem Oud. Lu.
nempe E. nem etsi F nemet si φ ne met si Vg 17 capu φ¹
21 ad decem φ dispoliari φ 22 reuolutus Salm. 24 Eyss.
finiuit orationem ianitoris post prospexisse et continuauit ora-
tionem ita praesidium? illud; nouum caput et alineam in-
cohauit a Ac recordabar cf. Haupt. Opusc. III. 627 25 mei φ
me F E.

genere tumultuario mortis mecum deliberabam. sed cum
 nullum aliud telum mortiferum Fortuna quam solum
 mihi grabattulum sumministraret 'iam iam grabattule'
 inquam 'animo meo carissime, qui mecum tot aerumnas
 5 exanclasti, conscius et arbiter quae nocte gesta sunt,
 quem solum in meo reatu testem innocentiae citare
 possum, tu mihi ad inferos festinanti sumministra telum
 salutare' et cum dicto restim, qua erat intextus, ad-
 gredior expedire ac tigillo, quod fenestrae subditum
 10 altrinsecus prominebat, iniecta atque obdita parte funi-
 culi et altera firmiter in nodum coacta, ascenso gra-
 battulo ad exitium sublimatus immisso capite laqueum
 induo. sed dum pede altero fulcimentum quo sustine-
 bar repello, ut ponderis deductu restis ad ingluuiem
 15 adstricta spiritus officia discluderet, repente putris alio-
 quin et uetus funis dirrumpitur [p. 11. E.] atque ego
 de alto recidens Socraten — nam iuxta me iacebat —
 superruo cumque eo in terram deuoluor. XVII. et ecce
 in ipso momento ianitor introrumpit exerte clamitans
 20 'ubi es tu qui alta nocte immodice festinabas et nunc
 stertis inuolutus?'

Ad haec nescio an casu nostro an illius absono cla-
 more experrectus Socrates exsurgit prior et 'ne' inquit 'in-
 merito stabularios hos omnes hospites detestantur. nam
 25 iste curiosus dum inopportune irrumpit — credo studio
 rapiendi aliquid — clamore uasto marcidum alioquin
 me altissimo somno excussit.'

1 mecum F ϕ om. E. sic 24. 15 omissum est tecum 3 gra-
 battulum sumministraret scripsi cf. 10. 22 et Pet. p. 163 gra-
 battulum ^{sub}ministraret F 5 exanclasti scripsi per c hic et
 100. 6; 104. 7; 121. 7 ut scriptura ceteris locis consentiret exant-
 lasti F¹ exanclasti ϕ (sed c in ras.) 11 et F ex ϕ ¹ ascenso
 cf. 28. 19 12 immisso scripsi et immisso Oud. et misso F ϕ
 demisso E. et demisso Colu. 15 officio F ϕ 17 Socraten F
 Socratem ϕ 23 exurgit ϕ ² ne F ϕ nae E. ne—merito
 Haupt nec inmerito S(auppe); retinui scripturam librorum;
 ironice enim dictum esse uidetur cf. 11. 28

Emergo laetus atque alacer insperato gaudio perfusus et 'ecce' < aio >, 'ianitor fidelissime, comes [et pater meus] et frater meus, quem nocte ebrius occisum a me calumniabaris' et cum dicto Socraten deosculabar amplexus. at ille odore alioquin spurcissimi humoris percussus, quo me Lamiae illae infecerant, uehementer aspernatur 'apage te' inquit 'fetorem extremae latrinae' et causas coepit huius odoris comiter inquirere. at ego miser adfecto ex tempore absurdo ioco in alium sermonem intentionem eius [denuo] deriuo et iniecta dextra 'quin imus' inquam 'et itineris matutini gratiam capimus.'

Sumo sarcinulam et pretio mansionis stabulario persoluto capessimus uiam.

XVIII. Aliquantum processeramus et iam iubaris exortu cuncta conlustrantur et ego curiose sedulo arbitrabar iugulum comitis, qua parte gladium delapsum uideram, et mecum 'uesane' aio 'qui poculis et uino sepultus extrema somniasti. ecce Socrates integer sanus incolumis. ubi uulnus? < ubi > spongia? ubi postremum cicatrix tam alta tam recens?' et ad illum 'ne' inquam 'inmerito medicum filii cibo et crapula distentos saeua et grauia somniare autumant. mihi denique quod poculis uesperis minus temperaui, nox acerba diras et truces imagines optulit, ut adhuc me credam cruore humano aspersum atque impiatum.'

[p. 12. E.] Ad haec ille subridens 'at tu' inquit 'non sanguine sed lotio perfusus es, uerum tamen et ipse

2 < aio > inserui cf. 11. 25; 12. 21 2. 3 [pater meus et] cum Salm. remouit dittographiam 5 humores F² 7 aspernatus Pet. cf. 15. 30; 23. 13 fetore F 8 obiter Burmannus, sed cf. 17. 2; 170. 26 10 [denuo] secl. Beyte 16 [curiose] Châtelain. R. d. Ph. 1877 p. 166 18 me F¹ mecum φ qui Bsn. quin cdd. 20 < ubi > Bsn. postremo φ 21 ne Fφ 22 medicum filii Scioppius: de forma Genet. cf. Hild. ad XI. 5 et VII. 4 < dei > medici filii Haupt cf. 3. 10 medici fidi cdd.

per somnium iugulari uisus sum. *non nihil etiam* iugulum istum dolui et cor ipsum mihi auelli putauī et nunc etiam spiritu deficior et genua quatuor et gradu titubo et aliquid cibatus refouendo spiritu desidero.'

5 'En' inquam 'paratum tibi adest ientaculum' et cum dicto manticam meam umero exuo, caseum cum pane propere ei porrigo et 'iuxta platanum istam residamus' aio.

XVIII. Quo facto et ipse aliquid indidem sumo eumque
10 auidē esitantem aspicio aliquanto intentiore acie atque pallore buxō deficientem uideo. sic denique eum uitalis color turbauerat ut mihi, nocturnas etiam Furias illas imaginanti, *prae metu* frustulum panis quod primum sumpseram, quamuis admodum modicum mediis faucibus inhaereret ac neque deorsum demere neque sursum remeare posset. nam et crebritas ipsa commeantium metum mihi cumulabat. quis enim de duobus comitum alterum sine alterius noxa peremptum crederet? uerum ille, ut satis detruncauerat cibum, sitire impatienter coeperat. nam et optimi casei bonam partem
20 auidē deuorauerat et haud ita longe radices platani lenis fluuius in speciem placidae paludis ignauus ibat argento uel uitro aemulus in colorem. 'en' inquam 'explere latice fontis lacteo.' adsurgit ille et oppertus
25 paululum planiorem ripae marginem complicitus in genua adpronat se auidus adfectans poculum. nec dum

1 nonnihil etiam *scripsi* nihil nam et *cdd.* nihil non E.
5 ientaculum *q* (*prior a in ras.*) tum *q* 6 manticam meam Vg *Pet.* mantica mea F*q* E. umero] humero F*q* V
reliquis locis F seruat scripturam umerus; umeros E. *cf. Ouid. Met. II. 419* 10 aspicio *scripsi* aspiciens *cdd.* intentiore acie *scripsi cum V* intentiorem acie F intentiorem aciem *q* intentior macie cum *Oud.* E. intentiore macie *Pet.* 13 prae metu *transposui post* imaginanti; mihi prae metu nocturnas *cdd.* 16 crebritas V² *Oud.* breuitas *cdd.* cōmantium F
18 feretu F peremptum *q* E. 24 adsurgit F*q*¹ ille in F
deletum

satis extremis labiis summum aquae rorem attigerat, et iugulo eius vulnus dehiscit in profundum patorem et illa spongia de eo repente deuoluitur eamque paruus admodum comitatur cruor. denique corpus exanimatum in flumen paene cernuat, nisi ego altero eius pede re-⁵ tento uix et aegre ad ripam superiorem adtraxi, ubi defletum pro tempore comitem misellum arenosa humo in amnis uicinia sempiterna contexi. ipse trepidus et eximie metuens [p. 13. E.] mihi per diuersas et auias solitudines aufugi et quasi conscius mihi caedis humanae¹⁰ relicta patria et lare ultroneum exilium amplexus nunc Aetoliam nouo contracto matrimonio colo.'

XX. Haec Aristomenes. at ille comes eius, qui statim initio obstinata incredulitate sermonem eius respuebat 'nihil' inquit 'hac fabula fabulosius, nihil isto¹⁵ mendacio absurdus' et ad me conuersus 'tu autem' inquit 'uir, ut habitus et habitudo demonstrat, ornatus, accredis huic fabulae?'

'Ego uero' inquam 'nihil impossibile arbitror, sed utcumque fata decreuerint ita cuncta mortalibus pro-²⁰ uenire: nam et mihi et tibi et cunctis hominibus multa usu uenire mira et paene infecta, quae tamen ignaro relata fidem perdant. sed ego huic et credo hercules et gratas gratias memini, quod lepidae fabulae festiuitate nos auocauit; asperam denique ac prolixam uiam²⁵ sine labore ac taedio euasi. quod beneficium etiam illum uectorem meum credo laetari: sine fatigatione sui me usque ad istam ciuitatis portam non dorso illius sed meis auribus prouecto.'

2 deiscit F   6 egre Fφ   7 arenose F   8 contexi* Fφ
 10 cedis humane Fφ   12 aetolia F¹   15 nihil inquit φ E.
 //   //
 inquit nihil F   inquit nihil *Pet. cf. 145. 33*   18 accredis *Pet.*
 accedis Fφ *cf. 123. 7*   22 pene Fφ   23 per fidem φ (*i. m.*
man. rec. c. fidem)   ^hercules φ (*h et s diuersae m. add.*)
 26 etiam in F *add. m. rec.*   29 auribus] cruribus *Rohde sed*
cf. d. d. Socr. p. 22. 11 (Goldb.)

XXI. Is finis nobis et sermonis et itineris communis fuit. nam comites utrique ad uillulam proximam leuorsum abierunt. ego uero quod primum <urbem> ingressus stabulum conspicatus sum, accessi et de quadam anu caupona ilico percontor 'estne' inquam 'Hypata haec ciuitas?' adnuit. 'nostine Milonem quendam e primoribus?' adrisit et 'uere' inquit 'primus istic perhibetur Milo, qui extra pomerium et urbem totam colit.'

10 'Remoto' inquam 'ioco, parens optima, dic oro et cuiatis sit et quibus deuersetur aedibus?'

'Videsne' inquit 'extremas fenestras, quae foris urbem prospiciunt et altrinsecus fores proximum respicientes angiportum? inibi iste Milo deuersatur ampliter num-
15 matus et longe opulentus, uerum extremae auaritiae et sordis infimae infamis homo, foenus denique copiosum sub arrabone auri et argenti crebriter exercens, exiguo lare inclusus et aerugini semper intentus, cum [p. 14 E.] uxorem etiam calamitatis suae comitem ha-
20 beat. neque praeter unicam pascit ancillam et habitu mendicantis semper incedit.'

Ad haec ego risum subicio 'benigne' inquam 'et prospicue Demeas meus in me consuluit, qui peregrinaturum tali uiro conciliauit, in cuius hospitio nec

2 uūq; comites F *sed correcto uerborum ordine* leuorsum F
3 <urbem> *inserui* ingressui *Elmenh. cf. 3. 11* 8 qui extra
urbem totam pomoerium colit Vg 12 extrema F¹ 16 fe-
nus F fenus φ 19 cum uxorē — comitē F (— *add. m. rec.*)
cum uxore — comite φg habeat F † habitat *add. m. 2* ha-
bitat φg 20 ancillam F¹ ancillulam F² φg 21 mendi-
cantis *edd. ante Colu.* mendico . . . his F (*fuit mendica, inde*
sequebatur litura trium litterarum; correxisse uidetur scriptor φ,
qui dat: mendico his (i. m. c. is) mendico semper Vg Oud.
mendiconis *Hild.* 22 rusū* F cum risu *Koziol* risu *Oud.*
Hild. subicio — inquam *cf. 13. 22; 69. 4* 23 in me F
deⁱ me φ (*corr. m. prima*) peregrinat² cum tali F φ (*in m. φ*
c. pēgnatu⁴) peregrinantem cum Vg

fumi nec nidoris nebulam uererer' (XXII) et cum dicto modico secus progressus ostium accedo et ianuam firmiter oppessulatam pulsare uocaliter incipio. tandem adulescentula quaedam procedens 'heus tu' inquit 'qui tam fortiter fores uerberasti, sub qua specie mutuari cupis? an tu solus ignoras praeter aurum argentumque nullum nos pignus admittere.'

'Meliora' inquam 'ominare et potius responde an intra aedes erum tuum offenderim.'

'Plane' inquit 'sed quae causa quaestionis huius?' 10

'Litteras ei a Corinthio Demea scriptas ad eum reddo.'

'Dum annuntio' inquit 'hic ibidem me opperimino' et cum dicto rursum foribus oppessulatis intro capessit. modico deinde regressa patefactis foribus 'rogat te' inquit 15 '<Milo>'. intuli me eumque accubantem exiguo admodum grabattulo et commodum cenare incipientem inuenio. adsidebat pedes uxor et mensa uacua posita, cuius monstratu 'en' inquit 'hospitium.' 'bene' ego et ilico ei litteras Demeae trado. quibus properiter lectis 'amo' 20 inquit 'meum Demean, qui mihi tantum conciliauit ho- (XXIII) spitem' et cum dicto iubet uxorem decedere utque in eius locum [p. 15. E.] adsidam iubet meque etiam nunc uerecundia cunctantem adrepta lacinia detrahens 'adside' inquit 'istic. nam prae metu latronum 25 nulla sessibula ac ne sufficientem supellectilem parare nobis licet.'

Feci et 'sic ego te' inquit 'etiam de ista corporis speciosa habitudine deque hac uirginali prorsus uere-

8 nominare F ϕ ¹ 13 operimino F operimino^r (r add. m. rec.) ϕ 14 capessit Urb. capescit V capessum F ϕ cf. Plaut. Rud. 179 (cf. 172) capessit uiam Pet. facessit Oud. E. 15 <Milo> inserui cf. 17. 1; 46. 1; potest et excidisse dominus uel meus 20 ei F² eis F¹ ϕ properiter Beroald. p ϕ peri τ F ϕ 24 a ϕ repta F ϕ cf. Pet. p. 163 sessibula Beroald. E. escibula F escibula ϕ Vg ac ne Oud. E cf. 42. 27 anne F ϕ ac nec Bsn. 28 et 'sic ego te' scripsi et sic 'ego te E.

cundia generosa stirpe proditum et recte conicerem. sed et meus Demeas eadem litteris pronuntiat. ergo breuitatem gurgustiolii nostri ne spernas peto. erit tibi adiacens *en* ecce illud cubiculum honestum recepta-
 5 culum. fac libenter deuerseris in nostro. nam et maiorem domum dignatione tua feceris et tibi specimen gloriosum adrogaris, si contentus lare paruulo Thesei illius cognominis patris tui uirtutes aemulaueris, qui non est aspernatus Hecales anus hospitium tenue' et
 10 uocata ancillula 'Fotis' inquit 'sarcinulas hospitis susceptas cum fide conde in illud cubiculum ac simul ex promptuario oleum unctui et linthea tersui et cetera huic eidem usui profers ociter et hospitem meum perduc ad proximas balneas: satis arduo itinere atque
 15 prolixo fatigatus est.'

XXIII. His ego auditis mores atque parsimoniam ratiocinans Milonis uolensque me artius ei conciliare 'nihil' inquam 'rerum istarum, quae itineris ubique nos comitantur, indigemus. sed et balneas facile per-
 20 contabimur. plane quod est mihi summe praecipuum, equo, qui me strenue peruexit, faenum atque hordeum acceptis istis nummulis tu Fotis emito.'

His actis et rebus meis in illo cubiculo conditis pergens ipse ad balneas, ut prius aliquid nobis cibatum
 25 prospicerem, forum cupidinis peto inque eo piscatum opiparem expositum uideo et percontato pretio, quod centum nummis indicaretur aspernatus uiginti denariis praestinaui. inde me commodum [p. 16. E.] egredientem

4 *en* ecce *scripsi cum Lu. p. 499; Haupt. III p. 627 et*
 ecce E. 9 Hecales anus *Politianus* ales anus F alesanus φ
 13 huic *uulgo cf. 38. 19* hoc F φ haec E. profers F φ *cf.*
 21. 11; 105. 16; 192. 11—80. 5 perduc *scripsi* produc F φ
cf. 32. 20; 40. 11; 51. 12; 112. 11 17 ei *om. F¹* 21 or-
 deum F 22 Fotis F¹ 27 indicaretur *Pric. indicaret cdd.*
cf. 16. 20; uirgulam post indicaret sustuli denariis *Oud. de-*
 narios *cdd.; fortasse fuit denarium cf. 16. 14; 26. 3, in utroque*
enim loco F habet denarium, φ denarios uel denariis

continatur Pythias condiscipulus apud Athenas Atticas
 meus, qui me post aliquam multum temporis agnitum
amanter inuadit amplexusque ac comiter deosculatus
 'mi Luci' ait 'sat pol diu est quod interuisimus te: at
 hercules exinde cum a *Dositheo* magistro digressi sumus. 5
 quae autem tibi causa peregrinationis huius?' 'crastino
 die scies' inquam 'sed quid istud? uoti gaudeo. nam
 et lixas et uirgas et habitum prorsus magistratui con-
 gruentem in te uideo.' 'annonam curamus' ait 'et aedi-
 lem gerimus et siquid obsonare cupis, *<operam>* utique 10
 commodabimus.' abnuebam: quippe qui iam cenae af-
 fatim piscatum prospexeramus. sed enim Pythias uisa
 sportula succussisque in aspectum planiorem piscibus
 'at has quisquillas quanti parasti?' 'uix' inquam 'pisca-
 tori extorsimus accipere uiginti denarium.' 15

XXV. Quo audito statim *adrepta* dextera postliminio
 me in forum cupidinis reducens 'et a quo' inquit 'isto-
 rum nugamenta haec comparasti?' demonstro senicu-
 lum: in angulo sedebat. quem confestim pro aedilitatis
 imperio uoce asperrima increpans 'iam iam' inquit 20
 'nec amicis quidem nostris uel omnino ullis hospitibus
 parcitis, quod tam magnis pretiis pisces friuolos indi-
 catis et florem Thessalicae regionis ad instar solitu-
 dinis et scopuli edulium caritate deducitis? sed non
 impune. iam enim faxo scias quem ad modum sub 25

1 continatur *scripsi* cf. 97. 10; 108. 5; 132. 2; 208. 17; 219. 4
 et *Kiessling. Coniect. Spicil. in Ind. Schol. Gryphisw. Sem. aest.*
 1883; *Weyman, A. & P. p. 48. Petschen. W. S. 1882 p. 162* conti-
 natur F¹φ¹ continuatur F²φ²E. 2 aliquam *scripsi* cf. 93. 26;
 222. 1 aliquantum Fφ 3 agnitum *amanter scripsi* *amanter*
 agnitum *edd. cf. 21. 17* 4 quod Fφ quom *S(auppe)* cf. *Plaut.*
Amph. 302 5 a *Dositheo temptari* aditio Fφ a Cytio
S(auppe) ex asty a cum *Stewechio* E. 10 *<operam>* *inserui*
 14 ad F 15 denarium *scripsi* *deneri^u* F denarios F E.
 16 abrepta F¹ arrepta φ cf. 15. 1 et *Pet. p. 163* 19 seden-
 tem Vg Urb. 22 paccitis F¹ partis φ¹ (*corr. fortasse m. 1*)
 friuolis F¹

meo magisterio mali debent coherceri' et profusa in medium sportula iubet officialem suum insuper pisces inscendere ac pedibus suis totos obterere. qua contentus morum seueritudine meus Pythias ac mihi ut
 5 hauerem suadens 'sufficit mihi [o] Luci' inquit 'seniculi tanta haec contumelia.'

His actis consternatus ac prorsus obstupidus ad balneas me refero, prudentis condiscipuli ualido consilio et nummis simul priuatus et cena, laetusque ad
 10 hospitium Milonis ac dehinc cubiculum me reporto.

[p. 17. E.] XXVI. Et ecce Fotis ancilla 'rogat te' inquit 'hospes.' at ego iam inde Milonis abstinentiae cognitor excusauī comiter, quod uiae uexationem non cibo sed somno censerem diluendam. isto accepto per-
 15 git ipse et iniecta dextera clementer me trahere adoritur. ac dum cunctor, dum modeste renitor 'non prius' inquit 'discedam quam me sequaris' et dictum iure iurando secutus iam obstinationi suae me ingratis oboedientem perducit ad illum suum grabattulum et
 20 residenti 'quam salue agit' inquit 'Demeas noster? quid uxor? quid liberi? quid uernaculi?' narro singula. percontatur accuratius causas etiam peregrinationis meae. quas ubi probe protuli, iam et de patria nostra et eius primoribus ac denique de ipso praeside scrupulosissime explorans, ubi me post itineris tam saeui
 25 uexationem sensit fabularum quoque serie fatigatum in uerba media somnolentum desinere [ac] nec quicquam defectum iam <nisi> incerta uerborum salebra balbutire, tandem patitur cubitum concederem. euasi
 30 aliquando rancidi senis loquax et famelicum conuiuium

1 mali debent coherceri F (t uocabuli debent ualde similis est litterae o) malos debeo cohercere φ 5 hauerem scripsi abirem uulgo habirem F *abirem φ sat haberem Bl. o add. F² 11 Photis F² φ g 16 pos F 18 obstinationi F¹ obstinationis F² φ V. Urb. E. cf. Luetj. 447 oboedientem F 19 grauattulum φ¹ 27 [ac] seclusi nequiquam φ 28 <nisi> inserui 30 aliquan F¹ φ¹

somno non cibo grauatus, cenatus solis fabulis et in cubiculum reuersus optatae me quieti reddidi.

LIBER II.

I. Vt primum nocte discussa sol nouus diem fecit et somno simul emersus et lectulo, anxius alioquin et nimis cupidus cognoscendi quae rara miraque sunt, re-⁵ putansque me media Thessaliae loca tenere, quo artis magicae natiua cantamina totius orbis consono ore celebrantur, fabulamque illam optimi comitis Aristomenis de situ ciuitatis huius exortam, suspensus alioquin et uoto simul et studio curiose singula considerabam. nec¹⁰ fuit in illa ciuitate quod aspiciens id esse crederem quod esset, sed omnia prorsus ferali murmure in aliam effigiem translata, ut et lapides quos offenderem de homine duratos et aues quas [p. 18. E.] audirem indidem plumatas et arbores quae pomerium ambirent similiter¹⁵ foliatas et fontanos latices de corporibus humanis fluxos crederem. iam statuas et imagines incessuras, parietes locuturos, boues et id genus pecua dicturas praesagium, de ipso uero caelo et iubaris orbe subito uenturum oraculum.

II. Sic attonitus, immo uero cruciabili desiderio stupidus nullo quidem initio uel omnino uestigio cupidinis meae reperto cuncta circumibam tamen. dum *incessu instabili potulento* similis ostiatim singula per-

3 METHAMORPHOSEON. LIB. I Expl. | INCIP. II. FELICITER F φ
 3 ut p. F φ g at primum δ 6 Thessalie F Thesalie φ¹ g
 15 ambire F¹ ābirent φ 22 inicio F 23 reperto F¹
 cuncta φ circumibam tamen Bsn. circumibam. tamen E.
 cf. Luc. Asin. 571. In F a uocabulo stupidus (22) usque ad
 quampiam (p. 23, 2) alia manus, non scriptura Longobardica, sed
 minuscula usus hiatum expleuit. Ea manus in reliquis nus-
 quam recurrit, quae uero scripsit prorsus consentiunt cum φ
 24 incessu instabili potulento similis temptauī cf. 93. 17 et 21. 8

erro, repente me nescius forum cupidinis intuli. et
 ecce mulierem quampiam frequenti stipatam famulitione
 ibidem gradientem adcelerato uestigio comprehendo.
 aurum in comis et in tunicis, ibi inflexum, hic in-
 5 textum matronam profecto confitebatur. huius adhaere-
 bat lateri senex iam grauis in annis, qui ut primum
 me conspexit 'est' inquit 'hercules, Lucius' et offert
 osculum et statim incertum quidnam in aurem mulieris
 obganniit. 'quin' inquit 'etiam ipse parentem tuam
 10 accedis et salutas?' 'uereor' inquam 'ignotae mihi fe-
 minae' et statim rubore suffusus deiecto capite restiti.
 at illa optutum in me conuersa 'en' inquit 'sanctissimae
 Salviae matris generosa probitas. sed et cetera corporis
 execrabiliter ad regulam [qua diligenter aliquid ad-
 15 fingunt] sunt congruentia: inenormis proceritas, sucu-
 lenta gracilitas, rubor temperatus, flauum et inadfecta-
 tum capillitium, oculi caesii quidem sed uigiles et in
 aspectu micantes prorsus aquilini, os quoquouersum
 floridum, speciosus et immeditatus incessus.'

20 III. Et adiecit 'ego te [o] Luci meis istis manibus
 educaui, quidni parentis tuae non modo sanguinis
 uerum alimoniarum etiam socia. nam et familia Plu-
 tarchi ambae prognatae sumus et [p. 19. E] eandem nu-
 tricem simul bibimus et in nexu germanitatis una
 25 coaluimus. nec aliud nos quam dignitas discernit, quod

in luxu nepotali simul ost. E. in luxu nepotalem simit hostiatī
 Fφ in luxu temulento hostiatim simit V tamen in luxu te-
 mulento similis Urb. tamen dum in luxu temulento similis
 Vat. 2091, δg, in luxu nepotali esuriens Rohde dum ita lixae
 nepotali similis Bsn. (lixae coni. Scal.) in luxum nepotalem
 intentus potulento similis Luetj. 1 nescius Coluius, δg nescium

Fφ cf. 185. 20 2 famulitione φ 4 comis Hild. gemmis Fφ δ
 inflexum δgE. inflesum Fφ implexum Lips. 10 accedas et
 saluta φ 11 deiecto Colu. cum Bert. cf. R. d. Ph. 1885. 100,
 Rohde. Mus. Rh. 1875. 270 et infra 39. 22; 53, 31; 78. 15; 192. 27

14. 15 [qua — adfingunt] secl. Oud. adfingunt δ sunt] si⁷ F si' φ¹

om. δ 17 cēci | siqđ⁵ Fφg in om. F 20 o om. F¹φ¹

illa clarissimas, ego priuatas nuptias fecimus. ego sum Byrrhaena illa, cuius forte *nomen saepicule* inter tuos frequentatum educatores retines. accede itaque hospitium fiducia, immo uero iam tuum proprium larem.

Ad haec ego iam sermonis ipsius mora rubore digesto 'absit' inquam 'parens, ut Milonem hospitem sine ulla querela deseram; sed plane quod officiis integris potest effici curabo sedulo. quoties itineris huius ratio nascetur, numquam erit ut non apud te deuertar.'

Dum hunc et huius modi sermonem altercamur, 10 paucis admodum confectis passibus ad domum Byrrhaenae peruenimus.

III. Atria longe pulcherrima columnis quadri-
fariam per singulos angulos stantibus adtolerabant
statuas, palmaris deae facies, quae pinnis explicitis in 15
gressu, pilae uolubilis instabile fastigium plantis roseis
delibantes, nec ut maneant inhaerent et iam uolare
creduntur. ecce lapis Parius in Dianam factus tenet
libratam totius loci medietatem, signum perfecte lucu-
lentum, ueste reflatum, procursu uegetum, introeuntibus 20
obuium et maiestate numinis uenerabile. canes utrim-
que secus deae latera muniunt, qui canes et ipsi lapis
erant. his oculi minantur, aures rigent, nares hiant,
ora saeuunt et sicunde de proximo latratus ingruerit,

1 fecimus δg fecerimus F ϕ E. 2 nomen saepicule *Luetj.* s. n. *cdd.* 3 frequentatum educatores F¹ ϕ e. fr. E. 6 o parens ϕ^2 8 quotiens F² ϕ 15 statuas, palmaris deae facies, quae pinnis explicitis in gressu, pilae uolubilis instabile fastigium plantis roseis delibantes *scripsi cf. R. d. Ph.* 1885. 100 quae F $\bar{q}$ ϕ sine gressu (*ante s deleta q*) F $\bar{s}$ in gressu $\phi\delta$ sine g. g 16 fastigium *Haupt* uestigium *cdd.* roseis *Haupt*, ego *cf.* 28. 15; 75. 27 roscidis *cdd.* 17 delibantes *Colu.* decitantes *cdd.* *cf. Claudian. Ep. d. n. Hon.* 152 statuas palmaris deae. facies quattuor pinnis explicitis ingressu pilae uolubilis instabile uestigium plantis roscidis decitantes E. statuas palmaris deae facies *Haupt* facies pinnis explicitis quasi in ingressu pilae uolubilis instabile uestigium plantis roscidis deuitantes *Luetj.* 21 canis F ϕ^1 23 hi (*ex his corr.*) F hii ϕ (*i. m. c. his*) hiis δ auris F ϕ^1

eum putabis de faucibus lapidis exire, et, in quo sum-
 mum specimen operae fabrilis egregius ille signifex
 prodidit, sublatis canibus in pectus arduis pedes imi
 resistunt, currunt priores. pone tergum deae saxum in-
 5 surgit in speluncae modum, muscis et herbis et foliis
 et uirgulis et sicubi pampinis et arbusculis alibi de
 lapide florentibus. splen- [p. 20. E.] det intus umbra
 signi de nitore lapidis. sub extrema saxi margine poma
 et uuae faberrime politae dependent, quas ars aemula
 10 naturae ueritati similes explicuit. putes ad cibum inde
 quaedam, cum mustulentus autumnus maturum colorem
 afflauerit, posse decerpi et si fontem, qui <sub> deae
 uestigio discurrens in lenem uibratur undam, pronus
 aspexeris, credes illos *marmore* pendentes racemos inter
 15 cetera ueritatis nec agitationis officio carere. inter
 medias frondes lapidis Actaeon [simulacrum] curioso
 optutu in deam *deorsum* proiectus, iam in ceruum
 ferinus et in saxo simul et in fonte loturam Dianam
 opperiens uisitur.

20 V. Dum haec identidem rimabundus eximie delector
 'tua sunt' ait Byrrhaena 'cuncta quae uides' et cum
 dicto ceteros omnes sermone secreto decedere praecipit.
 quibus dispulsis omnibus 'per hanc' inquit 'deam' d[o]
 Luci carissime, ut anxie tibi metuo et ut pote pignori
 25 meo longe prouisum cupio, caue tibi sed caue fortiter

1 lapis φ^1 2 opera $F\varphi^1$ signifex *Oud.* signifer
 $F\varphi\delta g$ (r in F in *litura*) 8 saxi $F\varphi$ (s in *utroque libro in*
litura) 11 autumnus F cf. 174. 9 auctumnus E. 12 decerpi.
 etsi E. fontem *Luetj.* fonte F^1 fontē F^2 fontes $\varphi\delta g$
 <sub> inserui cf. 219. 25 13 discurrens — uibratur *Luetj.*
 discurrent $F\varphi^1$ discurrunt $\varphi^2\delta g$ uibrantur *cdd.* 14 mar-
 more *scripsi* ut rure $F\varphi g$ ut iure δ ut uite V ut uere E.
 interne *Rohde* ut rore *Blu.* 16 [simulacrum] *seclusit Luetj.*

17 in deam *deorsum Rossb.* in deā $\tau\upsilon$ F dām fu φ (*i. m. ad-*
ditum est ū) inde iam proiectus δ in deae uisum *Petsch.* in
 deam uersum E. 22 sermone δg *Petsch.* sermones $F\varphi$ cf.
 2. 13 sermonis E. 23 o *omis.* $F^1\varphi^1$

a malis artibus et facinorosis illecebris Pamphiles illius, quae cum Milone isto quem dicis hospitem nupta est. maga primi nominis et omnis carminis sepulchralis magistra creditur, quae surculis et lapillis et id genus friuolis inhalatis omnem istam lucem mundi sideralis imis Tartari et in uetustum chaos submergere nouit. nam simul quemque conspexit speciosae formae iuuenem, uenustate eius sumitur et ilico in eum et oculum et animum detorquet. serit blanditias, inuadit spiritum, amoris profundi pedicis aeternis alligat. tunc minus morigeros et uiles fastidio in saxa et in pecua et quoduis animal puncto reformat, alios uero prorsus extinguit. haec tibi trepido et cauenda censeo. nam et illa urit perpetuum et tu per aetatem et pulchritudinem capax eius es.

[p. 21. E.] Haec mecum Byrrhaena satis anxia.

VI. At ego curiosus alioquin, ut primum artis magicae semper optatum nomen audiui, tantum a cautela Pamphiles afui ut etiam ultro gestirem tali magisterio me uel ampla cum mercede tradere et prorsus in ipsum barathrum saltu concito praecipitare. festinus denique et uecors animi manu eius uelut catena quadam memet expedito et 'salue' propere addito ad Milonis hospitium perneciter euolo. ac dum amenti similis celero uestigium 'age' inquam [o] 'Luci, euigila et tecum esto. habes exoptatam occasionem et uoto diutino poteris fabulis miris explere pectus. aufers formidines pueriles,

3 sepulchralis F 5 friuolis φ g 6 in yma tartara δ V
 7 conspexit V Oud. cf. 57.27; 121.13; 151.13; 177.5 conspexerit F φ δ cf. et 48.4 11 uiles F¹ uilis φ 13 et cauenda scripsi cum g cf. 92.28 excauenda F (sed ex in litura) trepidanda et cauenda δ V (in V trepidanda et in lit.)
 19 afui cf. 223.2 et Müller p. 47 affui F affui φ 20 uel scripsi uolens cdd. 22 manuq: ^{eius} φ 25 o om. F¹ φ 26 et F φ δ gV ex E. cum Burm. 27 miris Oud. miseris cdd. mysticis Rossb. aufers F aufer φ

comminus cum re ipsa nauiter congregere et a nexu quidem uenerio hospitis tuae tempera et probi Milonis genialem torum religiosus suspice, uerum enim uero Fotis famula petatur enixe. nam et forma scitula et moribus ludicra et prorsus argutula est. uespero quoque cum somno concederes, et in cubiculum te deduxit comiter et blande lectulo collocauit et satis amanter cooperuit et osculato tuo capite quam inuita discederet uultu prodidit, denique saepe retrorsa respiciens substitit. quod bonum felix et faustum itaque, licet salutare non erit, Fotis illa temptetur.

VII. Haec mecum ipse disputans fores Milonis accedo et quod aiunt pedibus in sententiam meam uado. nec tamen domi Milonem uel uxorem eius offendo sed tantum caram meam Fotidem: suis parabat *isicium* fartim congestum et pulpam frustatim consectam et [†]ambacupascue iurulenta et quod naribus iam *<longius>* inde ariolabar, tucetum perquam sapidissimum. ipsa linea [p. 22. E.] tunica mundule amicta et russea fasceola praenitente altiuscule sub ipsas papillas succinctula illud cibarium uasculum floridis palmulis rotabat in circulum et in orbis flexibus crebra succutiens et simul membra sua leniter inlubricans, lumbis sensim uiibrantibus, spinam mobilem quatiens placide, decenter undabat. isto aspectu defixus obstupui et mirandus steti, steterunt et membra, quae iacebant ante. et tandem ad illam 'quam pulchre quamque festiue' inquam 'Fotis mea,

2 uenereo φδ   3 uero] puero F *uero φ (*fuit* p) enim
uero puro δ e. u. puero V   4 scitula est φ   5 est *post*
argutula om φ   9 retrōsa φ^r   11 Photis F   15 suis φ
sui F (^s *add. m. r.*) *isicium* Voss. uiscum *cdd.*   16 congestum
scripsi cf. 40. 7 et *Auson. Mosella* 86. concisum *cdd.*   17 *exhibui*
corruptam scripturam Fφ   ad pascua uirulenta δgV abacum
cum pascuae iurulentae E.   *<longius>* *inserui* cf. 115. 19;
96. 6   19 et rursus se a fasceola Fφ¹δV   22 orbem δ
25 affectu φ

ollulam istam cum natibus intorques! quam mellitum pulmentum apparatus! felix et *ter* beatus cui permissis illuc digitum intingere!

Tunc illa lepida alioquin et dicacula puella 'discede' inquit 'miselle, quam procul a meo foculo discede. nam si te uel modice meus igniculus afflauerit, ureris intime nec ullus extinguet ardorem tuum nisi ego, quae dulce condiens et ollam et lectulum suaue quaterere noui.'

VIII. Haec dicens in me respexit et risit. nec tamen ego prius inde discessi quam diligenter omnem eius explorassem habitudinem. *sed* quid ego de ceteris aio, cum semper mihi unica cura fuerit caput capillumque sedulo et publice prius intueri et domi postea perfrui, sitque iudicii huius apud me certa et statuta ratio, uel quod praecipua pars ista corporis in aperto et perspicuo posita prima nostris luminibus occurrit et quod in ceteris membris floridae uestis hilaris color, hoc in capite nitor natius operatur. denique pleraeque indolem gratiamque suam probaturae lacinias omnes exuunt, amicula dimouent, nudam pulchritudinem suam praeber[e] *[se]* gestiunt, magis de cutis roseo rubore quam de uestis aureo colore placiturae. at uero — quod nefas dicere neque sit ullum huius rei tam dirum exemplum — si cuiuslibet eximiae pulcherrimaeque feminae *[p. 23. E.]* caput capillo spoliaueris et faciem natiua specie nudaueris, licet illa caelo deiecta, mari edita, fluctibus educata, licet inquam Venus ipsa fuerit, licet omni Gratiarum choro stipata et toto Cupidinum

2 *ter* beatus *scripsi* cf. 214. 22 certius beatus *add.* <certo> certius *Oud.* E. caelitus beatus *Rohde.* Cum toto loco cf. *Auson. Eph.* VI. 5 5 o miselle φ^2 a me o fuculo $F\varphi^1$ 11 *sed* δVg *Oud.* uel $F\varphi$ 12 capud φ 13 pfrui φ pstrui F 14 ratione FgV 15 ista F^1 in φ *add. m. r.* et in δV^2g 18 pleraeque $F\varphi$ 19 probaturam $F^1\varphi^1$ probatura F^3 probaturae $F^2\varphi^2$ 21 *[se]* *seclusi* cf. *Luetj. p.* 499 23 nephas φ neque *Oud.* nec qđ F ne q φg ne qđ δ 24 pulcerrime φ 25 capud φ

populo comitata et balteo suo cincta, cinnama fragrans et balsama rorans calua processerit, placere non poterit nec Vulcano suo.

VIII. Quid cum capillis color gratus et nitor splendus didus inlucet et contra solis aciem uegetus fulgurat uel placidus renitet, aut in contrariam gratiam uariat aspectum et nunc aurum coruscans in lenem mellis deprimitur umbram, nunc coruina nigredine ceruleus columbarum collis flosculos aemulatur, uel cum guttis Arabicis obunctus et pectinis arguti dente tenui discriminatus et pone uersum coactus amatoris oculis occurrens ad instar speculi reddit imaginem gratiorem? quid cum frequenti subole spissus cumulat uerticem uel prolixa serie porrectus dorsa permanat? tanta denique est capillamenti dignitas ut, quamuis auro gemmis ueste omnique cetero mundo exornata mulier incedat, tamen nisi capillum distinxerit, ornata non possit audire.

Sed in mea Fotide non operosus sed inornatus ornatus addebat gratiam. uberes enim crines leniter remissos et ceruice dependulos ac dein per colla dispositos sensimque sinuatos, patagio residentes paulisper, ad finem conglobatos in summum uerticem nodus adtraxerat.

X. Nec diutius quiui tantum cruciatum uoluptatis eximiae sustinere sed pronus in eam, qua fine summum

1 fragrans F flagrans φ 4 cum δ tunc F φ 6 at F φ
ac δ 7 ut aurum δ lene F φ ¹ 8 ceruleus F¹ φ ceruleus F² et margo F ceruleos δ caerulos E. 9 <in> collis Bsn. colli Oud. Koz. 10 discriminatus δ V Colu. discriminatur F φ E. cf. 11. 16 11 amatoribus δ cf. 92. 27 occurrent F φ 13 sobole F² φ E. cf. 193. 22 15 auro gemmis ueste δ V auro ueste gemmis F φ E. 17 *adire (a in ras.) F hic et 88. 13 a ex u corr. est uideri φ δ Petsch. coll. 102. 29 adire V (in litura) al. uideri V³ 18 inornatus scripsi inordinatus cdd. cf. de mundo p. 108. 3 (Goldb.) 19. 20 remissos Hild. emissos codd. 21 sinuatos Kronenb., qui etiam uirgulam post paulisper collocauit cf. 206. 26 sinuato E. 22. 23 adtraxerat F¹ φ ¹ adstrinxerat m. F φ ² E. astrinxerat δ 25 protinus φ

cacumen capillus ascendit, mellitissimum illuc sauium impressi. tum illa cerui- [p. 24. E.] cem intorsit et ad me conuersa limis et morsicantibus oculis 'heus tu, scholastice' ait 'dulce et amarum gustulum carpis. caue ne nimia mellis dulcedine diutinam bilis amaritudinem contrahas.'

'Quid istic' inquam 'est, mea festiuitas, cum sim paratus uel uno sauiolo interim recreatus super istum ignem porrectus assari' et cum dicto artius eam complexus coepi sauiari. iamque aemula libidine in amoris parilitatem congermanescenti mecum, iam patentis oris inhalatu cinnameo et occursantis linguae inlisu nectareo prona cupidine adlibescenti 'pereō' inquam 'immo iam dudum perii, nisi tu propitiaris.' ad haec illa rursum me deosculato 'bono animo esto' inquit. 'nam ego tibi mutua uoluntate mancipata sum nec uoluptas nostra differetur ulterius sed prima face cubiculum tuum adero. abi ergo ac te compara, tota enim nocte tecum fortiter et ex animo proeliabor.'

XI. His et talibus obgannitis sermonibus inter nos discessum est. commodum meridies accesserat et mittit mihi Byrrhaena xeniola, porcum optimum et quinque gallinulas et uini cadum in aetate pretiosi. tunc ego uocata Fotide 'ecce' inquam 'Veneris hortator et armiger Liber aduenit ultro. uinum istud hodie sorbamus omne, quod nobis restinguat pudoris ignauiam et alacrem uigorem libidinis incutiat. hac enim sitarchia nauigium Veneris indiget sola, ut in nocte peruigili et oleo lucerna et uino calix abundet.'

1 illuc *Luetj.* illud *cdd.* 3 morsicantibus *FφδVg* morsicantibus *E.* *cf.* 195. 20 12 illisu *φ* (*prior l in ras.*) adlibescenti *Pricaeus* adlibescente *Fδ* (*in F b ex u corr.*) alliucescente *φ* (*ll in ras.*) 14 rursus *φ* 16 mancipata *scripsi cum δVg* mancipiata *FφE.* 18 tecum *om E., add. Fφδ* 21 comodum *F¹φ* 22 p' ortu *Fφ¹* optimum *Fφδg* optimum *E. cf. 25. 25 et 12. 19 et Flau. Vop. Vita Aurel. c. 9. 6* 23 in *F* iam *φ* 24 fotide *F²φ²δ* fotidis *F¹* fotidi *φ¹* 27 hac *δ Beroald.* hec *F h φ*

Diem ceterum lauacro ac dein cenae dedimus. nam
 Milonis boni concinnaticiam mensulam rogatus adcu-
 bueram quam pote tutus ab uxoris eius aspectu, Byrrhae-
 nae monitorum memor, et perinde in eius faciem oculos
 5 meos ac si in Auernum lacum formidans deieceram.
 sed adsidue respiciens praeministrantem Fotidem inibi
 recreabar animi, cum ecce iam uespera lucernam intuens
 [p. 25. E.] Pamphile 'quam largus' inquit 'imber aderit
 crastino' et percontanti marito qui comperisset istud
 10 respondit sibi lucernam praedicere. quod dictum ipsius
 Milo risu secutus 'grandem' inquit 'istam lucernam
 Sibyllam pascimus, quae cuncta caeli negotia et solem
 ipsum de specula candelabri contuetur.'

XII. Ad haec ego subiciens 'sunt' aio '<parua>
 15 prima huiusce diuinationis experimenta, nec mirum licet
 modicum istum igniculum et manibus humanis labo-
 ratum, memorem tamen illius maioris et caelestis ignis
 uelut sui parentis, quid is sit editurus in aetheris uer-
 tice diuino praesagio et ipsum scire et nobis enuntiare.
 20 nam et Corinthi nunc apud nos passim Chaldaeus qui-
 dam hospes miris totam ciuitatem responsis turbulentat
 et arcana fatorum stipibus emerendis edicit in uulgus:
 qui dies copulas nuptiarum adfirmet, qui fundamenta
 moenium perpetuet, qui negotiatori commodus, qui
 25 uiatori salubris, qui nauigiis oportunus; mihi denique
 prouentum huius peregrinationis inquirenti multa re-
 spondit et oppido mira et satis uaria. nunc enim
 gloriam satis floridam, nunc historiam magnam et in-
 credundam fabulam et libros me futurum.

1 ceteru^s **** lauacro* F   11 lucerno F¹φ¹ lucerne F²
 lucernam φ²   12 parcimus Fφ   14 ego om. φ   <parua>
 inserui cf. R. d. Ph. 1885 p. 100   16 istū* φ   istud Fδg
 18 quid is sit scripsi quis esset Fφ   quid esset δ E. quid is
 esset Rohde   21. 22 turbulenta et archana Fφ   23 nuptia-
 rum F¹ Petsch. nuptiales F²δ E. nuptialis φ   25 salubris
 Cornel. Petsch. celebris cdd.   26 inquirenti Fδ acquirenti φ
 anquirenti Oud.   28. 29 incredendam φ

XIII. Ad haec renidens Milo 'qua' inquit 'corporis habitudine praeditus quoue nomine nuncupatus hic iste Chaldaeus est?'

'Procerus' inquam 'et suffusculus, Diophanes nomine.'

'Ipse est' ait 'nec ullus alius. nam et hic apud 5
nos multa multis similiter effatus non paruas stipes,
immo uero mercedes opimas iam consecutus fortunam
scaeuam an saeuam uerius dixerim miser incidit. nam
die quadam cum frequentis populi circulo conseptus
coronae circumstantium fata donaret, Cerdo quidam 10
[p. 26. E.] nomine negotiator accessit eum diem commo-
dum peregrinationi cupiens. quem cum electum desti-
nasset ille, iam deposita crumina iam profusis num-
mulis iam dinumeratis centum denarium, quos merce-
dem diuinationis auferret, ecce quidam de nobilibus 15
adulescentulus a tergo adrepens eum laciniaprehendit
et conuersum amplexus exosculatur artissime. at ille
ubi primum consauatus eum iuxtim se ut adsidat effecit,
attonitus [et] repentinae uisionis stupore et praesentis
negotii quod gerebat oblitus infit ad eum 'quam olim 20
equidem exoptatus nobis aduenis?' respondit ad haec
ille alius 'commodum uespera oriente. sed uicissim tu
quoque, frater', mihi memora quem ad modum exinde
ut de Euboea insula festinus enauigasti, et maris et
uiaefecideris iter.'

XIIII. Ad haec Diophanes ille Chaldaeus egregius
mente uiduus necdum suus 'hostes' inquit 'et omnes
inimici nostri tam diram immo uero Vlixeam pere-
grinationem incidant. nam et nauis ipsa <in qua>
uehebamur, uariis turbinibus procellarum quassata,

4 suffulculus F^φ¹ 7 opimas de Rhoer optimas cdd. cf.
24. 18 8 scaeuam] seauam F^φ¹ 11 eum om. E. δ add. F^φ
(in F inductum est) cum diem V 13 crumina F¹ φ¹ 14 de-
nariis φ δ cf. ad 15. 30 15 efferret F² δ 18 iuxta φ cf.
Florida. 36. 9 (scr.) 19 [et] seclus. Luetj. 20 quod gerebat
om. φ 29 ipsa in qua δ V² ipsa F^φ¹ ipsa <qua> φ² E.
nauis in qua Bsn. ipsa <ubi> Beyte

utroque regimine amisso, aegre ad ulterioris ripae marginem detrusa praeceps demersa est et nos omnibus amissis uix enatauimus. quodcunque uel ignotorum miseratione uel amicorum beniuolentia contraximus, id
 5 omne latrocinalis inuasit manus, quorum audaciae repugnans etiam Arignotus unicus frater meus sub istis oculis miser iugulatus est.’

Haec eo adhuc narrante maesto Cerdo ille negotiator correptis nummulis suis, quos diuinationis mercedi destinauerat, protinus aufugit. ac dehinc tunc demum
 10 Diophanes expergitus sensit imprudentiae suae labem, cum etiam nos omnis circumsecus adstantes in clarum cachinnum uideret effusos. sed tibi [p. 27. E.] plane, Luci domine, soli omnium Chaldaeus ille uera dixerit,
 15 sisque felix et iter dexterum porrigas.’

XV. Haec Milone diutine sermocinante tacitus ingemescebam mihiq̄ue non mediocriter suscensebam quod ultro inducta serie inopportunarum fabularum partem bonam uesperae eiusque gratissimum fructum amitterem.
 20 et tandem denique deuorato pudore ad Milonem aio ‘ferat suam Diophanes ille fortunam et spolia populorum rursum conferat mari pariter ac terrae, mihi uero fatigationis hesternae etiam nunc saucio da ueniam maturius concedam cubitum’ et cum dicto facesso et cubi-
 25 culum meum contendo atque illic deprehendo epularum dispositiones satis concinnas. nam et pueris extra limen, credo ut arbitrio nocturni gannitus ablegarentur, humi quam procul distratum fuerat et grabattulum meum adstitit mensula cenae totius honestas reliquias
 30 tolerans et calices boni, iam infuso latice semipleni,

6 Arignotus *Jungermann* arisnotus F̄ φ τρίσνοτ’ m. φ cui nomen est arisnotus δ 11 impudentie cdd. cf. 139. 8
 12 astantes φ 13 cantum φ (corr. m. rec.) 17 ingemiscebam δ E. 18 ultro] ultra cdd. 26 pueris 38. 7; 43. 30; 118. 8 unus

modo seruus *Lucii* memoratur, plures uero 217. 16 28 difτρατ’^s////
 (uirgulam add. m. r. τ scr. m. pr.) F difτραcτū φ 30 bini *Lips.*

solam temperiem sustinentes et languena iuxta orificio
cesim †deascento patescens facilis hauritu, prorsus gla-
diatoriae ueneris antecenia.

XVI. Commodum cubueram et ecce Fotis mea iam
domina cubitum reddita laeta proximat rosa certa et ⁵
rosa soluta in sinu tuberante. ac me pressim deoscu-
lato et corollis reuincto ac flore persperso adripit po-
culum ac desuper aqua calida iniecta porrigit bibam,
idque modico prius quam totum exsorberem clementer
inuadit ac relictum pullulatim labellis minuens meque ¹⁰
respiciens sorbillat dulciter. sequens et tertium inter nos
uicissim et frequens alternarat poculum, cum ego *ad*
libidinem inquires alioquin et petulans, iam uino ma-
dens nec animo tantum uerum etiam corpore ipso
[p. 28. E.] [etiam] saucius, paulisper inguinum fine la- ¹⁵
cinia remota inpatientiam ueneris Fotidi meae mon-
strans 'miserere' inquam 'et subueni maturius. nam ut
uides proelio, quod nobis sine fetiali officio indixeras,
iam proximanti uehementer intentus, ubi primam sagit-
tam saeui Cupidinis in ima praecordia mea delapsam ²⁰
excepi, arcum meum et ipse uigorate tetendi et oppido
formido ne neruus rigoris nimietate rumpatur. sed ut

1 languena φ orificium F^2 2 cēfi^s $F\varphi\delta$ sensim
Beroald. cessim Oud. deascendo φ^2 de astento δ dehiscente
uulgo auritu $F\varphi$ (in φ h add. m. rec.) 5 laeta Haupt,
Luetj. ego iacta $F\delta$ lacta φ [iacta] E. cf. 46. 20 rosa
Oud. Koz. rosae cdd. cf. 74. 23; 202. 22 8 ut bibam φ^2
9 modicum $F\varphi\delta$ 10 pullulatim $F\varphi$ cf. 90. 11 reliquum
paulatim δV 11 sorbilla F^2 φ soruilla F^1 cf. 47. 18 12 alter-
narat scripsi alternat cdd. dulciter, sequens E. poculum.
cum E. Interpunctionem emendauit et uerba ad — petulans,
quae uulgo post corpore ipso leguntur, transposuit Bsn. 13 in-
quires Oud. cf. 181. 13 inquires $F\varphi$ inquietus δ 15 [etiam]
seclusi inguinum fine cf. Sall. Hist. III fr. 52 19 prox-
imanti scripsi proximante cdd. 21 uigorate tetendi Bsn.
uigor attetendit $F\varphi$ E. u. attendit $\delta g V$ cf. 167. 32 fluenter
undante scripsi cf. 22. 5 fluen̄ undan̄ $F\varphi$ (i. m. φ c. fluentē)
fluente undanter E.

mihi morem plenius gesseris, in effusum laxa crinem
et capillo fluenter undante ede complexus amabiles.’

XVII. Nec mora cum, omnibus illis cibariis uaseulis
raptim remotis, laciniis cunctis suis renudata, crinibus
5 quam dissolutis ad hilarem lasciuia in speciem Ve-
neris, quae marinos fluctus subit, pulchre reformata,
paulisper etiam glabellum feminal rosea palmula potius
obumbrans de industria quam tegens uerecundia ‘proe-
liare’ inquit ‘et fortiter proeliare, nec enim tibi cedam
0 nec terga uortam. comminus in aspectum, si uir es,
derige et grassare nauiter et occide moriturus. hodierna
pugna non habet missionem.’ haec simul dieens in-
scenso grabattulo super me sessim residens ac crebra
subsiliens lubricisque gestibus mobilem spinam qua-
5 tiens pendulae ueneris fructu me satiauit, usque dum
lassis animis et marcidis artubus defetigati simul ambo
corruimus inter mutuos amplexus animas anhelantes.
his et huius modi conluctationibus ad confinia lucis
usque peruigiles egimus, poculis interdum lassitudinem
refouentes [p. 29. E.] et libidinem incitantes et uolupta-
tem integrantes. ad cuius noctis exemplar similes ad-
struximus alias plusculas.

XVIII. Forte quadam die de me magno opere
Byrrhaena contendit, apud eam cenulae ut interesssem
5 et cum impendio excusarem, negauit ueniam. ergo igitur
Fotis erat adeunda deque nutu eius consilium uelut
auspiciū petendum. quae quanquam inuita quod a
se ungue latius digrederer, tamen comiter amatoriae
militiae breuem commeatum indulsit. ‘sed heus tu’ in-
10 quit ‘caue regrediare cena maturius. nam uesana factio

7 glabellum feminal *margo* φ glauellu^s femina ut Fφ¹ (*in*
φ *pro ut est* 1) 10 in aspectum *cf. Arch. L. L. X. 3, om.* δg
11 derige Fφ *cf. 107. 10* gnauiter φ 13 sessim *Bsn.*
sensim *cdd.* 16 artibus Fφ¹ defetigati F¹ defatigati φ
17 hanelantes F anelantes φ 24 cenulae ut *Rohde* cenu-
leue F ceuleue φ (*mg. c. cenule*) cenulae suae E. 27 quāquā^s F

nobilissimorum iuuenum pacem publicam infestat. pas-
sim trucidatos per medias plateas uidebis iacere, nec
praesidis auxilia longinqua leuare ciuitatem tanta clade
possunt. tibi uero fortunae splendor insidias, contemptus
etiam peregrinationis <periculum> poterit adferre.' 5

'Fac sine cura' inquam 'sis, Fotis mea. nam praeter
quod epulis alienis uoluptates meas anteferebam, metum
etiam istum tibi demam maturata regressione. nec
tamen incomitatus ibo. nam gladiolo solito cinctus
altrinsecus ipse salutis meae praesidia gestabo.' 10

Sic paratus cenae me committo.

XVIII. Frequens ibi numerus epulonum et utpote
apud primatem feminam flos ipse ciuitatis. <mensae>
opipares citro et ebore nitentes, lecti aureis uestibus
intecti, ampli calices uariae quidem gratiae sed pre- 15
tiositatis unius. hic uitrum fabre sigillatum, ibi cru-
stallum inpunctum, argentum alibi clarum et aurum
fulgurans et sucinum mire cauatum et lapides unde
bibas et quicquid fieri <potest et> non potest ibi est.
diribitores plusculi splendide amicti fercula copiosa 20
scitule subministrare, pueri calamistrati pulchre [p. 30. E.]
indusiati gemmas formatas in pocula uini uetusti fre-
quenter offerre. iam inlatis luminibus epularis sermo
percrebruit, iam risus affluens et ioci liberales et ca-
uillus hinc inde, cum infit ad me Byrrhaena 25

'Quam commode uersaris in nostra patria? quod
sciam templis et lauacris et ceteris operibus longe cunctas

1 infestat Oud. infecta F ϕ cf. 25. 12; 27. 25 5 <periculum>
inserui contemptum etiam peregrinatio Pricaeus 8 matu-
rante F¹ Petsch. maturata ϕ (altera a in ras.) 9 cintus ϕ ¹
13 <mensae> inser. Rohde ciuitatis ϕ F (ϕ est erasa, sed
non prorsus) ciuitatis opipares ϕ c. et o. δ 14 citro F ϕ
cibi δ Vg 18 unde scripsi ut edd. 19 <potest et> inserui
21 subministrare (corr. m. r.) ϕ subministrantes et infra (36. 23)
offerentes δ Vg 22 gemma F¹ ϕ formatas simpocula ϕ (im
ex in corr. m. r.) 24 percrebuit F ϕ ¹ affluens F¹ ϕ cf.
38. 6 25 cum Kron. coll. 4. 29 tum edd. inde. tum E.

ciuitates <Thessaliae> antecellimus, utensilium praeterea pollemus affatim. certe libertas otioso et negotioso <pariter, et pecunioso> quidem aduenae Romana frequentia, modesto uero hospiti quies uillatica, omni
 5 denique prouinciae uoluptarii secessus sumus.’

XX. Ad haec ego subiciens ‘uera memoras’ <inquam> ‘nec usquam gentium magis me liberum quam hic fuisse credidi. sed oppido formido caecas et ineuitabiles latebras magicae disciplinae. nam ne mortuorum quidem sepulchra tuta dicuntur sed ex bustis
 10 et rogis reliquiae quaedam et cadauerum praesequina ad exitiabiles uiuentium fortunas petuntur et cantatrices anus in ipso momento choragii funeris praepeti celeritate alienam sepulturam anteuortunt.’

15 His meis addidit alius ‘immo uero istic nec uiuentibus quidem ullis parcitur. et nescio qui simile passus ore undique omnifariam deformato truncatus est.’

Inter haec conuiuium totum in licentiosos cachinnos effunditur omniumque ora et optutus in unum
 20 quempiam angulo secubantem conferuntur. qui cunctorum obstinatione confusus indigna murmurabundus cum uellet exurgere ‘immo mi Thelyphron’ Byrrhaena inquit ‘et subsiste paulisper et more tuae [p. 31. E.] urbanitatis fabulam illam tuam remetire, ut et filius meus
 25 iste Lucius lepidi sermonis tui perfruatur comitate.’

At ille ‘tu quidem domina’ ait ‘in officio manes sanctae tuae bonitatis sed ferenda non est quorundam insolentia.’ sic ille commotus. sed instantia Byrrhaenae,

1 <Thessaliae> *inser. Rohde cf. 3. 24* 3 <pariter et pecunioso> *addidi* otiosa et negotiosa δ 6. 7 <inquam> *inserui cf. 25. 6* 10 sepulchra F ex *Petsch. et cdd.* 13 choragii δ choro agj F ϕ (*in ϕ superscriptum est duci*) choragij g 18 licentiosos cachinnos *Oud.* licentiosus chachinn; F illicentios; ϕ per conuiuium totum illicensiosus cathinus effunditur δ 22 exurgere F exsurgere ϕ *cf. 11. 7; 34. 21* theliron F δ *cf. 31. 11; 37. 26* 26 manes *Aldus cf. 89. 16* mones *cdd. E.* 28 instantia] instanti *cdd.*

quae eum adiuratione suae salutis ingratis coge-
bat effari, perfecit ut uellet.

XXI. Ac sic aggeratis in cumulum stragulis [et]
effultus suberectusque *in cubitum* [in torum] porrigit
dexteram et ad instar oratorum conformat articulum 5
duobusque infimis conclusis digitis ceteros eminus por-
rigens et infesto pollice subrigens *clementer* infit The-
lyphron

‘Pupillus ego Mileto profectus ad spectaculum Olym-
picum, cum haec etiam loca prouinciae famigerabilis 10
adire cuperem, peragrata cuncta Thessalia fuscis auibus
Larissam accessi. ac dum singula pererrans, tenuato
admodum uiatico, paupertati meae fomenta conquiro,
conspicor medio foro procerum quendam senem. in-
sistebat lapidem claraque uoce praedicabat, siqui mor- 15
tuum seruare uellet, de pretio liceretur. et ad quem-
piam praetereuntium ‘quid hoc’ inquam ‘comperior?
hicine mortui solent aufugere?’

‘Tace’ respondit ille. ‘nam oppido puer et satis
peregrinus es meritoque ignoras Thessaliae te consi- 20
stere, ubi sagae mulieres ora mortuorum passim demor-
sitant, eaque sunt illis artis magicae supplementa.’

XXII. Contra ego ‘et quae, tu’ inquam ‘dic sodes,
custodela illa feralis?’ ‘iam primum’ respondit ille ‘per-
petem noctem eximie uigilandum est exertis et in- 25
coniuis oculis semper in cadauer intentis nec acies
usquam deuertenda, immo ne obliquanda quidem, quippe
cum deterrimae uersipelles in quoduis animal ore con-

3 [et] *seclus. Bl.* 4 effultus *Pet. Bl. cf. Verg. Aen. 7. 94; 8. 368; Martialis. 3. 82. 7* suberectusque in cubitum *scripsi* [in torum] *seclusi* effultis in cubitum suberectusque in torum *edd.* 6 eminens Fφ (*m. φ c. emiñ.*) g eminentes δ 6. 7 porrigens φ porrigit (*corr. ut uid. ex porriget*) Fδ 7 sub-
rigens Fφ δ g subridens E. *clementer* infit *scripsi cf. 93. 12; 116. 13 et 80. 22* *clementer* subrigens Fφ. *De toto loco cf. Luetj. p. 451, Quintil. 11. 3. 98; Fulgent. Verg. Contin. p. 143 (Munck.)* thlesron Fφ thelirō δ 21. 22 demorsicant δ *cf. 24. 1; 53. 20*

uerso latenter adrepant, ut ipsos etiam oculos [p. 32. E.] Solis et Iustitiae facile frustrentur. nam et aues et rursum canes et mures, immo uero etiam muscas induunt. tunc diris cantaminibus somno custodes obruunt.
 5 nec satis quisquam definire poterit quantas latebras nequissimae mulieres pro libidine sua comminiscuntur. nec tamen huius tam exitiabilis operae merces amplior quam quaterni uel seni ferme offeruntur aurei. ehem et quod paene praeterieram, siqui non integrum corpus
 10 mane restituerit, quidquid inde decerptum deminutumque fuerit, id omne de facie sua desecto sarcire compellitur.'

XXIII. His cognitis animum meum conmasculo et ilico accedens praeconem 'clamare' inquam 'iam desine.
 15 adest custos paratus, cedo praemium.'

'Mille' inquit 'nummum deponentur tibi. sed heus iuuenis caue diligenter principum ciuitatis filii cadauer a malis Harpyiis probe custodias.'

'Ineptias' inquam 'mihi narras et nugas meras. uides
 20 hominem ferreum et insomnem, certe perspicaciorem ipso Lynceo uel Argo et oculeum totum.'

Vix finieram et ilico me perducit ad domum quam-
 25 piam, cuius ipsis foribus obseptis per quamdam breuem posticulam intro uocat me et conclaue quoddam obseratis luminibus umbrosum <intrans>, demonstrat matronam flebilem fusca ueste contactam, quam propter adsistens 'hic' inquit 'auctoratus ad custodiam mariti tui fidenter accessit.' at illa crinibus antependulis hinc inde demotis etiam in maerore luculentam proferens

11 desecto Fφ defectum δ 17 diligenter ut primatis
 ciuitatis huius cadauer δg 20 insomnem φ pspiciore F
 pspicare φ 21 cf. Plaut. Aul. 555 23 obseptis F 24 et
 Fφδg ad E. cum Hild. 25 <intrans> inserui 26 pper F
 ppe φ 29 demotis Fδ d' motis φ dimotis Oud. cf. 208. 16

faciem meque respiciens 'uide oro' inquit 'quam exper-
gite munus obeas.'

'Sine cura sis' inquam 'modo corollarium idoneum
compara.'

XXIII. Sic placito ocius surrexit et ad aliud me⁵
cubiculum in- [p. 33. E.] ducit. ibi corpus splendentibus
lintheis coopertum introductis quibusdam septem testibus
manu reuelat et diutine †usu perfleto obtestata fidem
praesentium singula demonstrat anxie, uerba concepta
de industria quodam tabulis praenotante. 'ecce' inquit¹⁰
'nasus integer, incolumes oculi, saluae aures, inlibatae
labiae, mentum solidum. uos in hanc rem, boni Qui-
rites, testimonium perhibetote' et cum dicto consignatis
illi tabulis facessunt.

At ego 'iube' inquam 'domina, cuncta quae sunt¹⁵
usui necessaria nobis exhiberi.'

'At quae' inquit 'ista sunt?'

'Lucerna' aio 'praegrandis et oleum ad lucem luci
sufficiens et calida cum oenophoris et calice cenarumque
reliquiis discus ornatus.'

Tunc illa capite quassato 'abi' inquit 'fatue, qui in
domo funesta cenas et partes requiris, in qua tot iugis
iam diebus ne fumus quidem uisus est ullus. an istic
comisatum te uenisse credis? quin sumis potius loco
congruentes luctus et lacrimas?' haec simul dicens²⁰
respexit ancillulam et 'Myrrhine' inquit 'lucernam et
oleum trade confestim et incluso custode cubiculo pro-
tinus facesse.'

1 respiciens φ cf. 27. 25 respectans F (sed rescriptum) δg
4 comparas ic F φ comparas. Quo δg 5 ocius φ^2 ocin
F φ^1 ociter δ 8 diutine usu F $\varphi\delta$ uisu prae-fleto Oud. diu-
tino uisu E. diutino nisu prae fletu Bl. 8 fide^{*} F fide^s $\varphi\delta$
fide E 11 inlibata labia φ 14 illi facessunt Rohde
illis facessit cdd. 15 o domina φ^2 21 quassato (ato
in ras. fuit tamen lectio prima) F in m. santi; quassato φ
cassanti δ o fatue φ^2 24 comesatum φ

XXV. Sic desolatus ad cadaueris solacium perfrictis oculis et obarmatis ad uigilias animum meum permulcebam cantationibus. iam ecce crepusculum et nox prouecta et nox altior et dein concubia altiora et [iam] nox intempesta, mihiq[ue] <iam> oppido formidanti formido cumulatior quidem, cum repente introrepens mustela contra me constitit optutumque acerrimum in me destituit, ut tantillula animalis prae nimia sui fiducia mihi turbarit animum. denique sic ad illam 'quin abis' inquam 'inpurata bestia teque ad tui similes masculos recondis antequam nostri uim praesentariam experiaris? quin abis?'

[p. 34. E.] Terga uortit et cubiculo protinus exterminatur. nec mora cum me somnus profundus in imum barathrum repente demergit, ut ne deus quidem Delphicus ipse facile discerneret <de> duobus nobis iacentibus quis esset magis mortuus. sic inanimis et indigens alio custode paene ibi non eram.

XXVI. Commodum noctis inducias cantus perstrepebat cristatae cohortis, tandem expergitus et nimio pauore perterritus cadauer accurro et ammoto lumine reuelataque eius facie rimabar singula, quae cuncta <ut> conuenerant <comparebant>. ecce uxor misella flens cum hesternis testibus introrumpit anxia et statim corpori superruens multumque ac diu deosculata sub arbitrio luminis recognoscit omnia. et conuersa Philodespotum requirit actorem: ei praecipit bono custodi redderet sine mora praemium. et oblato statim 'summas' inquit

1 pfrictisculi. sed Fφ perfricatis oculis mg. φ perstrictis o. δ
 2 obarmatus δ 3 iam S(auppe) cum cdd. 4 [iam] exclusi
 5 <iam> inserui 5. 6 formidanti formido scripsi formido cdd.
 6 tum repente Luetj. 10 inpura φ¹ ad] ac Fφ atque δ
 masculos F²φ maculos F¹ mustelas δ musculos E. cf. 152. 3
 14 sompnus φ cf. 11. 26 15 baratrum φ 16 <de> in-
 serui cf. 12. 16 19 comodum φ 21 accuro Fφ¹ amoto Fφ¹
 22 <ut> et <comparebant> inserui quaecumque pro quae
 cuncta legit Cornel. 24 ex̄nis Fφg hesterius δ 27 et
 ei δg

'tibi iuuenis gratias agimus et hercules ob sedulum istud ministerium inter ceteros familiares dehinc numerabimus.'

Ad haec ego insperato lucro diffusus in gaudium et in aureos refulgentes, quos identidem manu mea uentilabam attonitus 'immo' inquam 'domina, de famulis tuis unum putato et quotiens operam nostram desiderabis, fidenter impera.'

Vix effatum me statim familiares omnes nefarium exsecrati raptis cuiusque modi telis insecuntur. pugnis ille malas offendere, scapulas alius cubitis inpingere, palmis infestis hic latera suffodere, calcibus insultare, capillo distrahere, uestem discindere. sic in modum superbi iuuenis Aoni uel mystae uatis Pimplei laceratus atque discerptus domo proturbor.

XXVII. Ac dum in proxima platea refouens animum infausti atque inprovidi sermonis mei sero reminiscor dignumque me pluribus [p. 35. E.] etiam uerberibus fuisse merito consentio, ecce iam ultimum defletus atque conclamatus processerat mortuus ritumque patrio utpote unus de optimatibus pompa funeris publici ductabatur per forum. occurrit atratus quidam maestus in lacrimis genialem canitiem reuellens senex et manibus ambabus inuadens torum uoce contenta quidem sed adsiduis singultibus impedita 'per fidem uestram' inquit 'Quirites, per pietatem publicam perempto cui subsistite et extremum facinus in nefariam scelestamque istam feminam seueriter uindicate. haec enim nec ullus alius miserum adulescentem, sororis meae filium in

10 exsecrati* F exsecrati φ cf. 30. 25 13 capillo F φ g
cf. 42. 15 capillos δ E. 14 adoni ut musteuatꝛ pipletis F φ
(plene: uatis φ) Aonii cum Salm. E. Aoni Petsch. mystae
Dilthey E. Musaei Beroald. mystici Rohde Pimplei scripsi
Pipletis E. 22 atratus Hild. adhsatus F φ adlatus δ g an-
helus Haupt 28 istam in φ add. m. fortasse prima reue-
riter F¹ φ¹

adulteri gratiam et ob praedam hereditariam extinxit ueneno.'

Sic ille senior lamentabiles questus singulis <cunctis> instrepebat. saeuire uulgus interdum et facti ueri
 5 similitudine ad criminis credulitatem impelli. con-
 clamant ignem, requirunt saxa, paruulos ad exitium
 mulieris hortantur. emeditatis ad haec illa fletibus
 quamque sanctissime poterat adiurans cuncta numina
 tantum scelus abnuebat.

10 XXVIII. Ergo igitur senex ille 'ueritatis arbitrium
 in diuinam prouidentiam reponamus. Zatchlas adest
 Aegyptius, propheta primarius, qui mecum iam dudum
 grandi praemio pepigit reducere paulisper ab inferis
 spiritum corpusque istud postliminio mortis animare.'
 15 et cum dicto iuuenem quempiam linteis amiculis in-
 iectum pedesque palmeis baxeis inductum et adusque
 <cutem> deraso capite producit in medium. huius diu
 manus deosculatus et ipsa genua contingens 'miserere'
 ait 'sacerdos, miserere. per caelestia sidera, per inferna
 20 numina, per naturalia elementa, per nocturna silentia
 et adyta Coptica et per incrementa Nilotica et arcana
 Memphitica et sistra Phariaca, da breuem solis [p. 36. E.]
 usuram et in aeternum conditis oculis modicam lucem
 infunde. non obnitimur <fato> nec terrae rem suam
 25 denegamus, sed ad ultionis solacium exiguum uitae spa-
 tium deprecamur.'

Propheta sic propitiatus herbulam quampiam ob os
 corporis et aliam pectori eius imponit. tunc orientem
 obuersus incrementa solis augusti tacitus imprecatus

3. 4 <cunctis> *inserui* cf. 40. 18 singultibus interstrepebat
Steweck. singultim strepebat *Sciopp*. 5 crudelitatem Føδg

11 Tachā φ Cathlas δ 17 <cutem> *inserui* cf. 51. 17; 211. 6
 et *Plaut. Bacch.* 242 18 manūs φ (s *add. m. post.*) 21 et
 adyta Coptica *Scaliger* et adEpoacoeptitica F et adepa
 cooleptitica φ adepcoo ceptica δ 24 <fato> *inseruit Rohde*
 cf. 69. 15

uenerabilis scaenae facie studia praesentium ad miraculum tantum certatim adrexit.

XXVIII. Immitto me turbae socium et pone ipsum lectulum editiorem quendam lapidem insistens cuncta curiosis oculis arbitrabar. iam timore pectus extolli, iam salubris uena pulsari, iam spiritu corpus impleri et adsurgit cadauer et profatur adulescens

‘Quid oro me post Lethaea pocula iam Stygiis paludibus innatantem ad momentariae uitae reducit officia? desine iam, precor, desine ac me in meam quietem permitte.’

Haec audita uox de corpore sed aliquanto propheta commotior ‘quin refers’ ait ‘populo singula tuaeque mortis illuminas arcana? an non putas deuotionibus meis posse Diras inuocari, posse tibi membra lassa torqueri?’

Suscipit ille de lectulo et imo cum gemitu populum sic adorat ‘malis nouae nuptae peremptus artibus et addictus noxio poculo torum tepentem adultero mancipauit.’

Tunc uxore egregia capit praesentem audaciam et mente sacrilega coarguenti marito resistens altercat. populus aestuat diuersa tendentes. hi pessimam feminam uiuentem statim cum corpore mariti sepeliendam, alii mendacio cadaueris fidem non habendam.

XXX. Sed hanc cunctationem sequens adulescentis sermo distinxit. nam rursus altius ingemescens ‘dabo’ inquit ‘dabo uobis intemeratae ueritatis documenta perlucida et quod prorsus [p. 37. E.] alius nemo cognouerit indicabo’. tunc digito me demonstrans ‘nam cum

1 scenae F facie *Oud.* facies Fϕδg 10.11 reque^{tem} ϕ (re inductum) 14 illumina^s* F 17 imo cum gemitu *Wowerus cf. 36.29* imo c̄gestu Fϕ uno congesta δ uno contextu *Stewech. E. 19* additus δ pernioxio δg 22 poplos Fϕ (in ϕ altera o in ras.) 23 in ϕ tendentes corr. in dēuentens 27 destruxit δ 29 perlucida et δg perlucide Fϕ cognouerit δg cognominarit Fϕ

corporis mei custos hic sagacissimus exertam mihi teneret uigiliam, cantatrices anus exuuiis meis imminentes atque ob id reformatae frustra saepius, cum industriam sedulam eius fallere nequiuissent, postremum,
 5 iniecta somni nebula eoque in profundam quietem sepulto, me nomine ciere non prius desierunt, quam dum hebetes artus et membra frigida pigris conatibus ad artis magicae nituntur obsequia. hic utpote uiuus quidem sed tamen sopore mortuus, quod eodem mecum
 10 uocabulo nuncupatur, ad suum nomen ignarus exurgit et in exanimis umbrae modum ultroneus gradiens, quanquam foribus cubiculi diligenter obclusis, per quoddam foramen praesectionis naso prius ac mox auribus uicariam pro me laniam suscepit. utque
 15 fallaciae reliqua conuenissent, ceram in modum praesectionum formatam aurium ei adplicant examussim nasumque ipsius similem comparant. et nunc adsistit miser hic praemium non industriae sed debilitationis consecutus.

20 His dictis perterritus tentare fortunam adgredior. iniecta manu nasum prehendo, sequitur; aures pertracto, deruunt. ac dum directis digitis et detortis nutibus praesentium denotor, dum risus ebullit, inter pedes circumstantium frigido sudore diffluens euado. nec postea
 25 debilis ac sic ridiculus lari me patrio reddere potui, sed capillis hinc inde laterum deiectionis aurium uulnera celauimus, nasi uero dedecus linteolo isto pressim adglutinato decenter obtexi.

XXXI. Cum primum Thelyphron hanc fabulam po-

2 exubiis F^o cf. 49. 27; 157. 16; 211. 11; 224. 18 9 tamen Putean. tantum cdd. 10 exurgit F¹ 13 praesectionis et us. 16 praesectionum scripsi pros. cdd. 14 suscitauit F^o δ g 15 conuenissent F¹ φ conuenirent F² E. Tuetur lectionem librorum Pet. coll. 183. 32; 184. 17; Apol. 71. 26 17 nasumque scripsi nasoque cdd. 20 tentare F¹ temptare φ 24 diffluens Heins. defluens cdd. 29 thelyphron cf. 30. 25; 31. 11

suit, conpotores uino madidi rursum cachinnum integrant. dumque bibere solita Risui postulant, sic ad me Byrrhaena

'Solemnis' inquit 'dies a primis cunabulis huius urbis conditus crastinus aduenit, quo die soli mortaliū sanctissimum [p. 38. E.] deum Risum hilario atque gaudiali ritu propitiāmus. hunc tua praesentia nobis efficies gratiorem. atque utinam aliquid de proprio lepore laetificum honorando deo comminiscaris, quo magis pleniusque tanto numini litemus.'

'Bene' inquam 'et fiet ut iubes. et uellem hercules materiam repperire aliquam, quam deus tantus affluenter indueret.' post haec monitu famuli mei, qui noctis admonebat, iam et ipse crapula distentus protinus exsurgō et appellata propere Byrrhaena titubante uestigio domuitionem capesso.

XXXII. Sed cum primam plateam inuadimus, uento repentino lumen quo nitebamur extinguitur, ut uix inprovidae noctis caligine liberati, digitis pedum detunsis ob lapides, hospitium defessi rediremus. dumque iam iunctim proximamus, ecce tres quidam uegetis et uastulis corporibus fores nostras ex summis uiribus inruentes ac ne praesentia quidem nostra tantillum conterriti, sed magis cum aemulatione uirium crebrius insultantes, ut nobis ac mihi potissimum non immerito latrones esse et quidem saeuissimi uiderentur. statim denique gladium, quem ueste mea contectum ad hos usus extuleram, sinu liberatum adripio, nec cunctatus medios latrones inuolans singulis, ut quemque con-

2 bibere solita Risui *Lips.* bibere solitarias F ϕ g (biberes F²g) in δ uerba inter cachinnum et postulant *omiss.*
 13 inbueret *Haupt* 14 amonebat ϕ^1 14.15 exsurgō ϕ
 15 prospere *edd.* 17 inuadimus *scripsi cf.* 174.16 et 39.20
 19 liberati uix *sincerum cf.* 174.23, num: illaqueati? superata *Bsn.* turbati *Corn.* 21 uegetis *Bsn.* uegetes *edd.* uegetos E.
 22 ex] et F δ g *om.* ϕ 24 magis** F magisq' ϕ^1 magis-
 magisq' ϕ^2 29 inuolans *scripsi* inuolo ac Fg inuado ac $\phi\delta$
 singulis F ϕ (in F is in ras.)

luctantem offenderam, altissime demergo, quoad tandem ante ipsa uestigia mea uastis et crebris perforati uulneribus spiritus efflauerint. sic proeliatus, iam tumultu eo Fotide suscitata, patefactis aedibus anhelans et sudore perlutus inrepo meque statim utpote pugna trium latronum in uicem Geryoneae caedis fatigatum, lecto simul et somno tradidi.

LIBER III

[p. 39. E.] I. Commodum punicantibus phaleris Aurora roseum quatiens lacertum caelum inequitabat et me securae quieti reuulsum nox diei reddidit, aestus inuadit animum uesperti recordatione facinoris. complicitis denique pedibus ac palmulis in alternas digitorum uicissitudines super genua conexas sic grabattum cossim insidens ubertim flebam, iam forum et iudicia, iam sententiam, ipsum denique carnificem imaginabundus. 'an mihi quisquam tam mitis tamque beniuolus iudex obtinget, qui me trinae caedis cruore perlutum et tot ciuium sanguine delibutum innocentem pronuntiare poterit? hanc illam mihi gloriosam peregrinationem fore Chaldaeus Diophanes obstinate praedicabat.' haec identidem mecum replicans fortunas meas heulabam. quati fores interdum et frequenti clamore ianuae nostrae perstrepi.

II. Nec mora cum magna inruptione patefactis

3 efflauerunt F¹ 5 pugna trium Rohde pugnarium *edd.*

pugnacium *cum Lips.* E. 9 poncontibus F¹ 10 in^qquietabat φ 11 reddidit, — facinoris. Rohde reddidit. — facinoris, E. 12 uesperti F (*ras. super uocabulum*) φ ¹ uespertini φ ² δ 13 in F φ inter δ 14 grabattum F gra^battum φ 17 'an — praedicabat' *uncinos addidi* quisquam F φ inquam δ 23 heulabam F φ ¹ *cf. Müller p. 47, S(auppe) p. 180 et 71, 11; 82. 21; 133. 4; 138. 8; 140. 6*

aedibus magistratibus eorumque ministris et turbae
 miscellaneae cuncta completa statimque lictores duo de
 iussu magistratuum immissa manu trahere me sane
 non renitentem occipiunt. ac dum primum angiportum
 insistimus, statim ciuitas omnis in publicum effusa 5
 mira densitate nos insequitur. et quanquam capite in
 terram, immo ad ipsos inferos iam deiecto maestus in-
 cederem, obliquato tamen aspectu rem admirationis
 maximae conspicio. nam inter tot milia populi circum-
 fluentis nemo prorsum, qui non risu dirrumperetur 10
 aderat. tandem pererratis plateis omnibus et in modum
 eorum, quibus lustralibus piamentis minas portentorum
 hostiis circumforaneis expiant, circumductus angula-
 [p. 40. E.] tim forum . . . . . reusque tribunal adstituor.
 iamque sublimo suggestu magistratibus residentibus, iam 15
 praecone publico silentium clamante, repente cuncti
 consona uoce flagitant, propter coetus multitudinem,
 quae pressurae nimia densitate periclitaretur, iudicium
 tantum theatro redderetur. nec mora cum passim po-
 pulus procurrens caueae conseptum mira celeritate con- 20
 pleuit. aditus etiam et tectum omne fartim stipauerant.
 plerique columnis implexi, alii statuīs dependuli, non
 nulli per fenestras et lacunaria semiconspicui, miro
 tamen omnes studio uisendi pericula salutis neclege-
 bant. tunc me per proscaenium medium uelut quan- 25
 dam uictimam publica ministeria perducunt et orche-
 strae mediae sistunt. III. sic rursum praeconis amplo

5 publicum *Grut.* populum F populum *edd.* 9. 10 cir-
 cumfluentis *Pric.* cf. 66. 1; 69. 2 circumsedentis Fϕδ E. cir-
 cumstrepentis *Hild.* circumsepientis *Pet.* 12 qb; Fϕ qui E.
 14 lacunam indicavi reusque scripsi eiusque Fϕδg denique *Bl.*
 reus atque *Heins.* 19 cum δ co' Fg compassim ϕ 20 con-
 septum F cf. *Müll.* 49 celeritate *edd.* cf. 131. 21; 68. 10
 celebritate *Kron.* cf. 74. 2, *Apol.* 83. 7 23 lacubaria F¹
 24 salutis] salutaris Fϕ studio salutari uisendi δ om. g ele-
 ganter sed parum probabiliter *Oud.*: studio uisendi pericula
 alterius sua neclegebant 26 perducunt] pducunt F¹ϕ

boatu citatus accusator quidam senior exsurgit et ad dicendi spatium <dimetiendum> uasculo quodam in uicem colī graciliter fistulato ac per hoc guttatim defluo infusa aqua populum sic adorat

5 'Neque parua res ac praecipue pacem ciuitatis cunctae respiciens et exemplo serio profutura tractatur, Quirites sanctissimi. quare magis congruit sedulo singulos atque uniuerſos uos pro dignitate publica prouidere, ne nefarius homicida tot caedium lanienam, quam
10 cruenter exercuit, inpune commiserit. nec me putetis priuatis simultatibus instinctum odio proprio saeuire. sum namque nocturnae custodiae praefectus, nec in hodiernum credo quēquam peruigilem diligentiam meam culpāre posse. rem denique ipsam et quae nocte gesta
15 sunt cum fide proferam. nam cum fere iam tertia uigilia scrupulosa diligentia cunctae ciuitatis ostiatim singula considerans circumirem, conspicio istum crudelissimum iuuenem mucrone de- [p. 41. E.] stricto passim caedibus operantem iamque tris numero saeuitia
20 eius interemptos ante pedes ipsius spirantibus adhuc corporibus in multo sanguine palpitantes. et ipse quidem conscientia tanti facinoris merito permotus statim profugit et in domum quandam praesidio tenebrarum elapsus perpetem noctem delituit. sed prouidentia
25 deum, quae nihil impunitum nocentibus permittit, priusquam iste clandestinis itineribus elaberetur, mane praestolatus ad grauissimum iudicii uestri sacramentum eum curauī perducere. habetis itaque reum tot caedibus impiatum, reum coram deprensū, reum peregrinum.
30 constanter itaque in hominem alienum ferte sententias de eo crimine, quod etiam in uestrum ciuem seueriter uindicaretis.

2 <dimetiendum> *inserui* 9 tot caedium *Beroald.* totā
ediūm Fφ (ed. φ) 15 pferā^s F 18 destricto φ *cf.* 49. 26;
59. 7 districto F¹ 20 spirantibus *scripsi* spirantes *edd.*

III. Sic profatus accusator acerrimus immanem uocem repressit. ac me statim praeco, siquid ad ea respondere uellem, iubebat incipere. at ego nihil tunc temporis amplius quam flere poteram, non tam hercules truculentam accusationem intuens quam meam miseram conscientiam. sed tamen oborta diuinitus audacia sic ad illa

'Nec ipse ignoro', <inquam> 'quam sit arduum, trinis ciuium corporibus expositis, eum qui caedis arguatur et de facto confiteatur ultro, *quamuis vera dicat*, tamen tantae multitudini quod sit innocens persuadere. sed si paulisper audientiam publica mihi tribuerit humanitas, facile uos edocebo me discrimen capitis non meo merito <subire> sed rationabilis indignationis euentu fortuito tantam criminis inuidiam frustra sustinere.

V. Nam cum a cena me serius aliquanto reciperem potulentus alioquin, quod plane uerum crimen meum non diffitebor, ante ipsas fores hospitii — ad bonum autem Milonem ciuem uestrum deuorto — uideo quosdam saeuissimos latrones aditum temptantes et domus ianuas cardinibus obtortis euellere gestientes claustrisque omnibus, quae accuratissime adfixa fuerant, uiolenter euulsis secum iam de inhabitantium exitio deliberantes. unus denique et manu promptior et corpore uastior his adfa- [p. 42. E.] tibus et ceteros incitabat 'heus pueri, quam maribus animis et uiribus alacribus dormientes adgrediamur. omnis cunctatio, ignauia omnis facessat e pectore: stricto mucrone per

1 pphat; F accessim; F¹φ 8 <inquam> inserui
 10 quamuis — dicat transposui: in cdd. leguntur post arguatur
 11. 12 sic φδ psuaderes ea si Fφ 12 publica ego, Koch
 Rh. M. XXX. 537 publicam F puplica φ¹ puplica φ² cf. 29. 10;
 43. 1. 19. 23; 159. 14 14 <subire> ins. Rohde 15 tanti
 Rohde coll. us. 41. 4 21 obtortas φ i. m. obtortis 25 et om. φ
 26 puer//// quam corr. in pueri// quam (fuit inquam ut uid.) F
 heus pueri inquit maioribus φ h. p. inquit manibus δ 28 fa-
 cessat δ facesset Fφg E.

totam domum caedes ambulet. qui sopitus iacebit, trucidetur; qui repugnare temptauerit, feriat. sic salui recedemus, si saluum in domo neminem reliquerimus.' fateor, Quirites, *extirpare* extremos latrones boni ciuis officium arbitratus, simul et eximie metuens et hospitibus meis et mihi, gladiolo, qui me propter huius modi pericula comitabatur, armatus fugare atque proterrire eos adgressus sum. at illi barbari prorsus et immanes homines neque fugam capessunt et, cum me uiderent in ferro, tamen audaciter resistunt.

VI. Dirigitur proelialis acies. ipse denique dux et signifer ceterorum ualidis me uiribus adgressus ilico manibus ambabus capillo adreptum ac retro reflexum *<caput>* effligere lapide gestit. quem dum sibi porrigi flagitat, certa manu percussum feliciter prosterno. ac mox alium pedibus meis mordicus inhaerentem per scapulam ictu temperato, tertiumque inprouide occurrentem pectore offenso peremo. sic pace uindicata domoque hospitem ac salute communi protecta, non tantum impunem me uerum etiam laudabilem publice credebam fore, qui ne tantillo quidem unquam crimine postulatus, sed probe spectatus apud meos, semper innocentiam commodis cunctis antetuleram. nec possum reperire cur iustae ultionis, qua contra latrones deterrimos commotus sum, nunc istum reatum sustineam, cum nemo possit monstrare uel proprias inter nos inimicitias praecessisse ac ne omnino mihi notos ullos latrones usquam fuisse. uel certe ulla praeda monstretur, cuius cupidine tantum flagitium credatur admissum.'

3. 4 relinquimus φ 4 o Quirites φ^2 extirpare extremos *scripsi* extremos *cdd.* exterminare latrones E. extremos exterminare l. *Luetj.* 8 *prful add.* F² 11 dirigi φ
 13 abrectu^s F abreptu φ cf. 44. 17 14 *<caput>* *inserui* cf. *Claudian. i. Ruf. II. 433* 17 scapulam F¹ scapulas φ E. 19. 20 tantum *Koch* tam *cdd.* 24 reppirere F reperire φ
 27 ullos *scripsi* illos *cdd.* cf. *Cic. pro Rosc. Am. § 94*

VII. Haec profatus rursum lacrimis obortis por-
 rectisque in pre- [p. 43. E.] ces manibus per publicam
 misericordiam, per pignorum caritatem maestus tunc
 hos tunc illos deprecabar. cumque iam humanitate
 commotos, misericordia fletuum adfectos omnis satis 5
 crederem, Solis et Iustitiae testatus oculum casumque
 praesentem meum commendans deum providentiae, paulo
 altius aspectu elato conspicio prorsus totum populum:
 risu cachinnabili difflebant — nec secus illum bonum
 hospitem parentemque meum Milonem risu maximo 10
 dissolutum. at tunc sic tacitus mecum 'en fides' in-
 quam 'en constantia: ego quidem pro hospitis salute
 et homicida sum et reus capitis inducor, at ille non
 contentus quod mihi nec adsistendi solacium perhibuit,
 insuper exitium meum cachinnat.'

VIII. Inter haec quaedam mulier per medium the-
 atrum lacrimosa et flebilis, atra ueste contacta, par-
 vulum quendam sinu tolerans decurrit ac pone eam
 anus alia pannis horridis obsita paribusque maesta
 fletibus, ramos oleagineos utraeque quatientes, quae 20
 circumfusae lectulum, quo peremptorum cadauera con-
 iecta fuerant, plangore sublato se lugubriter heulantes
 'per publicam misericordiam, per commune ius huma-
 nitatis' aiunt 'miseremini indigne caesorum iuuenum
 nostraeque uiduitati ac solitudini de uindicta solacium 25
 date. certe paruuli huius in primis annis destituti for-
 tunis succurrite et de latronis huius sanguine legibus
 uestris et disciplinae publicae litate.'

Post haec magistratus qui natu maior adsurgit et
 ad populum talia 'de scelere quidem, quod serio uin- 30
 dicandum est, nec ipse qui commisit potest diffiteri,

5 om̄is (— add. m. r. fuit: adfecto sonis; om̄is φ 6 ocu-
 lum F (m in ras.) oculu φδ 8 elato ego R. d. Ph., Rohde
 relato vulgo 9 difflebant Fφ defluentem δ 11 ac φ 12 con-
 stantia scripsi conscientia cdd. 18 decussit cdd. 21. 22 con-
 iecta scripsi cf. 46. 19 contacta cdd. 22 *planguore* F

sed una tantum subsiciua sollicitudo nobis relictā est; ut ceteros socios tanti facinoris requiramus. nec enim ueri simile est hominem solitarium tres tam ualidos euitasse iuuenes. prohinc tormentis ueritas eruenda, nam et qui comitabatur eum puer clanculo profugit et res ad hoc deducta est, ut per quaestionem sceleris sui par- [p. 44. E.] ticipes indicet, ut tam dirae factionis funditus formido perematur.'

VIII. Nec mora cum ritu Graeciensi ignis et rota, tum omne flagrorum genus inferuntur. augetur oppido, immo duplicatur mihi maestitia quod integro saltem mori non licuerit. sed anus illa, quae fletibus cuncta turbauerat 'prius' inquit 'optimi ciues, quam latronem istum miserorum pignorum meorum peremptorem cruci adfigatis, permittite corpora necatorum reuelari, ut et formae simul et aetatis contemplatione magis magisque ad iustam indignationem arrecti pro modo facinoris saeuia-

His dictis adplauditur et ilico me magistratus ipsum iubet corpora, quae lectulo fuerant posita, mea manu detegere. *reluctantem* me ac diu rennuentem praecedens facinus instaurare noua ostensione lictores iussu magistratuum quam instantissime compellunt, manum denique ipsam e regione lateris tundentes in exitium suum super ipsa cadauera porrigunt. euictus tandem necessitate succumbo et ingratis licet adrepto pallio retexi corpora. dii boni, quae facies rei! quod monstrum! quae fortunarum mearum repentina mutatio! quanquam enim iam in peculio Proserpinae et Orci familia numeratus subito in contrariam faciem obstupefactus haesi nec possum nouae illius imaginis ra-

1 sollicitudo F   4 euitasse F^q enecasse δg   10 tum]
 cū^s F^q et δg   flagrorum] flagiōrumⁱ F   flagitiorum φδg
 12 suis fletibus δ   17 arrecti F   21 reluctantem *scripsi* luctan-
 tem *cdd.* rennuentem F renuentem E. renitentem φ   26 et ne-
 cessitate φ   ingratus φ abrepto F^q cf. 42.15; 92.14   27 dii F^q

tionem idoneis uerbis expedire. nam cadauera illa iugulatorum hominum erant tres utres inflati uariisque secti foraminibus et, ut uespertinum proelium meum recordabar, his locis hiantes, quibus latrones illos uulneraueram.

X. Tunc ille quorundam astu paulisper cohibitus risus libere iam exarsit in plebem. hi gaudii nimietate gratulari, illi dolorem uentris manuum compressione sedare et certe laetitia delibuti meque respectantes cuncti theatro facessunt. at ego, ut primum illam laciniam prenderam, fixus in lapide steti [p. 45. E.] gelidus, nihil secus quam una de ceteris theatri statuīs uel columnis. nec prius ab inferis emersi quam Milo hospes accessit et iniecta manu me renitentem lacrimisque rursum promicantibus crebra singultientem clementi uiolentia secum adtraxit et obseruatis uiae solitudinibus per quosdam amfractus domum suam perduxit maestumque me atque etiam tunc trepidum uariis solatur affatibus. nec tamen indignationem iniuriae, quae inhaeserat altius meo pectori, ullo modo permulcere quiiuit. XI. ecce ilico etiam ipsi magistratus cum suis insignibus domum nostram ingressi talibus me monitis delenire gestiunt

'Neque tuae dignitatis uel etiam prosapiae tuorum ignari sumus, Luci domine. nam et prouinciam totam inclitae uestrae familiae nobilitas complectitur. ac ne istud quod uehementer ingemescis, contumeliae causa perpressus es. omnem itaque de tuo pectore praesentem tristitudinem mitte et angorem animi depelle. nam lusus iste, quem publice gratissimo deo Risui per annua reuerticula sollemniter celebramus, semper com-

3 ut om. φ   8 gratulari *uix sanum* strangulari *Cornel.*
dolerem F² cf. 49. 7   12 unam Fφ   13 milon F² cf. 46. 9
14 retinentem φ   15 singultientes F¹φ¹   16 obseruati
suis F¹ obseruatis uie F²δg obseruatsui φ   29 lang^uorem φ
(u add. m. r.)   30 dō risui F derisui φ

menti nouitate florescit. iste deus et auctorem suum propitius ubique comitabitur amanter nec unquam patietur ut ex animo doleas, sed frontem tuam serena uenustate laetabit adsidue. at tibi ciuitas omnis pro ista gratia honores egregios obtulit. nam et patronum scripsit et ut in aere staret imago tua decreuit.'

Ad haec dicta sermonis uicem refero 'tibi quidem' inquam 'splendidissima et unica Thessaliae ciuitas, honorum talium parem gratiam memini. uerum statuas et imagines dignioribus meritisque maioribus reseruare suadeo.'

XII. Sic pudenter allocutus et paulisper hilario uultu renidens quantumque poteram laetiozem me refingens comiter abeuntes magistratus appello. et ecce quidam intro currens famulus [p. 46. E.] 'rogat te' ait 'tua parens Byrrhaena et conuiuui, cui te sero desponderas iam adpropinquantis admonet.' ad haec ego formidans et procul perhorrescens etiam ipsam domum eius 'quam uellem' inquam 'praesens iussis tuis obsequium commodare, si per fidem liceret id facere. hospes enim meus Milo per hodierni diei praesentissimum numen adiurans effecit, ut eius hodiernae cenae pignerarer, nec ipse discedit nec me digredi patitur. prohinc epulare uadimonium differamus.'

Haec adhuc me loquente manu firmiter iniecta Milo iussis balnearibus adsequi perducit ad lauacrum proximum. at ego uitans oculos omnium et, quem ipse fabricaueram risum obuiorum declinans lateri eius adambulabam obtectus. nec qui lauerim, qui terserim, qui domum rursum reuerterim prae rubore memini. sic

1 auctorem et aorem F (et aorem *inducta*) auctorem et autorem φ et om. δg 4 at F φ ac δE . 5 assiduos egregios φ 6 scripsit *corr. ut uid. ex scribit F scribit $\varphi \delta$ staret scripsi* in////ere st/// (st *deletum est*) ste' F $\bar{i}$ e $\equiv$ re st $\equiv$ et φ stet $\delta g E$. 10 meritisque *scripsi* meisque *cdd. meique E.* 11 hylaro φ 18 praesens *Luetj. parens cdd. [parens] E.* 20 milon F $\varphi \delta$ 24 milon F¹ $\varphi \delta$ cf. 45. 2 25 perducit *scripsi* producit F φ cf. ad 15. 17

omnium oculis nutibus ac denique manibus denotatus inpos animi stupebam.

XIII. Raptim denique paupertina Milonis cenula perfunctus causatusque capitis acrem dolorem, quem mihi lacrimarum adsiduitas incusserat, *cubitus* uenia 5 facile tributa *concedo* et abiectus in lectulo meo quae gesta fuerant singula maestus recordabar, quoad tandem Fotis mea, dominae suae cubitu procurato, sui longe dissimilis aduenit: non enim laeta facie nec sermone dicaculo, sed uultuosam frontem rugis insurgen- 10 tibus adseuerabat. cunctanter ac timide denique sermone prolato 'ego' inquit 'ipsa confiteor ultro, ego tibi huius molestiae *causa* fui' et cum dicto lorum quempiam sinu suo depromit mihique porrigens 'cape' inquit 'oro te, et *de* perfida muliere uindictam, immo 15 uero licet maius quoduis supplicium sume. nec tamen me putes, oro, sponte angorem istum tibi concinnasse. dii [p. 47. E.] mihi melius, quam ut mei causa uel tantillum scrupulum patiare. ac siquid aduersi tuum caput respicit, id omne protinus meo luatur sanguine. sed 20 quod alterius rei causa facere iussa sum, mala quadam mea sorte in tuam recidit iniuriam.'

XIII. Tunc ego familiaris curiositatis admonitus factique causam delitescentem nudari gestiens suscipio 25 'omnium quidem nequissimus audacissimusque lorus iste, quem tibi uerberandae destinasti, prius a me concisus atque laceratus interibit ipse quam tuam plumeam lacteamque contingat cutem. sed mihi cum fide memora, oro, quod tuum factum <fortunae> scaeuitas

2 inpos F ipos φ 5 //cubitus uenia facile tributa //concedo F cum δ retinui priorem uerborum ordinem concedo cubitum uenia E. 9 non enim laeta scripsi cum δ et Laetj.

cf. 167. 22 nonenf leta F nōleta φ (— et ens add. m. rec.)
13 causa om. Fφ cā δg 15 et Fφ om. E. de E. om. cdd.
et perfida <a> Haebelin te ex Pet. te in δ 18 dū Fφ 19 capud
φ δg 24 suspicio Fφ 29 memora, oro Colu. mea ora Fφ
mea oro δ mā oro g <fortunae> inserui <fati> Rohde

consecuta in meum conuertit exitium. adiuro enim tuum mihi carissimum caput, nulli me prorsus ac ne tibi quidem ipsi adseueranti posse credere, quod tu quicquam in meam cogitaueris perniciem. porro meditatatus innoxios casus incertus uel etiam aduersus culpaе non potest addicere.’

Cum isto fine sermonis oculos Fotidis meae udos ac tremulos et prona libidine marcidos iam iamque semiadopertulos adnixis et sorbilantibus sauiis sitienter hauriebam.

XV. Sic illa laetitia recreata ‘patere’ inquit ‘oro, prius fores cubiculi diligenter obcludam, ne sermonis elapsi profana petulantia committam grande flagitium’ et cum dicto pessulis iniectis et uncino firmiter immisso, sic ad me reuersa colloque meo manibus ambabus inplexa uoce tenui et admodum *minuta* ‘paueo’ inquit ‘et formido solide domus huius operta detegere et arcana dominae meae reuelare secreta. sed melius de te doctrinaque tua praesumo, qui praeter generosam natalium dignitatem, praeter sublime ingenium sacris pluribus initiatus profecto nosti sanctam silentii fidem. quaecumque itaque commiserō huius religiosi pectoris tui penetralibus, semper haec intra <cordis> conseptum clausa custodias oro et simplicitatem relationis meae tenacitate taciturnitatis tuae remunerare. nam me, quae sola mortalium noui, uis amoris quo tibi teneor, in- [p. 48. E.] dicare compellit. iam scies omnem domus nostrae statum, iam scies erae meae miranda secreta, quibus obaudiunt manes, turbantur sidera, coguntur numina, seruiunt elementa. nec unquam magis artis

2 capud φ   6 addicere *Scriuerius* adicere F φ adnce δ
 9 sorbilantibus F φ δ g cf. 27. 25 labiis F φ g labiis δ   10 audie-
 bam F¹ hauriebam φ δ   14 uicino φ   16 minuta *Oud.*
 diminuta F (*sed dim add. m. r.*) meinuta φ diminuta δ de-
 minuta E.   23 <cordis> *inserui* cf. 40. 6; 200. 15 con-
 septum F   28 *ere φ   29 obediunt φ

huius uiolentia nititur, quam cum scitulae formulae iuuenem quempiam libenter aspexit, quod quidem ei solet crebriter euenire.

XVI. Nunc etiam adulescentem quendam Boeotium summe decorum efflictim deperit totasque artis manus 5
 <strenue exserit>, machinas omnes ardentem exercet. audiui uesperī, meis his, inquam, auribus audiui, quod non celerius sol caelo ruisset noctique ad exercendas inlecebras magiae maturius cessisset, ipsi Soli nubilam caliginem et perpetuas tenebras comminantem. hunc 10
 iuuenem cum e balneis rediret ipsa, tonstrinae residentem hesternā die forte conspexit ac me capillos eius, qui iam caede cultrorum desecti humi di<spersi> iacebant, clanculo praecepit auferre. quos me sedulo furtimque colligentem tonsor inuenit et quod alioquin publicitus 15
 maleficae disciplinae perinfames sumus, adreptam inclementer increpat 'tūne, ultima, non cessas subinde lectorum iuuenum capillamenta surripere? quod scelus nisi tandem desines, magistratibus te constanter obiciam.' et uerbum facto secutus immissa manu scruta- 20
 tus e mediis papillis meis iam capillos absconditos iratus abripuit. quo gesto grauiter adfecta mecumque reputans dominae meae mores, quod huius modi repulsa satis acriter commoueri meque uerberare saeuissime consuevit, iam de fuga consilium tenebam, sed 25
 istud quidem tui contemplatione abieci statim.

XVII. Verum cum tristis inde discederem [ne prorsus uacuis ma- [p. 49. E.] nibus redirem,] conspicio

1 nititur Fφ (sed in F omnes litterae denuo rescriptae) utitur δg ed. princ. 6 <strenue exserit> inserui cf. Hild. p. 530 13 desecti add. cdd. om. E. humi di<spersi> iacebant scripsi cf. 65. 9 humidi iacebant F¹ humi iacebant φ humi adiacebant δg

14 praecepit auferre Scioppius cf. 49. 4 ꝑꝑꝑitauit* (τ add. m. r.) ferre F ꝑꝑꝑitauit f. φ δg 19 incontanter Beroald. 20. 21 scrutatus est e δ 21 medis F¹ 22 arripuit cdd. 23 huius di F¹ φ huius rei δg (in F add. mo eadem manus, quae multa nouo atramento repetiuit) 27. 28 uerba ne — redirem transtuli post

quendam forficulis adtondentem caprinos utres. quos cum probe constrictos inflatosque et iam pendentis cernerem, *ne prorsus uacuis manibus redirem*, capillos eorum humi iacentes flauos ac per hoc illi Boeotio iuueni consimiles plusculos aufero eosque dominae meae dissimulata ueritate trado. sic noctis initio, priusquam cena te reciperes, [Pamphile] mea iam uecors animi tectum scandulare conscendit, quod altrinsecus aedium patore perflabili nudatum ad orientales ceterosque omnes <ad> aspectus imperuium, maxime his artibus suis commodatum, secreto colit, priusque apparatu solito instruit feralem officinam, [omne genus aromatis et] ignorabiliter *litteratis lamminis* et infelicium auium *omne genus aromatis* durantibus *repletarum formis*, sepulcorum etiam cadauerum expositis multis admodum membris. hic nares et digiti, illic carnosi clauis pendentium, alibi trucidatorum seruatus cruor et extorta dentibus ferarum trunca caluaria. XVIII. tunc decantatis spirantibus fibris litat uario latice, nunc rore fontano, nunc lacte uaccino, nunc melle montano, libat et mulsa. sic illos capillos in mutuos nexus obditos atque nodatos cum multis odoribus dat uiuis carbonibus adolendos. tunc protinus inexpugnabili magicae disciplinae potestate et caeca numinum coactorum uiolentia illa corpora, quorum fumabant stridentes capilli, spiritum mutantur humanum et sentiunt et

cernerem (p. 59. 2) 1 actondentem F¹δ 7 [Pamphile] *exclusi* cf. 174. 29; 179. 2 9 patere φ perflaui F¹ cf. 66. 27 perflatili φg perflacili δ nudatum ad orientales ceterosque omnes <ad> aspectus <im>peruium *scripsi* ad omnes orientales ceterosque aspectus peruium *cdd.* ad oras orientales *Oud.* E. ad omnes [orientales ceterosque] aspectus *Luetj.* 12 omne genus aromatis *posui ante* durantibus 13 auium *Passieratius* nauium *cdd.* 14 repletarum formis *scripsi* damnis defletorum Fφ clauis defletorum δg officinam omne genus aromatis et ignorabiliter lamminis litteratis et infeliciu nauium durantibus damnis, defletorum E. 24 caeca Fφ cuncta δ 26 humanum *deleuit* E.

audiunt et ambulant et qua nidor suarum ducebat ex-
 uuiarum ueniunt et pro illo iuvene Boeotio aditum
 gestientes fores insiliunt, cum ecce *tu* crapula madens
 et inprovidae noctis deceptus caligine, audacter mucrone
 destrecto in insani modum Aiaceis armatus, non ut ille, ⁵
 <qui> uiuis pecoribus infestus tota laniauuit armenta, sed
 longe fortius, [qui] tres inflatos caprinos utres exa-
 [p. 50. E.] nimasti, ut ego te prostratis hostibus sine
 macula sanguinis non homicidam nunc sed utricidam
 amplecterer.

XVIII. [At] Sic lepidio sermone Fotis, at in uicem
 cauillatus ego 'igitur iam et ipse possum' inquam
 'mihi primam istam uirtutis adorem ad exemplum
 duodeni laboris Herculei numerare, uel trigemino cor-
 pori Geryonis uel triplici formae Cerberi totidem ¹⁵
 peremptos utres coequando. sed ut ex animo tibi
 uolens omne delictum, quo me tantis angoribus inpli-
 casti, remittam, praesta quod summis uotis expostulo
 et dominam tuam, cum aliquid huius diuinae disciplinae
 molitur ostende <et> cum deos inuocat, <uel> certe cum ²⁰
 reformatur, <fac> uideam. sum namque coram magiae
 noscendae ardentissimus cupitor, quanquam mihi nec
 ipsa tu uideare <earum> rerum rudis uel expers. scio
 istud et plane sentio, cum semper alioquin spretorem
 matronalium amplexuum, sic tuis istis micantibus ²⁵
 oculis et rubentibus bucculis et renidentibus crinibus

3 insiliunt, cum cf. Koz. Stil 320. A. 1 insiliunt. cum E.
 <tu> inserui 5 <qui> inserui post ille, remoueri ex us. 7
 Luetj. pro qui uult quippe; q q̄tres δ 10 aplectereref.
 At F φ¹ (es del. φ²) 11 ac δ si F φ Sic l. s. Fotis at i.
 u. c. ego scripsi cf. 146. 4; 217. 17 At sic l. s. Fotidis et i.
 u. c. 'ergo E. 13 adorfa^s cdd. 20 et cum δ ostende.
 cum Luetj. molitur, ostende cum E. <uel> certe Luetj. cf. quae
 scripsi Mnem. N. S. uol. 24. 262 20. 21 cum reformatur E.
 cū ref ornatu F φ eam reformatam δ g 21 <fac> inserui
 23 <earum> Cornet. cf. 106. 15

et hiantibus osculis et fragrantibus papillis in seruilem modum addictum atque mancipatum teneas uolentem. iam denique nec larem requiro nec domuitionem paro et nocte ista nihil antepono.'

5 XX. 'Quam uellem' respondit illa 'praestare tibi, Luci, quod cupis, sed praeter inuidos mores in solitudinem semper abstrusa et omnium praesentia uiduata solet huius modi secreta perficere. sed tuum postulat^{um} praeponam periculo meo idque obseruatis op-
10 portunis temporibus sedulo perficiam, modo, ut initio praefata sum, rei tantae fidem silentiumque tribue.'

Sic nobis garrientibus libido mutua et animos simul et membra suscit^{at}. omnibus abiectis amiculis ac taeniis denique [p. 51. E.] intecti atque nudati bacchamur
15 in uenerem, cum quidem mihi iam fatigato de propria liberalitate Fotis puerile obtulit corollarium iamque luminibus nostris uigilia marcidis infusus sopor etiam in altum diem nos attinuit.

XXI. Ad hunc modum transactis uoluptarie paucis
20 noctibus, quadam die percita Fotis ac satis trepida me accurrit indicatque dominam suam, quod nihil etiam tunc in suos amores ceteris artibus promoueret, nocte proxima in auem sese plumaturam atque ad suum cupitum sic deuolaturam; proin memet ad rei tantae
25 *spectaculum* caute praepararem. iamque circa primam noctis uigiliam ad illud superius cubiculum suspenso

1 fragrantibus F cf. 23.5; 57.16   3 necdū uitionē F¹ nec
domui|tione F²φ   5 inqt respondit Fδ uellem inquit^{//} illa φ (i. m.
respondit scr. fortasse 1 m. exp. 2 m.) īqt R₂^τ g   6 p̄τ Fφ p̄p̄ δ
propter E. cf. 145.10; 172.10   12 garrientibus φ gaānien-
tibus F (āni in ras. m. 2) gannientibus E.   13.14 ac taeniis
Pet. cf. 194.24 actenus Fφδ hatenus g actutum nos Koz.
iacemus E. cf. Rössch. Itala 341   16 puerile uulgo cf. Mart.
IX. 67 et R. d. Ph. 1885. 100 puerilis cdd. (pueril¹ f φ)   18 altum
Sciopp. alium cdd.   optinuit φ   25 spectaculum δg spe-
culā Fφ Rohde Rh. M. 1885. 98 speculamen Oud. E.

et insono uestigio me perducit ipsa perque rimam
ostiorum quampiam iubet arbitrari quae sic gesta sunt.
iam primum omnibus laciniis se deuestit Pamphile et
arcula quadam reclusa pyxides plusculas inde depro-
mit, de quis unius operculo remoto atque indidem 5
egesta unguedine diuque palmulis suis adfricata ab
imis unguibus sese totam adusque summos capillos
perlinit multumque cum lucerna secreto conlocuta
membra tremulo succussu quatit. quis leniter fluctuan-
tibus promicant molles plumulae, crescunt et fortes 10
pinnulae, duratur nasus incuruus, coguntur ungues
adunci, fit bubo Pamphile. sic edito stridore querulo
iam sui periclitabunda paulatim terra resultat, mox in
altum sublimata forinsecus totis alis euolat.

XXII. Et illa quidem magicis suis artibus uolens 15
reformatur, at ego nullo decantatus carmine praesentis
tantum facti stupore defixus quiduis aliud magis uide-
bar esse quam Lucius. sic exterminatus animi, attoni-
tus in amentiam uigilans somniabar; defrictis adeo diu
pupulis an uigilarem scire quaerebam. tandem denique 20
reuersus ad sensum praesentium adrepta manu Fotidis
et admota meis luminibus 'patere, oro te' inquam '*per
istas tuas* [p. 52. E.] *pupillas, mea mellitula*, dum dictat
occasio, magno et singulari me adfectionis tuae fructu
perfrui et impartire nobis unctulum indidem, tuumque 25
mancipium inremunerabili beneficio sic tibi perpetuo
pignera ac iam perforce ut meae Veneri Cupido pinnatus
adsistam [tibi].'

'Ain' inquit 'uulpinaris amasio, meque sponte asceam
cruribus meis inlidere compellis. <quem> sic inermem 30

1 ipsa perque *cdd. Rohde, Pet.* ipsaque per E. (ipsam δ)
2 hostiorum F suggesta φ 6 unguedine *cdd.* 15 magnis
F φ δ cf. 107. 6 17 quibus F¹ 21 arrepta F adrepta φ
22. 23 uerba per — mea transposui post inquam uulgo le-
guntur post indidem; pupillas *Lips.* papillas *cdd.* pupulas
Hild. Bl. 24 singulari *Lips.* g^a singularis *cdd.* 28 [tibi]
seclusi 30 <quem> sic inermem *Luetj. Goldb.* siciner me F

uix a lupulis conseruo Thessalis, hunc alitem factum ubi quaeram, *quando uidebo?*'

XXIII. 'At mihi scelus istud depellant caelites' inquam 'ut ego quamuis ipsius aquilae sublimis uolatibus toto caelo peruius et supremi Iouis certus nuntius uel laetus armiger tamen non ad meum nidulum post illam pinnarum dignitatem subinde deuolem! adiuro per dulcem istum capilli tui nodulum, quo meum uinxisti spiritum, me nullam aliam mea Fotidi malle. tunc etiam istud meis cogitationibus occurrit, cum semel auem talem perunctus induero, domus omnis procul me uitare debere. quam pulchro enim quamque festiuo matronae perfruentur amatore bubone! quid quod istas nocturnas aues cum penetrauerint larem quempiam, sollicite prehensas foribus uidemus adfigi ut, quod infaustis uolatibus familiae minantur exitium, suis luant cruciatibus. sed quod sciscitari paene praeteriui, quo dicto factoue rursum exutis pinnulis illis ad meum redibo Lucium?'

'Bono animo es quod ad huius rei curam pertinet' ait. 'nam mihi domina singula monstrauit, quae posunt rursus in facies hominum tales figuras reformare. nec istud factum putes ulla beniuolentia sed ut ei redeunti medela salubri possem subsistere. specta denique quam paruis quamque futilibus tanta res procuretur herbulis: anethi modicum cum lauri foliis immistum rore fontano datur lauacrum et poculum.'

XXIII. Haec identidem adseuerans summa cum trepidatione inrepat cubiculum et pyxidem depromit arcula. quam ego amplexus ac deosculatus prius utque mihi prosperis faueret uola- [p. 53. E.] tibus deprecatus,

sic meme φ sicane me δ sic inermem — tunc alitem *Beyte*
 2 quando uidebo *scripsi* uidebo quando Fφ qnq; uidebo δg
 3 at] aut Fφ a me scelus δ 9 Flotidi *cdd.* 10 meis —
 occurrit *cdd.* tuis occurrat *Rohde* istud ** meis F 25 fut-
 tilibus F 26 herbulis *Lips. cf. 55.30* herculis *cdd.* 26. 27 im-
 mistum] immissum *cdd.*

abiectionis propere laciniis totis, auide manus immersi et haurito plusculo cuncta corporis mei membra perfricui. iamque alternis conatibus libratis brachiis in auem similem gestiebam: nec ullae plumulae nec usquam pinulae sed plane pili mei crassantur in saetas et cutis tenella duratur in corium et in extimis palmulis perduto numero toti digiti coguntur in singulas ungulas et de spinae meae termino grandis cauda procedit. iam facies enormis et os prolixum et nares hiantes et labiae pendulae. sic et aures inmodicis horripilant auctibus. nec ullum miserae reformationis uideo solacium nisi quod mihi iam nequeunti tenere Fotidem natura crescebat. XXV. ac dum salutis inopia cuncta corporis mei considero, non auem me sed asinum uideo. [querens de facto Fotidis] sed iam humano gestu simul et uoce priuatus, quod solum poteram, postrema deiecta labia umidis tamen oculis oblicum respiciens ad illam tacitus expostulabam. quae ubi primum me talem aspexit, percussit faciem suam manibus infestis et 'occisa sum misera' clamauit. 'me trepidatio simul et festinatio fefellit et pyxidum similitudo decepit. sed bene quod facilius reformationis huius medela suppeditat. nam rosis tantum demorsitatis exhibis asinum statimque in meum Lucium postliminio redibis. atque utinam uesperis de more nobis parassem corollas aliquas, ne moram talem patereris uel noctis unius. sed primo diluculo remedium festinabitur tibi.'

XXVI. Sic illa maerebat, ego uero quanquam perfectus asinus et pro Lucio iumentum sensum tamen retinebam humanum. diu denique ac multum mecum

2 cuncta scripsi uncta F¹ uncto $\varphi\delta g$ 3.4 similem *cdd.*
 simulari *Bsn.* 5 seta F seta $\varphi^1 g$ seta φ^2 et *Luetj.*
 sed *cdd.* 11 miser δ 14 considero φg considerans F φ E.
 14.15 sententiam finiui post uideo. [querens de facto Fotidis]
 scholium uidetur quod pertinet ad expostulabam me om. δ
 23 demorsicatis δg

ipse deliberaui an nequissimam facinerosissimamque feminam illam spissis calcibus feriens et mordicus appetens necare deberem. sed ab incepto temerario melior me sententia reuocauit, ne morte multata Fotide salutare mihi suppetias *prorsus* extinguerem. deiecto itaque et quassanti capite ac demussata temporali contumelia durissimo casui meo seruiens ad equum illum uectorem meum probis- [p. 54. E.] simum in stabulum concedo, ubi alium etiam Milonis quondam hospitis mei asinum stabulantem inueni. atque ego rebar, si quod inesset mutis animalibus tacitum ac naturale sacramentum, agnitione ac miseratione quadam inductum equum illum meum hospitium ac loca lautia mihi praebiturum. sed pro Iuppiter hospitalis et Fidei secreta numina! praeclarus ille uector meus cum asino capita conferunt in meamque perniciem ilico consentiunt et, uerentes scilicet cibariis suis, uix me praeseptio uidere proximantem, deiectis auribus iam furentes infestis calcibus insecuntur, et abigor quam procul ab hordeo, quod adposueram uesperis meis manibus illi gratissimo famulo. XXVII. sic adfectus atque in solitudinem relegatus angulo stabuli concesseram. dumque de insolentia collegarum meorum mecum cogito atque in alterum diem auxilio rosario Lucius denuo futurus equi perfidi uindictam meditor, respicio pilae mediae, quae stabuli trabes sustinebat, in ipso fere meditullio Eponae deae simulacrum residens aediculae, quod accurate corollis roseis et quidem recentibus fuerat ornatum. denique adgnito salutari praesidio pronus spei, quantum extensis prioribus pedibus adniti poteram, insurgo ualide et ceruice proluxa nimiumque porrectis labiis, quanto

1 facinerosissimamque F facinorosissimamque φδ (in δ altera o ex corr.) cf. 89. 28 5 prorsus scripsi rursus cdd. 13 lautia scripsi cf. 161. 14 cf. Neue I². 468, Koz. Stil 62 lauta cdd. E. (lanta δ) 18 reiectis Oud. 19 ordeo F 25 inedia φ (corr. m. ualde rec.) 28 et quidem Gruter. equidem cdd. cf. 56. 5 29 adgnito F 31 labiis F labis E. cf. 56. 1

maxime nisu poteram corollas adpetebam. quod me
 pessima scilicet sorte conantem seruulus meus, cui
 semper equi cura mandata fuerat, repente conspiciens,
 indignatus exurgit et 'quo usque tandem' inquit 'can-
 therium patiemur istum paulo ante cibariis iumentorum,
 nunc etiam simulacris deorum infestum? quin iam ego
 istum sacrilegum debilem claudumque reddam' et sta-
 tim telum aliquod quaeritans, fascem lignorum *temere*
 <propter> positum offendit rimatusque frondosum fustem
 cunctis uastiozem non prius miserum me tundere de-
 siit, quam sonitu uehementi et largo strepitu percussis
 ianuis, trepido etiam rumore uiciniae conclamatis latro-
 nibus profugit territus. [p.55.E.] XXVIII. nec mora
 cum ui patefactis aedibus globus latronum inuadit
 omnia et singula domus membra cingit armata factio
 et auxiliis hinc inde conuolantibus obsistit discursus
 hostilis. cuncti gladiis et facibus instructi noctem illu-
 minant; coruscat in modum ortiui solis ignis et mucro.
 tunc horreum quoddam satis ualidis claustris obseptum
 obseratumque, quod mediis aedibus constitutum gazis
 Milonis fuerat refertum, securibus ualidis adgressi dif-
 findunt. quo passim recluso totas opes euehunt raptimque
 constrictis sarcinis singuli partiuntur. sed gestaminum
 modus numerum gerulorum excedit. tunc opulentiae
 nimiae nimio ad extremas *incitas* deducti nos duos
 asinos et equum meum productos e stabulo quan-
 tum potest grauioribus sarcinis onerant et domo iam
 uacua minantes baculis exigunt unoque de sociis ad

8 querit anſ emere F igitans temere φ (anſ t in lacuna
 impleuit m. r.) fascem lignorum temere <propter> positum
 scripsi cf. 168. 29 temere fascem lignorum positum E. pro
 quaeritans δg habent quaerens inuenire; positum om. δ
 14 iānuis aedibus φ 19 obseptum F 22 euehunt scripsi
 uehunt cdd. cf. 61. 1; 67. 24 23 singulis δg patiuntur F¹
 25 incitas φ metas F (sed m. rec. renouauit euanidas litteras)
 methas δ aliter se habent 68. 19; 162. 27 27 poterant grauibz δg

speculandum, qui de facinoris inquisitione nuntiaret, relicto, nos crebra tudentes per auia montium ducunt concitos.

XXVIII. Iamque rerum tantarum pondere et montis ardui uertice et prolixo satis itinere nihil a mortuo differebam. sed mihi sero quidem, serio tamen subuenit ad auxilium ciuile decurrere et interposito uenerabili principis nomine tot aerumnis me liberare. cum denique iam luce clarissima uicum quempiam frequentem et nundinis celebrem praeteriremus, inter ipsas turbellas, Graecorum genuino sermone, nomen augustum Caesaris inuocare temptaui et O quidem [tantum] disertum ac ualidum clamitauī, reliquum autem Caesaris nomen enuntiare non potui. aspernati latrones clamorem absonum meum, caedentes hinc inde miserum corium nec cribris iam idoneum relinquunt. sed tandem mihi inopinatam salutem Iuppiter ille tribuit. nam cum multas uillulas et casas amplas praeterimus, hortulum quendam prospexi satis amoenum, in quo praeter ceteras gratas herbulas rosae uirgines matutino rore florebant. his inhians et spe salutis [p. 56. E.] alacer ac laetus propius accessi. dumque iam labiis undantibus adfecto, consilium me subit longe salubrius, ne si rursum asino remoto prodirem in Lucium, euidens exitium inter manus latronum offenderem uel artis magicae *criminatione* uel indicii futuri *suspensione*. tunc igitur a rosis, et quidem necessario, temperaui et casum praesentem tolerans in asini faciem frena rodebam.

1 spectandum φ 6 serio F (*i. m.* sedulo) sedulo φ
 7 cubile F $\varphi\delta g$ 12 [tantum] *seclusi*, ex 153. 17 *inrepsisse*
uidetur 20 herbamas F¹ herbulas φ cf. 52. 27 uirgines
cdd. uigentes *Cornel. coll. Lucret. II. 361* 21 ac et φ
 22 p^prius F 24 p^pdire in luciliu F¹ p^pdire in luciliu me uidens φ
i. m. c. p^pdiremⁱ luciū 26 *criminatione* — *suspensione Rohde*
suspensione — *criminatione cdd. (nisi quod δg habent suspicione)*
 28 frena *Oud.* foena F fena $\varphi\delta g$ furti g

LIBER III

I. Diem ferme circa medium, cum iam flagrantia solis caleretur, in pago quodam apud notos ac familiares latronibus senes deuertimus. sic enim primus aditus et sermo prolixus et oscula mutua quamuis asino sentire praestabant. nam et rebus eos quibusdam dorso meo depromptis munerabantur et secretis gannitibus quo essent latrocinio partae uidebantur indicare. iamque nos omni sarcina leuigatos in pratum proximum passim libero pastui tradidere. nec me cum asino uel equo meo compascuus coetus adducere potuit adhuc insolitum, <abundans> alioquin prandere faenum. sed plane pone stabulum prospectum hortulum iam fame perditus fidenter inuado et quamuis crudis holeribus, adfatim tamen uentrem sagino deosque comprecatus omnes cuncta prospectabam loca, sicubi forte conterminis in hortulis candens repperirem rosarium. nam et ipsa solitudo iam mihi bonam fiduciam tribuebat, si deuius et fructectis absconditus sumpto remedio de iumentum quadripedis incuruo gradu rursum erectus in hominem inspectante nullo resurgerem.

II. Ergo igitur cum in isto cogitationis salo fluctuarem, ali- [p. 57. E.] quanto longius uideo frondosi nemoris conuallem umbrosam, cuius inter uarias herbulas et laetissima uirecta fulgentium rosarum mineus color renidebat. iamque apud mea non usquequaque ferina praecordia Veneris et Gratiarum lucum illum arbitrabar, cuius inter opaca secreta floris genialis regius nitor relucebat. tunc inuocato hilario atque pro-

1 METAMORPHOSEON L. III. EXPLIC. INCIP. LIB. III. EGO SALVSTIVS
LEGI ET EMENDAVI ROMAE FELIX. F φ eadem sed inuerso ordine
in V 4 primos F (mos nouo atramento repetitum) 6 eos F² φ
eo² F¹ 8 quo E. qd F quod φ q δ g 11 adducere scripsi
attinere cdd. <abundans> inserui 12 fenum F 17 ortulis F
19 fructectis Iuntina ptectus cdd.

spero Euentu cursu me concito proripio, ut hercules ipse sentirem non asinum me uerum [et]iam equum currulem nimio uelocitatis reffectum. sed agilis atque praeclarus ille conatus fortunae meae scaeuitatem anteire non potuit. iam enim loco proximus non ulla
 5 rosas teneras et amoenas, madidas diuini roris et nectaris, quas rubi felicitis beatae spinae generant, ac ne conuallem quidem usquam, nisi tantum ripae fluuiialis marginem densis arboribus septam uideo. hae arbores
 10 in lauri faciem prolixè foliatae pariunt in modum floris odori porrectos caliculos modice punican-*tis*, *fragrantis minime*, quos equidem rurestri uocabulo uul-
 15 gus indoctum rosas laureas appellant quarumque cuncto pecori cibus letalis est. III. talibus fatis implicitus et
 20 iam ipsam salutem recusans sponte illud uenenum rosarium sumere gestiebam. sed dum cunctanter accedo decerpere, iuuenis quidam, ut *<quidem>* mihi uidebatur, hortulanus, cuius omnia prorsus holera uastaueram, tanto damno cognito cum grandi baculo furens decurrit adreptumque me totum plagis obtundit adusque
 25 uitae ipsius periculum, nisi tandem sapienter alioquin ipse mihi tulissem auxilium. nam lumbis eleuatis in altum, pedum posterioribus calcibus iactatis in eum crebriter, iam mulcato grauiter atque iacente, contra
 25 procliue montis attigui fuga me liberaui. sed ilico

1 euento F¹ hercule F 2 iam scripsi etiam cdd.
 3 nimio uelocitatis Pet. Rohde nimio uelocitati F¹ ϕ mea uelocitate δ effectum Rohde sed cf. 1. 5 4 fortune me^o scaeuitatem F fortune me saeuitate ϕ 5 ulla scripsi cf. 136. 10; 147. 24 illas cdd. 7 felicitis Koz. felices F ϕ E. felices et δ ac ϕ δ E. at Fg 9 septam F 10 odori δ g inodori F ϕ
 11 punican-*tis* F¹ fragrantis F ϕ cf. 50. 16 (sed in ϕ corr. ex flagrantis) 11. 12 uerba fragrantis minime transposui post punican-*tis*; equidem fragrantis cdd. 14 et iam scripsi etiam uulgo 17 quidam F ϕ δ quidem E. *<quidem>* inserui cf. 134. 6 iuuenis, ut quidem mihi uidebatur, hortulanus Koch
 20 abreptu^q; F ϕ 24 iacentem F¹ ϕ δ

mulier quaeipiam, uxor eius scilicet, simul eum prostratum et semianimem ex edito despexit, *heiulabili* cum plangore ad eum statim pro- [p. 58. E.] silit, ut sui uidelicet miseratione mihi praesens crearet exitum. cuncti enim pagani fletibus eius exciti statim conclamant canes atque ad me laniandum rabie perciti ferrent impetum passim cohortantur. tunc igitur procul dubio iam morti proximus, cum uiderem canes et modo magnos et numero multos et ursis ac leonibus ad conpugnandum idoneos, in me conuocatos exasperari, e re nata 10 capto consilio, fugam desino ac me retrorsus celeri gradu rursum in stabulum quo deuenteramus recipio. at illi canibus iam aegre cohibitis adreptum me loro quam ualido ad ansulam quandam destinatum rursum caedendo confecissent profecto, nisi dolore plagarum 15 alius artata crudisque illis *holeribus* abundans et lubrico fluxu saucia, fimo fistulatim excusso, quosdam extremi liquoris aspergine, alios putore nidoris faetidi a meis iam quassis scapulis abegisset.

III. Nec mora cum iam in meridiem prono iubare 20 rursum nos ac praecipue me longe grauius onustum producunt illi latrones stabulo. iamque confecta bona parte itineris et uiae spatio defectus et sarcinae pondere depressus ictibusque fustium fatigatus atque etiam unguis extritis iam claudus et titubans, riuium quen- 25 dam serpentis leniter aquae propter insistens, subtilem occasionem feliciter nactus cogitabam totum memet flexis scite cruribus pronum abicere, certus atque obstinatus nullis uerberibus ad ingrediendum exurgere, immo etiam paratus non fusti tantum <resistere> sed 30 <ne> machaera perfossus occumbere. rebar enim iam

6 atque *cdd.* utque E. 8 modo] mole *Rohde* 11 cum filio F¹φ desino Fδφ¹ destino φ²E. *cf.* 57. 26 et 71. 18; 81. 28; 82. 25; 93. 21 13 ere φ 16 alū (ū in ras.) F alb; φ olerib; F 19 abegisset δ *Oud.* abegissem Fφ E. 20 ne F¹ *cf.* 103. 14 30 <resistere> et <ne> *inserui* perfossus Fδ percussus φ

me prorsus exanimatum ac debilem mereri causariam
 nissionem, certe latrones partim inpatientia morae,
 partim studio festinatae fugae, dorsi mei sarcinam
 duobus ceteris iumentis distributuros meque in altioris
 5 uindictae uicem lupis et uulturiis praedam relicturos.
 V. sed tam bellum consilium meum praeuertit sors
 deterrima. [p.59.E.] namque ille alius asinus, diuinato
 et antecapto meo cogitatu, statim se mentita lassitu-
 dine cum rebus offudit iacensque in mortuum, non
 10 stimulis ac ne cauda et auribus cruribusque undique
 sursum eleuatus temptauit exurgere, quoad tandem
 <fatigati et> postumae spei frustrati secumque conlocuti,
 ne tam diu mortuo immo uero lapideo asino seruien-
 tes fugam morarentur, sarcinis eius mihi equoque
 15 distributi, dstricto gladio poplites eius totos ampu-
 tant. ac paululum a uia retractum per altissimum
 praeceps in uallem proximam etiam nunc spirantem
 praecipitant tunc ego miseri commilitonis fortunam
 cogitans stauī iam dolis abiectis et fraudibus asinum
 20 me bonae frugi dominis exhibere. nam et secum eos
 animaduverteram conloquentes, quod in proximo nobis
 esset habenda mansio et totius uiae finis quieta eo-
 rumque esset sdes illa et habitatio. clementi denique
 transmisso cliuō peruenimus ad locum destinatum,
 25 ubi rebus totis exsolutis atque intus conditis, iam pon-
 dere liberatus lassitudinem uice lauacri pulueris uolu-
 tatibus digerebam.

1 pro mereri — missionem legitur in δg debilem morti suc-
 cumbere; causari ammissionem F¹φ¹ 7.8 diuinato — cogitatu
 om. φ in m. suppleuit aliam. 8 se mentita Bsn. semtita Fφ
 ere mentita Pet. 9 offudit Bsn. offudit F offundit φ effun-
 ditur δ offunditur E moriū F²δg mortui F¹φ in <modum>
 mortui Luetj. inmotus Bs. 11 sursum scripsi uersum
 cdd. eleuatus Bsn. eleuati cdd. exurgere F¹ 12 fati-
 gati <et> postumae spei <frustrati> scripsi postumae spei
 fatigati cdd. 15 dstricto cripsi cf. ad 40.27 districto F
 17 proximū^s 25 dissolutis φ

VI. Res ac tempus ipsum locorum speluncaeque illius quam latrones inhabitabant, descriptionem exponere flagitant. nam et meum simul periclitabor ingenium, et faxo uos quoque an mente etiam sensuque fuerim asinus sedulo sentiatis. mons horridus siluestribusque frondibus umbrosus et in primis altus fuit. huius per obliqua deuexa, qua saxis asperrimis et ob id inaccessis cingitur, conualles lacunosae caueque nimium spinetis aggeratae et quaqua uersus opsitae naturalem tutelam praebentes ambiebant. de summo uertice fons affluens bullis ingentibus scaturibat perque prona delapsus euomebat undas argenteas iamque riuulis pluribus dispersus ac ualles illas agminibus stagnantibus inrigans in modum stipati maris vel ignaui fluminis cuncta cohibebat. insurgit speluncae qua mar- [p. 60. E.] gines montanae desinunt, turris ardua caulae firma solidis cratibus, ouili stabulatione comoda, porrectis undique lateribus. ante fores exigui tramites uice structi parietis attenduntur. ea tu homo, certe meo periculo latronum dixeris atria. nec iuxta quicquam quam parua casula cannulis temere coniecta, quo speculatores e numero latronum, ut postea comperi, sorte ducti noctibus excubabant.

VII. Ibi cum singuli stipatis artibus derepsissent, nobis ante ipsas fores loro ualido destinatis, anum quandam curuatam graui senio, ex soli salus atque tutela tot numero iuuenum compressa uidebatur, sic

2 quam om. F¹φ¹ inhabitabar Oud. cf. 73. 22 inhabitant cdd. 3 flagitant δ flagitat φ 9 opsitae scripsi repositae cdd. cf. 72. 20; 61. 2 β agminibus cdd. cf. 61. 4 et Amm. Marc. 24. 2. 7 in φ adscr. st c. amnibus 16 caule firmas Fφ 16—19 hunc locum misere corruptum Luetj. ita rescribit: insurgit, speluncae qua argines montanae desinunt, turris ardua. caulae firmae solidi cratibus, ouili stabulatione comoda, porrectis undique lateribus ante fores exigui tramitis uice structi parietis attenduntur 23 electi δ 24 stipatis artibus derepsissent scripsi d. s. a. cdd. derepsissent, stipatis E. direpsissent Fδ

infesti compellant 'etiamne tu, busti cadauer extremum et uitae dedecus primum et Orci fastidium solum, sic nobis otiosa domi residens lusitabis nec nostris tam magnis tamque periculosis laboribus solacium de tam sera refectione tribues? quae diebus ac noctibus nil quicquam rei quam merum saeuienti uentri tuo soles auditer ingurgitare.'

Tremens ad haec et stridenti uocula pauida sic anus 'at uobis, fortissimi fidelissimique mei <hospites et> sospitatores iuuenes, adfatim cuncta suauis sapore percocta pulmenta praesto sunt, panis numerosus <adpositus>, uinum *calicibus probe* exfricatis affluenter immissum et ex more calida tumultuario lauacro uestro praeparata.'

In fine sermonis huius statim sese deuestiunt nudaeque et flammae largissimae uapore recreati calidaeque perfusi et oleo peruncti mensas dapibus largiter instructas accumbunt. VIII. commodum cubuerant et ecce quidam longe plures numero iuuenes adueniunt alii, quos incunctanter adaeque latrones arbitrare. nam et ipsi praedas aureorum argentariorumque nummorum ac uasculorum uestisque sericae et intextae filis [p. 61. E.] aureis inuehebant. hi simili lauacro refoti inter toros sociorum sese reponunt. tunc sorte ducti ministerium faciunt. estur ac potatur incondite pulmentis aceruatim, panibus aggeratim, poculis agminatim ingestis. clamore ludunt, strepitu cantilant, conuiciis iocantur ac iam cetera semiferis Lapithis tebanibus† Centaurisque similia. tunc inter eos unus qui robore

9 <hospites et> sospitatores *scripsi* mei ** hospitatores F
 mei | hospitatores φ sospicatōnes δ 11. 12 <adpositus> *in-*
serui 12 calicibus probe *Luetj.* probe calicibus *cdl.* cf.
 65. 12 exfricatis φ cf. 2. 3; 4. 25 18 cubuerant Fg
 19 quidam *scripsi* cf. 33. 2; 38. 13; 189. 22 quidem *cdl.*
 lu d
 21 argentariorum Fφ argenteorum δg 27 iduunt φ can-
 tilant *cdl.* 28. 29 tebanib; *** taurisque F teba(uel o)inib;
 centaurisq' φ tebaris C. δ debacchantur C. E. cf. *Cic. in Pis.* § 22

ceteros antistabat 'nos quidem' inquit 'Milonis Hypatini domum fortiter expugnauimus. praeter tantam fortunae copiam, quam nostra uirtute nacti sumus, et incolumi numero castra nostra petiuimus et siquid ad rem facit, octo pedibus auctiores remeauimus. at uos qui Boeotias urbes adpetistis, ipso duce uestro fortissimo Lamacho deminuti debilem numerum reduxistis, cuius salutem merito sarcinis istis quas aduexistis omnibus antetulerim. sed illum quidem utcumque nimia uirtus sua peremit. inter inclitos reges ac duces proeliorum tanti uiri memoria celebrabitur. enim uero uos bonae frugi latrones inter furta parua atque seruilia timidule per balneas et aniles cellulas reptantes scrutariam facitis.'

VIII. Suscipit unus ex illo posteriore numero 'tunc solus ignoras longe faciliores ad expugnandum domus esse maiores? quippe quod, licet numerosa familia latis deuersetur aedibus, tamen quisque magis suae saluti quam domini consulat opibus. frugi autem et solitarii homines fortunam parua, uel certe satis amplam, dissimulanter obtectam protegent acrius et sanguinis sui periculo muniunt. res ipsa denique fidem sermoni meo dabit. uix enim Thebas heptapylos accessimus, quod est huic [p. 62. E.] disciplinae primum studium, sedulo fortunas inquirebamus popularium. nec nos denique latuit Chryseros quidam nummularius, copiosae pecuniae dominus, qui metu officiorum ac munerum publicorum magnis artibus magnam dissimulabat opulentiam. denique solus ac solitarius parua sed satis munita domuncula contentus, pannosus alio-

4 incoluminu^m ero F incolumes n. φ petiuimus cdd. repetiuimus Heins. 7 Lamatho Fφ Lamatheo δ 11 enim uero Luetj. enim cdd. 12 bos F 23 theba septapilos φ (s pr. add. et t expunxit m. rec.) 25 sedulo] sed dum sedulo Fφδg popularium scripsi populari* F popularim φ popularis E 30 se Fφ

quin ac sordidus aureos folles incubabat. ergo placuit ad hunc primum ferremus aditum, ut contempta pugna manus unicae nullo negotio cunctis opibus otiose potiremur. X. nec mora cum noctis initio foribus eius praestolamur, quas neque subleuare neque dimouere ac ne perfringere quidem nobis uidebatur, ne ualuarum sonus cunctam uiciniam nostro suscitaret exitio. tunc itaque sublimis ille uexillarius noster Lamachus spectatae uirtutis suae fiducia, qua clauī immittendae foramen patebat sensim inmissa manu, claustrum euellere gestiebat. sed dudum scilicet omnium bipedum nequissimus Chryseros uigilans et singula rerum sentiens, lenem gradum et obnixum silentium tolerans paulatim adrepat grandique clauo manum ducis nostri repente nisu fortissimo ad ostiī tabulam offigit et exitiabili nexu patibulatum relinquens gurgustiolī sui tectum ascendit atque inde contentissima uoce clamitans rogansque uicinos et unum quemque proprio nomine ciens et salutis communis admonens, diffamat incendio repentino domum suam possideri. sic unus quisque proximi periculi confinio territus suppetiatum decurrunt anxii. XI. tunc nos in ancipiti periculo constituti uel opprimendi nostri uel deserendi socii remedium e re nata ualidum eo uolente comminiscimus. antesignani nostri partem, qua manus umerum subit, ictu per articulum medium temperato prorsus abscidimus atque ibi brachio relicto, multis laciniis offulto uul- [p. 63. E.] nere, ne stillae sanguinis uestigium proderent,

2 contempta φ contenta δg concepta FE. 3.4 potiretur F φ 5 prestolamur F¹ et F³ prestolatis F² φ postulatis δ 8 Lamachus F φg 8.9 spectata** F spectatatae φ^1 11 cf. Cic. de domo § 48; Plin. Ep. I. 5. 14 16 patibulatum Scalig. patibulum cdd. 22 cum oculi scribae ab altero nostri ad alterum aberrassent uerba nostri — antesignani in φ sunt omissa 24 comminiscimus cf. Neue³ III. 31 26 abscidimus F δ E. abscōdimus φ

ceterum Lamachum raptim reportamus. ac dum trepidae regionis urguemur graui tumultu et instantis periculi metu terremur ad fugam, nec uel sequi propere uel remanere tuto potest, uir sublimis animi uirtutisque praecipuus multis nos adfatibus multisque precibus querens adhortatur per dexteram Martis, per fidem sacramenti bonum commilitonem cruciatu simul et captiuitate liberaremus. cur enim manui quae rapere et iugulare sola posset, fortem latronem superuiuere? sat se beatum qui manu socia uolens occumberet. cumque nulli nostrum spontale parricidium suadens persuadere posset, manu reliqua sumptum gladium suum diuque deosculatum per medium pectus ictu fortissimo transadigit. tunc nos magnanimi ducis uigore uenerato corpus reliquum ueste lintea diligenter conuolutum mari celandum commisimus. et nunc iacet noster Lamachus elemento toto sepultus.

XII. Et ille quidem dignum uirtutibus suis uitae terminum posuit. enim uero Alcimus sollertibus coeptis laetum secum Fortunae nutum non potuit adducere. qui cum dormientis anus perfracto tuguriolo conscendisset cubiculum superius iamque protinus obliis faucibus interstinguere eam debuisset, prius maluit rerum singula per latiore fenestram forinsecus nobis scilicet rapienda dispergere. cumque iam cuncta rerum nauiter emolitus nec toro quidem aniculae quiescentis parcere uellet, eaque lectulo suo deuoluta uestem stra-

1 dum *cdd.* tum E. 1.2 trepidae *Pricaeus cf.* 54. 30
trepidi *cdd.* 2 religionis *cdd. cf.* 70. 23 urguem F
6 qrens δ 8 manui φδ manu F (*sed rescriptus*) 9 iugu-
lare φ *Luetj.* iulare F¹ iuuare F² 10 sociali δ 15 ueste
linthea δ uestite linthea φ uestitū linthea F (*sed ū scripsit* F²)
uesti l. *Kron. cf. Neue* I². 218, 224 uestitum lintheo E. 16 *cf.*
Prop. IV. 7 (6). 12. *Seneca. Agam.* 779 19 Alcimus Fφ 20 laetum
scripsi eum *cdd.* secundum E. secu^{v s} φ seu^s F (*sed uu rescripta*)
senum δ Alcimum — tam saeuus — nutus non potuit abducere
Hild. eum secutus fortunae cet. *Rohde*

gulam subductam scilicet iactare similiter destinaret, genibus eius profusa sic nequissima illa deprecatur 'quid oro, fili, paupertinas pannosasque reculas miserimae anus donas uicinis diuitibus, quorum haec fenestra domum prospicit?' quo sermone callido deceptus astu et uera quae dicta sunt credens Alcimus, uerens scilicet ne et ea, quae prius miserat quaeque postea missurus [p.64. E.] foret, non sociis suis sed in alienos lares iam certus erroris abiceret, suspendit se fenestra sagaciter perspecturus omnia, praesertim domus attiguae, ut dixerat illa, fortunas arbitraturus. quod eum strenue quidem *sed* satis inprouide conantem senile illud facinus quanquam inualido, repentino tamen et inopinato pulsu, nutantem ac pendulum et in prospectu alioquin attonitum praeceps inegit. qui praeter altitudinem nimiam super quendam etiam uastissimum lapidem propter iacentem recidens, perfracta diffissaque crate costarum riuos sanguinis uomens imitus narratisque nobis quae gesta sunt, non diu cruciatus uitam euasit. quem prioris exemplo sepulturae traditum bonum secutorem Lamacho dedimus.

XIII. Tunc orbitatis duplici plaga petiti iamque Thebanis conatibus abnuentes Plataeas proximam conscendimus ciuitatem. ibi famam celebrem super quodam Demochare munus edituro gladiatorium deprehendimus. nam uir et genere primarius et opibus plurimus et liberalitate praecipuus digno fortunae suae splendore publicas uoluptates instruebat. quis tantus ingenii, quis facundiae, qui singulas species apparatus multiugi uer-

3 reculas *scripsi* resculas *cdd.* cf. specula 100. 24, diecula 107. 12 9 certus F (ce *m. rescriptoris*) δ uirtus φ su-
c ne
spentaque fecastra φ 10. 11 atting& φ 12 sed *Oud.* set
Pet. et *cdd.* 12. 13 senile illud facinus Fδ sed et illud ra-
tus φ 17 propter *Iuntina* p̄r *cdd.* latentem φ recidens F
(sed *m. reser.*) decidens φ δ cf. 18. 19; 78. 22 diffissa *Beroald.*
diffusa *cdd.* (in g fusa i. ras.) 24 quodam δ quodam Fφ
26 plurimus *Rohde et margo* φ pluribus Fφδ

bis idoneis posset explicare? gladiatores istic famosae manus, uenatores illic probatae pernicitatis, alibi noxii perdita securitate suis epulis bestiarum saginas instruantes. *tabularum nexibus* confixilis machinae sublimae turres ad instar circumforaneae domus, floridae 5 picturae, decora futurae uenationis receptacula. qui praeterea numerus, quae facies ferarum! nam praecipuo studio *forinsecus* etiam aduexerat generosa illa damnatorum capitum funera. sed praeter ceteram speciosi muneris suppellectilem totis utcumque patrimonii 10 uiribus immanis ursae comparabat numerum copiosum. nam praeter domesticis uenationibus captas, praeter largis emptionibus partas amicorum etiam donationibus uariis certatim oblatas tutela sumptuosa sollicite nutriebat. [p. 65. E.] XIII. nec ille tam clarus tamque 15 splendidus publicae uoluptatis apparatus Inuidiae noxios effugit oculos. nam diutina captiuitate fatigatae simul et aestiua flagrantia maceratae, pigra etiam sessione languidae, repentina correptae pestilentia <bestiae> paene ad nullum rediungere numerum. passim per pla- 20 teas plurima cerneret iacere semiuuorum corporum ferina naufragia. tunc uulgus ignobile, quos inculta pauperies sine delectu ciborum tenuato uentri cogit sordentia supplementa et dapes gratuitas conquirere, passim iacentes epulas accurrunt. tunc e re nata sup- 25 tilium consilium ego et iste Zabulus tale comminiscimur. unam, quae ceteris sarcina corporis praeualebat, quasi

1 istic δ isti Fφ   2 illic δ illi Fφ   4 tabularum nexibus confixilis scripsi; in cdd. tabularum nexibus leguntur post turres; sublimae Iunt. et Ald. stabularum Fφ¹   8 forinsecus Heins. forensis cdd. forensi E.   10 suppellectilem F
11 compararat Bl.   15 nutriebant Fφ   19 <bestiae> inserui   21 plurima uulgo plurimas cdd. cf. Verg. Aen. II. 364
25 adjacentes δ idem uerbum habet δ 48. 15   26 Zabulus scripsi cf. Not. Tir. ed. Schmitz 119. 55 Eubulus Bsn. et Rohde, qui postea praetulit Diabulus Babulus cdd. Pet. baculus E. cf. Rossb. Ann. Nou. 1895 p. 574   27 praeualebat δ g reualebat Fφ

cibo parandam portamus ad nostrum receptaculum
 eiusque probe nudato carnibus corio, seruatis sollerter
 totis unguibus, ipso etiam bestiae capite ad usque con-
 finium ceruicis solido relicto, tergus omne rasura stu-
 5 diosa tenuamus et minuto cinere perspersum soli sic-
 candum tradimus. ac dum caelestis uaporis flammis
 examurgatur, nos interdum pulpis eius ualenter sagi-
 nantes, sic instanti militiae disponimus sacramentum,
 ut unus e numero nostro, non qui corporis adeo sed
 10 animi robore ceteris antistaret, atque is in primis uo-
 luntarius, pelle illa contectus ursae subiret effigiem
 domumque Democharis inlatus per opportuna noctis
 silentia nobis ianuae faciles praestaret aditus. XV. nec
 paucos fortissimi collegii sollers species ad munus
 15 obeundum adregerat. quorum prae ceteris Thrasyleon
 factionis optione delectus ancipitis machinae subiuit
 aleam iamque habili corio et mollitie tractabili uultu
 sereno sese recondit. tunc tenui sarcimine summas
 oras eius adaequamus et iuncturae [p. 66. E.] rimam
 20 licet gracilem saetae circumfluentis densitate sepimus;
 ad ipsum confinium gulae, qua ceruix bestiae fuerat
 execta, Thrasyleonis caput subire cogimus paruisque
 respiratui circa nares et oculos datis foraminibus for-
 tissimum socium nostrum prorsus bestiam factum in-
 25 mittimus caueae modico prae[de]stinatae pretio, quam
 constanti uigore festinus inrepsit ipse. ad hunc modum
 prioribus inchoatis sic ad reliqua fallaciae pergimus.
 XVI. seiscitati nomen cuiusdam Nicanoris qui genere

2 nudato — corio *scripsi* nudatum — corium *edd.* E. 5 in-
 guibus F¹φ¹ 7 examurgat; Fφ ¹puppis φ 12 inlatus F¹
 15 obediendum Fφ obiendum δ adregerat φ arrexerant δ
 thrasileon F 19 horas φ 20 sepimus *scripsi quia* F
aliis locis omnibus huic scripturae fauet sepimus F se-
 pimus φ 24 pful F pful φ 25 praestinatae *Beroald.* prae-
 destinatae *edd.* E. *cf.* 189. 28 et 3. 26; 15. 30; 122. 31; 149. 1. 23
 26 uire φ

Thracio proditus ius amicitiae summum cum illo Demochare colebat, litteras adfingimus, ut uenationis suae primitias bonus amicus uideretur ornando muneri dedicasse. iamque prouecta uespera abusi praesidio tenebrarum Thrasyleonis caueam Demochari cum litteris illis adulterinis offerimus, qui miratus bestiae magnitudinem suique contubernalis opportuna liberalitate laetatus iubet *protinus nobis gaudii sui, ut ipse aiebat*, gerulis decem aureos e suis oculis adnumerari. tunc ut nouitas consuevit ad repentinas uisiones animos hominum pellere, multi numero mirabundi bestiam confluebant, quorum satis callenter curiosos aspectus Thrasyleon noster impetu minaci frequenter inhibebat. consonaque ciuium uoce satis felix ac beatus Demochares ille saepe celebratur, quod post tantam cladem ferarum nouo prouentu quoquo modo fortunae resisteret. iubet noualibus suis confestim bestiam inmitterent, iubet summa cum diligentia deportari, sed suscipiens ego

XVII. 'Caueas' inquam 'domine, flagrantia solis et itineris spatio fatigatam coetui multarum et ut audio non recte ualentium committere ferarum. quin potius domus tuae patulum ac perflabilem locum, immo et lacu aliquo conterminum refrigerantemque prospicis? an ignoras hoc genus bestiae lucos consitos et specus roridos et fontes amoenos semper incubare?'

Talibus monitis Demochares perterritus numerumque

2 adfingimus *Oud.* adfigimus F affigimus $\varphi\delta$ 3 muneri F munere φ 6 deferimus δ 8 protinus nobis *scripsi* nobis protinus *cdd.* 8. 9 ut ipse aiebat *Colu.* aureos ut ipse habebat F φ (*in F uerba u. i. h. inducta sunt*) transposui post sui *cf. Luetj. p. 464 Adn.* ut ipse hēb² δ om. E. 15 celebratur *scripsi cf. 189.* 9 celebratus *cdd.* 17 inmitterent *scripsi cf. 66.* 5 ire* F iret φ^2 et *mg.* φ ; ar& φ^1 18 deportari *scripsi R. d. Ph. 1885.* 100 *cf. 83. 1 et 83. 19; de confusione inter r et d cf. 64. 9; 78. 22* reportari F φ iubet noualibus suis confestim bestiam summa cum diligentia reportari *Luetj.* 19 flagrantia φ (*sed l ex r corr.*) fraglantia F solis om. φ

per- [p.67.E.] ditorum secum <animalium> recensens,
non difficulter adsensus, ut ex arbitrio nostro caueam
locaemus facile permisit. 'sed et nos' inquam 'ipsi
parati sumus hic ibidem pro cauea ista excubare
5 noctes, ut aestus et uexationis incommodo bestiae fa-
tigatae et cibum tempestiuum et potum solitum accu-
ratius offeramus.'

'Nihil indigemus labore isto uestro' respondit ille
'iam paene tota familia per diutinam consuetudinem
10 nutriendis ursis exercitata est.'

XVIII. Post haec uale facto discessimus et portam
ciuitatis egressi monumentum quoddam conspicamur
procul a uia remoto et abdito loco positum. ibi ca-
pulos carie et uetustate semiconfectos, quis inhabita-
15 bant pulueri et iam cinerosi mortui, passim ad futurae
praedae receptacula reseramus et, ex disciplina sectae
seruato noctis inlunio tempore, quo somnus obuius
impetu primo corda mortalium ualidius inuadit ac
premit, cohortem nostram gladiis armatam ante ipsas
20 fores Democharis, uelut expilationis uadimonium sisti-
mus. nec setius Thrasyleon, examussim capto noctis
latrociniali momento, prorepit cauea statimque custodes,
qui propter sopiti quiescebant omnes ad unum, mox
etiam ianitorem ipsum gladio conficit clauique sub-
25 tracta fores ianuae repandit nobisque prompte conuo-
lantibus et domus alueo receptis demonstrat horreum,
ubi uespera sagaciter argentum copiosum recondi ui-
derat. quo protinus perfracto confertae manus uiolentia,
iubeo singulos commilitonum asportare quantum quis-
30 que poterat auri uel argenti et in illis aedibus fide-
lissimorum mortuorum occultare propere rursumque

1 <animalium> inserui 14 semiconfectos scripsi semi-
tectos cdd. quos δ 17 quo* F qua φ 20 uelud F² φ
21 examusim F φ 25. 26 conuolentibus φ 26 albeo F¹
28 ^{co}prostrato φ ^ccfarte F confestim confarte φ δ (confarte δ)

concito gradu recurrentes sarcinas iterare. quod enim ex usu foret omnium, me solum resistantem pro domus limine cuncta rerum exploraturum sollicitè dum redirent. nam et facies ursae mediis aedibus discurrētis ad proterrendos siqui de familia forte euigilassent, uidebatur oppor- [p.68 E.] tuna. quis enim quamuis fortis et intrepidus, immani forma tantae bestiae noctu praesertim uisitata, non se ad fugam statim concitaret, non obdito cellae pessulo pauens et trepidus sese cohiberet? XVIII. his omnibus salubri consilio recte dispositis occurrit scaeuus euentus. namque dum reduces socios nostros suspensus opperior, quidam seruulum, strepitu scilicet <audito uel> diuinitus inquietus, proserpit leniter uisaeque bestia, quae libere discurrens totis aedibus commeabat, premens obnixum silentium uestigium suum replicat et utcumque cunctis in domo uisa pronuntiat. nec mora cum numerosae familiae frequentia domus tota completur. taedis lucernis cereis sebaciis et ceteris nocturni luminis instrumentis clarescunt tenebrae. nec inermis quisquam de tanta copia processit sed singuli fustibus lanceis, destrectis denique gladiis armati muniunt aditus. nec secus canes etiam uenaticos, auritos illos et horricomes ad comprimendam bestiam cohortantur. XX. tunc ego sensim, gliscente adhuc illo tumultu, retrogradi fuga domo facesso sed plane Thrasyleonem mire canibus repugnantem latens pone ianuam ipse prospicio. quanquam enim uitae metas ultimas obiret, non tamen sui nostriue uel pristinae

1 recurrentes $\varphi\delta$ recurrenti $F\varphi^2$ 4. 5 discurrēdis $F\varphi$
margo φ c. tis 5 pterēndos F proterēndos $\varphi\delta$ E. si q
 de φ (d *add. m. rec.*) sigd e F 5. 6 euigilassent *Stewech.* E.
 uigilassent *cdd.* 7 tanta $F^1\varphi$ 11 seuus φ 13 stre-
 pitus $F^2\varphi$ (stepitus F^1) strepitus scilicet *inducta* in F strepitu
 — <audito uel> *scripsi* [strepitu scilicet] *seclusit* E. insopitus
 scilicet diuinitus et inquietus *Rohde* 22 armati *add.* $F\varphi\delta$
om. E. aditus $F\varphi^1$ secus $F^1\varphi$ setius F^2 cf. 67. 17 24 gli-
 scentem F^1

uirtutis oblitus iam faucibus ipsis hiantis Cerberi re-
 luctabat. scaenam denique quam sponte sumpserat cum
 anima retinens, nunc fugiens nunc resistens uariis cor-
 poris sui schemis ac motibus tandem domo prolapsus
 5 est. nec tamen quamuis publica potitus libertate sa-
 lutem fuga quaerere potuit, quippe cuncti canes de
 proximo angiportu satis feri satisque copiosi uenaticis
 illis, qui commodum domo *processerant*, similiter in-
 sequentes se obmiscent agminatim. miserum funestum-
 10 que spectamen aspexi, Thrasyleonem nostrum cateruis
 canum saeuientium cinctum atque obsessum multisque
 numero [p. 69 E.] morsibus laniatum. denique tanti
 doloris impatiens populi circumfluentis turbelis im-
 misceor et [in], quo solo poteram celatum auxilium
 15 bono ferre commilitoni, sic indaginis principes dehor-
 tabar 'o grande' inquam 'et extremum flagitium, ma-
 gnam et uere pretiosam perdimus bestiam.' XXI. nec
 tamen nostri sermonis artes infelicissimo profuerunt
 iuueni, quippe quidam procurrens e domo procerus et
 20 ualidus incunctanter lanceam mediis iniecit ursae prae-
 cordiis nec secus alius, et ecce plurimi iam timore
 discusso certatim gladios etiam de proximo ingerunt.
 enim uero Thrasyleon, egregium decus nostrae factio-
 nis, tandem immortalitate digno illo spiritu expugnato,
 25 magis quam *<humana>* patientia neque clamore ac ne
 ululatu quidem fidem sacramenti prodidit sed, iam
 morsibus laceratus ferroque laniatus, obnixo mugitu
 et ferino fremitu praesentem casum generoso uigore
 tolerans gloriam sibi reseruauit, uitam fato reddidit.

1 facibus Fφ   8 domo processerant scripsi in cdd.
 processerant legitur post insequentes   similiter F (si et pars
 litterae m debentur rescriptori) φδ margo F   9 se* F sese φ
 obmiscent E. ommisceunt F ommiscunt φ (i. m. gmiscent)
 sese conmiscent δ   13 turbellis δ [in] seclusi   15 prin-
 cipem δ   22 gladiis F¹   ingerunt scripsi congerunt cdd.
 25 <humana> inserui iam magis φ   28 casu^s F (s add. m. r.)

tanto tamen terrore tantaque formidine coetum illum turbauerat, ut usque diluculum, immo et in multum diem nemo quisquam fuerit ausus quamuis iacentem bestiam uel digito contingere, nisi tandem pigre ac timide quidam lanius paulo fidentior, utero bestiae re-
secto, ursae magnificum despoliauit latronem. sic etiam Thrasyleon nobis periuit sed a gloria non periuit. confestim itaque constrictis sarcinis illis, quas nobis seruauerant fideles mortui, Plataeae terminos concito gradu deserentes istud apud nostros animos identidem reputabamus, merito nullam fidem in uita nostra repperiri, quod ad manis iam et mortuos odio perfidiae nostrae demigrarit. sic onere uecturae simul et asperitate uiae toti fatigati, tribus comitum desideratis, istas quas uidetis praedas adueximus.’

[p. 70 E.] XXII. Post istum sermonis terminum poculis aureis memoriae defunctorum commilitonum uino mero libant, dehinc canticis quibusdam Marti deo blanditi paululum conquiescunt. enim <uero> nobis anus illa recens hordeum adfatim et sine ulla mensura largita est, ut equus quidem meus tanta copia et quidem solus potitus saliares se cenasse <cenae> crederet. ego uero nunquam alias hordeum <nisi> tunsum minutatim et diutina coquitatione iurulentum semper esse <solitus>,

6 ursae *Pricaeus* ursae magnifico corio *Luetj.* [ursae] E., nil mutandum uidetur cf. Kühner. Gr. Lat. II. § 346.3 et *Apo-logiae* p. 51.7 8 in F post nobis lacuna est 9 platee F 12 manis F ϕ^1 13 one reuecturae F ϕ (o et r ligauit m. r.) 13.14 asperitate uiae toti *Vulc.* asperae uiae toti *cdd.* E. 14 defid///f $\equiv$ tis F (*corr. in* defid| $\equiv$ certis) desideratis ϕ (i. m. c. desertis) deserti E. 17 post memoriae desiderantur in δ p. 70. 2—72.9 19 enim <uero> *Luetj.* cf. 61.16 enī ϕ at F^a (in ras.) 22 saliares se ce-

nasse cenas crederet scripsi cf. 168.11 salies se (se scripsit manus alia) cenasse . . . . . crederet F salies se cenasse (*deinde lacuna duarum litterarum*) crederet ϕ i. m. Salico; salie se cenasse c. E. saliares cenas se cenasse *Luetj.* 22—p. 85, 1 ego uero nunquam alias hordeum <nisi> tunsum minutatim et

rimatus angulum quo panes, reliquiae totius multitudinis congestae fuerant, fauces diutina fame saucias et araneantes ualenter exerceo. et ecce nocte promota latrones expergiti castra commouent instructique uarie,
 5 partim gladiis armati, <partim> in Lemures reformati concito se gradu proripiunt. nec me tamen instanter ac fortiter manducantem uel somnus imminens impedire potuit. et quanquam prius cum essem Lucius, unico uel secundo pane contentus mensa decederem,
 10 tunc uentri tam profundo seruiens iam ferme tertium qualum rumigabam. huic me operi attonitum clara lux oppressit. XXIII. tandem itaque asinali uerecundia ductus, aegerrime tamen digrediens riuulo proximo sitim lenio. nec mora cum latrones ultra <solitum>
 15 anxii atque solliciti remeant, nullam quidem prorsus sarcinam uel omnino licet uilem laciniam ferentes sed tantum <totis> gladiis, totis manibus, immo factionis suae cunctis uiribus unicam uirginem filo liberalem et, ut matronatus eius indicabat, summam regionis,
 20 puellam me Hercules et asino [tali] concupiscendam, maerentem et crines cum ueste sua lacerantem aduehebant. eam simul intrantes speluncam uerbisque quae dolebat minora facientes sic adloquuntur [p. 71 E.]
 'tu quidem salutis et pudicitiae secura breuem patien-

diutina coquitatione iurulentum semper esse <solitus>, rimatus scripsi ego uero [nūq]uam alias horde[o ciba]tus sum minutatim et diutina cogitatione iurulentum semper esserim rimatus F ego uero [num]quam alias ordeum <corr. ex ordeo> tūsum minutatim et diutina cogitatione iurulentum semper esse | rimatus φ (syllabas lineis inclusas scripsit alia manus in loco uacuo relictis) ego uero numquam alias ordeum cibatus ni minutatum et diutina coquitatione iurulentum [semper eserim], rimatus E. 1 panes F panis φ E. 5 armati <partim> in scripsi armati in φ (idem in F fuisse uidetur) <alii> in Rossb. 6 se om. F¹ Pet. A. L. L. V. 577 14 <solitum> inserui cf. Tac. Ann. IV. 64. 1 17 <totis> inserui 19 religionis F φ g cf. 63. 2 20 [tali] exclus. Bsn. 22 intrantes Bsn. intra cdd.

tiam nostro compendio tribue, quos ad istam sectam paupertatis necessitas adegit. parentes autem tui de tanto suarum diuitiarum cumulo, quanquam satis cupidi, tamen sine mora parabunt scilicet idoneam sui sanguinis redemptionem.⁷

XXIIII. His et his similibus blateratis nequiquam <nequaquam> dolor sedatur puellae. quidni, quae inter genua sua deposito capite sine modo flebat. at illi introuocatae anui praecipunt adsidens eam blando quantum posset solaretur alloquio, seque ad sectae sueta conferunt. nec tamen puella quiuit ullis aniculae sermonibus ab inceptis fletibus auocari sed auctius heuiulans sese et assiduis singultibus ilia quatiens mihi etiam lacrimas excussit. ac sic 'an ego' inquit 'misera, tali domo tanta familia tam caris uernulis tam sanctis parentibus desolata et infelicis rapinae praeda et mancipium effecta inque isto saxeo carcere seruiliter clausa et omnibus deliciis, quis innata atque innutrita sum, priuata, [sub] incerta salutis et sub carnificinae laniena, inter tot ac tales latrones et horrendum gladiatorum populum uel fletum desinere uel omnino uiuere potero?'

Lamentata sic et animi dolore et faucium tundore et corporis lassitudine iam fatigata marcentes oculos demisit ad soporem. XXV. [an] commodum coniuerat, nec diu cum repente lymphatico ritu somno recussa <denuo plorare> longequē uehementius adflectare sese et pectus etiam palmis infestis tundere et faciem illam

4 idoneam F (a in ras.) idoneum φ 6 nec q^u q^a F
neq quā φ 7 <nequaquam> inserui cf. 160. 28 12 auctius
scripsi altius F (ti in ras.) auctius φ (i. m. auctius) altius E
12. 13 *eiulans F 13 cf. Verg. Aen. IX. 415 illia F¹
19 [sub] inclusi et transposui ante carnificinae; subincerta
salutis cdd. sub incerto Oud. lanigena' F¹ lanigena φ¹
22 tundore F (t in ras.) tēdore φ num fuit: tumore? 24 di-
misit Fφ [an] exclusi quod praebent Fφδ iam E. 25 lim-
phatico Fφ recussa <est> Luetj. 26 <denuo plorare>
inserui

luculentam uerberare incipit et aniculæ quanquam instantissime causas noui et instaurati maeroris requirenti <nihil respondens> sic adsuspirans altius infit 'em nunc certe, nunc maxime funditus perii, nunc spei salutiferae renuntiaui. laqueus aut gladius aut certe praecipitium procul dubio capessendum est.'

Ad haec anus iratior dicere eam seueriore iam uultu iube- [p. 72 E.] bat quid, malum, fleret uel quid repente postliminio pressae quietis lamentationes licentiosas refricaret. 'nimirum' inquit 'tanto compendio tuae redemptionis defraudare iuuenes meos destinās. quod si pergis ulterius, iam faxo lacrimis istis, quas parui pendere latrones consuerunt, insuper habitis uiua exurare.'

XXVI. Tali puella sermone deterrita manuque eius exosculata 'parce' inquit 'mi parens et durissimo casui meo pietatis humanae memor subsiste paululum. nec enim, ut reor, aeuo longiore maturatae tibi in ista sancta canitie miseratio prorsus exaruit. specta denique scaenam meae calamitatis. speciosus adulescens inter suos principalis, quem filium publicum omnis sibi ciuitas cooptauit, meus alioquin consobrinus, tantulo triennio maior in aetate, qui mecum primis ab annis nutritus et adultus indiuiduo contubernio domusculae, immo uero cubiculi torique sanctae caritatis adfectione mutuo mihi pigneratus uotisque nuptialibus pacto iugali pridem <erat> destinatus, consensu parentum tabulis etiam maritus nuncupatus ad nuptias officio frequenti cognatorum et adfinium stipatus tem-

1 luculentam *cdd.* luculenter E. *cf.* 32. 26 et *Hild.* p. 364
 3 <nihil respondens> *inserui* 7 seueriore *scripsi* saeuire
cdd. 8 uultu F uulto E. 10 refricaret φ F¹ replicaret F² E.
 13 ** insuper φ 15 manuque F¹ φ manumque F² 16 de-
 osculata φ 18 matatē F (ta *rescriptori debetur, fortasse*
etiam te) maturae maturaе δ 20 scena^s F adolescens F φ
 27 <erat> *inserui*

plis et aedibus publicis uictimas immolabat. domus
 tota lauris obsita, taedis lucida constrepebat hyme-
 naeum. tunc me gremio suo mater infelix tolerans
 mundo nuptiali decenter ornabat mellitisque sauiis
 crebriter ingestis iam spem futuram liberorum uotis
 5
 anxiis propagabat, cum inruptionis subitae gladiatorum
 impetus ad belli faciem saeuens, nudis et infestis
 mucronibus coruscans non caedi, non rapinae manus
 adferunt sed denso conglobatoque cuneo cubiculum
 nostrum inuadunt protinus. nec ullo de familiaribus
 10
 nostris repugnante ac ne tantillum quidem resistente,
 <me> miseram exanimem, saeuo pauore trepidam de
 medio matris [p. 73. E.] gremio rapuere. sic ad instar
 Attidis uel Protesilai dispestae disturbataeque nuptiae.
 XXVII. sed ecce saeuissimo somnio mihi nunc etiam
 15
 redintegratur, immo uero cumulatur infortunium meum:
 nam uisa sum mihi de domo de thalamo [de cubiculo]
 de toro denique ipso uiolenter extracta per solitudines
 auias infortunatissimi mariti nomen inuocare eumque,
 ut primum meis amplexibus uiduatus est, adhuc un-
 20
 guentis madidum, coronis floridum me pedibus fugien-
 tem alienis *consequi uestigio*. utque clamore percito
 formonsae raptum uxoris conquerens populi testatur
 auxilium, quidam de latronibus importunae perse-
 cutionis indignatione permotus saxo grandi pro pedi-
 25
 bus adrepto misellum iuuenem maritum meum per-
 cussum interemit. talis aspectus atrocitate perterrita
 somno funesto pauens excussa sum.'

2. 3 himeneu^s Fφ   5 spem futuram *Pric.* spe futura F
 sp^s futrā² φ (— *add. m. r.*)   7 infestis *Wower.* infertis Fφ
 incertis δ   9 conglouatoque F¹φ¹   12 <me> *inserui* mi-
 sera F¹φ   trepidam *Oud.* trepido Fδ strepido φ   14 at-
 tidis F *Bsn.* Athracidis *Beroald.* E. pidis δ Atyis *Kiessling*
apud Maass. Comm. mythic. Ind. L. Gryph. 1886/87 p. XV
 dispestae *Bertinianus* dispecte F despecte δg   17 [de cubi-
 culo] *exclus. Weyman*   22 *consequi uestigio transposui post*
alienis in cdd. legitur post floridum   26 abrepto Fφ

Tunc fletibus eius adsuspirans anus sic incipit 'bono animo esto, mi erilis, nec uanis somniorum figmentis terreare. nam praeter quod diurnae quietis imagines falsae perhibentur, tunc etiam nocturnae uisiones contrarios euentus non nunquam pronuntiant. denique flere et uapulare et [non nunquam] iugulari lucrosum prosperumque prouentum nuntiant, contra ridere et mellitis dulciolis uentrem saginare uel in uoluptatem ueneriam conuenire, tristitie animi languori corporis 10 damnisque ceteris anxiatum iri praedicant. sed ego te narrationibus lepidis anilibusque fabulis protinus auocabo' et incipit

XXVIII. 'Erant in quadam ciuitate rex et regina. hi tres numero filias forma conspicuas habuere, sed 15 maiores quidem natu quamuis gratissima specie, idonee tamen celebrari posse laudibus humanis credebantur, at uero puellae iunioris tam praecipua tam praeclara pulchritudo nec exprimi ac ne sufficienter quidem laudari sermonis humani penuria poterat. multi denique 20 [p. 74. E.] ciuium et aduenae copiosi, quos eximii spectaculi rumor studiosa celebritate congregabat, inaccessae formositatis admiratione stupidi et admouentes oribus suis dexteram primore digito in erectum pollicem residente, ut ipsam prorsus deam Venerem 25 religiosis adorationibus *uenerabantur*. iamque proximas

6 [non nunquam] *expunxi*, *dittographia uidetur uersus superioris* 9 tristitie F languori F langori φ tristicie cum langori δ 10 damnisque ceteris ut F dampnisque ceteri t φ anxiatum *uulgo* āxatūⁱ (i et - add. m. r.) F axatū φ delassatum *Lips. Luetj.* (uel lassatum) uexatum *Beroald.* taxatum *Rohde* praedicant φ *Hild.* praedicabant FE. cf. 59. 20 praedicunt δ 10. 11 te narrationibus *margo* φ te * et (t in ras. scr. m. r.) rationib; F tener rationib; φ 11 faulis F¹ 23 priore *cdd.* 24 prorsus eam *Crus.* uenerē* F (- add. m. r.) 25 adorationibus uenerabantur δ Venerem uenerabantur *Traube, Crus., Weyman* adorabant adorationibus *Rosbach* adorationibus crederent g in F add. credēt m. recens cf. *Fulg. Mythol.* III. 6. *Pl. Poen.* 277, *Rud.* 305, 1349

ciuitates et attiguas regiones fama peruaserat deam,
 quam caeruleum profundum pelagi peperit et ros spu-
 mantium fluctuum educauit, iam numinis sui passim
 tributa uenia in mediis conuersari populi coetibus, uel
 certe rursum nouo caelestium stillarum germine non
 maria sed terras Venerem aliam uirginali flore prae-
 ditam pullulasse. XXVIII. sic immensum procedit
 in dies opinio, sic insulas iam proximas et terrae
 plusculum prouinciasque plurimas fama porrecta per-
 uagatur. iam multi mortalium longis itineribus atque
 altissimis maris meatibus ad saeculi specimen gloriosum
 confluebant. Paphon nemo, Cnidon nemo ac ne ipsa
 quidem Cythera ad conspectum deae Veneris nauiga-
 bant. sacra diae praetereuntur, templa deformantur,
 puluinaria spernuntur, caerimoniae negleguntur, in-
 coronata simulacra et arae uiduae frigido cinere foe-
 datae. puellae supplicatur et in humanis uultibus deae
 tantae numina placantur, et in matutino progressu
 uirginis uictimis et epulis Veneris absentis nomen
 propitiatur, eamque per plateas commeantem populi
 frequenter floribus sertis et solutis adprecantur.

Haec honorum caelestium ad puellae mortalis cul-
 tum inmodica translatio uerae Veneris uehementer in-
 cendit animos et inpatiens indignationis capite quas-
 santi fremens altius sic secum disserit 'en rerum naturae
 prisca parens, (XXX.) en elementorum origo initialis,
 en orbis totius <domina> alma Venus, quae cum mor-
 tali puella partiario maiestatis honore tractor et nomen
 [p. 75. E.] meum caelo conditum terrenis sordibus pro-

5 stellarum *cdd.* 7 im̄fũ F¹ in im̄fũ F² 8 per
 extimas *Rohde*, sed *cf. Tac. Ann.* XII. 36 9 <late> por-
 recta *Weyman* 14 praetereuntur *Hild.* p̄feruntur F praeter-
 meantur *Weym.* deformant F 15 spernuntur *scripsi*
 p̄ferunt² *cdd.* perteruntur E. 19 nomen F ̢ δ numen E.
 20 eamque *scripsi* iamque *cdd.* 27 <domina> *inserui* *cf.*
 209. 21 [quae] *Oud. E.* sed *cf.* 102. 25; 109. 25; 207. 26

fanatur! nimirum communi numinis piamento uicariae uenerationis incertum sustinebo et imaginem meam circumferet puella moritura. frustra me pastor ille, cuius iustitiam fidemque magnus comprobauit Iuppiter, ob eximiam speciem tantis praetulit deabus. sed non adeo gaudens ista, quaecumque est, meos honores, usurpauerit: iam faxo huius etiam ipsam inlicitae formonsitatis paeniteat.⁹

Et uocat confestim puerum suum pinnatum illum et satis temerarium, qui malis suis moribus contempta disciplina publica, flammis et sagittis armatus per alienas domos nocte discurrens et omnium matrimonia corrumpens impune committit tanta flagitia et nihil prorsus boni facit. hunc quanquam genuina licentia procacem uerbis quoque insuper stimulat et perducit ad illam ciuitatem et Psychen — hoc enim nomine puella XXXI. nuncupabatur — coram ostendit et, tota illa perlata de formonsitatis aemulatione fabula, gemens ac fremens indignatione 'per ego te' inquit 'maternae caritatis foedera deprecor, per tuae sagittae dulcia uulnera, per flammae istius mellitas uredines, uindictam tuae parenti sed plenam tribue et in pulchritudinem contumacem seueriter uindica idque unum et prae omnibus unicum uolens effice: uirgo ista amore fragrantissimo teneatur hominis extremi, quem et dignatis et patrimonii simul et incolumitatis ipsius Fortuna damnauit, tamque infirmi ut per totum orbem non inueniat miseriae suae comparem.'

Sic effata et osculis hiantibus filium diu ac pres-

1 communi <cum homine> Traube 2 incestum Haupt
3 circumferre puellā moriturā Fφ (in F - add. m. r.) 7 usurpauerit Oud. usurpauit Fφδ usurparit Tr. etiam Fφδg
eam E. ipsam Rossb. ipsius cdd. inlicitae Crus. 14 genuina in φ m. 2 corr. in benigna 23 seueriter Brantius cum Fulgentio et Mythogr. Vat. cf. 35. 9; 41. 12 reuerenter Fφδ E.
prae δ Oud. pro Fφ 24 effice δ Oud. effici Fφ E. fragrantissimo F 26 fortuna F (a in ras.) fortune φ

sule sauiata proximas oras refluī litoris petit plantisque
 roseis uibrantium fluctuum summo rore calcato, ecce
 iam profundum maris [p. 76. E.] sudo resedit uertice,
 et, ipsum quod incipit uelle, [et] statim, quasi pridem
 praeceperit, non moratur marinum obsequium. adsunt 5
 Nerei filiae chorū canentes et Portunus caerulis bar-
 bis hispidus et grauis piscoso sinu Salacia et auriga
 paruulus delphini Palaemon. iam passim maria per-
 sultantes Tritonum cateruae hic concha sonaci leniter
 bucinat, ille serico tegmine flagrantiae solis obsistit 10
 inimici, alius sub oculis dominae speculum progerit,
 curru biuges alii subnatant. talis ad Oceanum pergen-
 tem Venerem comitatur exercitus.

XXXII. Interea Psyche cum sua sibi perspicua
 pulchritudine nullum decoris sui fructum percipit. 15
 spectatur ab omnibus, laudatur ab omnibus, nec quis-
 quam, non rex, non <filius> regius, nec de plebe sal-
 tem cupiens eius nuptiarum petitor accedit. mirantur
 quidem diuinam speciem sed ut simulacrum fabre po-
 litum mirantur omnes. olim duae maiores sorores, 20
 quarum temperatam formonsitatem nulli diffamarant
 populi, procis regibus desponsae iam beatas nuptias
 adeptae, sed Psyche uirgo uidua domi residens deflet
 desertam suam solitudinem aegra corporis, animi saucia
 et quamuis gentibus totis complacitam odit in se suam 25
 formonsitatem. sic infortunatissimae filiae miserrimus
 pater suspectatis caelestibus odiis et irae superum

1 liquoris *Corn.* licoris *Rohde* 2 calcata * ecce F (a et
 e in *ras. scr. m. r.*) calcatum ecce φ 3 profundum *Koehler*
 profundi *cdd.* sudore sedit F¹φ¹ 4 [et] *secl. Rossb.* ei
Jahn, E. uelle, cetus — statim *Traube* 5 morigeratur *Corn.*
 6 medei F¹φ¹ 8. 9 persulcantes δ 12 curru φ currus F
 (sed rru manus rescriptoris est et f in fine add. m. rec.) cf. *Sil.*
Ital. XIV. 482 17 <filius> inserui cf. 101. 28 23 adeptae
 Fφ¹ ad. sunt δ E. ad. fuerant φ² cf. *Pet.* 147 24 animi
 saucia δ cf. *Enn. Fab.* 259 (*L. M.*) animis audacia Fφ 26 sic
cdd. sed E.

metuens dei Milesii uetustissimum percontatur oraculum et tanto numine precibus et uictimis <propitiato> ingratae uirgini petit nuptias et maritum. sed Apollo quanquam Graecus et Ionicus propter Milesiae conditorem sic Latina sorte respondit (XXXIII)

[p. 77 E] montis in excelsi scopulo rex siste puellam
ornatam mundo funerei thalami.
nec speres generum mortali stirpe creatum
sed saeuum atque ferum uipereumque malum,
10 qui pinnis uolitans super aethera cuncta fatigat
flammaque et ferro singula debilitat;
quem tremit ipse Iouis, quo numina terrificantur,
flumina quem horrescunt et Stygiae tenebrae.

rex olim beatus affatu sanctae uaticinationis accepto
15 pigens tristisque retro domum pergit suaeque coniugi
praecepta sortis enodat infaustae. maeretur fletur lamentatur diebus plusculis. sed dirae sortis iam urguet
taeter effectus. iam feralium nuptiarum miserrimae
uirgini choragium struitur, iam taedae lumen atrae
20 fuliginis cinere marcescit, et sonus tibiae zygiae mutatur in querulum Lydium modum cantusque laetus
hymenaei lugubri finitur ululatu et puella nuptura
deterget lacrimas ipso suo flammeo. sic adfectae domus triste fatum cuncta etiam ciuitas congemebat
25 luctuque publico confestim congruens edicatur iustitium.

XXXIII. Sed monitis caelestibus parendi necessitas misellam Psychen ad destinatam poenam efflagitabat. perfectis igitur feralis thalami cum summo maerore

2 a tanto *Pric.* de tanto *W.* tanto adito n. *Bsn.* <propitiato> *inserui* cf. 38. 1; 74. 22; 202. 23; 206. 6; 210. 26 4 $\overline{p}^{\overline{r}}$ F
pp φ 6 rex siste *Luetj.* cf. 77. 9 subsiste F (sed subs in
ras. scr. m. r.) δg existe φ 8 speret F φ^1 12 quem *scripsi*
quod *cdd.* quo *W.* quoi *Iahn* cui E. 13 flumina quem *Rohde*
fluminaque *cdd.* 15 pigens φ^1 piger F $\varphi^2 \varphi^3 \delta$ 20 zygiae
Beroald. gygie F gigie $\varphi \delta$ 21 ludii modum F $ludi\bar{u}$
modum F $ludi|mod\bar{u}$ φ Ludium m. *W.*

sollemnibus toto prosequente populo uiuum producitur funus et lacrimosa Psyche comitatur non nuptias sed exequias suas. ac dum maesti parentes et tanto malo perciti nefarium facinus perficere cunctantur, ipsa illa filia talibus eos adhortatur uocibus

‘Quid infelicem senectam fletu diutino cruciatis? quid spiritum uestrum, qui magis meus est, crebris heulatribus fatigatis? quid lacrimis inefficacibus in uestris oculis mea lumina foedatis? quid ora mihi ueneranda laceratis? quid canitiem [p. 78 E.] scinditis? quid pectora quid ubera sancta tunditis? haec erant uobis egregiae formonsitatis meae praeclara praemia. inuidiae nefariae letali plaga percussi sero sentitis. cum gentes et populi celebrarent nos diuinis honoribus, cum nouam me Venerem ore consono nuncuparent, tunc dolere tunc flere, tunc me iam quasi peremptam lugere debuistis. iam sentio iam uideo solo me nomine Veneris perisse. ducite me et cui sors addixit scopulo sistite. festino felices istas nuptias obire, festino generosum illum maritum meum uidere. quid differo? quid detrecto uenientem qui totius orbis exitio natus est?’

XXXV. Sic profata uirgo conticuit ingressuque iam ualido pompae populi prosequentis sese miscuit. itur ad constitutum scopulum montis ardui, cuius in summo cacumine statutam puellam cuncti deserunt, taedasque nuptiales quibus praeluxerant ibidem lacrimis suis extinctas relinquentes deiectis capitibus domuitionem

8.9 quid lacrimis inefficacibus ora mihi ueneranda foedatis? quid laceratis in uestris oculis mea lumina? uulgo, transposuit Bl. in δ omnia inter fatigatis et quid laceratis sunt ommissa 11 erant scripsi erunt cdd. sunt Jahn haec enim Rohde 21 qd F^1 q* F^2 qd φ totius (sola o primae m. est) orbi*** F otiosorbis φ cf. 80.2; 203.16 28 extintas F post relinquentes in δ ex Fulgentio (Lersch. d. abstr. s. p. XVIII) insertum est coragio itaque perfecto cf. Mnemosyne N. S. 1896 p. 221

parant. et miseri quidem parentes eius tanta clade
 defessi clausae domus abstrusi tenebris perpetuae nocti
 sese dedidere. Psychen autem pauentem ac trepidam
 et in ipso scopuli uertice <sortem suam> deflentem
 5 mitis aura molliter spirantis Zephyri, uibratis hinc
 inde laciniis et reflato sinu, sensim leuatam suo tran-
 quillo spiritu uehens paulatim per deuexa rupis ex-
 celsae, uallis subditae florentis cespitis gremio leniter
 delapsam reclinat.

10

LIBER V

[p. 79. E.] I. Psyche teneris et herbosis locis in
 ipso toro roscidi graminis suaue recubans tanta mentis
 perturbatione sedata dulce conquieuit. iamque suffi-
 cienti recreata somno placido resurgit animo. uidet
 15 lucum proceris et uastis arboribus consitum, uidet fon-
 tem uitreo latice perlucidum medio luci meditullio.
 prope fontis adlapsum domus regia est, aedificata non
 humanis manibus sed diuinis artibus. iam scires ab
 introitu primo dei cuiuspiam luculentum et amoenum
 20 uidere te diuersoria. nam summa laquearia citro et
 ebore curiose cauata subeunt aureae columnae, parietes
 omnes argenteo caelamine conteguntur, bestiis et id
 genus pecudibus occurrentibus ob os introeuntium.
 mirus prorsum homo immo semideus uel certe deus,
 25 qui magnae artis suptilitate tantum efferauit argentum.
 enim uero pauimenta ipsa lapide pretioso caesim de-

2 nocti δ noctis Fφg 3 trepidā** F (add. m. rec. nt^s)
 e |pidā φ cf. 68. 3 trepidantem δ (da in ras.) 4 <sortem
 suam> inserui 5 uibrantis Fφ 6 sino F sīū φ suo cdd.
 solo Jahn, E. 7 uehemens Fφ¹ 9 reclinat F declinat φ
 cf. 18. 19 18 scires scripsi scies Fφ sciens δ cf. Phil. Anz.
 III. 182 20 diuersoria F¹ diūforiū φ cf. 180. 28 22. 23 et
 id genus Fφδg setigeris Jahn E. quod genus Rohde cf. 18. 4
 ingentibus Rossb. 24 magne artis homo cdd.

minuto in uaria picturae genera discriminantur. uehementer iterum ac saepius beatos illos qui super gemmas et monilia calcant! iam ceterae partes longe lateque dispositae domus sine pretio pretiosae totique parietes solidati massis aureis splendore proprio coruscant, ut diem suum sibi domus faciat licet sole nolente: sic cubicula sic porticus sic ipsae ualuae fulgurant. nec setius opes ceterae maiestati domus respondent, ut equidem illud recte uideatur ad conuersationem humanam magno Ioui fabricatum caeleste palatium.

II. Inuitata Psyche talium locorum oblectatione propius accessit et paulo fidentior intra limen sese facit, mox prolectante studio pulcherrimae uisionis rimatur singula et altrinsecus aedium horrea sublimi fabrica perfecta magnisque congesta gazis conspiciit. nec est quicquam quod ibi non est. sed praeter ceteram tantarum diuitiarum admirationem hoc erat praecipue [p. 80. E.] mirificum, quod nullo uinculo, nullo claustro, nullo custode totius <opulentissimus> orbis thesaurus ille muniebatur. haec ei summa cum uoluptate uisenti offert sese uox quaedam corporis sui nuda et 'quid' inquit 'domina, tantis obstupescis opibus? tua sunt haec omnia. prohinc cubiculo te refer et lectulo lassitudinem refoue et ex arbitrio lauacrum pete. nos quarum voces accipis, tuae famulae sedulo tibi praeministrabimus nec corporis curatae tibi regales epulae morabuntur.'

III. Sensit Psyche diuinae prouidentiae beatitudinem, monitusque uocis informis audiens [et] prius

2 super] superbi Rohde superbe W. qui tamen Sitz. d. B. Ak. 1895. 327 uulgatam defendit 6 faciant cdd. [domus] faciant Rohde 7 ualuae δ ualnee F¹ φ balnee F² balneae E. Michael. W. 8 magestati F 13. 14 rimatur φ miratur Fδ sed in calce paginae F habet rimatur a prima m. cf. 91. 27 19 <opulentissimus> inserui 20 tensaurus φ cf. 87. 10 23 offer φ 28. 29 beatitudinem, monitusque uocis informis a. [et] scripsi beatitudinem monitusque uoces informes a. et E. monitusque, uoces informes a., et W.

somno et mox lauacro fatigationem sui diluit, uisoque
 statim proximo semirutundo suggestu, propter instru-
 mentum cenatorium rata refectui suo commodum, li-
 bens accumbit. et ilico uini nectarei < pocula > edu-
 5 liumque uariorum fercula copiosa, nullo seruiente sed
 tantum spiritu quodam impulsa, subministrantur. nec
 quenquam tamen illa uidere poterat sed uerba tantum
 audiebat exidentia et solas uoces famulas habebat.
 post opimas dapes quidam introcessit et cantauit in-
 10 uisus et alius citharam pulsauit, quae uidebatur nec
 ipsa. tunc modulatae multitudinis conferta uox aures
 eius affertur ut, quamuis hominum nemo pareret,
 chorus tamen esse pateret. IIII. < his > finitis uolupta-
 tibus uespera suadente concedit Psyche cubitum. iamque
 15 prouecta nocte clemens quidam sonus aures eius ac-
 cedit. tunc uirginitati suae pro tanta solitudine metuens
 pauet et horrescit et quouis malo plus timet quod
 ignorat. iamque aderat ignobilis maritus et torum in-
 scenderat et uxorem sibi Psychen fecerat et ante lucis
 20 exortum propere discesserat. statim uoces cubiculo
 praestolatae nouam nuptam interfectae uirginitatis
 curant. haec diutino tempore sic agebantur. atque,
 [p. 81. E.] ut est natura redditum, nouitas per assiduam
 consuetudinem < in > delectationem se conuerterat et so-
 25 nus uocis incertae solitudinis erat solacium. interea
 parentes eius indefesso luctu atque maerore consenesce-
 bant, latiusque porrecta fama sorores illae maiores

2 proximo om. δ semirutundo hoc solo loco F habet
 scripturam rotundus 4 nectarei F (sed m. rescript.) nectare φ
 < pocula > inserui 5 nulla F 8 accidentia Heins. 10 quae
 non δ 11 modulate F¹ φ ī modū F² auribus F² 12 ut
 F¹ φ at F² et F³ 13 < his > inserui 15 demens F φ δ g
 clemens margo φ 15.16 accidit S(auppe) 16 uirginitatis δ g
 23 nouitas cdd. uiduitas Iahn noua uita Bl. 24 < in > de-
 lectationem se conuerterat scripsi delectationem ei commen-
 darat F φ eius commendauit δ solitas . . . . in delectationem
 ei se commendarat Traube nouitas . . . . in d. se commu-
 tarat Schroeter

cuncta cognorant propereque maestae atque lugubres deserto lare certatim ad parentum suorum conspectum adfatumque perrexerant. V. ea nocte ad suam Psychen sic infit maritus — namque praeter osculis et manibus et auribus istius nihil sentiebatur —

5

‘Psyche dulcissima et cara uxor, exitiabile tibi periculum minatur fortuna saeuior, quod obseruandum pressiore cautela censeo. sorores iam tuae mortis opinatione turbatae tuumque uestigium requirentes scopulum istum protinus aderunt, quarum siquas forte lamentationes acceperis, neque respondeas, immo nec prospicias omnino; ceterum mihi quidem grauissimum dolorem, tibi uero summum creabis exitium.’

Annuit et ex arbitrio mariti se facturam spondit. sed eo simul cum nocte dilapso diem totum lacrimis ac plangoribus misella consumit, se nunc maxime prorsus perisse iterans, quae beati carceris custodia septa et humanae conuersationis colloquio uiduata nec sororibus [quidem] suis de se maerentibus opem salutarem ferre ac ne uidere eas quidem omnino posset. nec paulo lauiacro nec cibo nec ulla denique refectione recreata flens ubertim decessit ad somnum. VI. nec mora cum paulo maturius lectum maritus accubans eamque etiam nunc lacrimantem complexus sic expostulat

20

‘Haecine mihi pollicebare, Psyche mea? quid iam de te tuus maritus expecto, quid spero? et perdia et pernox <ploras> nec inter amplexus coniugales desinis cruciatum. age iam nunc ut uoles et animo tuo dam-

25

4. 5 praeter osculis et manibus et auribus istius nihil scripsi cf. 92. 12; 82. 16 . . . [nihil F] tus n. φ namque praeter oculos et manibus et auribus iste Nihil sentiebatur E. iste nihil om. δg [praeter oculos] Becker p. oculos e. manibus e. a. is nihil non Traube ille nihilo minus Iahn is nihilo secius Haupt is non nihil Luetj. is nimirum Koz. 13 uero

cdd. uere E. 14 annuit F ^{spo}respondit φ 15 cum lacrimis φ 17 septa F 19 [quidem] Michael. cf. 73. 28 26 pfida F φ 27 <ploras> inserui 28 aie φ

nosa poscenti pareto. tantum memineris meae seriae monitionis cum coeperis sero paenitere.'

Tunc illa precibus et dum se morituram comminatur extorquet a marito cupitis adnuat, ut sorores uideat luctus mulceat [p. 82. E.] ora conferat. sic ille nouae nuptae precibus ueniam tribuit et insuper quibuscumque uellet eas auri uel monilium donare concessit, sed identidem monuit ac saepe terruit, nequando sororum pernicioso consilio suasa de forma mariti quaerat neuē se sacrilega curiositate de tanto fortunarum suggestu pessum deiciat nec suum postea contingat amplexum. gratias egit marito iamque laetior 'sed prius' inquit 'centies moriar quam tuo isto dulcissimo conubio caream. amo enim <te> aequē ut meum spiritum, et efflictim [te], quicumque es, diligo nec ipsi Cupidini comparo. sed istud etiam meis precibus, oro, largire et illi tuo famulo Zephyro praecipe simili uestura sorores hic mihi sistat' et imprimens oscula suasoria et ingerens uerba mulcentia et inserens membra cohibentia haec etiam blanditiis astruit 'mi mellite, mi marite, tuae Psychae dulcis anima.' ui ac potestate ueneri susurrus inuitus succubuit maritus et cuncta se facturum spopondit atque iam luce proxumante de manibus uxoris euanuit.

VII. At illae sorores percontatae scopulum locumque illum, quo fuerat Psyche deserta, festinanter adueniunt ibique difflebant oculos et plangebant ubera, quoad

5 coram conferat *Corn.* 7 donis ornare *Traube* donare *cdd.* 11 pensū *Fφ* 14.15 amo enim te aequē ut meum spiritum et efflictim, quicumque es, diligo *scripsi* a. e. et efflictim te, quicumque es, diligo atque ut meum spiritum *E.* aequē *Gruterus, Sauppe* atque *cdd.* te *in us.* 15 *om. φ add. m. rec.* 19 ingerens *Oxon.* ingerens *Fφδ* iungens *uulgo* inurguens uerba mulcentia et ingerens membra cogentia *Traube cf. 141. 1* 19. 20 cohibentia *φδg* co+entia *F¹* conbentia *F²;* *margo* *F* cohibentia continentia *Haupt* 21. 22 Venerii susurrus *Rohde* (Veneri *W.*) Veneris usurus *cdd.* 23 iam] etiam *cdd.* 27 difflebant *W. cf. 4. 9* deflebant *cdd.*

crebris earum heiulatribus saxa cautesque parilem sonum resultarent. iamque nomine proprio sororem miseram ciebant, quoad sono penetrabili uocis ululabilis per prona delapso amens et trepida Psyche procurrit e domo et 'quid' inquit 'uos miseris lamentationibus nequiquam affligitis? <en> quam lugetis, adsum. lugubres uoces desinite et diutinis lacrimis madentes genas siccate tandem, quippe cum iam possitis quam plangebatis amplecti.'

Tunc uocatum Zephyrum praecepti maritalis admonet. nec mora cum ille parens imperio statim elementissimis flatibus [p. 83. E.] innoxia uectura deportat illas. iam mutuis amplexibus et festinantibus sauiis sese perfruuntur et illae sedatae lacrimae postliminio redeunt prolectante gaudio. 'sed et tectum' inquit 'et larem nostrum laetae succedite et afflictas animas cum Psyche uestra recreate.' VIII. sic allocuta summas opes domus aureae uocumque seruientium populosam familiam demonstrat <oculis et> auribus earum laucroque pulcherrimo et inhumanae mensae lautitiis eas opipare reficit, ut illarum prorsus caelestium diuitiarum copiis affluentibus satiatae iam praecordiis penitus nutrent inuidiam. denique altera earum satis scrupulose curioseque percontari non desinit, quis illarum caelestium rerum dominus, quisue uel qualis ipsius sit maritus. nec tamen Psyche coniugale illud praeceptum ullo pacto temerat uel pectoris arcanis exigitur, sed e re nata confingit esse iuuenem quendam et speciosum, [et] commodum lanoso barbitio genas inumbrantem, plerumque rurestribus ac montanis uenatibus occupatum, et nequa sermonis procedentis labe consilium

6 affligitis δ, W. effligitis Fφ <en> inserui nec quicquam F neququam φ cf. 71.6 15 prius et om. F¹ 18 locumque cdd. 19 <oculis et> auribus scripsi 27 exigitur scripsi exigit cdd. 29 [et] om. F commodum φ (- add. m. r.) φ 30 rurestibus φ 31 pcedentis F²

tacitum proderetur, auro facto gemmosisque monilibus onustas eas statim uocato Zephyro tradit reportandas.

VIII. Quo protenus perpetrato sorores egregiae domum redeuntes iamque gliscentis inuidiae felle fraglantes multa secum sermonibus mutuis perstrepebant. sic denique infit altera

‘En orba et saeua et iniqua Fortuna! hocine tibi complacuit, ut utroque <pari> parente prognatae <tam> diuersam sortem sustineremus et nos quidem, quae natu maiores sumus, maritis aduenis ancillae deditae, extorres et lare et ipsa patria degamus longe parentum uelut exulantes, haec autem nouissima, quam fetu satiante postremus partus effudit, tantis opibus et deo marito potita sit, quae nec uti recte tanta bonorum copia nouit? uidisti, soror, quanta in domo iacent et qualia monilia, quae praenitent uestes, quae splendant gemmae, quantum praeterea [p. 84. E.] passim calcatur aurum. quod si maritum etiam tam formosum tenet ut affirmat, nulla nunc in orbe toto felicius uiuit. fortassis tamen procedente consuetudine et adfectione roborata deam quoque illam deus maritus efficiet. sic est hercules, sic se gerebat ferebatque. iam iam sursum respicit et deam spirat mulier, quae uoces ancillas habet et uentis ipsis imperitat. at ego misera primum patre meo seniore[m] maritum sortita sum, dein cucurbita caluiorem et quouis puero pusillio[re]m, cunctam domum seris et catenis obditam custodientem.’

^h 2 onustas φ cf. 88. 2   3 protinus φ   3.5 fraglantes F
flagrantes φ (l ex r, r ex l corr.)   7 orba cf. 142. 18 Corp.
Gloss. Lat. II. p. 139 orbus πηρος ὀρφανος τυφλος   8 pari
inseruit Bsn. Crus. <eodem> Michael. <tam> ins. Crus.   12 nouissimam δ
13 sociante δ   16 splendant δ, W. splen-
ditant Fφ cf. 91. 21; 122. 1   21 dea^s F (e ex i corr.) da φ
24 imperitat F imperat φ impertit δ   25. 26 dein cucurbita
glabriorem et quouis puero pusillio[re]m δ Fulgentius XIV
(Lersch): quouis puero pomiliorem et cucurbita glabrimonem cf.
Mnemos. 1896. p. 221   27 serris F ferris φ

X. Suscipit alia 'ego uero maritum articulari etiam morbo complicatum curuatumque ac per hoc rarissimo uenerem meam recolentem sustineo, plerumque detortos et duratos in lapidem digitos eius perfricans, fomentis olidis et pannis sordidis et faetidis cataplasmatibus manus tam delicatas istas adurens, nec uxoris officiosam faciem sed medicae laboriosam personam sustinens. et tu quidem soror uideris, quam patienti uel potius seruili — dicam enim libere quod sentio — haec perferas animo. enim uero ego nequeo sustinere 10 ulterius tam beatam fortunam collatam indignae. recordare enim quam superbe, quam adroganter nobiscum egerit et ipsa iactatione inmodicae ostentationis tumens suum prodiderit animum deque tantis diuitiis exigua nobis inuita proiecerit confestimque praesentia 15 nostra grauata propelli et efflari exsibilarique nos iusserit. nec sum mulier nec omnino spiro, nisi eam pesum de tantis opibus deiecero. ac si tibi etiam, ut par est, inacuit nostra contumelia, consilium ualidum requiramus ambae. iamque ista, quae ferimus, non 20 parentibus nostris ac nec ulli monstremus alii, immo nec omnino quicquam de eius salute norimus. sat [p. 85. E.] est quod ipsae uidimus quae uidisse paenitet, nedum ut genitoribus et omnibus populis tam beatum eius differamus praeconium. nec sunt enim 25 beati quorum diuitias nemo nouit. sciet se non ancillas sed sorores habere maiores. et nunc quidem concedamus ad maritos et lares pauperes nostros sed plane sobrios reuisamus domique cogitationibus pres-

1 etiam *delet. in F* 2 ^{com} *puplicatum* ϕ (*corr. fortasse m. scriptoris*) 3 *Venere me recolentem Haupt* 5 *fetidis F*
 7 *medice** (posterior e in ras. scr. m. r.) F medicā (- add. m. r.) et laboriosam $\phi\delta$* 11 *collatam Lips. cf. 27, 8, 118. 20 collapsam cdd. Cf. et 206.11* 17 *spirē ϕ (rē scr. m. rec.)*
 23. 24 *paenitet scripsi paenituit cdd.* 24 *nedum ϕ necdum F δ* 25 *deferamus δg* 29 *domique scripsi diuque F ϕg*
denique δ donique Iahn

sioribus instructae ad superbiam puniendam firmiores redeamus.’

XI. Placet pro bono duabus malis malum consilium totisque illis tam pretiosis muneribus absconditis comam trahentes et proinde ut maerebant ora lacerantes simulatos redintegrant fletus. ac sic parentes, <illis> quoque redulcerato rursum dolore, raptim deserentes uesania turgidae domus suas contendunt dolum scelestum, immo uero parricidium struentes contra sororem insontem.

Interea Psychen maritus ille quem nescit rursum suis illis nocturnis sermonibus sic commonet ‘uidesne quantum tibi periculum <minatur>? uelitatur Fortuna eminus ac, nisi longe firmiter praecaues, mox minus congregietur. perfidae lupulae magnis conatibus nefarias insidias tibi comparant, quarum summa est, ut te suadeant meos explorare uultus, quos, ut tibi saepe praedixi, non uidebis si uideris. ergo igitur si posthac pessimae illae lamiae noxiis animis armatae uenerint — uenient autem scio — neque omnino sermonem conferas et, si id tolerare pro genuina simplicitate proque animi tui teneritudine non potueris, certe de marito nil quicquam uel audias uel respondeas. nam et familiam nostram iam propagabimus et hic adhuc infantilis uterus gestat nobis infantem alium, si texeris nostra secreta silentio, diuinum — si profanaueris, mortalem.

XII. Tali nuntio Psyche laeta florebat et diuinæ subolis solacio plaudebat et futuri pignoris gloria ge-

1 redeamus puniendam δ poeniendam Fφ redeamus add. cdd. om. E. 5 maerebant Koz. merebantur cdd. 6 <illis> inserui 7 rursum scripsi prfū^s cdd. deserentes Colu. derrentes cdd. 8 uesanie φ 13 <minatur> inserui cf. Apol. 4. 19 periculum? Corn. 14 eminus? E. uterque nullo uerbo inserto 24 nam et F (et add. F²) 25 adhoc φ i. m. c. adhuc 28 <Tali> addidi cf. 90. 19 29 sobolis F²φ gloriam δ

stiebat et materni nominis dignitate gaudebat. crescentes dies et menses exeuntes [p. 86. E.] anxia numerat et sarcinae nesciae rudimento miratur de breui punctulo tantum incrementulum locupletis uteri. sed iam pestes illae taeterrimaeque furiae anhelantes uipereum uirus 5 et festinantes impia celeritate nauigabant. tunc sic iterum momentarius maritus suam Psychem admonet '⟨en⟩ dies ultima et casus extremus. [et] sexus infestus et sanguis inimicus iam sumpsit arma et castra commouit et aciem direxit et classicum personauit. 10 iam mucrone destricto iugulum tuum nefariae tuae sorores petunt. heu quantis urguemur cladibus, Psyche dulcissima! tui nostrique miserere religiosaque continentia domum maritum teque et istum paruulum nostrum imminentis ruinae infortunio libera. nec illas 15 scelestas feminas, quas tibi post internecium odium et calcata sanguinis foedera sorores appellare non licet, uel uideas uel audias, cum in morem Sirenum scopulo prominentes funestis uocibus saxa personabunt.'

XIII. Suscipit Psyche singultu lacrimoso sermonem 20 incertans 'iam dudum, quod sciam, fidei atque parciloquio meo perpendisti documenta, nec eo setius adprobabitur tibi nunc etiam firmitas animi mei. tu modo Zephyro nostro rursum praecipe, fungatur obsequio et in uicem denegatae sacrosanctae imaginis tuae redde 25 saltem conspectum sororum. per istos cinnameos et undique pendulos crines tuos, per teneras et teretis et mei similes genas, per pectus nescio quo calore feruidum — sic in hoc saltem paruulo cognoscam faciem tuam: supplicis anxiae piis precibus erogatus germani

8 ⟨en⟩ dies ultima et casus extremus. [et] sexus *scripsi* extremus. ⟨en⟩ sexus *Rohde* extremus est. sexus *Iahn* ⟨aduenit⟩ dies *Traube* ⟨adest⟩ d. *Kron.* 18 more F morē φ Syrenum φ 21. 22 parciloquii *Oud.* cf. 36. 29 24 obsequia F cf. 104. 14 26 cynnameos F 27 teretis F φ¹ 28 mei F δg meis E.

complexus indulge fructum et tibi deuotae <caraeque>
 Psychae animam gaudio recrea. nec quicquam amplius
 in tuo uultu requiro, iam nil officiunt mihi uel ipsae
 nocturnae tenebrae: teneo te meum lumen.'

5 His uerbis et amplexibus mollibus decantatus mari-
 tus la- [p. 87. E.] crimasque eius suis crinibus deter-
 gens <omnia se> facturum spondit et praeuertit sta-
 tim lumen nascentis diei.

XIII. Iugum sororium consponsae factionis, ne
 10 parentibus quidem uisis, recta de nauibus scopulum
 petunt illum praecipiti cum uelocitate, nec uenti feren-
 tis oppertae praesentiam licentiosa cum temeritate
 prosiliunt in altum. nec immemor Zephyrus regalis
 edicti quamuis inuitus susceptas eas gremio <leniter>
 15 spirantis aurae solo reddidit. at illae incunctanter sta-
 tim conferto uestigio domum penetrant complexaeque
 praedam suam, sorores nomine mentientes thensau-
 rumque penitus abditae fraudis uultu laeto tegentes
 sic adulant

20 'Psyche non ita [ut] pridem paruula <eras> et <nunc>
 ipsa iam mater es! quantum putas boni nobis in ista
 geris perula! quantis gaudiis totam domum nostram
 hilarabis! o nos beatas quas infantis aurei nutrimenta
 laetabunt! qui si parentum ut oportet pulchritudini
 25 responderit, prorsus Cupido nascetur.'

XV. Sic adfectione simulata paulatim sororis in-
 uadunt animum. statimque eas lassitudine uiae sedili-
 bus refotas et balnearum uaporosis fontibus curatas

1 post deuotae in F erasae octo fere litterae deuote
 careq; φ d. cureque δ cf. 81. 9 et Luetj. 462 om. E. deuotae
 deuinctaeque W. 6 eius δ g ej Fφ ei E. 7 faturum cf.
 82. 16; 99. 25 <omnia se> inserui cf. 82. 16; 110. 26 14 <le-
 niter> inserui cf. 78. 20; 82. 29; 88. 3 15 incunctanter Colu.
 incunctatae cdd. uerba at — domum om. in φ in extrema pag.
 add. m. r. 17. 18 thensaurum F¹ thesaurum F² φ cf. 80. 2
 20 [ut] Luetj. pridem φ δ marg. F pridie F (sed ie in ras.
 scr. m. r.) <eras> et <nunc> inserui 23 intantis cdd.

pulcherrime triclinio mirisque illis et beatis edulibus [atque tucctis] oblectat. iubet citharam loqui, psallitur; tibus agere, sonatur; choros canere, cantatur. quae cuncta nullo praesente dulcissimis modulis animos audientium remulcebant. nec tamen scelestarum 5
feminarum nequitia uel ipsa mellita cantus dulcedine mollita conquieuit sed ad destinatam fraudium pedicam sermonem conferentes dissimulanter occipiunt sciscitari, qualis ei maritus et unde natalium, secta cui pro-
ueniret. tunc illa simplicitate nimia pristini sermonis 10
oblita nouum commentum instruit atque maritum suum de provincia proxima magnis pecuniis negotiantem iam medium cursum aetatis agere, interspersum rara canitie. nec in [p. 88. E.] sermone isto tantillum morata
rursum opiparis muneribus eas onustas uentoso uehi- 15
culo reddidit.

XVI. Sed dum Zephyri tranquillo spiritu sublimatae domum redeunt, sic secum altercantes 'quid, soror, dicimus de tam monstruoso fatuae illius mendacio? tunc adulescens modo florenti lanugine barbam in- 20
struens, nunc aetate media candenti canitie lucidus. quis ille quem temporis modici spatium repentina senecta reformauit? nil aliud repperies, mi soror, quam uel mendacio ista pessimam feminam confingere uel formam mariti sui nescire. quorum utrum uerum est, 25
opibus istis quam primum exterminanda est. quod si uiri sui faciem ignorat, deo profecto denupsit et deum nobis praegnatione ista gerit. certe si diuini puelli — quod absit — haec mater audierit, statim me laqueo nexili suspendam. ergo interim ad parentes nostros 30

1 pulcherrime F ϕ δ pulcherrimo E. cf. 83. 7. 8 2 [atque tucctis] *seclusi* et *potulentis* Corn. 5 demulcebant δ 6 ipsa δ E. illa F ϕ g 7 fraudum ϕ 15 ^honusta ϕ 18 altercantes F ϕ E. altercantur δ 20 adulescens F 24 mendacio ista *Salm.* mendacio istam *cdd.* mendacium istam E. mendacia *Oud.* 29 audierit F¹ ϕ *adierit F²

redeamus et exordio sermonis huius quam concolores fallacias adtexamus.'

XVII. Sic inflammatae parentibus fastidienter ap-
 pellatis et nocte turbatis † uigiliis, perditae matutino
 5 scopulum peruolant et inde solito uenti praesidio uehe-
 menter deuolant lacrimisque pressura palpebrarum co-
 actis hoc astu puellam appellant 'tu quidem felix et
 ipsa tanti mali ignorantia beata sedes incuriosa peri-
 culi tui, nos autem, quae peruigili cura rebus^o tuis ex-
 10 cubamus, cladibus tuis misere cruciamur. pro uero
 namque comperimus nec te, sociae scilicet doloris ca-
 susque tui, celare possumus immanem colubrum mul-
 tinodis uoluminibus serpentem, ueneno noxio colla
 sanguinantem hiantemque ingluuie profunda tecum
 15 noctibus latenter adquiescere. nunc recordare sortis
 Pythicae, quae te trucis bestiae nuptiis destinata
 esse clamauit. et multi coloni quique circumsecus ue-
 nantur et accolae plurimi uiderunt eum uespera re-
 deuntem e pastu proximique fluminis uadis innatantem.
 20 XVIII. nec [p. 89. E.] diu blandis alimoniarum obse-
 quis te saginaturum omnes adfirmant sed cum pri-
 mum praegnationem istam tuam plenus maturauerit
 uterus, opimior fructu praeditam deuoraturum. ad
 haec iam tua est existimatio, utrum sororibus pro tua
 25 cara salute sollicitis adsentiri uelis et declinata morte
 nobiscum secunda periculi uiuere an saeuissimae bestiae
 sepeliri uisceribus. quod si te ruris huius uocalis soli-
 tudo uel clandestinae ueneris faetidi periculosique con-

1 cōcolores φ margo F colores F 2 fallaciam F
 4 turbata Bsn. 5 solito F φ g Pet. cf. 98. 21 soliti δ E.
 5. 6 uehementer F φ g uehementi δ uehentes E. clementer
 Michael. 14 profunde F profunde φ 16 te † trucis F te
 tru
 prucis φ procacis W. 21 saginarum F¹ φ¹ 22 p̄gnatione
 in tuā F¹ p̄gnationē^s in | tuā^s φ pregnatōe istatua δ istam
 addidi 23. 24 in δ om. ad haec — sororibus 24 est F φ
 esto E.

cubitus et uenenati serpentis amplexus delectant, certe pia^e sorores nostrum fecerimus.’

Tunc Psyche misella, utpote simplex et animi tenella rapitur uerborum tam tristium formidine: extra terminum mentis suae posita prorsus omnium mariti⁵ monitionum suarumque promissionum memoriam effudit et in profundum calamitatis sese praecipitauit tremensque et exangui colore lurida tertiata uerba semihianti <ore tremula> uoce substrepens sic ad illas ait

XVIII. ‘Vos quidem carissimae sorores, ut par¹⁰ erat, in officio uestrae pietatis permanetis, uerum et illi qui talia uobis adfirmant non uidentur mihi mendacium fingere. nec enim unquam uiri mei uidi faciem uel omnino cuiatis sit noui, sed tantum nocturnis subaudiens uocibus maritum incerti status et prorsus¹⁵ lucifugam tolero bestiamque aliquam recte dicentibus uobis merito consentio. meque magnopere semper a suis terret aspectibus malumque grande de uultus curiositate praeminatur. nunc siquam salutarem opem periclitanti sorori uestrae potestis adferre, iam nunc²⁰ subsistite; ceterum incuria sequens prioris prouidentiae beneficia conrumpet.’

Tunc nantae iam portis patentibus nudatum sororis animum facinerosae mulieres, omissis tectae machinae latibulis, dstrictis gladiis fraudium simplicis²⁵ puellae pauentes cogitationes inuadunt. XX. sic denique altera ‘quoniam nos originis nexus [p. 90. E.] pro tua incolumitate periculum quidem nullum ante oculos habere compellit, uiam quae sola deducit [iter] ad salu-

ihy

8. 9 semi anti (i add. post m man. r.) semanti φ semi-
animi uoce δ <ore tremula> inserui cf. 199. 26 13 unquam F^{ci s}

16 lufuga Fφ 17 merito] marito Fφδ maritum g cf. 86. 10
me quippe Luetj. namque magnopere me Iahn nempe magnopere me Haupt 22 conrumpet Rohde conrumpit cdd.
23 tunc δg hunc Fφ 28 ullum Fφδ 29 quē Fφδ qua
Iahn E. fortasse pro iter scribendum: iam, nam haec in
scriptura Longobardica uix dinoscuntur [iter] W.

tem diu diuque cogitatam monstrabimus tibi. noua-
culam praeacutam adpulsu etiam palmulae lenientis
exasperatam tori qua parte cubare consuesti latenter
absconde lucernamque concinnum completam oleo, claro
5 lumine praemicantem subde aliquo claudentis aululae
tegmine omnique isto apparatu tenacissime dissimulato,
postquam sulcatos intrahens gressus cubile solitum
conscenderit iamque porrectus et exordio somni pre-
mentis implicitus altum soporem flare coeperit, toro
10 delapsa nudoque uestigio pensilem gradum pullulatim
minuens, caecae tenebrae custodia liberata lucerna,
praeclari tui facinoris opportunitatem de luminis con-
silio mutuare et ancipiti telo illo audaciter, prius dex-
tera sursum elata, nisu quam ualido noxii serpentis
15 nodum ceruicis et capitis abscide. nec nostrum tibi
deerit subsidium sed cum primum illius morte salutem
tibi feceris, anxiae praestolatae aduolabimus cunctisque
istis ocus tecum relatis uotiuus nuptiis hominem te
iungemus homini.’

20 XXI. Tali uerborum incendio flammata uiscera so-
roris iam prorsus ardentis. <dein> deserentes ipsae
protinus tanti mali confinium, sibi etiam eximie me-
tuentes, flatus alitis impulsu solito prouectae super
scopulum, ilico pernici se fuga proripiunt statimque
25 conscensis nauibus abeunt.

At Psyche relicta sola, nisi quod infestis furiis
agitata sola non est; aestu pelagi simile haerendo

5 aulule F¹ aulule φ tabule F² mg. F 7 introhens δ
cf. 219. 31 ille trahens Rohde cf. 146. 26 9 efflare Iahn
cf. Verg. Aen. IX. 326 10 pullulatim Fφg pululatim δ
paullulatim E. cf. 27. 24 12 tui animi facinoris δ 15 ab-
scide δ g cf. 62. 29 abscinde E. 16 praestolatae ad-
uolabimus scripsi praestolabimus Fφ praestolabimur δ Iahn-
Mich. 18 ocus] sociis cdd. 21 <dein> ins. Rossb.
ipsae g ipsa F ipsam φδ deserentes ipsam protinus, E.
23 prouectae Bsn. porrectae cdd. 27 haerendo scripsi
cf. 183. 14 maerendo cdd.

fluctuat et quamuis statuto consilio et obstinato animo, iam tamen facinori manus admouens adhuc incerta consilii titubatur multisque calamitatis suae distrahitur affectibus. festinat differt, audet trepidat, diffidit irascitur et, quod est ultimum, in eodem corpore odit 5 bestiam, diligit maritum. uespera tamen iam noctem trahente praecipiti festina- [p. 91. E.] tione nefarii sceleris instruit apparatus. nox [ad]erat et maritus aderat priusque ueneris proeliis uelitatus <in> altum soporem descenderat. XXII. tunc Psyche et corporis 10 et animi alioquin infirma, fati tamen saeuitia subministrante uiribus roboratur et prolata lucerna et adrepta nouacula sexum audacia mutatur. sed cum primum luminis oblatione tori secreta claruerunt, uidet omnium ferarum mitissimam dulcissimamque bestiam, 15 ipsum illum Cupidinem formosum deum formonse cubantem, cuius aspectu lucernae quoque lumen hilaratum increbruit et acuminis sacrilegi nouaculam paenitebat. at uero Psyche tanto aspectu deterrita et impos animi, marcido pallore defecta tremensque desedit in 20 imos poplites et ferrum quaerit abscondere sed in suo pectore. quod profecto fecisset, nisi ferrum timore tanti flagitii manibus temerariis delapsum euolasset. iamque lassa, salute defecta dum saepius diuini uultus intuetur pulchritudinem, recreatur animi. uidet capitis aurei 25 genialem caesariem ambrosia temulentam, ceruices lacteas genasque purpureas pererrantes crinium globos decoriter impeditos, alios antependulos, alios retropen-

ri

2 facinori (ri in ras.) man; F facinosas φ (ri et as add. m. r.) facinorosas δ facinori suas uulgo 8 [ad]erat scripsi 8. 9 maritus aduenerat Beroald. 9 priusque Kron. primusque cdd. protinusque Iahn. E. ueneriis Rohde <in> Hild. cf. Fulg. (Munck.) p. 115. 16 13 mutatur Iahn mutauit F (uit in ras. m. r.) φ²δg mutatu φ¹ 18. 19 nouaculam paenitebat Lips. nouacula praenitebat cdd. 23. 24 ipsaque lapsa δ 25 recreatur animique sese angebat facti penitens δ

dulos, quorum splendore nimio fulgurante iam et ipsum
 lumen lucernae uaccillabat. per umeros uolatilis dei
 pinnae roscidae micanti flore candicant et quamuis alis
 quiescentibus extimae plumulae tenellae ac delicatae
 5 tremule resultantes inquieta lasciuiunt. ceterum corpus
 glabellum atque luculentum et quale peperisse Venerem
 non paeniteret. ante lectuli pedes iacebat arcus et
 pharetra et sagittae, magni dei propitia tela. XXIII. quae
 dum insatiabili animo Psyche satis [et] curiosa rima-
 10 tur atque pertrectat et mariti sui miratur arma, de-
 promit unam de pharetra sagittam et puncto pollicis
 extremam aciem periclitabunda trementis etiam nunc
 articuli nisu fortiore pupugit altius, ut per summam
 cutem rorauerint paruulae sanguinis rosei [p. 92. E.]
 15 guttae. sic ignara Psyche sponte in Amoris incidit
 amorem. tunc magis magisque cupidine fraglans Cupi-
 dinis, prona in eum efflictim inhians, patulis ac petu-
 lantibus sauiis festinanter ingestis, de somni mensura
 metuebat. sed dum bono tanto percita saucia mente
 20 fluctuat, lucerna illa, siue perfidia pessima siue inuidia
 noxia siue quod tale corpus contingere et quasi ba-
 siare et ipsa gestiebat, euomuit de summa luminis sui
 stillam feruentis olei super umerum dei dexterum.
 hem audax et temeraria lucerna et amoris uile mini-
 25 sterium, ipsum ignis totius deum aduris, cum te sci-
 licet amator aliquis, ut diutius cupitis etiam nocte po-
 tiretur, primus inuenerit. sic inustus exiluit deus uisaeque
 detrectatae fidei colluue protinus ex osculis et mani-
 bus infelicissimae coniugis tacitus auolauit. XXIII. at

2 uaccillabat *W.* cf. 93. 17; 115. 29 bacillabat *F* ^ubacil-
 labat φ 9 [et] *Luetj.* 10 pertractat φ miratur *F* δ
 rimatur φ cf. 79. 28 12 tremens δ 16 fraglans *F*
 25 dm* *F* dnm φ dominum *E.* deum δ 28 detrectatae *scripsi*

detecte *edd.* defectae *Iahn E.* collubie *F* colubie φ pro-
 tinus *Rohde* prorsus *edd.* osculis *Crus.* oculis *edd.* cf. *Gell.*
 III. 15. 3

Psyche statim resurgentis eius crure dextero manibus ambabus adrepto sublimis euectionis adpendix miserranda et per nubilas plagas penduli comitatus extrema consequia tandem fessa delabitur solo.

Nec deus amator humi iacentem deserens inuolauit proximam cupressum deque eius alto cacumine sic eam grauiter commotus adfatur

‘Ego quidem, simplicissima Psyche, parentis meae Veneris praeceptorum immemor, quae te miseri extremique hominis deuinctam cupidine infimo matrimonio addici iusserat, ipse potius amator aduolauit tibi. sed hoc feci leuiter, scio, et praeclarus ille sagittarius ipse me telo meo percussi teque coniugem meam feci, ut bestia scilicet tibi uiderer et ferro caput excideres meum, quod istos amatores tuos oculos gerit! haec tibi semper cauenda censebam, haec *identidem* beniuole remonebam. sed illae quidem consiliatrices egregiae tuae tam perniciosi magisterii dabunt actutum mihi poenas, te uero tantum fuga mea puniuero’ et cum termino sermonis pinnis in altum se proripuit.

[p. 93. E.] XXV. Psyche uero humi prostrata et quantum uisu poterat uolatus mariti prosequens extremis affligebat lamentationibus animum. sed ubi remigio plumae raptum maritum proceritas spatii fecerat alienum, per proximi fluminis marginem praecipitem sese dedit. sed mitis fluuius in honorem dei scilicet, qui et ipsas aquas urere consuevit, metuens sibi confestim eam innoxio uolumine super ripam florentem herbis exposuit. tunc forte Pan deus rusticus iuxta supercilium amnis sedebat complexus Echo montanam deam eamque uoculas omnimodas edocens, reccinere;

8 ego si quidem φ 14 excides F¹ 15 oculos tuos φ
 16 tibi *identidem* semper *cdd. transposui ego* 20 pennis φ
 22 uisu φ uisi F prosequens *Mich.* prospiciens *cdd.*
 30 Echo montanam *Iahn* hęc homo cana^s F φ hicho cauam δ
 31 omninedas Fg uocala^v somninedas φ omnimodas δ

proxime ripam uago pastu lasciuiunt comam fluuii
tondentes capellae. hircuosus deus sauciam Psychen
atque defectam, utcumque casus eius non inscius, ele-
menter ad se uocatam sic permulcet uerbis lenientibus

- 5 'Puella scitula, sum quidem rusticanus et upilio,
sed senectutis prolixae beneficio multis experimentis
instructus. uerum si recte coniecto, quod profecto pru-
dentes uiri diuinationem autumant, ab isto titubante
et saepius uaccillante uestigio deque nimio pallore
10 <oris deque macie> corporis et assiduo suspiritu, immo
et ipsis marcentibus oculis tuis, amore nimio laboras.
ergo mihi ausculta nec te rursus praecipitio uel <om-
nino> ullo mortis accersito [te] genere perimas. luctum
desine et pone maerorem precibusque potius Cupidinem
15 deorum maximum percole et utpote adulescentem de-
licatum luxuriosumque blandis obsequiis promerere.'

XXVI. Sic locuto deo pastore nulloque sermone
reddito sed adorato tantum numine salutare Psyche
pergit ire. sed <cum> aliquam multum uiae laboranti
20 uestigio pererrasset inscio quodam tramite, iam die
labente accedit quandam ciuitatem, in qua regnum ma-
ritus unius sororis eius optinebat. qua re cognita Psyche
nuntiari praesentiam suam sorori desiderat; mox in-
[p. 94. E.] ducta, mutuis amplexibus alternae salu-
25 tationis expletis, percontanti causas aduentus sui sic
incipit

2 hircuosus Fφ 7 quod profecto cet.: *deus rusticanus*
haec legisse uidetur apud Cic. d. Div. II. 5. 12 uel apud Nep.
Att. c. 9 et 16 10 corporis Fφδ oris Rohde <oris deque
macie> corporis *scripsi* suspiritu F (su *add. m. r.*) δ spiritu φ
cf. 4. 29; 182. 33 suspiratu E. 11 marcentibus *Pric. cf. 47. 17;*
182. 32 maerentibus cdd. 12. 13 <omnino> *Crus. cf. 16. 19*
13 ullo <alio> *Lu.* [te] *Lu.* accersitae *Oud. Lu. cf.*
tamen 10. 16 18 numine φ² nomine Fφ¹ 19 <cum> ali-
quam *Gronou.* a*quā^a F (*corr. in añquā^a cf. 16. 2; 222. 1* ali-
quam φ antequam δg sed illa, quam multum u.—pererrasset,
in scia Vogel. A. L. L. II. 608 20. 21 delabente Fδ dila-
bente φ

‘Meministi consilium uestrum, *quo mihi scilicet* suasistis ut bestiam, quae mariti mentito nomine mecum quiescebat, prius quam ingluuie uoraci me misellam hauriret, ancipiti nouacula peremerem. sed cum primum, ut aequae placuerat, conscio lumine uultus eius aspexi, uideo mirum diuinumque prorsus spectaculum: ipsum illum deae Veneris filium, ipsum inquam Cupidinem leni quiete sopitum. ac dum tanti boni spectaculo percita et nimia uoluptatis copia turbata fruendi laborarem inopia, casu scilicet pessumo lucerna feruens oleum rebulliuit in eius umerum. quo dolore statim somno recussus, ubi me ferro et igni conspexit armatam ‘tu quidem’ inquit ‘ob istud tam dirum facinus confestim toro meo diuerte tibiue res tuas habeto, ego uero sororem tuam’ — et nomen quo tu censeris aiebat — ‘iam mihi confestim confarreatis nuptiis coniugabo’ et statim Zephyro praecipit ultra terminos me domus eius efflaret.’

XXVII. Necdum sermonem Psyche finierat, illa uesanae libidinis et inuidiae noxiae stimulis agitata, *e re* concinnato mendacio fallens maritum, quasi de morte parentum aliquid conperisset, statim nauem ascendit et ad illum scopulum protinus pergit et quamuis alio flante uento, caeca spe tamen inhians ‘accipe me’ dicens ‘Cupido, dignam te coniugem et tu, Zephyre, suscipe dominam!’ saltu se maximo praecipitem dedit. nec tamen ad illum locum uel saltem mortua perue-

1 quo mihi scilicet δ scilicet quo mihi F ϕ 4 peremerem
F¹ ϕ ¹ cf. 42. 19; 44. 1 9 uoluntatis F uolutatis ϕ ¹ 9. 10 turbata — inopia om. ϕ add. in summa pag. m. r. 13 ob]
ubi F ϕ abi δ 14 diuerte F² 16 confestim confarreatis

^s
scripsi cfesti arreathis F¹ confestim arreatum his ϕ mihi confarreatis n. E. mihi confestim farreatis Koz. confestim arraac hiis n. δ 19 <at> illa Iahn E. <et> illa Koz. 20. 21 e re concinnato Iahn freconcinnato F ϕ pccōcinato δ et reconcinato g uafre c. Hertz. E. 23 protinus F pro protinus ϕ scribit statim 24 hinians ϕ

nire potuit. nam per saxa cautium membris iactatis atque dissipatis et proinde ut merebatur laceratis, uisceribus suis alitibus bestiisque obuium ferens pabulum interiit.

5 Nec uindictae sequentis poena tardauit. nam Psyche rur- [p. 95. E.] sus errabundo gradu peruenit ad ciuitatem aliam, in qua pari modo soror morabatur alia. nec setius et ipsa fallacie germanitatis inducta et in sororis sceleratas nuptias aemula festinauit ad scopu-
10 lum inque simile mortis exitium cecidit.

XXVIII. Interim dum Psyche quaestioni Cupidinis intenta populos circumibat, [at] ille uulnere lucernae dolens in ipso thalamo matris iacens ingemebat. tunc [auis] peralba illa gauia, quae super fluctus marinos
15 pinnis natat, demergit sese propere ad Oceani profundum gremium. ibi commodum Venerem lauante natantemque propter assistens indicat adustum filium eius, graui uulneris dolore marcentem, dubium salutis iacere, iamque per cunctorum ora populorum rumori-
20 bus conuiciisque uariis omnem Veneris familiam male audire 'quod ille quidem montano scortatu, tu uero marino natatu secesseritis ac per hoc non uoluptas ulla, non gratia, non lepos sed incompta et agrestia et horrida cuncta sint, non nuptiae coniugales, non
25 amicitiae sociales, non liberum caritates, sed . . . . . enormis conluuius et squalentium foederum insuaue fastidium.' haec illa uerbosa et satis curiosa auis in auribus Veneris fili lacerans existimationem ganniebat. at Venus irata solidum exclamat repente 'ergo iam

3 cf. 193.1   8 germanitatis cf. Cic. de har. resp. § 42
12 [at] Sciopp. at q   14 [auis] Th. Müller   18 mar-
centem scripsi maerentem cdd. cf. 93. 19 aegrentem Corn.
26 lacunam statui: ante enormis requiritur enim genetiuus re-
spondens illi squalentium foederum cf. 4. 24 et 92. 12 con-
luuius Iahn ingluuius F (sed in add. m. r.) δ gluuius q
eluuius Beroald.   28 fili F¹ filium q F²

ille bonus filius meus habet amicam aliquam! prome
agedum, quae sola mihi seruis amanter, nomen eius
quae puerum ingenuum et inuestem sollicitauit, siue
illa de Nympharum populo seu de Horarum numero
seu de Musarum choro uel de mearum Gratiarum 5
ministerio.'

Nec loquax illa conticuit auis sed 'nescio' inquit
'domina: puto puellam <illum> — si probe memini,
Psyches nomine dicitur — efflicte cupere.'

Tunc uel maxime indignata Venus exclamauit 'Psy- 10
chen [p. 96. E.] illam meae formae succubam, mei no-
minis aemulam si uere diligit, nimirum illud incre-
mentum lenam me putauit, cuius monstratu puellam
illam cognosceret.'

XXVIII. Haec quiritans properiter emergit e mari 15
suumque protinus aureum thalamum petit et reperto,
sicut audierat, aegroto puero iam inde a foribus quam
maxime boans 'honesta' inquit 'haec et natalibus no-
stris bonaeque tu frugi congruentia, ut primum quidem
tuae parentis, immo dominae praecepta calcares, nec 20
sordidis amoribus inimicam meam cruciaries, uerum
etiam hoc aetatis puer tuis licentiosis et immaturis
iungeres amplexibus, ut ego nurum scilicet tolerarem
inimicam! sed utique praesumis, nugo et corruptor [et]
inamabilis, te solum generosum, nec me iam per aeta- 25
tem posse concipere. uelim ergo scias multo te me-
liorem filium alium genituram, immo ut contumeliam
magis sentias, aliquem de meis adoptaturam uernulis

1. 2 pme agedum φ (a in ras.) pmeo gedu F 2 mihi]
m F 8 domina F (a in ras.) φ <illum> ins. Rossb.
10 Tunc uel maxime indignata Venus Lu. Tunc ind. Ven.
excl. uel max. uulgo uel F¹φ per F²δg 11 illam δ ille
Fφ E. 12 si fuit in F sed deletum est, restituit Koch diligit,
scripsi diligit. E. si uere dicunt uel dicis Lu. 19 tu scripsi
cum F cf. 59. 11; 61. 16; 119. 31 tue φ tuae E. 20 tuae F¹
tuis φ F² 24 [et] Rohde ut δ

eique donaturam istas pinnas et flammās et arcum et ipsas sagittas et omnem meam suppellectilem, quam tibi non ad hos usus dederam. nec enim de patris tui bonis ad instructionem istam quicquam concessum est.

5 XXX. sed male prima <a> pueritia inductus es et acutitas manus habes et maiores tuos irreuerenter pulsasti totiens et ipsam matrem tuam, me, inquam, ipsam parricida denudas cotidie et percussisti saepius et quasi uiduam utique contemnis nec uitricum tuum fortissimum illum <uirum> maximumque bellatorem metuis. quidni, cui saepius in angorem mei paelicatus puellas propinare consuesti. sed iam faxo te lusus huius pae-

10 niteat et sentias acidus et amarus istas nuptias. — sed nunc inrisui habita quid agam? quo me conferam?

15 quibus modis stelionem istum cohibeam? petamne auxilium ab inimica mea Sobrietate, quam propter huius ipsius luxuriam offendi saepius? at rusticae squalentisque feminae conloquium [prorsus adhibendum est.] horresco. nec tamen [p. 97. E.] uindictae solacium

20 undeunde spernendum est. illa mihi prorsus adhibenda est nec ulla alia, quae castiget asperrime nugonem istum, pharetram explicet, [et] sagittas dearmet, arcum enodet, taedam deflammet, immo et ipsum corpus eius acrioribus remediis coherceat. tunc iniuriae meae litatum crediderim, cum eius comas, quas istis manibus

25 meis subinde aureo nitore perstrinxi, deraserit, pinnas, quas meo gremio nectarei fontis infeci, praetotonderit.

XXXI. Sic effata foras sese proripit infesta et stomachata biles Venerias. sed eam protinus Ceres et Iuno

30 continentur uisamque uultu tumido quaesiere cur truci

1 eique corr. *prim. m. ex qq*; F 5 prima <a> pueritia scripsi cf. 72. 14 <a> prima Mich. prima tua p. φ 10 <uirum> inserui 17 at Iahn aut cdd. 18. 19 [prorsus adhibendum est] secl. Lu. conloquium adhibendum est. horresco E. prorsus adhibendum (sic) Fφ 22 [et] Lu. 29 *t uno F¹ et Iuno F² uno φ (uterque mrg. ceres et iuno) 30 continentur scripsi cf. ad 16. 1 continentur Fφ timido Fφ δ

supercilio tantam uenustatem micantium oculorum coherceret. at illa 'oportune' inquit 'ardenti prorsus isto pectori meo uiolentiam scilicet perpetraturae uenitis. sed totis, oro, uestris uiribus Psychen, illam fugitiuam uolaticam, mihi requirite. nec enim uos utique domus 5 meae famosa fabula et non dicendi filii mei facta latuerunt.'

Tunc illae <non> ignarae, quae gesta sunt, palpare Veneris iram saeuientem sic adortae 'quid tale, domina, deliquit tuus filius ut animo peruicaci uoluptates illius 10 impugnes et quam ille diligit tu quoque perdere gestias? quod autem, oramus, isti crimen si puellae lepidae libenter adrisit? an ignoras eum masculum et iuuenem esse uel certe iam quot sit annorum oblita es? an quod aetatem portas bellule, <ille> puer tibi 15 semper uidetur? mater autem tu et praeterea cordata mulier filii tui lusus semper explorabis curiose et in eo luxuriem culpabis et amores reuinces et tuas artes tuasque delicias in formonso filio reprehendes? quis autem te deum, quis hominum patietur passim cupi- 20 dines populis disseminantem, cum tuae domus amores amare coherceas et uitiorum muliebrum publicam praecludas officinam?'

[p. 98. E.] Sic illae metu sagittarum patrocinio gratioso Cupidini quamuis absenti blandiebantur. sed 25 Venus indignata ridicule tractari suas iniurias praeuersis illis alte †rursus concito gradu pelago uiam capessit.

3 pectori meo scripsi cf. 99. 3, genetiuus perpetraturae ad pron. pers. quod latet in meo pertinere uidetur meo p. Fφ uiolentiam Fδ uiolentia φ uolentia E. cf. 208. 17 6 fabuba F famula^e φ 8 <non> W. cf. 93. 12 15 portas scripsi portat cdd. <ille> inserui 18 remetes δ 22 coherceas Fφ¹ 27 alte rursus Fφδ altrorsus E. cf. 171. 28 altrouorsus Traube

LIBER VI

I. Interea Psyche uariis iactabatur discursibus, dies noctesque mariti uestigationibus *<intenta et quanto magis>* inquieta animo, tanto cupidior iratum licet si non
 5 uxor^{is} blanditiis lenire, certe seruilibus precibus propitiare. et prospecto templo quodam in ardui montis uertice ‘unde autem’ inquit ‘scio an istic meus degat dominus?’ et ilico dirigit citatum gradum, quem defectum prorsus adsiduis laboribus spes incitabat et
 15 uotum. iamque nauiter emensis celsioribus iugis puluinaribus sese proximans intulit. uidet spicas frumentarias in aceruo et alias flexiles in corona et spicas hordei uidet. erant et falces et operae messoriae mundus omnis sed cuncta passim iacentia et incuria confusa et,
 20 ut solet aestu, *<temere>* laborantium manibus proiecta. haec singula Psyche curiose diuidit et discretim semota rite componit, rata scilicet nullius dei fana *<ac>* caerimonias negligere se debere sed omnium beniuolam misericordiam corrogare.

II. Haec eam sollicitè seduloque curantem Ceres alma deprehendit et longum exclamat protinus ‘ain Psyche miseranda! totum per orbem Venus anxia disquisitione tuum uestigium furens animi requirit teque ad extremum supplicium expetit et totis numinis sui
 25 uiribus ultionem flagitat. tu uero rerum mearum tutelam nunc geris et aliud quicquam cogitas nisi de tua salute?’

3 *<intenta et quanto magis>* *inserui* cf. 95.5   4 licet si *cdd.* si *exclus. Koz. sed cf. Weyman. Stzb.* 332 mulcere et, si *Iahn E.*
 5 uxor^{is} *cdd.* uxor^{is} *E.*   10 nauiter *φ* (o *scr. m. r. i. ras.*) grauiter *δ*   emersis *δ*   11 proximans *Elmenh. cf. 99.23* proximam *cdd.* proximum *Rohde coll. 151.9*   12 plectiles *Pric.*   13 operae *cdd.*   15 *<temere>* *inserui*   16 semota *Rohde* remota *Fφ* recta *δ* (*corr. in reōta*) *cf. 103.11*
 17 *<ac>* *Hild.*   18 nec lege* *F¹φ* negligē *F²* *cf. 40.10;* 186.28   20 ain *Fφδg* a, tu *Iahn, E. cf. 52.4; 131.28*

[p. 99. E.] Tunc Psyche pedes eius aduoluta et uberi
 fletu rigans deae uestigia humumque uerrens crinibus
 suis, multiugis precibus editis, ueniam postulabat 'per
 ego te frugiferam tuam dexteram istam deprecor, per
 laetificas messium caerimonias, per tacita secreta cista- 5
 rum et per famulorum tuorum draconum pinnata cur-
 ricula et glebae Siculae sulcamina et currum rapacem
 et terram tenacem et inluminarum Proserpinae nubtia-
 rum demeacula et luminosarum filiae inuentionum re-
 meacula et cetera quae silentio tegit Eleusinis Atticae 10
 sacrarium, miserandae Psyches animae, supplicis tuae,
 subsiste. inter istam spicarum congeriem patere uel
 pauculos dies delitescam, quoad deae tantae saeuens
 ira spatio temporis mitigetur uel certe meae uires diu-
 tino labore fessae quietis interuallo leniantur.' 15

III. Suscipit Ceres 'tuis quidem lacrimosis precibus
 et commoueor et opitulari cupio sed cognatae meae,
 cum qua etiam foedus antiquum amicitiae colo, bonae
 praeterea feminae malam gratiam subire nequeo. de-
 cede itaque de istis aedibus protinus et quod a me 20
 retenta custoditaque non fueris optimi consule.'

Contra spem suam repulsa Psyche et afflicta du-
 plici maestitia iter retrorsum porrigens inter subsitae
 conuallis sublucidum lucum prospicit fanum sollerti
 fabrica structum nec ullam uel dubiam spei melioris 25
 uiam uolens omittere sed adire cuiuscumque dei ue-
 niam, sacratis foribus proximat. uidet dona pretiosa
 et lacinias auro litteratas ramis arborum postibusque
 suffixas, quae cum gratia facti nomen deae cui fuerant

1 ubera φ (sed manu rescr.) 8.9 nubtiarum F (scriptura
 per b redit modo 103.13) nuptiarum φ 10 eleus in his F
 eleus ī his φ 13 quoad cdd. quod E. 14 meae uires δ
 ui
 mee**res F mee res φ g 15 leniantur cdd. leuentur Rohde
 20 de deletum in F om. φ δ 21 optime cdd. 23 sub-
 ditae Pet. coll. 78.21 27 speciosa δ 28 et F² hęc F¹
 c
 h φ cf. 101.22 29 fati F facti φ uoti Bl. cf. Verg. Aen.

dicata testabantur. tunc genu nixa et manibus aram tepentem amplexa detergis ante lacrimis sic adprecatur

III. 'Magni Iouis germana et coniuga, siue tu Sami,
 5 quae sola partu uagituque et alimonia tua gloriatur, tenes uetusta delubra; siue celsae Carthaginis, quae te uirginem uectura [p. 100. E.] leonis caelo commeantem percolit, beatas sedes frequentas; siue prope ripas Inachi, qui te iam nuptam Tonantis et reginam deorum
 10 memorat, inclitis Argiuorum praesides moenibus — quam cunctus oriens Zygiā ueneratur et omnis occidens Lucinā appellat: sis meis extremis casibus Iuno Sospita meque in tantis exanclatis laboribus defessam imminentis periculi metu libera. quod sciam
 15 soles praegnatibus periclitantibus ultro subuenire.'

Ad istum modum supplicanti statim sese Iuno cum totius sui numinis augusta dignitate praesentat et protinus 'quam uellem' inquit '<si> per fidem <liceret>', nutum meum precibus tuis accommodare! sed contra
 20 uoluntatem Veneris, nurus meae, quam filiae semper dilexi loco, <praesidium> praestare me pudor non sinit. tunc etiam legibus, quae seruos alienos perfugas inuitis dominis uetant suscipi, prohibeor.'

V. Isto quoque fortunae naufragio Psyche perterrita nec indipisci iam maritum uolatilem quiens, tota spe salutis deposita, sic ipsa suas cogitationes consuluit 'iam quae possunt alia meis aerumnis temptari uel adhiberi subsidia, cui nec dearum quidem quan-

IV. 539; VII. 232   4 quae sola Traube querula F (fuit querula, sed antiqua, fortasse prima m. o in u mut.) q̄rula φδg
 quae insula Rohde <quae> querulo Rossb.   8 seues prope F seues
 p. φ seu ēs p. δ   8. 9 ripa sinachi F¹φ   9 deorum scripsi de-
 corum F deorum φ dearum δ E.   11 zigiam F   15 p̄gnan-
 tibus φδg   18 <si> per fidem <liceret> scripsi cf. 46. 5;
 50. 20   21 <praesidium> inserui cf. 115. 23 <opem> Corn.
 cf. etiam 50. 20   22 profugos φδ p̄ fugas F perfugas E.

quam uolentium potuerunt prodesse suffragia? quor-
sum itaque tantis laqueis inclusa uestigium porrigam
quibusque tectis uel etiam tenebris abscondita magnae
Veneris ineuitabiles oculos effugiam? quin igitur
masculum tandem sumis animum et cassae speculae 5
renuntias fortiter et ultroneam te dominae tuae reddis
et uel sera modestia saeuientes impetus eius mitigas?
qui scias an etiam, quem diu quaeritas, illic in domo
matris repperies? sic ad *indubium* obsequium, immo
ad certum exitium praeparata principium futurae secum 10
meditabatur obsecrationis.

VI. At Venus terrenis remediis inquisitionis ab-
nuens caelum petit. iubet construi currum, quem ei
Vulcanus aurifex subtili fabrica studiose poliuerat et
ante thalami rudimentum nuptiale munus obtulerat, 15
limae tenuantis detrimento conspicuum et [p. 101. E.]
ipsius auri damno pretiosum. de multis quae circa cu-
biculum dominae stabulant procedunt quattuor candi-
dae columbae et hilaris incessibus picta colla torquentes
iugum gemmeum subeunt susceptaque domina laetae 20
subuolant. currum deae prosequentes gannitu constre-
penti lasciuiunt passeret et ceterae quae dulce cantit-
ant aues melleis modulis suaue resonantes aduentum
deae praenuntiant. cedunt nubes et Caelum filiae pan-
ditur et summus aether cum gaudio suscipit deam. 25
nec obuias aquilas uel accipitres rapaces pertimescit
magnae Veneris canora familia.

VII. Tunc se protinus ad Iouis regias arces dirigit
et petitu superbo Mercuri, dei uocalis, operae neces-
sariam usuram postulat. nec rennuit Iouis caerulum 30

rur

1. 2 quorsum *Mercerus*, E. quofum F quo rursum $\varphi \delta g$ quo-
sum W. 4. 5 quibus igitur masculum tandem sumis actibus ani-
mum δ 8 illuc F φ 9 *indubium scripsi* dubium *add.* 13 $\bar{c}$ strui
F $\bar{c}$ strui $\varphi \delta$ 22 lasciuiunt *add.* lasciui ut E. 24 praenuntiant
scripsi pronuntiant F φ 29 *et infra* 123.4 Mercuri F Mer-
curii E. 29. 30 necessariam *add.* necessarium E. 30 ioues F¹

supercilium. tunc ouans ilico comitante etiam Mercurio
 Venus caelo debeat eique sollicite serit uerba 'frater
 Arcadi, scis nempe sororem tuam Venerem sine Mer-
 curi praesentia nil unquam fecisse, nec te praeterit
 5 utique quanto iam tempore delitescens ancillam ne-
 quiuerim repperire. nil ergo superest quam tuo prae-
 conio praemium inuestigationis publicitus edicere. fac
 ergo mandatum matures meum et indicia qui possit
 agnosci, manifeste designes, ne siquis occultationis
 10 illicitae crimen subierit, ignorantiae se possit excusa-
 tione defendere'. haec simul dicens libellum ei porrigit,
 ubi Psyche nomen continebatur et cetera. quo facto
 protinus domum se capessit.

VIII. Nec Mercurius omisit obsequium. nam per
 15 omnium ora populorum passim discurrens sic mandatae
 praedicationis munus exequabatur 'siquis a fuga retra-
 here uel occultam demonstrare poterit fugitiuam regis
 filiam, Veneris ancillam, nomine Psyche, conueniat
 retro metas Murtias Mercurium praedicatorem, acceptu-
 20 rus indicinae nomine ab ipsa Venere septem saua
 suaui et unum blandientis adpulsu linguae longe mel-
 litum.'

[p. 102. E.] Ad hunc modum pronuntiante Mercurio
 tanti praemii cupido certatim omnium mortalium stu-
 25 dium adreuerat. quae res nunc uel maxime sustulit
 Psyche omnem cunctationem. iamque fores ei dominae
 proximanti occurrit una de famulitione Veneris nomine
 Consuetudo statimque quantum maxime potuit excla-

3 Arcadi scis *scripsi* arca|discis F Arcadis| cis φ Arcas
 scis E. Archas δg 8 q F qui^s φ $\bar{q}$ δg 11 haec *Pric.* et *cdd.*
cf. 28. 19; 33. 18 et 99. 24 13 se c(ap)essit *scripsi* se-
 cessit *cdd.* 19 *cf. Corp. Gloss. Lat.* II 542. 6. 14 20 in-
 diciuae *Haupt* indicinae E. indicinae F δg indicinae φ *cf.*
 132. 3 et *Corp. Gloss. Lat.* II. 80 $\mu\eta\gamma\iota\sigma\tau\epsilon\rho\alpha$: indicium 26 ei
Rohde ej F φ eius δE . et ius *Pet.* 27 famulitione F φg
 famulitione δ *cf.* 18. 11 famulitio E. *cf.* 148. 3

mat 'tandem, ancilla nequissima, dominam habere te scire coepisti? an pro cetera morum tuorum temeritate istud quoque nescire te fingis, quantos labores circa tuas inquisitiones sustinuerimus? sed bene quod meas potissimum manus incidisti et inter Orci caneros iam ipsos obhaesisti, datura scilicet actutum tantae VIII. contumaciae poenas' et audaciter in capillos eius immissa manu trahebat eam nequaquam renitentem. quam ubi primum inductam oblatamque sibi conspexit Venus, laetissimum cachinnum extollit, *sed* qualem solent frequenter irati, caputque quatiens et ascalpens aurem dexteram 'tandem' inquit 'dignata es socrum tuam salutare? an potius maritum, qui tuo uulnere periclitatur, interuisere uenisti? sed esto secura, iam enim excipiam te ut bonam nurum condecet' et 'ubi sunt' inquit 'Sollicitudo atque Tristities, ancillae meae?' quibus intro uocatis torquendam tradidit eam. at illae sequentes erile praeceptum Psychen missellam flagellis afflictam et ceteris tormentis excruciatam iterum dominae conspectui reddunt. tunc rursus sublato risu Venus 'et ecce' inquit 'nobis turgidi uentris sui lenocinio commouet miserationem, unde me praeclara subole [auiam] beatam scilicet faciat. felix uero ego, quae in ipso aetatis meae flore uocabor auia et uilis ancillae filius nepos Veneris audiet. quanquam inepta ego, <quae> frustra filium dicam. impares enim nuptiae et praeterea in uilla sine testibus et patre non consentiente factae legitimae non possunt uideri ac [p. 103. E.] per hoc spurius iste nascetur, si tamen partum omnino perferre te patiemur.'

6 obhaesisti *Oud.* cf. 105.2 habes isti F ϕ hec isti δ haesisti *Rohde* adhaesisti E. 8.9 retinentem F¹ ϕ ¹ 10 sed scripsi et *cdd.* 11 frequenter Fg furen τ ϕ *mrg.* F feruenter δ frequentare *Iahn* E. 12 ac scalpens ϕ (ac in *ras. m. r.*) 21 et ecce F δ g et *om.* ϕ set ecce *Iahn*, E. en ecce *Bl.* 23 [auiam] *seclusi* faciat *cdd.* faciet E. 26 <quae> *inserui* cf. 109.24 30 proferre δ

X. His editis inuolat eam uestemque plurifariam
 diloricat capilloque discisso et capite conquassato gra-
 uiter affligit et accersito frumento et hordeo et milio
 et papauere et cicere et lente et faba commixtisque
 5 aceruatum confusis in unum grumulum sic ad illam
 'uideris enim mihi tam deformis ancilla nullo alio sed
 tantum sedulo ministerio amatores tuos promereri.
 iam ergo et ipsa frugem tuam periclitabor. discerne
 seminum istorum passiuam congeriem singulisque gra-
 10 nis rite dispositis atque seiugatis ante istam uesperam
 opus expeditum approbato mihi.'

Sic assignato tantorum seminum cumulo ipsa cenae
 nuptiali concessit. nec Psyche manus admolitur incon-
 ditae illi et inextricabili moli sed immanitate prae-
 15 cepti consternata silens obstupescit. tunc formicula illa
 paruula atque ruricula certata † difficultatis tantae
 laborisque miserta contubernalis magni dei socrusque
 saeuitiam execrata discurrens nauiter conuocat corro-
 gatque cunctam formicarum accolarum classem 'misere-
 20 mini terrae omniparentis agiles alumnae, miseremini et
 Amoris uxori, puellae lepidae, periclitanti prompta ue-
 locitate succurrite.' ruunt aliae superque aliae sepedum
 populorum undae summoque studio singulae granatim
 totum digerunt acerum separatimque distributis dis-
 25 sitisque generibus e conspectu perneciter abeunt.

XI. Sed initio noctis e conuiuio nuptiali uino ma-
 dens et fragrans balsama totumque reuincta corpus

1 ei φ (corr. ex eam) 3 accersito scripsi accepto cdd.
 6 enim inquit δ 8 ipsam $F\varphi\delta g$ 10 istam cdd. E. cf.
 Kron. 20 ipsam *Floridus, Koch, Corn. W.* 13 nuptialis
 corr. a prima m. ex nuptialis cf. 99.7 nec $\varphi\delta$ ne Fg cf.

58.15 15 conit̃ nata F conit̃ nata 16 ruricula F cer-
 tata $F\varphi$ certatim δ certati g (in φ add. cereris: num fuit
 cerealis? cf. 108.24 polentacium damnum) 22 sepe dum $F\varphi$
 sepe summo δg (dum populorum undae om.) 27 flagans F
 flagrans φ cf. 23.5

rosis micantibus *Venus remeat* uisaeque diligentia miri laboris 'non tuum', inquit [p. 104. E.] 'nequissima, nec tuarum manuum istud opus sed illius, cui tuo, immo et ipsius malo placuisti' et frusto cibarii panis ei proiecto cubitum facessit. interim Cupido solus interioris domus *aurei* cubiculi custodia clausus cohercebatur acriter, partim ne petulanti luxurie uulnus grauaret, partim ne cum sua cupita conueniret. sic ergo distentis et sub uno tecto separatis amatoribus tetra nox exanclata.

Sed Aurora commodum <caelum> inequitante uocatae Psychae Venus infit talia 'uidesne illud nemus quod fluuio praeterluenti ripisque longis attenditur, cuius imi frutices uicinum fontem despiciunt? oues ibi nitentis <solis> auriue colore florentes incustodito pastu uagantur. inde de coma pretiosi uelleris floccum mihi confestim quoquo modo quaesitum afferas censeo.'

XII. Perrexerit Psyche uolenter, non obsequium quidem illa functura, sed requiem malorum praecipitio fluuialis rupis habitura. sed inde de fluuio musicae suauis nutricula leni crepitu dulcis aurae diuinitus inspirata sic uaticinatur arundo uiridis 'Psyche, tantis aerumnis exercita, neque tua miserrima morte meas sanctas aquas polluas nec uero istud horae contra formidabiles oues feras aditum, quoad de solis fragrantia

1 *Venus remeat transposui, in cdd. leguntur post balsama* 4 furto F¹φ 6 *aurei scripsi cf. 96. 5, Verg. Aen. VIII. 372 unici cdd. intimi Rohde gynaecei [cubiculi] Traube* 7 luxurie φ luxuria F (a in ras. m. r.) 9 nox est F² 11 <caelum> Wernicke cf. 39. 2 13 praeterruenti δ 14 frutices scripsi cf. 147. 2 gurgites cdd. cuius inui frutices, ubi uicinum fontem despiciunt, oues ibi Lu. 14. 15 nitentis <solis> auriue colore scripsi nitentes auri** cole F auriueco le φ cf. Fulgent. (p. 116. Munck.) „et Solis armenta uellere spoliauerit“ nitentes auriue E. nitentis auri decore Lu. nitentes auri colore florente Rossb. aureo colore florentes W. Sitzb. 333 24 istud horae Salm. cf. 10. 11 istius orae cdd. 25 quo ad* solis F quo ad e φ (ad et e iunxit m. r.) quo de Pet. fragrantia Fφ

mutuatae calorem truci rabie solent efferri cornuque
 acuto et fronte saxea et non nunquam uenenatis mor-
 sibus in exitium saeuire mortalium. sed dum meridies
 solis sedauerit uaporem et pecuini spiritus fluuiali
 5 serenitate conquieuerint, poteris sub illa procerissima
 platano, quae mecum simul unum fluentum bibit la-
 tenter abscondere. et cum primum mitigata furia la-
 xauerint oues animum, per- [p. 105. E.] cussis frondi-
 bus attigui nemoris lanosum aurum repperies, quod
 10 passim stirpibus conexis obhaerescit.'

XIII. Sic arundo simplex et humana Psychen
 aegerrimam salutem suam docebat. nec auscultatu im-
 paenitendo diligenter instructa illa cessauit sed obser-
 uatis omnibus furatrina facili flauentis auri mollitie
 15 congestum gremium Veneri reportat. nec tamen apud
 dominam saltem secundi laboris periculum secundum
 testimonium meruit sed contortis superciliis subridens
 amarum sic inquit 'nec me praeterit huius quoque
 facti auctor adulterinus. sed iam nunc ego sedulo pe-
 20 riclitabor, an oppido forti animo singularique pruden-
 tia sis praedita. uidesne insistentem celsissimae illi
 rupi montis ardui uerticem, de quo fontis atri fuscae
 defluunt undae proxumaeque conceptaculo uallis in-
 clusae Stygias inrigant paludes et rauca Cocyti fluenta
 25 nutriunt? indidem mihi de summi fontis penita sca-
 turrigine rorem rigentem hauritum ista confestim de-
 fers urnula.'

1 efferari *Colu.* cf. 156. 7. 4 pecuini *scripsi* cf. 205. 16
 et 154. 2, *Apol.* 18. 6 pecula F pecula ϕ pecua δ fluuiali
scripsi fluuialis *cdd.* 10 conexis δ conuexis F ϕ g ob-
 herescit F adherescit ϕ (ade^h *m. rescriptoris*) abhorrescit δ g
 12. 13 impaenitendo *Pet.* ego (*M. Rh.* XLII. 145) cf. 223. 24 non
 p. *Koz.* penitendo F ϕ d penitus intento *Iahn.* E. 23. 24 in-
 clusa stygias (st in *ras. m. r.*) inclusa est stygias ϕ 24 rauca
Lips. pauca *cdd.* 26. 27 defers δ *W.* cf. 15. 17; 21. 11; 192. 11
 et *Pet.* 162 defer* F¹ deferres F² defer furnula ϕ ¹

Sic aiens crustallo dedolatum uasculum, insuper ei grauiora comminata tradidit.

XIII. At illa studiose gradum celerans montis extremum petit cumulum certe uel illic inuentura uitae pessimae finem. sed cum primum praedicti iugi 5 conterminos locos appulit, uidet rei uastae letalem difficultatem. namque saxum immani magnitudine procerum et inaccessa salebritate lubricum mediis e faucibus lapidis fontes horridos euomebat, qui statim proni foraminis lacunis editi perque procliue delapsi et angusti 10 canalis extrito contecti tramite proxumam conuallem latenter incidebant. dextra laeuaque cautibus cauatis proserpunt [et] longa colla [p. 106. E.] porrecti saeui dracones inconiuae uigiliae luminibus addictis et in perpetuam lucem pupulis excubantibus. iamque et 15 ipsae semet muniebant uocales aquae. nam et 'discede' et 'quid facis uide' et 'quid agis caue' et 'fuge' et 'peribis' subinde clamant. sic impossibilitate ipsa mutata in lapidem Psyche quamuis praesenti corpore sensibus tamen aberat et inextricabilis periculi mole 20 prorsus obruta lacrumarum etiam extremo solacio carebat. XV. nec Prouidentiae bonae graues oculos innocentis animae latuit aerumna. nam *supremi* Iouis regalis ales illa repente propansis utrimque pinnis affuit rapax aquila, memorque ueteris obsequii, quo 25 ductu Cupidinis Ioui pocillatorem Phrygium sustulerat, oportunam ferens opem deque numen in uxoris labo-

4 cumulum F ϕ g tumulum δ E. 4. 5 inuentura uitae] inuie F inuie inuie ϕ inuite δ 8 medis e raucib; F¹ mediis faucibus F² medis e raucibus ϕ^1 mediis e faucibus ϕ^2 11 extrito *scripsi* exarto F exarcto ϕ exarato *Pet.* 12 catibus F [et] *Lu.* 16 semet muniebant F ϕ g ipemet monebant δ metum incutiebant *Iahn*, E. 19 lupide F¹ ϕ^1 20 his extricabilis F ϕ 22 graues oculos *cd.* defendit *W.* coll. *Plin.* H. N. 11. 145 gnauos *Bsn.* 23 supremi *Modius* p^smi F ϕ δ g optimi *Scal.* E. primi *def. Rossb.* *W.*

ribus percolens, alti culminis diales uias deserit et ob
 os puellae praeuolans incipit 'at tu simplex alioquin
 et expers rerum talium, quae speras te sanctissimi nec
 minus truculenti fontis uel unam stillam posse furari
 5 uel omnino contingere. diis etiam ipsique Ioui formi-
 dabiles aquas istas [Stygias] <nunquam> uel fando com-
 peristi? quodque uos deieratis per numina deorum,
 deos per Stygis maiestatem solere? sed cedo istam
 urnulam' et protinus adreptam completum[que] festinat
 10 libratisque pinnarum nutantium molibus inter genas
 saeuientium dentium et trisulca uibramina draconum
 remigium dextra laeuaque porrigens uolentes aquas et
 ut abiret innoxius mirantes excipit, commentus ob ius-
 sum Veneris petere eique [p. 107. E.] se praeministrare,
 15 quare paulo facilius adeundi fuit copia. XVI. sic ac-
 ceptam cum gaudio plenam urnulam Psyche Veneri
 citata rettulit.

Nec tamen nutum deae saeuientis uel tunc expiare
 potuit. nam sic eam maiora atque peiora flagitia com-
 20 mentans appellat renidens exitiabile 'iam tu quidem
 maga uideris quaedam mihi et alta prorsus malefica,
 quae talibus praeceptis meis obtemperasti nauiter. sed
 adhuc istud, mea pupula, ministrare debebis. sume
 istam pyxidem' et dedit, 'protinusque ad inferos et

3 talium* F quae speras scripsi sperasque cdd. sp.
 quippe Iahn E. 5 diis F 6 [stygias] seclusi <nun-
 quam> inserui 7 deieceratis F¹ digeratis δ 9 ad-
 reptam completum[que] scripsi cf. d. d. Socr. 3. 8 adreptum
 completumque W. complexa ungue Iahn, E. 10 molibus
 cdd. motibus E. cf. Flor. 2. 15 12 uolentes φδ nolentes F
 (sed no i. r. m. r.) 13 innoxius Fφδ inde ocus Oud. E.
 mirantes δ minantes F (min in ras. m. r.) potantes φ (pot
 m. r.) coment; Fφ commenta se Iahn, E. 15 abeundi δ
 cf. 121. 31 19. 20 commentans scripsi cf. 128. 23 commi-
 nans cdd. 21 maga δ Oud. magna φ magna F 24 et
 dedit 'protinusque Beyte protinus usque Fδg protinus et us-
 que φ (et add. m. r.) et dedit protinus 'et usque E.

ipsius Orci ferales penates te derige. tunc conferens pyxidem Proserpinae 'petit de te Venus' dicito 'modicum de tua mittas ei formonsitate uel ad unam saltem dieculam sufficiens. nam quod habuit dum filium curat aegrotum consumpsit atque contriuit omne.' sed haud immaturius redito, quia me necesse [est] indidem delitam theatrum deorum frequentare.'

XVII. Tunc Psyche uel maxime sensit ultimas fortunas suas et uelamento reiecto ad promptum exitium sese compelli manifeste comperit. quidni, quae suis pedibus ultro ad Tartarum Manesque commeari cogeretur. nec cunctata diutius pergit ad quampiam turrim praealtam indidem sese datura praecipitem; sic enim rebatur ad inferos recta atque pulcherrime se posse descendere. sed turris prorumpit in uocem subitam et 'quid te' inquit 'praecipitem, o misella, quaeris extinguere? quidque iam nouissimo periculo laborique isto temere succumbis? nam si spiritus corpore tuo semel fuerit seiugatus, ibis quidem profecto ad imum Tartarum sed inde nullo pacto redire poteris. mihi ausculta. XVIII. Lacedaemo Achaiae nobilis ciuitas non longe sita est: huius conterminam deuiis abditam locis quaere Taenarum. inibi spiraculum Ditis et per portas hiantes monstratur iter inuium, [p. 108. E.] cui te limine transmeato simul commiseris, iam canale directo perges ad ipsam Orci regiam. sed non hactenus uacua debebis per illas tenebras incedere sed offas polentae mulso concretas ambabus gestare manibus, at in ipso ore duas ferre stipes. iamque confecta bona

1 derige. tunc conferens *scripsi* deriget tunc c. F φ^1 derige et tunc conferens *Pet.* conferens g conferes F $\varphi \delta$ 6 est in F *add. m. r.* est indidem φ (e in est *add. m. r.*) 14 recte *cdd.* uel ad δ 17 quidque F (*sed* que *deletum*) quid $\bar{q}$ φ 18 succumbis F (*scr. m. r.*) incumbis φ (*scr. m. r.*) 23 cf. *Verg. Aen.* VII. 568 25 cui *F'loridus* E. cuius *cdd.* limine g limite F $\varphi \delta$ 26. 27 acten; F 28 pollente F pollente φ cf. *Verg. Aen.* VI. 420 at *cdd.*

parte mortiferae uiae continaberis claudum asinum
 lignorum gerulum cum agasone simili, qui te rogabit
 decidentis sarcinae fusticulos aliquos porrigas ei; sed
 tu nulla uoce deprompta tacita praeterito. nec mora
 5 cum ad flumen mortuum uenies, cui praefectus Charon
 protenus expetens portorium, sic ad ripam ulteriorem
 sutili cumba deducit commeantes. ergo et inter mor-
 tuos auaritia uiuit nec Charon ille <navita> Ditis et
 portitor, tantus deus, quicquam gratuito facit sed mo-
 10 riens pauper uiaticum debet quaerere et aes si forte
 prae manu non fuerit, nemo eum expirare patietur.
 huic squalido seni dabis nauli nomine de stipibus quas
 ferēs alteram, sic tamen ut ipse sua manu de tuo
 sumat ore. nec setius tibi pigrum fluentum transmeanti
 15 quidam supernatans senex mortuus putris adtollens
 manus orabit, ut eum intra nauigium trahas. nec tu
 tamen illicita adflectare pietate. XVIII. transito flu-
 uio modicum te progressam textrices orabunt anus
 telam struentes, manus paulisper accommodes. nec
 20 id tamen tibi contingere fas est. nam haec omnia tibi
 et multa alia de Veneris insidiis orientur, ut uel unam
 de manibus omittas offulam. nec putes futile istud
 polentacium damnum leue. altera enim perdita lux
 haec tibi prorsus denegabitur. canis namque praegran-
 25 dis, teriugo et satis amplo capite praeditus, immanis
 et formidabilis, tonantibus oblatrans faucibus mortuos,
 quibus iam nil mali potest facere, frustra territando
 ante ipsum limen et atra atria Proserpinae semper
 excubans seruat uacuum Ditis domum. hunc offrena-

1 continuaueris Fδg cf. ad 16.1 contingueris φ (g m. rescript.) 2 rogauerit F (uerit m. rescr.) φ (eri ex corr.)
 3 decidenti cdd. sed om. φ 7 subtili φ cf. Aen. VI. 414
 8. 9 <navita> Ditis et portitor scripsi ditis et pater Fφδ et
 Ditis pater E. uel D. p. S(auppe) 9 s& F 12 hinc δ
 squalido cf. Aen. VI. 299 15 putria Fφ¹ 16 trahas δ
 tradas Fφg cf. Aen. VI. 370 17 affectare φδ 22. 23 nec
 —leue om. φ add. m. rec. in summa pag. 26 conantibus Fφ
 28 cf. Aen. VI. 401 29 cf. Aen. VI. 269

tum unius offulae praeda facile praeteribis, ad ipsamque
 protinus Proserpinam introibis, quae te comiter excipiet
 [p. 109. E.] ac benigne, ut et molliter assidere et pran-
 dium opipare suadeat sumere. sed tu et humi reside
 et panem sordidum petitem esto, deinde nuntiatio quid 5
 adueneris susceptoque quod offeretur rursus remeans
 canis saeuitiam offula reliqua redime ac deinde, auaro
 nauitae data quam reseruaueras stipe transitoque <cumba>
 eius fluuiio, recolens priora uestigia ad istum caelestium
 siderum redies chororum. sed inter omnia hoc obseruan- 10
 dum praecipue tibi censeo, ne uelis aperire uel inspi-
 cere illam quam feres pyxidem uel omnino <perniciiei
 tuae> addictum curiosius <scrutari> thensaurum.'

XX. Sic turris illa prospicua uaticinationis munus
 explicuit. nec morata Psyche pergit Taenarum sum- 15
 ptisque rite stipibus illis et offulis infernum decurrit
 meatum transitoque per silentium asinario debili et
 amnica stipe uectori data, neglecto supernatantis mor-
 tui desiderio et spretis textricum subdolis precibus et
 offulae cibo sopita canis horrenda rabie domum Pro- 20
 serpinae penetrat. nec offerentis hospitae sedile deli-
 catum uel cibum beatum amplexa sed ante pedes eius
 residens humilis, cibario pane contenta, Veneriam per-
 tulit legationem. statimque secreto repletam conclu-
 samque pyxidem suscipit et offulae sequentis fraude 25
 caninis latratibus obseratis residuaque nauitae reddita
 stipe longe uegetior ab inferis recurrit. et repetita
 atque adorata candida ista luce, quanquam festinans
 obsequium terminare, mentem capitur temeraria curio-

5 petitem mesta F¹ 6 efferetur F 8 <cumba> inserui
 9 recalcan Oud. W. coll. 161. 20 (quid in margine F fuerit
 dispici non potest) 12. 13 uel omnino <perniciiei tuae> ad-
 dictum curiosius <scrutari> scripsi u. o. diuinae formositate F²
 diuine formositatis φ² (in utroque libro inseruit m. recens) ad-
 dictum F¹φ additum F² uel omnino . . . . addictum curiosius
 thensaurum W. cf. Traube apud W. A. et Ps. p. 48 et 181. 19
 14 ut propitia mg. F propitia δ 21. 22 dedicatum Fφ
 26 obseruatis F¹φ¹

sitate et 'ecce' inquit 'inepta ego diuinae formonsitatis gerula, quae nec tantillum quidem indidem mihi delibo, uel sic illi amatori meo formonso placitura' et cum dicto reserat pyxidem. XXI. nec quicquam ibi rerum nec formonsitas ulla sed infernus somnus ac uere Stygius, qui statim coperculo reuelatus inuadit eam crassaque soporis nebula cunctis eius membris perfunditur et in ipso uestigio ipsaque semita conlapsam possidet. et iacebat immobilis et [p. 110. E.] nihil aliud quam dormiens cadauer. sed Cupido iam cicatrice solidata reualescens nec diutinae suae Psyches absentiam tolerans per altissimam cubiculi quo cohibebatur elapsus fenestram reffectisque pinnis aliquanta quiete, longe uelocius prouolans Psychen accurrit suam 15 detersoque somno curiose et rursum in pristinam pyxididis sedem recondito Psychen innoxio punctulo sagittae suae suscitatur et 'ecce' inquit 'rursum perieras, misella, simili curiositate. sed interim quidem tu *munus quod* tibi matris meae praecepto mandatum est, exsequere nauiter, cetera egomet uidero.' his dictis amator leuis in pinnae se dedit, Psyche uero confestim Veneri munus reportat Proserpinae.

XXII. Interea Cupido amore nimio peresus et aegra facie, matris suae repentinam sobrietatem pertimescens

1 inepta ego $\varphi\delta$ inepte** F inepte g 6 coperculo F releuatus Rohde reuelatus F φ cf. 181. 20 cooperculo reuelato δ 8. 9 clapsa F collapsa $\varphi\delta$ 11 solidata Rohde solida cdd. E. 12 inter altissimam et cubiculi lacuna in F quo scr. m. 2 in F altissimam (m. 1) partem (m. 2) cubiculi quo cohibebatur (m. 3) elapsus (m. 1) φ artissimam Oud. 14 uelocius (us in ras.) φ 16 recondit F¹ φ 18. 19 munus, quod — mandatum scripsi cf. 135. 1 et 3; 212. 26 prouinciam, quae — mandata uulgo prouinciam in φ est coniectura m. 2 ibique lacuna est inter prouinciam et quae. In F quid pro prouinciam fuerit non dispicitur, sed spatium illi uocabulo non sufficit, neque ibi legitur p (E.); pro quae (φ) in F est qd E (E inductum est) mandatum F (m. 1) mandata φ tu quod tibi — mandatum δ 21 leuis F^{uis} letus (et m. 2 uis m. 3) 23 pff $\frac{1}{2}$ φ (p fuisse uid.)

ad armillum redit alisque pernicipibus caeli penetrato uertice magno Ioui supplicat suamque causam probat. tunc Iuppiter prehensa Cupidinis buccula manuque ad os suum relata consauiat atque sic ad illum 'licet tu' inquit 'domine fili, nunquam mihi concessu deum decretum seruari honorem, sed istud pectus meum, quo leges elementorum et uices siderum disponuntur, conuulneraris assiduus ictibus crebrisque terrenae libidinis foedaueris casibus contraque leges et ipsam Iuliam disciplinamque publicam turpibus adulteriis existimationem famamque meam laeseris, in serpentes in ignes in feras in aues et gregalia pecua serenos uultus meos sordide reformando, at tamen modestiae meae memor quodque inter istas meas manus creueris, cuncta perficiam, dum tamen scias aemulos tuos cauere ac, siqua nunc in terris puella praepollet pulchritudine, praesentis beneficii uicem per eam mihi repensare te debere.'

XXIII. Sic fatus iubet Mercurium deos omnes ad contionem protinus conuocare ac siqui coetu caelestium defuisset, in poenam decem milium nummum conuentum iri pronuntiare. quo metu [p. 111. E.] statim completo caelesti theatro pro sede sublimi sedens procerus Iuppiter sic enuntiat

'Dei conscripti Musarum albo, adulescentem istum quod manibus meis alumnatus sim, profecto scitis omnes, cuius primae iuuentutis caloratos impetus freno quodam coercendos existimaui. sat est cotidianis eum fabulis ob adulteria cunctasque corruptelas infamatum. tollenda est omnis occasio et luxuria puerilis nuptialibus pedicis alliganda. puellam elegit et uirginitate priuauit: teneat possideat, amplexus Psychen semper suis amoribus perfruatur.' et ad Venerem conlata facie 'nec tu' inquit 'filia, quicquam contristare nec prosapiae

3 p̄ssa φ 11 in imbres Iahn in cynos in feras immanes Rohde, sed cf. Ouid. Met. VI. 113, Sid. Apoll. Carm. 15. 176 24 adolescentem F 25 sim F¹φ sit F² 33 piosa pie F¹φ

tantae tuae statuque de matrimonio mortali metuas.
iam faxo nuptias non impares sed legitimas et iure
ciuili congruas' et ilico per Mercurium adripi Psychen
et in caelum perduci iubet <et> porrecto ambrosiae po-
culo 'sume' inquit 'Psyche et immortalis esto nec un-
quam digredietur a tuo nexu Cupido sed istae uobis
erunt perpetuae nuptiae.'

XXIII. Nec mora cum cena nuptialis affluens ex-
hibetur. accumbebat summum torum maritus, Psychen
10 gremio suo complexus. sic et cum sua Iunone Iuppiter
ac deinde per ordinem toti dei. tunc, <dum> poculum
nectaris, quod uinum deorum est, Ioui quidem suus
pocillator, ille rusticus puer, ceteris uero Liber mini-
strabat, Vulcanus cenam coquebat, Horae rosis et ce-
15 teris floribus purpurabant omnia, Gratiae spargebant
balsama, Apollo cantabat ad citharam, Musae quoque
canora personabant, Venus suauis musicae superingressa
formonsa saltauit, scaena sibi sic concinnata ut Musae
quidem chorum canerent <et> tibias inflarent, Satyrus
20 et Paniscus ad fistulam dicerent. sic rite Psyche con-
uenit in manum Cupidinis et nascitur illis maturo
partu filia, quam Voluptatem nominamus.'

[p. 112. E.] XXV. Sic captivae puellae delira et
temulenta illa narrabat anicula. sed <dum> astans ego
25 non procul dolebam me Hercules quod pugillares et
stilum non habebam, qui tam bellam fabellam praeno-
tarem, ecce confecto nescio quo graui proelio latrones
adueniunt onusti, non nulli tamen, immo promptiores,

1 statuque Fδg statuq̄ φ statuique E. 2 iure cdd. iuri
Iahn, E. 4 <et> corrector φ Rohde 11 <dum> inserui
16 Apollo cantabat ad citharam transposui ante Musae, uulgo
leguntur post personabant; cantabat scripsi cantauit cdd.
qq; F qq φ uoce E. 17 superingressa Fφ super ingressu δ
suppari gressu E. cum Scal. cf. 201. 18 ibi δ si Fφ
concinnatas F² 19 <et> Pet. inflarent Fφδ inflaret E.
20 dicerent Fφδ diceret E. 24 <dum> inserui 26 qui
cdd. cf. Neue II.³ 457 quis E. 27 ecce F (ec in ras.)

uulnerati. <his> domi relictis et plagas recurantibus ipsi ad reliquas occultatas in quadam, *ut aiebant*, spelunca sarcinas proficisci gestiunt. prandioque raptim tuburcinato me et equum meum uectores rerum illarum futuros fustibus exinde tundentes producant in uiam multisque cliuis et anfractibus fatigatos prope ipsam uesperam perducunt ad quampiam speluncam, unde multis onustos rebus rursum, ne breuiculo quidem tempore refectos obiter reducant tantaque trepidatione festinabant, ut me plagis multis obtundentes propellentesque super lapidem propter uiam positum deicerent. unde crebris aequae ingestis ictibus crure dextero et ungula sinistra me debilitatum aegre ad exurgendum compellunt. XXVI. et unus 'quo usque' inquit 'ruptum istum asellum, nunc etiam claudum frustra pascemus?' et alius 'quid quod et pessimo pede domum nostram accessit nec quicquam idonei lucri exinde cepimus sed uulnera et fortissimorum occisiones.' alius iterum 'certe ego cum primum sarcinas istas quanquam inuitus pertulerit, protinus eum uultu- riis gratissimum pabulum futurum praecipitabo.'

Dum *sic* immitissimi homines altercant de mea nece, iam et domum perueneramus. nam timor ungulas mihi alas fecerat. tum quae ferebamus amoliti properiter, nulla salutis nostrae cura sed ne meae quidem necis habita, comitibus adscitis, qui uulnerati remanserant, dudum recurrunt *reliqua ipsi* relaturi taedio, ut aiebant, nostrae tarditatis. nec me tamen mediocris carpebat

1 uulnerati F¹ φ δ g uulneratis F² mg. φ E. <his> Bsn. 2 quadam, ut aiebant *scripsi* sarcinas u. a. proficisci *uulgo* agebant F φ¹ 4 meum *del. in F om.* φ δ 5 eximie Bl. *sed cf.* 133. 4; 149. 31 7 producant φ *cf.* 15. 17 9 ob iter φ (*in m. obiter*) ociter δ 22 sic immitissimi Corn. imm. g Par. secum mitissimi F φ; mg. φ: per anafraſin i. e. immit. *cf.* 156. 23 24 tum quae] cum que *cdd.* 25 set F 27 de interpunctione *cf. Kron.* 16. A. 1 reliqua ipsi relaturi, taedio *scripsi* relatori tedio F φ δ g *cf.* 90. 17; 115. 12 Luc. As. 591 <reliquam praedam ipsi> Lu. <relicta> Koz.

scrupulus contemplatione comminatae mihi mortis et ipse mecum [p. 113. E.] 'quid stas, Luci, uel quid iam nouissimum expectas? mors et haec acerbissima decreto latronum tibi comparata est. nec magno conatu res
 5 indiget. uides istas rupinas proximas et praeacutas in his prominentes silices, quae te penetrantes antequam decideris, membratim dissipabunt. nam et illa ipsa praeclara magia tua uultum laboresque tibi tantum asini <dedit>, uerum corium non asini crassum sed
 10 hominis tenue membranulum circumdedit. quin igitur masculum tandem sumis animum tuaeque saluti dum licet consulis? habes summam oportunitatem fugae dum latrones absunt. an custodiam anus semimortuae formidabis, quam licet claudi pedis tui calce unica finire
 15 poteris? — sed quo gentium capessetur fuga uel hospitium quis dabit? <at> haec quidem inepta et prorsus asinina cogitatio. quis enim uiantium uectorem suum non libenter auferat *secum*.'

XXVII. Et alacri statim nisu lorum, quo fueram
 20 destinatus, abrumpo meque quadripedi cursu proripio, nec tamen acutulæ anus miluinos oculos effugere potui. nam ubi me conspexit absolutum, capta super sexum et aetatem audacia lorumprehendit ac me deducere ac reuocare contendit. nec tamen ego memor exitia-
 25 bilis propositi latronum pietate ulla commoueor sed incussis in eam posteriorum pedum calcibus protinus adplodo terrae. at illa quamuis humi prostrata loro tamen tenaciter inhaerebat, ut me procurrentem aliquantisper tractu sui sequeretur. et occipit statim

2 istas φg 6 scilices $F\varphi^1$ scilicet δg penetrantes antequam *Pric.* penetrante quam $F\varphi$ penetrantes q. δg 8 * uictu F (ui in ras., in mg. uultum) uultum φ nō uultum δ
 9 <dedit> *inserui* 10 hominis *scripsi* hirundinis *cdd.*
 16 <at> *Kron. cf. 102. 27* 18 *secum add. $\varphi\delta$ cf. 118. 7*
 21 acutule F (acu m. rescr., non tamen astu fuisse uidetur) astutule φ (*idem in mg.* $F\varphi$) astutelle δ 23 diducere $F\varphi$
 24. 25 exitiabili $F^1\varphi$

clamosis ululatibus auxilium ualidioris manus implorare. sed frustra fletibus cassum tumultum commouebat, quippe cum nullus adforet qui suppetias ei ferre posset, nisi sola illa uirgo captiua. quae uocis exitu procurrens uidet hercules memorandi spectaculi scaenam, non tauro sed asino dependentem Dircen aniculam sumptaque constantia uirili facinus audet pulcherrimum. extorto etenim loro manibus eius me placidis gannitibus ab impetu reuocatum nauiter inscendit et sic ad cur- [p. 114. E.] sum rursum incitat. XXVIII. ego simul uoluntariae fugae uoto et liberandae uirginis studio, sed et plagarum suasu, quae me saepicule commonebant, equestri celeritate [quadripedi cursu] solum replaudens uirgini delicatas uoculas adhinnire temptabam. sed et scabendi dorsi mei simulatione non nunquam obliquata ceruice pedes decoros puellae basiabam. tunc illa suspirans altius caelumque sollicito uultu petens

‘Vos’ inquit ‘Superi, tandem meis supremis periculis opem facite, et tu, Fortuna durior, iam saeuire desiste. sat tibi miseris istis cruciatibus meis litatum est. tuque praesidium meae libertatis meaeque salutis, si me domum peruexeris incolumem parentibusque et formonso proco reddideris, quas tibi gratias perhibebo, quos honores habebō, quos cibos exhibebo? iam primum iubam istam tuam probe pectinatam meis uirginalibus *manibus* adornabo, frontem uero crispatam prius decoriter discriminabo caudaeque setas incuria

1 clamosis $\varphi\delta$ clamos F¹ clamās F²g 12. 13 ⁵comoue-
bant F $\varphi\delta$ g 13 [quadripedi cursu] *exclusi, repetitum uidetur ex*
137. 20 (nostrae ed.) 14 uirgini scripsi uirginis cdd. 15 scabendi
Pet. scauendi F¹ φ^1 scalpenti F² δ E. 16 obliquat a ceruice
F¹ φ^1 obliquatus a ceruice F² δ 17 suspirans Heins. spirans
cdd. uultu Kron. nutu cdd. 27 manibus δ monilibus F
(mo ex ma corr. uid., nilibus m. rec. scriptum) adornabo F φ
ppolibo δ 28 in F post incuria fuit lacuna quam m. rec. im-
pleuit uocabulo lauacri. In φ haec sunt: incuria ..... con-
nihil deficit

<diutina> [lauacri] congestas et horridas, comptas dili-
 genter <extricabo>, monilibus bullisque te multis aureis
 inoculatum, ueluti stellis sidereis relucentem, et gaudiis
 popularium pomparum ouantem <ductabo et>, sinu se-
 5 rico progestans nucleos <et siqua sunt> edulia mitiora,
 te meum sospitatorem cotidie saturabo. XXVIII. sed
 nec inter cibos delicatos et otium profundum uitaeque
 totius beatitudinem deerit tibi dignitas gloriosa. nam
 memoriam praesentis fortunae meae diuinaeque pro-
 10 uidentiae perpetua testatione signabo et depictam in
 tabula fugae praesentis imaginem meae domus atrio
 dedicabo. uisetur et in fabulis audietur do- [p. 115. E.]
 ctorumque stilis rudis perpetuabitur historia 'asino
 uectore uirgo regia fugiens captiuitatem.' accedes anti-
 15 quis et ipse miraculis et iam credemus exemplo tuae
 ueritatis et Phrixum arieti supernatasse et Arionem
 delphinum gubernasse et Europam tauro supercubasse.
 quod si uere Iupiter mugiuit in bouem, potest <et>
 in asino meo latere aliqui uel uultus hominis uel
 20 facies deorum.'

Dum haec identidem puella replicat uotisque cre-
 bros intermiscet suspiritus, ad quoddam peruenimus
 triuium, unde me adrepto capistro dirigere dextrorsum
 magnopere gestiebat, quod ad parentis eius ea scilicet

gestas (nihil deficit *super lacunam scripsit m. r.*) horridas
 compta diligentia monilibus (*uniuersis litteris rescriptum*). F
habet: horridas compta diligenter pectinabo (*pectinabo m. r. in*
lac. suppl.). In F haec omnia sunt retractata; scriba φ com-
 plura legere non potuit et uacua reliquit 1 <diutina> in-
 serui cf. *Apol.* 8. 9 et *Met.* 119. 30 comptas *Kron.* 2 <ex-
 tricabo> (uel <enodabo>) inserui 3 inaulatum φ 4 <du-
 ctabo> cf. 35. 3 et <et si qua sunt> inserui cf. *cum toto loco*
Apol. 8. 5 sqq. *Met.* 193. 22 et d. d. *Socr. c.* 23 5 nucleos in
lac. suppl. in φ , post nucleos parua restat lacuna: item sagi-
 nabo et *us.* 6—7 sed nec inter cibos—delicatos est otium in
lac. suppleta. sa**turabo F 7 et] est F φ 15 miraculis
 et iam *Pet.* miraculis. etiam E. 16 frixū F Phryxum E.
 18 boue δ cf. *Ou. Met.* XV. 670 <et> inserui 19 aliqd $\varphi \delta$

iretur uia. sed ego gnarus latrones illac ad reliquas
 commeasse praedas, renitebar firmiter atque sic in
 animo meo tacitus expostulabam 'quid facis infelix
 puella? quid agis? cur festinas ad Orcum? quid meis
 pedibus <uim> facere contendis? non enim te tantum
 uerum etiam me perditum ibis.' sic nos diuersa ten-
 dentes et in causa finali de proprietate soli immo uiae
 herciscundae contententes rapinis suis onusti coram
 prehendunt ipsi latrones et ad lunae splendorem iam
 inde longius cognitos risu maligno salutant. XXX. et
 unus e numero sic appellat 'quorsum istam festinanti
 uestigio lucubratis uiam nec noctis intempestae Manes
 Laruasque formidatis? an tu, probissima puella, pa-
 rentes tuos *furtim* interuisere properabas? sed nos et
 solitudini tuae praesidium praestabimus et *compendio-*
sum ad *domesticos* iter monstrabimus' et unus manu
iniecta <uerba> secutus prehenso loro retrorsum me
 circumtorquet nec baculi nodosi quod gerebat suetis
 ictibus temperat. tunc ingratis ad promptum recurrens
 exitium reminiscor doloris ungulae et occipio nutanti
 capite claudicare. sed 'ecce' inquit ille qui me re-
 traxerat 'rursum titubas et uaccillas et putres isti tui
 pedes fugere possunt, ambulare nesciunt! at paulo
 ante pinnatam Pegasi uincebas celeritatem.'

Dum sic mecum fustem quatiens benignus iocatur
 comes, [p. 116 E.] iam domus eorum extremam loricam
 perueneramus. et ecce de quodam ramo procerae cu-

5 <uim> Rohde 8 hirciscunde φ (suppl. m. r. in lac.)
 cf. 171. 20 13 an φδ Bl. at F (sed *rescriptum*) 14 *furtim*
interuisere Oud. *furtim uisere φ interuisere Fδ E. cf. 16. 4;*
102. 17. In F haec omnia rec. m. rescripta; in φ omnia inter
laruasque (13) et phenso (17) m. r. suppl. in lac. 15 prae-
 bebimus φ perhibebimus δ *Oud.* 15. 16 *compendiosum ad*
domesticos scripsi cum φ (sed ibi domos pro domesticos cf. Luc.
As. 592) ad parentes tuos F E. et compendiosum ad parentes
tuos δ 16. 17 manu iniecta φ manu F <uerba> inserui cf.
17. 6; 25. 3; 48. 21. Koz. Stil. 318. § 5 17 uerbum manu iniecta
secutus δ 18 quod Fφ quem δ 22 uaccillas Fφ¹ cf. 93. 17

pressus induta laqueum anus illa pendebat. quam quidem detractam protinus cum suo sibi funiculo deuinctam dedere praecipitem puellaeque statim distenta uinculis cenam, quam postuma diligentia praeparauerat
 5 infelix anicula, ferinis inuadunt animis.

XXXI. Ac dum auida uoracitate cuncta contruncant, iam incipiunt de nostra poena suaque uindicta secum considerare. et utpote in coetu turbulento uariae fuere sententiae, ut primus uiuam cremari censeret
 10 puellam, secundus bestiis obici suaderet, tertius patibulo suffigi iuberet, quartus tormentis excarnificari praeciperet; certe calculo cunctorum utcumque mors ei fuerat destinata. tunc unus omnium sedato tumultu, placido sermone sic orsus est

15 'Nec sectae collegii nec mansuetudini singulorum ac ne meae quidem modestiae congruit pati uos ultra modum delictique saeuire terminum nec feras nec cruces nec ignes nec tormenta ac ne mortis quidem maturatae festinas tenebras accersere. meis itaque consiliis auscultantes uitam puellae sed quam meretur largimini. nec uos memoria deseruit utique quid iam dudum decreueritis de isto asino semper pigro quidem sed manducone summo, nunc etiam mendaci fictae debilitatis et uirginalis fugae sequestro ministroque. hunc
 25 igitur iugulare crastino placeat totisque uacuefacto praecordiis per mediam aluum nudam uirginem, quam praetulit nobis, insuere, ut sola facie praeminente ceterum corpus puellae nexu ferino coherceat, tunc super aliquod saxum scruposum insiticiu et fartilem asinum
 30 exponere et solis ardentis uaporibus tradere. XXXII. sic enim cuncta, quae recte statuistis, ambo sustinebunt, et mortem asinus quam quidem meruit et illa morsus

3 p̄cepit/en puella*quae F p̄cipitem puellaq; (q; in ras.) φ
 puellaeque quidem δ destinata Colu. 11 excarnificari δ
 Oud. excarnificare Fφ E. 16 patri F 19 accersere scripsi
 cf. 129.7; 188.5 accessere Fφ δ 26 mundam Rohde, cl.
 Luc. As. 594 32 morsus Fφ (m add. m. r.)

ferarum, cum uermes membra laniabunt, et ignis flammam, cum sol nimis [p. 117. E.] caloribus inflammavit uterum, et patibuli cruciatum, cum canes et uultures intima protrahent uiscera. sed et ceteras eius aerumnas et tormenta numerate. mortuae bestiae ipsa 5 uiuens uentrem habitabit, tum factore nimio nares aestuet, inediae diutinae letali fame tabescet nec suis saltem liberis manibus mortem sibi fabricare poterit.'

Talibus dictis non pedibus sed totis animis latrones in eius uadunt sententiam. quam meis tam magnis 10 auribus accipiens, quid aliud quam meum crastinum deflebam cadauer?

LIBER VII.

I. Vt primum tenebris abiectis dies inalbebat et candidum solis curriculum cuncta conlustrabat, quidam 15 de numero latronum peruenit. sic enim mutuae salutationis officium indicabat. is in primo speluncae aditu residens et ex anhelitu recepto spiritu tale collegio suo nuntium facit

'Quod ad domum Milonis Hypatini quam proxime 20 diripuimus pertinet, discussa sollicitudine iam possumus esse securi. postquam uos enim, fortissimi uiri, rebus cunctis ablatis castra nostra remeastis, immixtus ego turbelis popularium dolentique atque indignanti similis arbitrabar super inuestigatione facti cuius modi 25 consilium caperent et an et quatenus latrones placeret inquiri, renuntiaturus uobis, uti mandaueratis, omnia. nec argumentis dubiis sed rationibus probabilibus con-

1 ūmis F φ¹ 2 nimis F 6 tum F φ tunc δ <et> cum Pet. cum E. 7 estuent δ 14 in¹abebat F 19 facit F fecit φ g om. δ 22 fortissimi uiri, rebus Oud. fortissimis uiribus cdd. 24 dolentique animo δ 26 caperent δ g caperet F φ caperetur Hild.

gruo cunctae multitudinis consensu nescio qui Lucius auctor manifestus facinoris postulabatur, qui proximis diebus fictis commendaticiis litteris Miloni sese uirum commentitus bonum artius conciliauerat, ut etiam hospitio susceptus inter familiares intimos haberetur, plusculisque ibidem diebus demoratus falsis amoribus ancillae Milonis animum inrepens ianuae claustra [p. 118. E.] sedulo explorauerat et ipsa membra, in quis omne patrimonium condi solebat, curiose perspexerat. II. nec exiguum scelerati monstrabatur indicium, quippe cum eadem nocte sub ipso flagitii momento idem profugisset nec exinde usquam compareret; nam et praesidium fugae, quo uelocius frustratis insecutoribus procul ac procul abderet sese, eidem facile suppeditasse: equum namque illum suum candidum uectorem futurum duxisse secum. plane seruum eius ibidem in hospitio repertum scelerum consiliorumque erilium futurum indicem per magistratus in publicam custodiam receptum et altera die tormentis uexatum pluribus ac paene ad ultimam mortem excarnificatum nil quicquam rerum talium esse confessum, missos tamen in patriam Lucii uiros multos numero qui reum poenas daturum sceleris inquirerent.'

Haec eo enarrante ueteris fortunae et illius beati Lucii praesentisque aerumnae et infelicis asini facta comparatione medullitus ingemebam subiitque me non de nihilo ueteris priscaeque doctrinae uiros finxisse ac pronuntiasse caecam et prorsus exoculatam esse Fortunam, quae semper suas opes ad malos et indignos conferat nec unquam iudicio quenquam mortalium eligat, immo uero cum iis potissimum deuersetur quos procul si uideret, fugere deberet, quodque cunctis est

8 membra cf. 55. 2   13 nam *cdd.* iam E.   15 suppeditass& F (& *in ras.*)   nanque F   22 Lucii uiros E. δ luc///of
F¹ lucu uiros F² uiros *mg.* F   luci illius ϕ 28 prorsus et δ

30 quenqu^a F cf. 180. 16   31 eligit F   if F   hif ϕ

extremius, uarias opiniones, immo contrarias nobis attribuat, ut et malus boni uiri fama glorietur et innocentissimus contra noxio rumore plectatur. III. ego denique quem saeuissimus eius impetus in bestiam et extremae sortis quadripedem deduxerat cuiusque casus etiam quouis iniquissimo dolendus atque miserandus merito uideretur, crimine latrocinii in hospitem mihi carissimum postulabar. quod crimen non modo latrocinium, [p. 119. E.] uerum etiam parricidium quisque rectius nominarit. nec mihi tamen licebat causam meam defendere uel unico uerbo saltem denegare. denique ne mala conscientia tam scelesto crimini praesens uiderer silentio consentire, hoc tantum inpatientia perductus uolui dicere 'non feci.' et uerbum quidem praecedens semel ac saepius inmodice clamitauit, sequens uero nullo pacto disserere potui sed in prima remansi uoce, et identidem boauit 'non non' quanquam nimia rutunditate pendulas uibrassem labias. sed quid ego pluribus de Fortunae saeuitate conqueror? quam[quam] nec istud puduit, me cum meo famulo meoque uectore illo equo factum conseruum atque coniugem.

III. Talibus cogitationibus fluctuantem subit me illa cura potior, qua statuto consilio latronum manibus uirginis decretam me uictimam recordabar uentremque crebro suspiciens meum iam misellam puellam parturibam. sed ille qui commodum falsam de me notoriam pertulerat, expromptis mille aureum, quos insutu laciniae contexerat quosque uariis uiatoribus detractos, ut aiebat, pro sua frugalitate communi conferebat arcae, infit etiam de salute commilitonum sol-

3 noxio rumore *Casaub.* noxior^s ore Føg noxio ore δ
 4 et om. φ 6 quouis *Rohde, S(auppe)* quouis *cdd.* 8 karissimum F 13. 14 perductus *Floridus* productus *cdd.*
 18 rutunditate F¹ 19 scēuitate F² quam *Beroaldus* quamquam *cdd.* 21 [equo] *seclus. Koz. cf.* 13. 16; 53. 33; 54. 4. 6;
 118. 6 28 uitioribus F iutoribus φ

licite sciscitari. cognitoque quosdam, immo uero fortissimum quenque uariis quidem sed inpigris casibus
 oppetisse, suadet, tantisper pacatis itineribus omnium-
 que proeliorum seruatis induciis, inquisitioni commili-
 5 tonum potius insisteretur et tirocinio nouae iuuentutis
 ad pristinae manus numerum Martiae cohortis facies
 integraretur. nam et inuitos terrore compelli et uolentes
 praemio prouocari posse, nec paucos humili
 seruilique uitae renuntiantes ad instar tyrannicae pote-
 10 statis sectam suam conferre malle. se quoque iam
 dudum pro sua parte quendam conuenisse hominem
 et statu procerum et aetate iuuenem et corpore uastum
 et manu strenuum, eique suasisse ac denique persua-
 sisse, ut manus hebetatas diutina pigritia tandem re-
 15 ferret ad frugem meliorem [p. 120. E.] bonoque secundae
 dum posset frueretur ualetudinis, nec manum ualidam
 erogandae stipi porrigeret sed hauriendo potius exer-
 ceret auro. V. talibus dictis uniuersi omnes adsensi
 et illum qui iam comprobatus uideretur, adscisci et
 20 alios ad supplendum numerum uestigari statuunt. tunc
 profectus et paululum commoratus ille producit im-
 manem quendam iuuenem, uti fuerat pollicitus, nescio
 an ulli praesentium comparandum — nam praeter
 ceteram corporis molem toto uertice cunctos ante-
 25 pollebat et ei commodum lanugo malis inserpebat —
 sed plane centunculis disparibus et male consarcinatis
 semiamictum, inter quos pectus et uenter crustata
 crassitie reluctabant. sic introgressus 'hauete' inquit
 'fortissimi deo Marti clientes mihique iam fidi com-
 30 militiones, et uirum magnanimae uiuacitatis uolentem

2 quenque F   3 ^{ob} adpetisse F   oppetisse φ   operisse δ
 aperisse g   9 uiae φ   12 statura Oud.   18 adsensi
scripsi adsensere φδ *utramque lectionem coniunxit* F adsensiere
 21 producit g perducit Fφ E.   26 cen — tunc illis φ (*iunxit*
m. r.)   28 *num fuit* relucebant? cf. 162. 13 reluctabant *edd.*
 habete Fφ   29 fortissimi Pet. fortissimo Fφ

uolentes accipite, libentius <pectore> uulnera excipien-
 tem quam aurum manu suscipientem ipsaque morte,
 quam formidant alii, meliorem. nec me putetis egenum
 uel abiectum neue de pannulis istis uirtutes meas
 aestimetis. nam praefui ualidissimae manui totamque 5
 prorsus deuastauī Macedoniam. ego sum praedo fa-
 mosus, Haemus ille Thracius, cuius totae prouinciae
 nomen horrescunt, patre Therone aequae latrone inclito
 prognatus, humano sanguine nutritus interque ipsos
 manipulos factionis educatus, heres et aemulus uirtutis 10
 paternae. VI. sed omnem pristinam sociorum fortium
 multitudinem magnasque illas opes exiguo temporis
 amisi spatio. nam procuratorem principis ducenaria
 perfunctum, dehinc fortuna tristiore decussum, prae-
 tereuntem Marte deo irato fuēram adgressus. sed 15
 rei noscendae carpo ordinem. fuit quidam multis offi-
 ciis in aula Caesaris clarus atque conspicuus, ipsi
 etiam probe spectatus. hunc insimulatum quorundam
 astu proiecit extorrem saeuens inuidia. sed uxor eius
 Plotina, quaedam rariae fidei atque singularis pudicitiae 20
 femina, quae decimo partus stipendio uiri familiam
 fundauerat, spretis atque contemptis urbicae luxuriae
 deliciis fugientis co- [p. 121. E.] mes et infortunii socia,
 tonso capillo in masculinam faciem reformato habitu,
 pretiosissimis monilium et auro monetali zonis refertis 25
 incincta, inter ipsas custodientium militum manus et
 gladios nudos intrepida, cunctorum periculorum parti-
 cept et pro mariti salute peruigilem curam sustinens,
 aerumnas adsiduas ingenio masculo sustinebat. iamque
 plurimis itineris difficultatibus marisque terroribus 30

1 <pectore> *Corn.* <corpore> δg *Hild.* 8 aequae *Lips.*
 atque *cdd.* 15 pterentē (^s *erasum*) F pteūte φ *cf.* 144. 5
 Marte deo irato *scripsi cf.* 70. 3; 123. 23 me orato *cdd.* deo
 meo irato *Haupt, S(auppe)* meo fato *Bsn.* deo irato *Crus.*
 adgressus F (u in *ras. m. r.*) adgressos φ 30 terroribus F
 (bus in *ras. m. r.*) terrorique

exanclatis Zacynthum petebat, quem sors ei fatalis
 decreuerat temporariam sedem. VII. sed cum primum
 litus Actiacum, quo tunc Macedonia delapsi grassaba-
 mus, appulisset, nocte promota tabernulam quandam
 5 litori nauique proximam, <quam> uitatis maris flucti-
 bus incubabant, inuadimus et diripimus omnia nec
 tamen periculo leui temptati discessimus. simul nam-
 que primum sonum ianuae matrona percepit, procur-
 rens in cubiculum clamoribus inquietis cuncta miscuit,
 10 milites suosque famulos nominatim sed et omnem ui-
 ciniam suppetiatum conuocans, nisi quod pauore cuncto-
 rum, qui sibi quisque metuentes delitescebant, effectum
 est, ut impune discederemus. sed protinus sanctissima
 — uera enim dicenda sunt — et unicae fidei femina,
 15 bonis artibus gratiosa, precibus ad Caesaris numen
 porrectis, et marito reditum celerem et adgressurae
 plenam uindictam impetrauit. denique noluit esse Caesar
 Haemi latronis collegium et confestim interiuit. tan-
 tum potest nutus etiam magni principis. tota denique
 20 factione militarium uexillationum indagatu confecta
 atque concisa, ipse me furatus aegre solus mediis Orci
 faucibus ad hunc euasi modum. VIII. sumpta ueste
 muliebri florida in sinus flaccidos habundante mitella-
 que textili contecto capite, calceis femininis albis illis
 25 et tenuibus inductus et in sequiorem sexum incertus
 atque absconditus, asello spicas hordeacias gerenti resi-
 dens per medias acies infesti militis transabiui. nam
 mulierem putantes asinariam concedebant liberos abitus,
 quippe cum mihi etiam [p. 122. E.] tunc depiles genae

1 Zacinthum F iacinthum φ (h ex u correct.) 3 littul
 actia cū F φ 5 <quam> Luetj. 7.8 nanq; F 18 coligiū
 F φ interibit F¹ φ 23 habundante F φ δ g cf. Müll. 47
 25 tenuibus F (bus in ras. m. r.) tenun' φ (corr. in tenuib'
 eadem m.) inductus δ Oud. cf. 35. 23 indutus F φ g. Idem
 corrigendum 151. 23 cf. Florida 10. 18 26 ordeacias F
 27 transabiui F¹ transiui φ 28 abitus] aditus cdd. cf. 107. 1

leui pueritia splendicaret. nec ab illa tamen paterna gloria uel mea uirtute descui, quanquam semitrepidus iuxta mucrones Martios constitutus; sed habitus alieni fallacia tectus, uillas seu castella solus adgrediens, uaticulum mihi conrasi⁵ et diloricatis statim pannulis in medium duo milia profudit aureorum et 'en' inquit 'istam sportulam, immo uero dotem collegio uestro libens meque uobis ducem fidissimum, si tamen non recusatis, offero breui temporis spatio lapideam istam domum uestram factur¹⁰ auream.'

VIII. Nec mora nec cunctatio, sed calculis omnibus ducatum latrones unanimes ei deferunt uestemque lautiusculam proferunt *<quam rogant>* sumeret abiecto centunculo diuite. sic reformatus singulos exosculatus et in summo puluinari locatus cena poculisque magnis¹⁵ inauguratur. tunc sermonibus mutuis de uirginis fuga deque mea uectura et utrique destinata monstruosa morte cognoscit et ubi locorum esset illa percontatus deductusque, uisa ea, ut erat uinculis onusta, contorta et uituperanti nare discessit et 'non sum quidem tam²⁰ brutus uel certe temerarius' inquit 'ut scitum uestrum inhibeam, sed malae conscientiae reatum intra me sustinebo, si quod bonum mihi uidetur dissimulauero. sed prius fiduciam uestri causa sollicito mihi tribuite, cum praesertim uobis, si sententia haec mea displi-²⁵ cuerit, liceat rursum ad asinum redire. nam ego arbitror latrones, qui *quidem* eorum recte sapiunt, nihil anteferre lucro suo debere ac ne ipsam quidem saepe et aliis damnosam ultionem. ergo igitur si perdidideritis in asino uirginem, nihil amplius quam sine ullo com-³⁰

1 leui *scripsi* laeui F   2 semitrepidus *uix sanum . num fuit saepe trepidus?*   3 constituit φ^1 5 conrasi F φ^1 contraxi φ^2 12 unanimes $\varphi\delta$ unia $\bar{m}$ es F   13 *<quam rogant> inserui, cum constructione cf. 138. 21*   15 cenę poculisq; (o in F *ex u corr.*) F $\varphi\delta g$ 26 liceat mihi φ 27 qui quidem Bl. quique *cdd. cf. 209. 23*   28 conferre φ 29 et aliis *cdd. aliis E. sibi et aliis Wower.*

pendio indignationem uestram exercueritis. quin ego
 censeo deducendam eam ad quampiam ciuitatem ibique
 uenundandam. nec enim leui pretio distrahi poterit
 talis aetatula. nam et ipse quosdam lenones pridem
 5 cognitos habeo, quorum poterit unus magnis equidem
 talentis, ut arbitror, puellam istam praestinare, con-
 digne natalibus suis fornicem professuram nec in si-
 milem fugam discursuram: non nihil etiam cum lupa-
 nari seruiert, uin- [p. 123. E.] dictae uobis depensuram.
 10 hanc ex animo quidem meo sententiam conducibilem
 protuli, sed uos uestrorum estis consiliorum rerumque
 domini.'

X. Sic ille latronum fisci aduocatus nostram cau-
 sam pertulerat, uirginis et asini sospitator egregius.
 15 sed in diutina deliberatione ceteri cruciantes mora con-
 silii mea praecordia, immo miserum spiritum, libentes
 tandem nouicii latronis accedunt sententiae et protinus
 uinculis exsoluunt uirginem. quae quidem simul uiderat
 illum iuuenem fornicisque et lenonis audierat mentio-
 20 nem, coepit risu laetissimo gestire, ut mihi merito
 subiret uituperatio totius sexus, cum uiderem puellam,
 proci iuuenis amore nuptiarumque castarum desiderio
dissimulato, lupanaris spurci sordidique subito delectari
 nomine. et tunc quidem totarum mulierum secta mo-
 25 resque de asini pendebant iudicio. sed ille iuuenis
 sermone repetito 'quin igitur' inquit 'supplicatum Marti
 Comiti pergimus et puellam simul uendituri et socios
 indagaturi? sed, ut uideo, nullum uspiam pecus sacri-
 ficatui ac ne unum quidem potatui adfatim uel suffi-
 30 ciens habemus. decem mihi itaque legate comites, quis
 contentus proximum castellum petam, inde uobis epulas
 saliares comparaturus.'

7 professuram *Corn. Rohde* processuram *cdd.* possessuram
Haupt 8 discurrem *cdd.* 16 ymo ño ð 19 lenonis
 in F ϕ corr. ex leonis 22 casta F 23 *dissimulato Rohde*
simulato cdd. 32 saliares] aliares F¹ ϕ et alias res ð

Sic eo profecto ceteri copiosum instruunt ignem aramque cespite uirenti Marti deo faciunt.

XI. Nec multo post adueniunt illi uinarios utres ferentes et gregatim pecua comminantes. unde praelectum grandem hircum annosum et horricomem Marti 5 Secutori Comitique uictimant. et ilico prandium fabricatur opipare. tunc hospes ille 'non modo' inquit 'expeditionum praedarumque uerum etiam uoluptatum uestrarum ducem me strenuum sentire debetis' et adgressus insigni facilitate, nauiter cuncta praeministrat. 10 uerit sternit coquit, tucceta concinnat, adponit scitule sed praecipue poculis crebris grandibusque singulos ingurgitat. interdum tamen *in* simulatione promendi, quae poscebat usus, ad puellam [p. 124. E.] commeabat adsidue, partisue subreptas clanculo et praegustatas 15 a se potiones offerebat hilaris. at illa sumebat adpetenter et non nunquam basiare uolenti promptis sauiolis adlubescebat. quae res oppido mihi displicebat. 'hem oblita es nuptiarum tuique mutui cupitoris, puella uirgo? et illi nescio cui *decenti* marito, quem tibi pa- 20 rentes iunxerunt, hunc aduenam cruentumque percussorem praeponis? nec te conscientia stimulat sed adfectione calcata inter lanceas et gladios istos scortari tibi libet? quod si quo modo latrones ceteri persenserint, *num* rursum recurre ad asinum et rursum exi- 25 tium mihi parabis? re uera ludis de alieno corio.'

XII. Dum ista sycophanta ego mecum maxima cum indignatione disputo, de uerbis eorum quibusdam dubiis sed non obscuris prudenti asino cognosco non <esse> Haemum illum praedonem famosum sed Tlepo- 30 lemum sponsum puellae ipsius. nam procedente ser-

5 horricomem *cdd.* horricomen E. 7. 8 expositionum φ
 9 strenum F¹ φ 11 tuceta F φ 13 in simulatione *Oud.*
 insimulatione F δ insinu^{mul}atione φ 15 subrectas φ g 20 de-
 centi *Corn.* recenti *cdd.* 24 quod *Pet.* φ φ (*corr. m. r. in*
 quid) qd F 25 *num scripsi* non *cdd.* 30 <esse> *inserui*

mone paulo iam clarius contempta mea praesentia
 quasi uere mortui 'bono animo es' inquit 'Charite
 dulcissima. nam totos istos hostes tuos statim captiuos
 habebis' et instantia ualidiore uinum iam inmixtum,
 5 sed modico tepefactum uapore, sauciis illis et crapula
 uinolentiaque madidis ipse abstemius non cessat in-
 pingere. et hercules suspicionem mihi fecit, quasi so-
 poriferum quoddam uenenum cantharis immisceret illis.
 cuncti denique sed prorsus omnes uino sepulti iace-
 10 bant, omni parati morti. tunc nullo negotio artissi-
 mis uinculis impeditis ac pro arbitrio suo constrictis
 illis, imposita dorso meo puella, dirigit gressum ad
 suam patriam.

XIII. Quam simul accessimus, tota ciuitas ad uo-
 15 tium conspectum effunditur. procurrunt parentes affi-
 nes clientes alumni famuli laeti faciem, gaudio delibuti.
 pompam cerneret omnis sexus et omnis aetatis nouum-
 que et hercules memorandum spectamen, uirginem asino
 triumphantem. denique ipse etiam hilarior pro uirili
 20 parte [p. 125. E.] ne praesenti negotio ut alienus discre-
 parem, porrectis auribus proflatisque naribus rudiui
 fortiter, immo tonanti clamore personui. et illam tha-
 lamo receptam commode parentes sui fouebant, me
 uero cum ingenti iumentorum ciuiumque multitudine
 25 confestim retrorsum Tlepolemus agebat non inuitum.
 nam et alias curiosus <eram> et tunc latronum capti-
 uitatis spectator optabam fieri. quos quidem colligatos
 adhuc uino magis quam uinculis deprehendimus. totis
 ergo prolatis erutisque rebus et nobis auro argentoque

1 carius φ δ 1. 2 contemptam ea p̄sentia q̄suiere mor-
 tui F contemptam eam praesentia q̄sire φ 10 omni parati
 morti scripsi cf. 141. 25 ōs partim mortui F ōms parati morti φ
 cum denique omnes, sed prorsus omnes, uino sepulti iacebant,
 parati morti Oud. iacebant ad somnos, partim mortui Rohde
 14 primum φ¹ simul φ² 18 spectam F (tam in ras. m. r.)
 spectam φ 25 retrorsum Luetj. retro* F retrō plepole-
 mus F φ 26 <eram> Rohde

et ceteris onustis ipsos partim constrictos, uti fuerant, prouolutosque in proximas rupinas praecipites dedere, alios uero suis sibi gladiis obtruncatos reliquere.

Tali uindicta laeti et gaudentes ciuitatem reuenimus. et illas quidem diuitias <in> publicam custodelam 5 commiserere, Tlepolemo puellam repetitam lege tradidere. XIII. exin me suum sospitatorem nuncupatum matrona proluxe curitabat ipsoque nuptiarum die praeseptum meum hordeo passim repleti iubet faenumque camelo Bactrinae sufficiens apponi. sed quas ego con- 10 dignas Fotidi diras deuotiones inprecer, quae me formauit non canem sed asinum, quippe cum uiderem largissimae cenae reliquiis rapinisque canes omnes inescatos atque distentos. post noctem unicam et rudimenta Veneris recens nupta gratias summas apud suos 15 parentes ac maritum mihi meminisse non destitit, quoad summos illi promitterent honores habituri mihi. conuocatis denique grauioribus amicis consilium datur, quo potissimum pacto digne remunerarer. placuerat uni domi me conclusum et otiosum hordeo lecto faba- 20 que et uicia saginari. sed optinuit alius qui meae libertati prospexerat, suadens ut rurestribus potius campis inter greges equinos lasciuiens discurrerem, daturus dominis equarum inscensu generoso multas mulas alumnas. XV. ergo igitur euocato statim armen- 25 tario equisoni magna [p. 126. E.] cum praefatione deducendus adsignor. et sane gaudens laetusque praecurrebam sarcinis et ceteris oneribus iam nunc re-

2 rupinas δ rapinas Fφg 3 relinquere F 4 ciuitates F¹δ 5 <in> publicam custodelam Bsn. publica custodela Fφ (cf. 192. 20) pu^{co} custodela δ 7 me suum Beroald. meum cdd. 8 curitabat] gritatabat F (alterum ta inductum est; in marg. curuta) gritabat δg curutabat φ 9 feminu^sq; Fφ
19 pacto Oud. facto Fφ om. δ 20 uti F uni φ placuerat qdem dne me δg 23 inter scripsi in cdd. 26 equisoni scripsi cf. 155. 15; 192. 18 equisone cdd.

nuntiaturus nanctaque libertate ueris initio pratis
herbantibus rosas utique reperturus aliquas. subibat
me tamen illa etiam consequens cogitatio, quod tantis
actis gratiis honoribusque plurimis asino meo tributis,
5 humana facie recepta, multo tanto pluribus beneficiis
honestarer. sed ubi me procul a ciuitate gregarius ille
perduxerat, nullae deliciae ac ne ulla quidem libertas
excipit. nam protinus uxor eius auara equidem ne-
quissimaque illa mulier molaе machinariae subiugum
10 me dedit frondosoque baculo subinde castigans, panem
sibi suisque de meo parabat corio. nec tantum sui
cibi gratia me fatigare contenta uicinorum etiam fru-
menta mercennariis discursibus meis conterebat. nec
mihi misero statuta saltem cibaria pro tantis praesta-
15 bantur laboribus. namque hordeum meum frictum et
sub eadem mola meis quassatum ambagibus colonis
proximis uenditabat, mihi uero per <totum> diem labo-
riosae machinae adtento sub ipsa uespera furfures ap-
ponebat incretos ac sordidos multoque lapide sale-
20 brosos.

XVI. Talibus aerumnis edomitum nouis Fortuna
saeua tradidit cruciatibus, scilicet ut, quod aiunt, domi
forisque fortibus factis adoriae plenae gloriarer. equinis
armentis namque me congregem pastor egregius man-
25 dati dominici serus auscultator aliquando permisit. at
ego tandem liber asinus, laetus et tripudians graduque
molli gestiens equas opportunissimas iam mihi concu-
binas futuras deligebam. sed haec etiam spes hilarior
in capitale processit exitium. mares enim ob ad-
30 missariam uenerem pasti satianter ac diu saginati,

1 partis F¹φ¹ 3 consequens Rohde sequens cdd. cf.
167. 23; 212. 18 8 equidem Rossbach, nam pro auara F
habet auare, φ auara^o 13 mercennariis Fφ 15 fractum δ
17 <totum> inserui 18 ipsam uesperam φ 25 serus
mg. φδ serius Fφ 26 cf. Verg. Aen. XI. 493 29 capital
F¹φ 29. 30 admissariam uenerem Oud. admissuram uete-
rem Fφ uenerem δg admissuram ueterinam Haupt

terribiles *alioquin* et utique quouis asino fortiores de
 me metuentes sibi et adulterio degeneri praecauentes,
 nec hospitalis Iouis seruato [p. 127. E.] foedere riualem
 summo furentes persecuntur odio. hic, elatis in altum
 uastis pectoribus, arduus capite et sublimis uertice 5
 primoribus in me pugillatur unguis, ille terga pul-
 posis torulis obesa conuertens postremis uelitatur cal-
 cibus, alius hinnitu maligno comminatus, remulsis
 auribus dentiumque candentium renudatis asceis, totum
 me commorsicat. sic apud historiam de rege Thracio 10
 legeram, qui miseros hospites ferinis equis suis lace-
 randos deuorandosque *proiciebat*. adeo ille praepotens
 tyrannus sic parcus hordei fuit, ut edacium iumento-
 rum famem corporum humanorum largitione sedaret.
 XVII. ad eundem modum distractus et ipse uariis 15
 equorum incursibus, rursus molares illos circuitus re-
 quirebam. uerum Fortuna meis cruciatibus insatiabilis
 aliam mihi denuo pestem instruxit. delegor enim ligno
 monte deuehundo puerque mihi praefectus imponitur,
 <prae> omnibus ille quidem deterimus. nec me montis 20
 excelsi tantum arduum fatigabat iugum, nec saxeas
 tantum sudas incursando contriueram ungulas, uerum
 fustium quoque crebris ictibus *prolixè* dedolabar, ut
 usque <uapulando> plagarum mihi medullaris insideret
 dolor. coxaeque dexteræ semper ictus incutiens et 25
 unum feriendo locum dissipato corio et ulceris latis-

1 terribiles alioquin et utique δ *Oud.*, *Lu.*, *Haupt*, *Koz.* cf.

145. 7 t. alios | aliq^o et utique F t. alios (c. alias in *mrg.*) aliqⁿ
 et utiq; φ t. riuales et alioquin utique E. 6 primoribus Fφ
 cf. 192. 24 prioribus δ cf. 19. 27; 54. 19 7 corulis *cdd.*
 8 remulsis Fφ remissis δ g 9 asceis *Luetj.*, *Kron.* asteis F¹φ δ
 costis F²E. 10 commorsicat *cdd.* commorsitat E. 12 proi-
 ciebat *scripsi* cf. 104. 2 porrigebat *cdd.* 13 parcus F (*in ras.*)

partus φ 20 <prae> *inserui* cf. 163. 7, 10 omnibus <modis>
Oud. omnibus quidem puer δ g 22 contriueram *scripsi* contribam
 Fφ cf. 58. 19 23 *prolixè* *Lu.* cf. 57. 14 percline Fφ persepe δ
 prosepe g 24 <uapulando> *inserui*, post dolor *interpunxi*

simi facto foramine, immo fouea uel etiam fenestra,
 nullus tamen desinebat identidem uulnus sanguine de-
 libutum obtundere. lignorum uero tanto me premebat
 pondere, ut fascium molem elephanto, non asino para-
 5 tam putares. ille uero etiam quotiens in alterum latus
 praeponderans declinarat sarcina, cum deberet potius
 grauantis ruinae fustes demere et leuata paulisper
 pressura sanare me, uel certe in alterum latus trans-
 latis peraequare, contra, lapidibus additis insuper, sic
 10 iniquitatem ponderis medebatur. XVIII. nec tamen
 post tantas meas clades inmodico sarcinae pondere
 contentus, cum fluuium transcenderemus, qui forte
 praeter uiam defluebat, peronibus suis ab aquae ma-
 dore consulens ipse quo- [p.128.E.] que insuper lumbos
 15 meos insiliens residebat, exiguum scilicet et illud tantae
 molis superpondium. ac siquo casu limo caenoso ripae
 supercilio lubricante oneris inpatientia prolapsus de-
 ruissem, cum deberet egregius agaso manum porrigere,
 capistro suspendere, cauda subleuare, certe partem
 20 tanti oneris, quoad resurgerem saltem, detrahere, nul-
 lum quidem defesso mihi ferebat auxilium, sed occi-
 piens a capite immo uero et ipsis auribus totum me
 compilabat [cidit] fusti grandissimo, donec fomenti
 uice ipsae me plagae suscitarent. idem mihi talem
 25 etiam excogitauit perniciem. spinas acerrumas et punctu
 uenenato uiriosas in fascem tortili nodo constrictas
 caudae meae pensilem deligauit cruciatum, ut incessu
 meo commotae incitataeque funestis aculeis infeste me
 conuulnerarent. XVIII. ergo igitur ancipiti malo la-
 30 borabam. nam cum me cursu proripueram fugiens

4 fascium F² farcium F¹ sarcium φ 9 p oib; F¹ pedibus F² δg
 10 iniquitate F¹ φ ineqtate F² inequitatem δg 15 <haut>
 exiguum Pet. 19 capistro os δ 23 concipulabat Lips.
 sed cf. quae scripsi A. L. L. IX. 461 et infra 156. 13 cidit F φ
 exclus. Beyte cedens δg caedit E. cf. Luc. Asin. 599 inter
 cidit et fusti lacuna quattuor litt. in F φ 30 proripu-
 erem φ

acerbissimos incursus, uehementiore nisu spinarum
 feriebar: si dolori parcens paululum restitissem, plagis
 compellebar ad cursum. nec quicquam uidebatur aliud
 excogitare puer ille nequissimus quam ut me quoquo
 modo perditum iret, idque iurans etiam non nunquam 5
 comminabatur. et plane fuit quod eius detestabilem
 malitiam ad peiores conatus stimularet. nam quadam
 die, nimia eius insolentia expugnata patientia mea,
 calces in eum ualidas extuleram. denique tale facinus
 in me comminiscitur. stuppae sarcina me satis onustum 10
 probeque funiculis constrictum producit in uiam deque
 proxima uillula spirantem carbunculum furatus, oneris
 in ipso meditullio reponit. iamque fomento tenui ca-
 leszens et enutritus ignis surgebat in flammam et to-
 tum me funestus ardor inuaserat, nec ullum pestis 15
 extremae suffugium nec salutis aliquod apparet sola-
 cium et ustrina talis moras non sustinens [et] maturiora
 consilia praeuertitur. XX. sed in rebus scaeuus adfulsit
 Fortunae nutus hilarior, nescio an futuris periculis
 me reseruans, certe praesente statutaque morte liberans. 20
 nam forte pluuiarum pridianae [p. 129. E.] recens con-
 ceptaculum, aquae lutulentae <plenum>, proximum con-
 spicatus, ibi memet inprouido saltu totum abicio flam-
 maque prorsus extincta, tandem et pondere leuatus et
 exitio liberatus euado. sed ille deterrimus ac teme- 25
 rarius puer hoc quoque suum nequissimum factum in
 me retorsit gregariisque omnibus adfirmavit, me sponte
 uicinorum foculos transeuntem, titubanti gradu pro-
 lapsum, ignem ultroneum accersisse mihi. et arridens
 addidit 'quo usque ergo frustra pascemus igninum 30
 istum?'

Nec multis interiectis diebus longe peioribus me

11 probeque *Steweck*. ppeq; Fφ om. δg 12 fugatus φ¹
 17 [et] *del.* E. maturiora *Oud.* meliora *cdd.* ad meliora δg
 22 <plenum> *inserui* 26 suum om. φ¹ 29 accersisse *Pet.*
cf. 116. 18; 188. 5 mihi. et *Pet.* accessisse *cdd.* accessisse.
 mihi et E. 30 igninum Fφ¹ *cf.* 54. 24; 112. 17 32 peiob; F¹

dolis petiuit. ligno enim quod gerebam in proximam casulam uendito uacuum me ducens, iam se nequitiae meae proclamans imparem miserrimumque istud magisterium rennuens, querelas huius modi concinnat
 5 uidetis istum pigrum tardissimumque et (XXI.) nimis asinum? me praeter cetera flagitia nunc nouis *etiam periculis* angit. ut quenque enim uiatorum prospex[er]it, siue illa scitula mulier siue uirgo nubilis seu tener puellus est, ilico disturbato gestamine, non nunquam
 10 etiam ipsis stramentis abiectis, furens incurrit et homines amator talis appetit et humi prostratis illis inhians illicitas *uoluptates* atque incognitas temptat libidines et ferinas auersa Venere inuitat ad nuptias. nam imaginem etiam sauii mentiendo ore improbo compulsat ac morsicat. quae res nobis non mediocris lites
 15 atque iurgia, immo forsitan et crimina pariet. nunc etiam uisa quadam honesta iuvene, ligno quod deuehebat abiecto dispersoque, in eam furiosos direxit impetus et festiuus hic amasio humo sordida prostratam
 20 mulierem ibidem incoram omnium gestiebat inscendere. quod nisi ploratu questuque femineo conclamatatum uiatorum praesidium accurrisset ac de mediis ungulis ipsius esset erepta liberataque, misera illa compauita atque dirrupta ipsa quidem cruciabilem cladem sustinisset, nobis uero poenale reliquisset exitium.
 25

[p. 130.E.] XXII. Talibus mendaciis admiscendo sermones alios, qui meum uerecundum silentium uehementius premerent, animos pastorum in meam perniciem atrociter suscitauit. denique unus ex illis 'quin igitur

5 et ante nimis om. φ 6 <asinum> asinum Bl.
 6. 7 etiam periculis δ periculis etiam F φ E. 7 quenq; F
 6. 7 etiam periculis δ periculis etiam F φ E. 7 quenq; F
 9 puellu F¹ puella φ est scripsi sese F φ (sed in F prior
 s pertinet ad puellu) eos E. 11 talis qd δ 12 uoluptates
 transposui post illicitas; in libris est post ferinas; uoluptarius
 Rohde 13 <et> auersa Bsn. 15 morsicat F φ medio-
 cris F¹ 24 dirupta F

publicum istum maritum' inquit 'immo communem omnium adulterum illis suis monstruosis nuptiis condignam uictimamus hostiam' et 'heus tu puer' ait 'obtruncato protinus eo intestina quidem canibus nostris iacta, ceteram uero carnem omnem operariorum cenae 5 reserua. nam corium adfirmatum cineris inspersu dominis referemus eiusque mortem de lupo facile mentiemur.' sublata cunctatione accusator ille meus noxius, ipse etiam pastoralis exsecutor sententiae, laetus et meis insultans malis calcisque illius admonitus, quam 10 inefficacem fuisse me Hercules doleo, protinus gladium cotis adtritu parabat.

XXIII. Sed quidam de coetu illo rusticorum 'nefas' ait 'tam bellum asinum sic enecare et propter luxuriam lasciuiamque, amatoria crimina, tam <utili> opera serui- 15 tioque tam necessario carere, cum alioquin exsectis genitalibus possit neque in uenerem ullo modo surgere uosque non <tantum> omni metu periculi liberare, <sed> insuper etiam longe crassior atque corpulentior effici. multos ego scio non modo asinos inertes, uerum etiam 20 ferocissimos equos, nimio libidinis laborantes atque ob id truces uesanosque, adhibita tali detestatione mansuetos ac mansues exinde factos, et oneri ferundo non inhabiles et cetero ministerio patientes. denique, nisi uobis suadeo nolentibus, possum spatio modico inter- 25 iecto, quo mercatum proximum obire statui, petitis e domo ferramentis huic curae praeparatis, ad uos actutum redire trucemque amatorem istum atque insuauem dissitis femoribus emasculare et quouis ueruece mitiorem efficere.'

30

6 adsiccatum *Rohde* 14 enicare φ (corr. m. r.) necare F
(*sed rescriptum*) 15 amatoria crimina, tam <utili> opera
scripsi amatoriam criminatum opera *cdd.* 18 post uosque in
F est n̄ deinde lacuna quattuor litt. <tantum> et <sed> inserui
oī cetu φ 21 libidinis calore δ 26 obire F (*sed rescript.*)
obisse $\varphi\delta$

XXIII. Tali sententia mediis Orci manibus extractus sed extremae poenae reseruatus merebam et in nouissima parte corporis totum me periturum deflebam. inedia denique continua uel [p. 131. E.] praecipiti ruina memet ipse quaerebam extinguere, moriturus quidem nihilo minus sed moriturus integer. dumque in ista necis meae decunctor electione, matutino me rursum puer ille peremptor meus contra montis suetum ducit fastigium. iamque me de cuiusdam uastissimae ilicis ramo pendulo destinato, paululum uiam supergressus ipse securi lignum quod deueherem recidebat, et ecce de proximo specu uastum attollens caput funesta proserpit ursa. quam simul conspexi, pauidus et repentina facie conterritus totum corporis pondus in postremos poplites recello arduaue ceruice sublimiter eleuata, lorum, quo tenebar, rumpo meque protinus pernici fugae committo perque prona, non tantum pedibus uerum etiam toto proiecto corpore, propere deuolutus immitto me campis subpatentibus, [et] summo studio fugiens immanem ursam ursaque peiorem illum puerum.

XXV. Tunc quidam uiator solitarium uagumque me respiciens inuadit et properiter inscensum baculo, quod gerebat, obuerberans per obliquam ignaramque [me] ducebat uiam. nec inuitus ego cursui me com-

1 in φ a manibus usque ad merebam omnia noua m. in lac. suppleuit, quae etiam scripsit supplementa p. 140. 14 (huius ed.) restitui superiorum edit. et cdd. fere interpol. lectionem; errauit enim Keil, qui, manuum discriminis ratione non habita, crederet φ hic quoque genuinam codicis F nondum correcti lectionem seruasse 1. 2 extracto set extreme pene reseruato m. 2 in litura F (reseruato E. reseruata Keil; ego modo ref. . . . discernere potui) reseruatus δg retractus set extremae uitae despiciens E. cum φ (sed φ habet extrema uite) 6 equidem φ 9 fastigium Brant. Pet. uestigium cdd. 11 deueherem scripsi cf. 127. 13; 129. 24 deueheret cdd. 13 p^repit F proreperit Bl. cll. 67. 18 sed cf. 68. 7 20 ubi et legitur in φ , F habet lacunam 23 inscensum in φ corr. ex inscendens 25 [me] seclusi, omis. φ^1 add. φ^2

modabam relinquens atrocissimam uirilitatis lanienam. ceterum plagis non magnopere commouebam, quippe consuetus ex forma concidi fustibus. sed illa Fortuna meis casibus peruicax tam opportunum latibulum *mira* celeritate praeuersa nouas instruxit insidias. pastores enim mei perditam sibi requirentes uacculam uariasque regiones peragrans occurrunt nobis fortuito statimque me cognitum capistro prehensum attrahere gestiunt. sed audacia ualida resistens ille fidem hominum deumque detestabatur 'quid me raptatis? uiolenter quid in-¹⁰ uaditis?'

'Ain te nos tractamus inciuliter, qui nostrum asinum furatus abducis? quin potius effaris ubi puerum eiusdem agasonem necatum scilicet occultaris?' et ilico detractus ad terram [p. 132. E.] pugnisque pulsatus et ¹⁵ calcibus contusus infit deierans nullum semet uidisse ductorem, sed plane <me> continatum solutum et solitarium ob indiciae praemium occupasse, domino tamen suo restitutum. 'atque <si> [utinam] ipse asinus' inquit 'quem <utinam> nunquam [profecto] uidissem, ²⁰ uocem quiret humanam dare meaeque testimonium innocentiae perhibere [posset], profecto uos huius iniuriae pigeret.'

Sic adseuerans nihil quicquam promouebat. nam collo constrictum reducunt eum pastores molesti contra ²⁵ montis illius siluosi nemora, unde lignum puer sole-

3 ma in forma in ras. m. r. in F; ex forma om. φδ 4 mira scripsi misera cdd. cf. 40. 6; 188. 13 10 raptatis? uiolenter scripsi cf. 154. 25 et Plaut. Aul. 63 raptatis uiolenter? E. 12 ain Fφ cf. 52. 4; 98. 22 an E. 13 efferatis F¹ 17 <me> inserui continatum Fφδ concinatum g cf. 16. 1 18 indiciae Fφ cf. 101. 30 indicinae δ E. 19 <si> inserui; utinam transposui; dittographiam profecto et glossema τοῦ quiret: posset remoui; atque utinam ipse asinus' inquit 'quem nunquam profecto uidissem, uocem quiret humanam dare meaeque testimonium innocentiae perhibere posset! profecto uos h. i. p.' E. 20 uidisse uellem Haupt 26 siluosi Kron. cf. 143. 28 siluosa cdd. cliuosa Corn.

bat egerere. XXVI. nec uspiam ruris aperitur ille sed plane corpus eius membratim laceratum multisque dispersum locis conspicitur. quam rem procul dubio sentiebam ego illius ursae dentibus esse perfectam et
 5 hercules dicerem quod sciebam, si loquendi copia sup-
 peditaret. sed quod solum poteram tacitus licet serae uindictae gratulabar. et cadauer quidem disiectis parti-
 bus <collectis> tandem totum repertum aegreque concin-
 natum ibidem terrae dedere, meum uero Bellerophon-
 10 tem, abactorem indubitatum cruentumque percussorem
 criminantes ad casas interim suas uinctum perducunt,
 quoad renascenti die sequenti deductus ad magistratus,
 ut aiebant, poenae redderetur.

Interim dum puerum illum parentes sui plangori-
 15 bus querebantur et adueniens ecce rusticus nequaquam
 promissum suum frustratus destinata sectionem meam
 flagitat 'non est' in his inquit unus 'indidem praesens
 iactura nostra, sed plane crastino libet non tantum
 naturam uerum etiam caput quoque ipsum pessimo
 20 isto asino demetere. nec tibi ministerium deerit isto-
 rum.'

XXVII. Sic effectum est ut in alterum diem clades
 differretur mea. at ego gratias agebam bono puero,
 quod saltem mortuus unam carnificinae meae dieculam
 25 donasset. nec tamen tantillum sal- [p. 133. E.] tem
 gratulationi meae quietiue spatium datum. nam mater
 pueri mortem deplorans acerbam filii, fleta et lacri-
 mosa fuscaque ueste contexta, ambabus manibus tra-
 hens cinerosam canitiem, heiulans et exinde proclamans
 30 stabulum inrumpit meum tunsisque ac diuerberatis ue-
 hementer uberibus incipit 'et nunc iste securus incum-
 bens praesepio uoracitati suae deseruit et insatiabilem

1 operitur F² (o correctoris est) δg apⁱ φ (i add. m. r.) re-
 peritur Oud. Weym. cll. 173. 14 8 <collectis> inserui 15 et
 om. φ 20 demetere Heins. E. demere cdd. 20. 21 d. isto F
 (o2 in ras.) d. hoc δg 29 exerte Stew. cll. 11. 3 cf. tamen
 ad 112. 9 et 149. 31

profundumque uentrem semper esitando distendit nec
 aerumnae meae miseretur uel detestabilem casum de-
 functi magistri recordatur, sed scilicet senectam in-
 firmitatemque meam contemnit ac despicit et impune
 se laturum tantum scelus credit. at utcumque se prae- 5
 sumit innocentem. est enim congruens pessimis cona-
 tibus contra noxiam conscientiam *parare* securitatem.
 nam pro deum fidem, quadrupes nequissime, licet pre-
 cariam uocis usuram sumeres, cui tandem uel ineptis-
 simo persuadere possis atrocitatem istam <tua> culpa 10
 carere, cum propugnare pedibus et arcere morsibus
 misello puero potueris? an ipsum quidem saepius in-
 cursare calcibus potuisti, morituum uero defendere
 alacritate simili nequisti? certe dorso receptum auferres
 protinus et infesti latronis cruentis manibus eriperes, 15
 postremum *non* deserto *derelecto*que illo conseruo ma-
 gistro comite pastore solus aufugeres. an ignoras eos
 etiam, qui morituris auxilium salutare denegarint, quod
 contra bonos mores id ipsum fecerint, solere puniri?
 sed non diutius meis cladibus laetaberis, homicida. 20
 sentias efficiam misero dolori naturales uires adesse'
 XXVIII. et cum dicto subsertis manibus exsoluit suam
 sibi fasciam pedesque meos singillatim inligans indi-
 dem constringit artissime, scilicet ne quod uindictae
 meae superesset praesidium, et pertica, qua stabuli 25
 fores offirmari solebant, adrepta non prius me desiit
 obtundere, quam uictis fessisque uiribus, suoapte pon-
 dere degrauatus manibus eius fustis esset elapsus.
 tunc de brachiorum suorum cita fatigatione conquesta
 procurrit ad focum ardentemque titionem gerens mediis 30

5 creditat *Rohde* at F²φ an F¹ 7 *parare scripsi*
 sperare *cdd. cf. Tac. Agr. 16* 10 atrocitate Fφδg istam F
 ista φδg <tua> *Bsn. qui tamen uult culpa* <tua> ^{xxx}carere F
 carere δg uacare φ 16 *non transposui post* postremum:
in libris est post pastore; derelecto mg. F delecto *cdd. E*
 21 sentias *Oud. cf. 4. 22; 142. 3 senties cdd.* 26 abrepta F

ingui- [p. 134. E.] nibus obtrudit usque donec, solo quod restabat nisus praesidio, liquida fimo strictim egesta faciem atque oculos eius confoedassem. qua caecitate atque faetore tandem fugata est a me perniciēs. ceterum titione delirantis Altheae Meleager asinus interissem.

LIBER VIII.

I. Noctis gallicinio uenit quidam iuuenis <de> proxima ciuitate, ut quidem mihi uidebatur unus ex famulis
10 Charites, puellae illius quae mecum apud latrones pares aerumnas exanclauerat. is de eius exitio et domus totius infortunio mira ac nefanda ignem propter adsidens inter conseruorum frequentiam sic annuntiauit

‘Equisones opilionesque et busequae, fuit Charite
15 nobisque misella <periuit>, et quidem casu grauissimo. nec uero incomitata Manis adiuit. sed ut cuncta noritis, referam uobis a capite, quae gesta sunt quaeque possent merito doctiores, quibus stilos fortuna subministrat, in historiae specimen chartis inuoluere.

20 Erat in proxima ciuitate iuuenis natalibus praenobilis, qui eo clarus et pecuniae fuerat satis locuples sed luxurie popinali scortisque et diurnis potationibus <aere alieno> exercitatus atque ob id factionibus latronum clam sociatus, nec non etiam manus infectus hu-
25 mano cruore, Thrasyllus nomine. idque sic erat et

1 obtrudit usque *S(auppe)* obtrudit; q; F obtrudit φ E. 2 innisus φ cf. 48. 4 egesta F φ ¹ 5.6 interissem *scripsi* interisset cdd.

8 <de> *inserui* cf. 161. 5; 174. 22 13 annuntiauit F cf. 14. 16; 155. 27 14 & iam busesque F¹ etiā buseq̄ φ et busequae, iam fuit Charite! E. 15 nobisque E. nobis q F φ <periuit> *inserui* cf. 69. 21 et ^{bat}equidem φ fuit Charite nobis! quippe misella Lu. fuit Ch.! obiit quippe m. Rohde 16 manis F 21 qui eo *scripsi* quo F φ qui δ g loco E. et] eo F φ fuerat *scripsi* fuit cdd. 23 <aere alieno> *inserui* 24 clam *scripsi* male cdd.

fama dicebat. II. hic cum primum Charite nubendo maturuisset, [p. 135. E.] inter praecipuos procos summo studio petitionis eius munus obierat et, quanquam ceteris omnibus id genus uiris antistaret eximiisque muneribus parentum inuitaret iudicium, morum tamen inprobatus repulsae contumelia fuerat aspersus. ac dum erilis puella in boni Tlepolemi manum uenerat, firmiter deorsus delapsum nutriens amorem et denegati thalami *premens* indignationem cruento facinori quaerebat accessum. nactus denique praesentiae suae tempestil- lam occasionem, scelere quod diu cogitarat accingitur ac die, quo praedonum infestis mucronibus puella fuerat astu uirtutibusque sponsi sui liberata, turbae gratulantium exultans insigniter permiscuit sese salutique praesenti ac futurae suboli nouorum maritorum gaudi- bundus, ad honorem splendidae prosapiae inter praecipuos hospites domum nostram receptus, occultato consilio sceleris amici fidelissimi personam mentiebatur. iamque sermonibus assiduis et conuersatione frequenti, non nunquam etiam cena poculoque communi carior cariorque factus in profundam ruinam cupidinis sese paulatim nescius praecipitauerat. quidni cum flamma saeui amoris parua quidem primo uapore delectet sed fomento consuetudinis exaestuans inmodicis ardoribus totos amburat homines.

III. Diu *diuque* deliberauerat secum Thrasyllus, quo *<modo>* uel clandestinis colloquiis opportunum repperiret locum. *<cum>* et adulterinae ueneris magis

4 is genere δg 7 manum δg *Oud. cf.* 111. 29; 139. 21 manus F ϕ E. 9 *premens scripsi cf. Tac. Ann. VI. 50 permiscens cdd.* 15 praesenti ac futurae *Lips. praesentia future cdd.* 21 romam (*littera media est m sed addito uncino primo ductui*) F ϕ 24 fomento δg *fōm̄ti* F ϕ fomentis E.

25 ammirat ϕ (*altera m in b corr. est*) 26 *diuque Bl. denique cdd. cf.* 217. 4 27 quo *<modo>* uel *scripsi q̄* uel δg quo nec F ϕ quod nec E. 28 locum. *<cum>* et *scripsi* locum et *cdd.*

magisque praeclusos aditus copia custodientium cer-
neret, <quae> puellae, <et> si uellet, quanquam uelle
non posset, furatrinae coniugalis incommodaret rudi-
mentum, nouaeque atque gliscentis affectionis firmissimum
5 uinculum non posse dissociari perspiceret, [et] tamen
ad hoc ipsum, quod non potest, contentiosa perniciē
quasi posset impellitur. quod nunc arduum factu pu-
tatur, amore per dies roborato facile uidetur effectu.
spectate denique sed, oro, sollicitis animis intendite,
10 quorum furiosae libidinis proruperit impetus.

[p. 136. E.] III. Die quadam uenatum Tlepolemus
assumpto Thrasylo petebat indagaturus feras. quid
tamen in capreis feritatis est? nec enim Charite ma-
ritum suum quaerere patiebatur bestias armatas dente
15 uel cornu. iamque apud frondosum tumulum ramo-
rumque densis tegminibus umbrosum, prospectu uesti-
gatorum obseptis capreis, canes uenationis indagini
generosae, mandato cubili residentes inuaderent bestias,
immittuntur statimque sollertis disciplinae memores,
20 partitae totos praecingunt aditus tacitaque prius ser-
uata mussitatione, signo sibi repentino reddito, latra-
tibus feruidis dissonisque miscent omnia. nec ulla
caprea nec pauens dammula nec prae ceteris feris
mitior cerua, sed aper immanis atque inuisitatus ex-
25 surgit toris callosae cutis obesus, pilis inhorrentibus
corio squalidus, setis insurgentibus spinae hispidus,
dentibus attritu sonaci spumeus, oculis aspectu minaci
flammeus, impetu saeuo frementis oris . . . . ., totus

2 quae puellae scripsi et puellae cdd. <et> si scripsi si cdd.
3 coniugalis Fφδ coniugale E. 4. 5 uerba nouaeque—per-
spiceret quae in cdd. collocata sunt post cerneret, transposui
post rudimentum 5 [et] seclusi 10 proruperit δ pro-
ruperint Fφ 17 indaginis F¹φ 18 inuaderent Lu. cum
Fφ (in F nt erasum est) cf. 198. 26 inuadere E. 21. 22 la-
tratibus mg. φ latrantibus Fφδ 22 feruidis] ferundis cdd.
24 inuisitatus Fφδ cf. Gell. V. 14. 7 inuisitatus E. 28 oris
. . . . . lacunam statui

fulmineus. et primum quidem canum procaciores, quae
 comminus contulerant uestigium, genis hac illac iactatis
 consecras interficit, dein calcata retiola, qua primos
 impetus *direxerat* transabiit. V. et nos quidem cuncti
 pauore deterriti et alioquin innoxiiis uenationibus con- 5
 sueti tunc etiam inermes atque immuniti, tegumentis
 frondis uel arboribus latenter abscondimus, Thrasyllus
 uero nactus fraudium opportunum decipulum sic Tle-
 polemum captiose compellat

‘Quid stupore confusi uel etiam cassa formidine 10
 similes humilitati seruorum istorum, uel in modum
 pauoris feminei deiecti tam opimam praedam mediis
 manibus amittimus? quin equos inscendimus? quin
 ocus indipiscimur? *tu* cape uenabulum, *en* ego sumo
 lanceam’ nec tantillum morati protinus insiliunt equos 15
 ex summo studio bestiam insequentes. nec tamen illa
 genuini uigoris oblita retorquet impetum et incendio
 feritatis ardescens dente compulso quem primum in-
 siliat cuncta- [p. 137. E.] bunda rimatur. sed prior Tle-
 polemus iaculum, quod gerebat, insuper dorsum bestiae 20
 contorsit. at Thrasyllus ferae quidem pepercit sed equi
 quo uehebatur Tlepolemus postremos poplites lancea
 feriens amputat. quadrupes reccidens qua sanguis ef-
 fluxerat toto tergo supinatus inuitus dominum suum
 deuoluit ad terram. nec diu et eum furens aper in- 25
 uadit iacentem ac primo lacinias eius, mox ipsum re-
 surgentem multo dente laniauit. nec coepti nefarii
 bonum piguit amicum uel suae saeuitiae litatum sal-
 tem tanto periculo cernens potuit expleri, sed percito

4 *direxerat Pric. cf. 129. 25* reduxerat *cdd.* 6 immu-
 niti F (immuni est *rescriptum*) attoniti φ (*in lac. suppl.*
eadem m. quae obtinet infra us. 26) 7 abscondimus] *cf.*
 104. 25 et *Koz. Stil. p. 110; 290* 10 quid δ *Oud.* qui F φ E.
 14 *tu* cape *scripsi* et cape *cdd.* i cape *Heins.* en cape
Haupt, Bl. en ego *Heins.* et ego *cdd.* 21 *pepciss&* F φ ¹
pepc l& φ ² 24 ergo F φ δ 25 et φ sed F δ 26 lacinias
in φ nias *in lac. scripsit eadem m., quae obtinet supra us. 6*
 27 laniatum φ

atque plagoso, cruda uulnera contegenti suumque auxilium miseriter roganti per femus dexterum dimisit lanceam, tanto ille quidem fidentius quanto crederet ferri uulnera similia futura prosectu dentium. nec non
 5 tamen ipsam quoque bestiam facili manu transadigit. VI. ad hunc modum definito iuvene exciti latibulo suo quisque familia maesta concurrimus. at ille quanquam perfecto uoto, prostrato inimico laetus ageret, uultu tamen gaudium tegit et frontem adseuerat et dolorem
 10 simulat et cadauer, quod ipse fecerat, auide circumplexus omnia quidem lugentium officia sollerter affinxit sed solae lacrimae procedere noluerunt. sic ad nostri similitudinem, qui uere lamentabamur, conformatus manus suae culpam bestiae dabat.

15 Necdum satis scelere transacto Fama dilabitur et cursus primos ad domum Tlepolemi detorquet et aures infelicis nuptae percutit. quae quidem simul percepit tale nuntium quale non audiet aliud, amens et uecordia percita cursuque bacchata furibundo per plateas populosas et arua rurestria fertur, insana uoce casum
 20 mariti quiritans. confluunt ciuium maestae cateruae, secuntur obuui dolore sociato, ciuitas cuncta uacuatur studio uisionis. et ecce mariti cadauer accurrit labantique spiritu totam se super corpus effudit ac paenissime
 25 ibidem quam deuouerat ei reddidit animam. sed aegre manibus erepta suo- [p. 138. E.] rum inuita remansit in uita, funus uero toto feralem pompam prosequente populo deducitur ad sepulturam.

VII. Sed Thrasyllus nimium nimius clamare plan-

1 plagoso, cruda uulnera *Corn.* plagosa crura uulnera *cdd.* plagosa crura [uulnera] E plagosa et cruda uulnera *Lu.*
 2 femus *cf.* 154. 17, 30 2. 3 dimissa lancea φ 10 simulabat φ 13 similitudinem δ *Par. cf.* 154. 31 . . . . dine³ F
in φ sollerter et ad nostram amaritudinem qui uere *in lacuna suppl. eadem m., cui debentur supplementa p. 140. 13 (hui. ed.)*
 18 talē $\varphi\delta$ *cf.* 117. 15 22 obuui φ 23. 24 labentique φ
 25 reddit $\varphi\delta$ *Par.*

gere et quas in primo maerore lacrimas non habebat, iam scilicet crescente gaudio reddere et multis caritatis nominibus Veritatem ipsam fallere. illum amicum coetaneum contubernalem, fratrem denique, addito nomine lugubri, ciere, nec non interdum manus Charites a pulsandis uberibus amouere, luctum sedare, heulatum coercere, uerbis palpatibus stimulum doloris obtundere, uariis exemplis multiuagi casus solacia nectere, cunctis tamen mentitae pietatis officiis studium contrectandae mulieris adhibere odiosumque amorem suum perperam delectando nutrire. sed officiis inferalibus statim exactis puella protinus festinat ad maritum suum demeare cunctasque prorsus pertemptat uias, certe illam lenem otiosamque nec telis ullis indigentem sed placidae quieti consimilem: inedia denique misera et incuria squalida tenebris imis abscondita iam cum luce transegerat. sed Thrasyllus instantia peruicaci, partim per semet ipsum partim per ceteros familiares ac necessarios, ipsos denique puellae parentes extorquet tandem, iam lurore et inluuie paene conlapsa membra lauacro, cibo denique confoueret. at illa parentum suorum alioquin reuerens, inuita quidem uerum religiosae necessitati subcumbens, uultu non quidem hilario uerum paulo sereniore obiens, ut iubebatur, uiuentium munia, prorsus in pectore, immo uero penitus in medullis luctu ac maerore carpebat animum et dies totos totasque noctes insumebat lu- [p. 139. E.]

ubri

5 lugere F lugubri $\phi\delta$ lugubre E. 12 exactis *Elmenh.*
 *factis F eractis ϕ explectis δ erectis *Par.* 21 cibo potu-
 que *Corn.* 22. 23 uerum etiam ϕ 23 necessitati reli-
 giosae ϕ In F 168. 24—169. 5 et infra 169. 26—170. 11 sunt la-
 cunosa quia pars membranae periit; qui scripsit ϕ lacunas
 uacuas reliquit, donec m. rec. eas expleuit. Accuratius de his
 lacunis egi *Mnem.* 1895. 177 sqq. et 1896. 210 sqq. 24 obiens]
 obediens *cdd.* 25 ... nia F munia *ma* ϕ (munia *scr. m. r.*)
 prorsus F ϕ inspectore F ϕ^1 26 ī medullis ϕ (*scr. m. r.*)
 .... lis F 27—p. 169, 1 luctuoso desiderio ϕ (luctuoso desi-

ctuoso desiderio et imagines defuncti, quas ad habitum dei Liberi formauerat, adfixo seruitio diuinis percolens honoribus ipso sese solacio cruciabat. VIII. Thrasyllus uero praeceps alioquin et de ipso nomine temerarius, priusquam dolorem lacrimae satiant et percitae mentis resideret furor, et in sese nimietatis senio lassesceret luctus, adhuc flentem maritum, adhuc uestes lacerantem, adhuc capillos distrahentem non dubitauit de nuptiis conuenire et imprudentiae labe tacita pectoris sui secreta fraudesque ineffabiles detegere. sed Charite uocem nefandam exhorruit et detestata est et, uelut graui tonitru procellaque sideris uel etiam ipso diali fulmine percussa, corruit corpus et obnubilauit animam. sed interuallo reualescente paulatim spiritu, ferinos mugitus iterans et iam scaenam pessimi Thrasylli perspiciens ad limam consilii desiderium petitoris distulit. tunc inter moras illas umbra misere trucidati Tlepolemi sanie cruentam et pallore deformem attolens faciem quietem pudicam interpellat uxoris

‘Mi coniux, quod tibi prorsus ab alio dici non licebit, [et] si pectori tuo iam permanet nostri memoria; uel, <si> acerbae mortis meae casus foedus caritatis intercidit, quouis alio felicius maritare, modo ne in Thrasylli manum sacrilegam conuenias, neue sermonem conferas nec mensam accumbas nec toro adquiescas. fuge mei percussoris cruentam dexteram. noli

scr. m. r.) . . . derio F 1. 2 quas ad habitum dei in φ suppl.
 m. r. qu. . . . . F 2. 3 seruitio diuinis percolens in φ suppl.
 m. r. s. . . . . F 3 solatio cruciabat φ tio cruciabat scr.
 m. r. solac. . . . . F 3. 4 tharsyllus ^{uū} φ (uō add. m. 3) rasyllus F
 4. 5 quin et de ipō noīē tēmari in φ add. m. r. desunt in F. Cum uss. 1. 2. 3 cf. Fulg Myth. I. 1. 30 (Munck.)
 9 imprudentie F φ cf. 26. 27 11 exhorruit δ et horruit F φ
 15 reiterans φ cf. 167. 14 et iam Oud. etiam E. 17 illas umbra scripsi umbra illa cdd. 18 sanie Meurs. sane cdd.
 21 [et] del. Pric. permanet scripsi permanet δ permaneat φ permanat F 22 <si> add. Pric.

parricidio nuptias auspicari. uulnera illa, quorum sanguinem tuae lacrimae proluerunt, non sunt tota dentium uulnera: [sed] lancea mali [p.140.E.] Thrasylli me tibi fecit alienum' et addidit cetera omnemque scaenam sceleris inluminat.

VIII. At illa ut primum maesta quieuerat toro faciem impressa etiam nunc dormiens lacrimis emanantibus genas cohumat et uelut quodam tormento inquieta quieti excussa, luctu redintegrato prolixum heulatur discissaque interula decora brachia saeuientibus palmulis conuerberat. nec tamen cum quoquam participatis nocturnis imaginibus sed indicio facinoris prorsus dissimulato et nequissimum percussorem punire et aerumnabili uitae sese subtrahere tacita decernit. ecce rursus improvidae uoluptatis detestabilis petitor aures obseratas de nuptiis obtundens aderat. sed illa clementer aspernata sermonem Thrasylli astuque miro personata instanter garrienti summissequae deprecanti

'Adhuc' inquit 'tui fratris meique carissimi mariti facies pulchra illa in meis deuersatur oculis, adhuc odor cinnamomeus ambrosii corporis per nares meas percurrit, adhuc formosus Tlepolemus in meo uiuit pectore. boni ergo et optimi consules, si luctui legi-

^{au}
 1 suspicari φ 2 tue δ ... e F —he φ 3 [sed] quod praebet φ deleui, quia in F spatium uacuum post uul... hoc uocabulum non capit 4 et addi in φ scr. m. r. in lac. .... dit F 5 inluminat. At φ (nat. At m. r. in lac.) in lumi..... F inluminat (uxori). Tunc Keil 7 faciem impressa φ impressa facie Keil, E. desunt in F etiam nunc] .. iam nunc F nunc φ 7.8 emanantibus genas cohumat — φ (praeter ema omnia scr. m. r. in lac.) ema.....nidat F decoras genas E. genas inundat Keil 8.9 qda' tormto inquieta quieti excussa luctu φ (praeter qda' torm, omnia scr. m. r. in lac.) qddā torm .....tu F cf. 181. 13; 205. 22 quoddam tormentum subitum patiens Keil, E. 10 heulatur scripsi heu heu eiulatur φ (heu eiulatur m. r. in lac.) heul..... F heulatum fundit Keil, E. discissaque interula decora brachia φ (scr. m. r. in lac.) .....la decorabchia F 15 improuide Rossbach imperoruide F (sed inductum) impetoruide φ

timo miserrimae feminae necessarium concesseris tempus, quoad residuis mensibus spatium reliquum compleatur anni, quae res cum meum pudorem tum etiam tuum salutare commodum respicit, ne forte in maturitate nuptiarum indignatione iusta manes acerbos mariti ad exitium salutis tuae suscitemus.'

X. Nec isto sermone Thrasyllus sobriefactus uel saltem tem- [p.141. E.] pestiua pollicitatione recreatus identidem pergit linguae lactantis susurros improbos inurguere, quoad simulanter reuicta Charite suscipit 'istud equidem certe magnopere deprecanti concedas necesse est, mi Thrasyll, ut interdum taciti clandestinos coitus obeamus nec quisquam persentiscat familiarium, quoad dies reliquos emetiatur annus.'

15 Promissioni fallaciosae mulieris oppressus subcubuit Thrasyllus et prolixè consentit de furtiuo concubitu noctemque et opertas exoptat ultro tenebras, uno potiundi studio postponens omnia. 'sed heus tu' inquit Charite 'quam probe ueste contactus omnique comite uiduatus prima uigilia tacitus fores meas accedas unoque sibilo contentus nutricem istam meam opperiare, quae claustris adhaerens excubabit aduentui tuo. nec setius patefactis aedibus acceptum te nullo lumine conscio ad meum perducet cubiculum.'

25 XI. Placuit Thrasylo scaena feralium nuptiarum. nec sequius aliquid suspicatus sed expectatione turbidus de diei tantum spatio et uesperae mora querebatur. sed ubi Sol tandem nocti decessit, ex imperio Charites adornatus et nutricis captiosa uigilia deceptus inrepat 30 cubiculum pronus spei. tunc anus de iussu dominae

3 annique Fφ 9 linguae lactantis *scripsi* linguae satiati Fφ (*sed inducta in F*) om. δg sauciantis *uulgo* 10 quoad] qđ F q φ cf. 174. 22 14 emetiatur *scripsi* metiatur *cdd.* cf.

Mus. Rhen. XLII. 145 et cf. 148. 25 annu^s F¹φ 19 charitate Fφ 23. 24 conscio lumine φ cf. 94. 6 28 et^{ex} φ 29 adhortatus Fδ *Par.*

blandiens ei furtim depromptis calicibus et oenophoro, quod inmixtum uino soporiferum gerebat uenenum, crebris potionibus auide ac secure haurientem, mentita dominae tarditatem, quasi parentem adsideret aegrotum, facile sepeliuit ad somnum. iamque eo ad omnes iniurias exposito ac supinato introuocata Charite masculis animis impetuque diro fremens inuadit ac supersistit sicarium

XII. 'En' inquit 'fidus coniugis mei comes, en uenator egregius, en carus maritus. haec est illa dextra quae meum sanguinem fudit, hoc pectus quod fraudulentas ambages in meum concinnauit exitium, oculi isti quibus male placui, qui quodam modo <iam> futuras tenebras auspicantes uenientes poenas antecedunt. qui- [p. 142. E.] esce securus, beate somniare. non ego <te> gladio, non ferro petam. absit ut simili mortis genere cum marito meo coaequeris. uiuo tibi morientur oculi nec quicquam uidebis nisi dormiens. faxo feliciorum necem inimici tui quam uitam tuam sentias. lumen certe non uidebis, manu comitis indigebis, Chariten non tenebis, nuptias non frueris, nec mortis quiete recreaberis nec uitae uoluptate laetaberis sed incertum simulacrum errabis inter Orcum et Solem et diu quaeres dexteram quae tuas expugnauit pupulas, quodque est in aerumna miserrimum, nescies de quo queraris. at ego sepulchrum mei Tlepolemi tuo lumen cruore libabo et sanctis manibus eius istis oculis parentabo. sed quid mora temporis dignum cruciatum lucraris et meos forsitan tibi pestiferos imaginis amplexus? relictis somnolentis tenebris ad aliam poenalem euigila caliginem. attolle uacuum faciem, uindictam recognosce, infortunium intellege, aerumnas computa.

3 auriente φ   4 tarditate φ   7.8 supersistens Par.
 13 iam futuras δ   tamen iam fastas^u φ   16 <te> ins. Kron.
 sed post ferro   21 nuptiasque φ   26^{at} ego uero φ   31 attolle] attale φ   ac tu in Fδg

sic pudicae mulieri tui placuerunt oculi, sic faces nuptiales tuos illuminarunt thalamos. Vltrices habebis pronubas et orbitatem comitem et perpetuae conscientiae stimulum.'

5 XIII. Ad hunc modum uaticinata mulier acu criminali capite deprompta Thrasylli conuulnerat tota lumina eumque prorsus exoculatum relinquens, dum dolore nescio crapulam cum somno discutit, adrepto nudo gladio quo se Tlepolemus solebat incingere, per
10 mediam ciuitatem cursu furioso proripit se, procul dubio nescio quod scelus gestiens <et> recta monimentum mariti contendit. at nos et omnis populus, uiduatis totis aedibus studiose consequimur, hortati mutuo ferrum uaesanis extorquere manibus. sed Cha-
15 rite capulum Tlepolemi propter assistens gladioque fulgenti singulos abigens, ubi fletus uberes et lamentationes uarias cunctorum intuetur

'Abicite' inquit 'importunas lacrimas, abicite luctum meis uirtutibus alienum. uindicaui in mei mariti cruentum perem- [p. 143. E.] ptorem, punita sum funestum
20 mearum nuptiarum praedonem. iam tempus est ut isto gladio deorsus ad meum Tlepolemum uiam quaeram.' XIII. et enarratis ordine singulis quae sibi per somnium nuntiauerat maritus quoque astu Thrasyllum
25 inductum petisset, ferro sub papillam dexteram transadacto corruit et in suo sibi peruolutata sanguine postremo balbutiens incerto sermone proflauit animam uirilem. tunc propere familiares miserae Charites accuratissime corpus ablutum inunita sepultura ibidem
30 marito perpetuam coniugem reddidere.

1 facies φ 3 $\bar{p}$ nubas φ 6 deprompta] del. α F (|ra rescriptum est) dempta φ cf. 56. 13 9 dolorem F φ 11 <et> inserui recta Ursinus secta F φ (del. in F) om. δ g 12 con-
tempnit φ ad φ 12. 13 uiduatis Brant. nudatis cdd.
15 capulum φ caput F δ g 19 in add. in φ m. r. om. δ g Par. 26 $\bar{c}$ corruit F φ δ g 27 proflauit Pric. pflauit cdd.
29 inunita δ Rohde cf. 222. 21. munita F ablutum | unita φ

Thrasyllus uero cognitis omnibus, nequiens idoneum supplicium praesenti clade reddere certusque tanto facinori nec gladium sufficere, sponte delatus ibidem ad sepulchrum, 'ultronea uobis, infesti Manes, en adest uictima' saepe clamitans, ualuis super sese 5 diligenter obseratis inedia statuit elidere sua sententia damnatum spiritum.'

XV. Haec ille longos trahens suspiritus et non nunquam inlacrimans grauitur adfectis rusticis adnuntiabat. tunc illi mutati domini nouitatem metuentes et 10 infortunium domus erilis altius miserantes fugere comparant. sed equorum magister qui me curandum magna ille quidem <cum> commendatione suscepit, quidquid in casula pretiosum conditumque seruabat meo atque aliorum iumentorum dorso repositum asportans sedes 15 pristinas deserit. gerebamus infantulos et mulieres, gerebamus pullos anseres haedos catellos et quidquid infirmo gradu fugam morabatur, nostris quoque pedibus ambulabat. nec me pondus sarcinae quanquam enormis urguebat, quippe gaudiali fuga detestabilem 20 illum exectorem uirilitatis meae relinquentem.

Siluosi montis asperum permensi iugum rursusque reposita camporum spatia peruecti, iam uespera semitam tenebrante, peruenimus ad quoddam castellum frequens et opulens, unde [p. 144. E.] nos incolae noc- 25 turna, immo uero matutina etiam prohibebant egressione. lupos enim numerosos, grandes et uastis corporibus sarcinosos ac nimia ferocitate saeuientes, passim rapinis adsueto infestare cunctam illam regionem iam-

2 supplicium scripsi exitium cdd. exitum praesenti cladi reperire Stew. 4 sqq. cf. quae de Labieno narrat Seneca Contr. X praef. 7 8 longo F¹φ suspiritus scripsi cf. 4. 29; 93. 18; 182. 33 spiritus cdd. 13 <cum> inserui cf. 126. 1 14 pretiosum conditum δ seruabat cdd. seruabant E. 15 adspartans F 17 *anseris F (n add. et priorem e ex a corr. m. r.) cf. 146. 33; 195. 22 passeris φ 19 ambulabant φ 29 adsueto Bl.

que ipsas uias obsidere et in modum latronum praeter-
euntes adgredi, immo etiam uaesana fame rabidos
finitimas expugnare uillas exitiumque inertissimorum
pecudum ipsis iam humanis capitibus imminere. deni-
que ob iter illud, qua nobis erat commeandum, iacere
semesa hominum corpora suisque uisceribus nudatis
ossibus cuncta candere ac per hoc nos quoque summa
cautione uiae reddi debere idque uel in primis obser-
uitare, ut luce clara et die iam proecto et sole florido,
cum et ipso lumine dirarum bestiarum repigratur im-
petus, *uitantes undique latentes insidias* non laciniatim
disperso sed cuneatim stipato commeatu difficultates
illas transabiremus. XVI. sed nequissimi fugitiui du-
ctores illi nostri caecae festinationis temeritate ac
metu incertae insecutionis, spreta salubri monitione
nec expectata luce proxuma, circa tertiam ferme uigi-
liam noctis onustos nos ad uiam propellunt. tunc ego
metu praedicti periculi quantum pote turbae medius
et inter conferta iumenta latenter absconditus clunibus
meis *<ab>* adgressionibus ferinis consulebam. iamque
me cursu celeri ceteros *<asinos et>* equos antecellentem
mirabantur omnes. sed illa pernicitas non erat alacri-
tatis meae sed formidinis indicium. denique mecum
ipse reputabam, Pegasus inclutum illum metu magis
uolaticum fuisse ac per hoc merito pinnatum proditum,
dum in altum et ad usque caelum sussilit ac resultat,
formidans scilicet igniferae morsum Chimaerae. iam et
illi pastores qui nos agebant, in speciem proelii manus
obarmauerant. hic lanceam, ille uenabulum, alius gere-

7 canere ϕ 8 uiae] uia *cdd.* 11 uitantes — insidias
transposui post impetus, in *cdd.* leguntur post florido 12 dis-
persos *cdd.* 14 nece ϕ 17.18 ego non inscius dicti p. δ
18 pote *Oud. cf. 7. 13; 24. 26 potui F (sed ui est correctio m. r.)*
poteram ϕ (*sed ram add. m. r.*) melius ϕ^1 20 *<ab>* *ins.*
Oud. cf. 127. 31 21 *<asinos et>* *inserui cf. 148. 31* 26 sus-
silit F subsilit ϕ E. 27 iam *Colu. nam cdd.* 28 agebant ϕ
ducebant

bat spicula, fustem alius, sed et saxa, quae salebrosa semita largiter sumministrabat. erant qui sudes praeacutas attollerent. plerique tamen ardentibus facibus proterrebant feras. nec quicquam praeter unicam tubam deerat quin acies esset proeliaris. sed nequicquam frustra [p. 145. E.] timorem illum satis inanem perfuncti longe peiores inhaesimus laqueos. nam lupi, forsitan confertae iuventutis strepitu uel certe nimia luce flammaram deterriti uel etiam aliorum grassantes, nulli contra nos aditum tulerunt ac ne procul saltem ulli comparuerant. XVII. uillae uero, quam tunc forte praeteribamus, coloni, multitudinem nostram latrones rati, satis agentes rerum suarum eximieque trepidi canes rabidos et immanes et quibusuis lupis et ursis saeuiores, quos ad tutelae praesidia curiose fuerant alumnati, iubilationibus solitis et cuiuscemodi uocibus nobis inhortantur, qui praeter genuinam ferocitatem tumultu suorum exasperati contra nos ruunt et undique laterum circumfusi passim insiliunt ac sine ullo dilectu iumenta simul et homines lacerant diuque grassati plerosque prosternunt. cerneret [non] tam hercules memorandum quam miserandum etiam spectaculum, canes copiosos ardentibus animis alios fugientes adripere, alios stantibus inhaerere, quosdam iacentes inscendere et per omnem nostrum commeatum morsibus ambulare. ecce tanto periculo malum maius insequitur. de summis enim tectis ac de proximo colle rusticani illi saxa super nos raptim deuoluunt, ut discernere prorsus nequiremus qua potissimum caueremus clade, comminus canum an eminus lapidum. quorum quidem unus caput mulieris, quae meum dorsum residebat, repente percussit. quo dolore commota statim fletu

4 praeterrebant $\varphi\delta$ nec $\varphi\delta g$ ne F 7 inessimus F
 8 certe conferte φ 16 cuiuscemodi F $\varphi\delta g$ cuiusque modi E.
 18 exasperati F (er in lit.) exaspernati φ 21 [non] *seclusi*
cf. 41. 16; 113. 27 24. 25 inscendere *Colu.* inscindere F φ
 insidere δ *cf.* 16. 25; 129. 26; 195. 12

cum clamore sublato maritum suum pastorem illum suppetiatum ciet. XVIII. at ille deum fidem clamitans et cruorem uxoris abstergens altius quirita⁵bat

‘Quid miseros homines et laboriosos uiatores tam
 5 crudelibus animis inuaditis atque obteritis? quas prae-
 das *inhiatis*? quae damna uindicatis? at non speluncas
 ferarum uel cautes incolitis barbarorum, ut humano
 sanguine profuso gaudeatis.’ uix haec dicta et statim
 lapidum congestus cessauit imber et infestorum canum
 10 reuocata conquieuit procella. unus illinc denique de
 summo cupressus cacumine ad nos inquit ‘non uestro-
 [p. 146. E.] rum spoli¹⁰orum cupidine latrocinamur, sed
 hanc ipsam cladem de uestris protelamus manibus.
 iam denique pace tranquilla securi potestis incedere.’

15 Sic ille, sed nos plurifariam uulnerati reliquam
 uiam capessimus alius lapidis, alius morsus uulnera
 referentes, uniuersi tamen saucii. aliquanto denique
 uiae permenso spatio peruenimus ad nemus quoddam
 proceris arboribus consitum et pratentibus uiretis
 20 amoenum, ubi placuit illis ductoribus nostris refectioni
 paululum conuiuiscere corporaque sua diuerse laniata
 sedulo recurare. ergo passim prostrati solo primum
 fatigatos animos recuperare ac dehinc uulneribus me-
 delas uarias adhibere festinant. hic cruorem praeter-
 25 fluentis aquae rore deluere, ille spongeis inacididatis
 tumores comprimere, alius fasciis hiantes uincire
 plagas. ad istum modum salutis suae quisque con-
 solebat.

XVIII. Interea quidam senex de summo colle pro-
 30 spectat, quem circum capellae pascentes opilionem esse
 profecto clamabant. eum rogauit unus e nostris ha-
 beretne uenui lactem uel adhuc liquidum uel in ca-

2 fidem clamitans cf. 167.5   3 ab̄gens F   6 in-
 hiatis E. munitis Fφδ   19 patentibus δ Par.   25 spongeis
 Fφδ spongiis E.   inacidatis Fφ (in F inaci scr. m. r.) in-
 acididatis δ madidatis *uulgo*   32 lactem F¹ lacte F² lac* φ

seum recentem inchoatum. at ille diu capite quassato
 'uos autem' inquit 'de cibo uel poculo uel omnino ulla
 refectione nunc cogitatis? an nulli scitis quo loco
 consederitis?' et cum dicto conductis ouiculis conuersus
 longe recessit. quae uox eius et fuga pastoribus nostris
 non mediocrem pauorem incussit. ac dum perterriti de
 loci qualitate sciscitari gestiunt nec est qui doceat,
 senex alius, magnus ille quidem, grauatus annis, totus
 in baculum pronus et lassum trahens uestigium, ubertim
 lacrimans per uiam proximat uisisque nobis cum fletu ma-
 ximo singulorum iuuenum genua contingens sic adorabat

XX. 'Per Fortunas <uestras> uestrosque Genios,
 sic ad meae senectutis spatia ualidi laetique ueniat,
 decepto seni subsistite meumque paruulum ab inferis
 ereptum canis meis reddite. nepos namque meus et
 itineris huius suauis comes dum forte passe- [p.147.E.]
 rem incantantem sepiculae consecratur adripere, de-
 lapsus in proximam foueam, quae fruticibus imis sub-
 patet, in extremo iam uitae consistit periculo, quippe
 cum de fletu ac uoce ipsius auum sibi saepicule cla-
 mitantis uiuere illum quidem sentiam, sed per corporis,
 ut uidetis, mei defectam ualitudinem opitulari nequeam.
 at uobis aetatis et roboris beneficio facile est sub-
 petiari miserrimo seni puerumque illum nouissimum
 successionis meae atque unicam stirpem sospitem mihi
 facere.'

XXI. Sic deprecantis suamque canitiem distrahentis
 totos quidem miseruit, sed unus prae ceteris et animo
 fortior et aetate iuuenior et corpore ualidior, quique

1 inchoatum F φ δ coactum *Vulc.* recenter coagulatum
Heins. quassato *scripsi* cf. 33. 14 et 53. 32; 74. 26; 152. 1
 quassanteⁱ F quassanti φ δ 4 cf. *Verg. Aen.* IV. 39 5 fu-
 gam φ 6 et non φ 12 <uestras> *ins. Rossbach* 16. 17 pas-
 sare^e F cf. 143. 23; 195. 22 20 auum in F *rescr. m. r.*; in φ
in lac. suppl. m. r. 23 beneficia φ 29 fortiori* F (*corr.*
m. r. in fortior) fortior φ quisque φ

solutus praeter alios incolumis proelium superius eua-
 serat, exurgit alacer et percontatus quonam loci puer
 ille decidisset, monstrantem digito non longe frutices
 horridos senem illum inpigre comitatur. ac dum pa-
 5 bulo nostro suaque cura refecti sarcinulis quisque
 sumptis suis uiam capessunt, clamore primum nomi-
 natim cientes illum iuuenem frequenter inclamant, mox
 hora diurna commoti mittunt e suis arcessitorem unum,
 qui requisitum comitem tempestivae viae commone-
 10 factum reduceret. at ille modicum commoratus refert
 sese buxanti pallore trepidus, miraque super conseruo
 suo renuntiat. conspicatum se quippe supinato illi et
 iam ex maxima parte consumpto immanem draconem
 mandentem insistere nec [ullum] usquam miserrimum
 15 senem comparere illum. qua re cognita et cum pastoris
 sermone conlata, qui saeuum prorsus hunc illum nec
 alium locorum inquilinum praeminabatur, pestilenti
 deserta regione uelociori se fuga proripiunt nosque
 propellunt crebris tundentes fustibus. XXII. celerrime
 20 denique longo itinere confecto pagum quendam acce-
 dimus ibique totam perquiescimus noctem. inibi com-
 pertum facinus oppido memorabile narrare <en> incipio.
 [p. 148. E.] Seruus quidam, cui cunctam familiae
 tutelam dominus permiserat suus quique possessionem
 25 maximam illam, in quam deuerteramus, uillicabat, ha-

2 alacer F altE φ (et E scr. m. r.) 8 diurna scripsi
 cf. Mus. Rhen. N. F. XLII. 145 diutina cdd. mora diutina
 Sterech. ora φ 11 miraque scripsi mira cdd. 14 [ullum] ex-
 clusi cf. 57.10 nec miserrimum senem usquam comparere
 illum δ miserinum F φ 16 saeuum E. q euñ prf; hūc illū
 nec alium cocorum inqlinū pminebat F φ (in F haec omnia
 indicta; cum eo libro consentit δ , ubi haec omnia desunt cf.
 141.1; 142.25) 19 propellunt scripsi pellunt cdd. cf. 144.19;
 161.18 21 inibi Beroald. $\overset{i}{u}$ F $\overset{i}{m}$ φ 21.22 compertum
 Beroald. ceptum cdd. 22 <en> incipio scripsi cf. 1.15;
 163.8 cupio cdd. 23 cuncta F δ 24 commiserat φ
 25 uillicabat φ

bens ex eodem famulatio conseruam coniugam, liberae
 cuiusdam extrariaeque mulieris flagrabat cupidine. quo
 dolore paelicatus uxor eius *instincta* cunctas mariti
 rationes et quicquid horreo reconditum continebatur
 admoto combussit igne. nec tali damno tori sui con- 5
 tumeliam uindicasse contenta iam contra sua saeuens
 uiscera laqueum sibi nectit infantulumque, quem de
 eodem marito iam dudum suscepit, eodem funiculo
 nectit seque per altissimum puteum, adpendicem par-
 uulum trahens praecipitat. quam mortem dominus 10
 eorum aegerrime sustinens adreptum seruulum, qui
 causam tanti sceleris uxori suae praestiterat, nudum
 ac totum melle perlitum firmiter alligauit arbori
 ficulneae, cuius in ipsa cariosa stipite inhabitantium
 formicarum nidificia borribant et ultro citro commea- 15
 bant multiuga scaturrigine. quae simul dulcem ac
 mellitum corporis nidorem persentiscunt, paruis qui-
 dem sed numerosis et continuis morsiunculis penitus
 inhaerentes, per longi temporis cruciatum ita, carnibus
 atque ipsis uisceribus adesis, homine consumpto membra 20
 nudarunt, ut ossa tantum uiduata pulpis nitore nimio
 candentia funestae cohaererent arbori.

XXIII. Hac quoque detestabili deserta mansione,
 paganos in summo luctu relinquentes rursum pergimus
 dieque tota campestris emensi uias ciuitatem quan- 25
 dam populosam et nobilem iam fessi peruenimus. inibi
 larem sedesque perpetuas pastores illi statuere decer-

1 famulatio F $\varphi^1 \delta$ cf. 18. 11; 102. 4 coniugam F $\varphi^1 \delta$ cf. 99. 28;
 163. 11 2 flag^rabat F 3 *instincta Aldina instricta cdd. E.; eadem*
corruptela obtinebat olim 165. 22; cf. 40. 21; 169. 8 11 ar-
 reptum ad seruulum F arreptum ^{ad} seruulum φ 15 borri-
 bant *S(auppe)* cf. 119. 15; 190. 11 borribant (e *add. m. rec., non*
prima ut putat E.) F buriebant $\varphi \delta$ borriebant E. 20 ad-
 hesis φ . *Hanc historiunculam fere repetiuit S. Hieronymus. Vit.*
S. Pauli Erem. c. 3

nunt, quod et longe quaesituris <nullae magis> firmae latebrae <fore> uiderentur et annonae copiosae beata celebritas inuitabat. triduo denique iumentorum re-
 5 cta producimur magnaue uoce praeconis pretia singulis nuntiantis equi atque alii asini opulentis empto-
 [p. 149. E.] ribus praestinantur, at me relictum solum ac subsiciuum cum fastidio plerique praeteribant. iam-
 que taedio contrectationis eorum, qui de dentibus nostris
 10 aetates computabant, manum cuiusdam faetore sor- dentem, qui gingiuas identidem meas putidis scalpebat digitis, mordicus adreptam paenissime conterui. quae res circumstantium ab emptione mea utpote ferocis-
 15 et rauca uoce saucius in meas fortunas ridiculos con- struebat iocos 'quem ad finem cantherium istum uenui frustra subiciemus et uetulum <et> extritis ungu-
 libilem et squalore deformem et in hebeti pigritia ferocem nec quicquam amplius quam ruderarium cri-
 20 brum? atque adeo uel donemus eum cuiquam, siqui tamen faenum suum perdere non grauatur.'

XXIII. Ad istum modum praeco ille cachinnos circumstantibus commouebat. sed illa fortuna mea saeuissima, quam per tot regiones iam fugiens effugere
 25 uel praecedentibus malis placare non potui, rursum in me caecos detorsit oculos et emptorem aptissimum

1. 2 quod et longe quaesituris <nullae magis> firmae latebrae <fore> uiderentur *scripsi* 7 ac Fφδ 9 nostris *Par.* meis FφE. 10 etates Fφ aetatem E. 11 identidem *om.* φ 12 paenissime *Lips.* plenissime *cdd. cf. Flor.* 22. 4 (*Kr.*) ubi φ habet plenissime; conterui F (terui *in ras. m. r.*) congerui φ contriui δ *cf.* 107. 14 14 dirruptis Fφδ disruptis E. *cf.* 172. 8; 195. 18; 200. 12 (dirruptis F *scribit* 10. 29; 39. 25; 129. 29) 17 <et> *Beyte, Haebler.* extritis *cf. Plaut. Asin.* 340 18 squalore *scripsi cf.* 212. 32 dolore *cdd.* colore *Ber.* lurore *Oud. cf.* 4. 2; 162. 14 19. 20 cri-
 bum FφE. 20 atque adeo *Stew. cf. Ter. Phorm.* 389 atque ideo uel φ quare F (*m. r. in ras. fere* 11 *litt.*) quare δ 22 mo-
 dum *Oud. cf.* 153. 4; 157. 15; 160. 1 *cet.* modo FφE.

durisque meis casibus mire repertum obiecit. scitote qualem: cinaedum et senem cinaedum, caluum quidem sed cincinnis semicanis et pendulis capillatum, unum de triuiali popularium faece, qui per plateas et oppida cymbalis et crotalis personantes Deamque Syriam circumferentes mendicare compellunt. is nimio praestitum studio praeconem rogat cuiatis essem. at ille Cappadocum me et satis forticulum denuntiat. rursum requirit annos aetatis meae. sed praeco lasciuiens mathematicus quidem qui stellas eius disposuit, quintum ei numerauit annum sed ipse scilicet melius istud de suis nouit professionibus. quanquam enim prudens crimen Corneliae legis incurram, si ciuem Romanum pro seruo tibi uendidero, quin emis bonum et frugi mancipium, quod te et foris et domi poterit iuuare?" 15

Sed exinde odiosus emptor aliud de alio non desinit [p. 150. E.] quaerere, denique de mansuetudine etiam mea percontatur anxie. XXV. at praeco 'ueruecem' inquit 'non asinum uides ad usus omnes quietum, non mordacem; nec calcitronem quidem sed prorsus ut in asini corio modestum hominem inhabitare credas. quae res cognitu non ardua. nam si faciem tuam mediis eius feminibus immiseris, facile periclitaberis quam grandem tibi demonstret patientiam.'

Sic praeco lurchonem tractabat dicacule sed ille 25 cognito cauillatu, similis indignanti 'at te' inquit '..... delireque praeco, cadauer surdum et mutum [delirumque praeconem] omnipotens et omniparens Dea Syria et sanctus Sabadius et Bellona et Mater Idaea, <ac>

1 durisque scripsi duris cdd. 12 sua — professione δ g
18.19 uerbecem Fφ¹ 20 calcetronem Fφ 23 emiseric
cdd. post periclitaberis in F m. recens add. uidens, quod in δ
abiit in uidens 25 lurchonem Fφ 26 ad te F 'at te'
inquit '..... delireque praeco, cadauer scripsi cf. 167. 26 et
Apol. 74. 3 'at te' inquit 'cadauer surdum et mutum delirum-
que praeconem omnipotens cdd. 28.29 de assyria*& F
dea *furia et φ 29 mater dea F¹ <ac> ips. Pet.

cum suo Adone Venus domina caecum reddant, qui scurrilibus iam dudum contra me uelitaris iocis. an me putas, inepte, iumento fero posse deam committere, ut turbatum repente diuinum deiciat simulacrum ego-
 5 que miser cogar crinibus solutis discurrere et deae meae humi iacenti aliquem medicum quaerere?"

Accepto tali sermone cogitabam subito uelut lymphaticus exilire, ut me ferocitate cernens exasperatum emptionem desineret. sed praeuenit cogitatum meum
 10 emptor anxius pretio depenso statim, quod quidem gaudens dominus scilicet taedio mei facile suscepit, septemdecim denarium, et ilico me tunicla spartea deligatum tradidit Philebo. hoc enim nomine censebatur iam meus dominus. XXVI. at ille susceptum
 15 nouicium famulum trahebat ad domum statimque illinc de primo limine proclamat 'puellae, seruum uobis pulchellum en ecce mercata perduxī.' sed illae puellae chorus erat cinaedorum, quae statim exultant- [p. 151. E.]
 20 tes in gaudium, fractae rauca et effeminata uoce clamores absonos intollunt, rati scilicet uere quempiam hominem seruulum ministerio suo paratum. sed postquam non ceruam pro uirgine sed asinum pro homine succidaneum uidere, nare detorta magistrum suum uarie cauillantur. non enim seruum sed maritum illum
 25 scilicet sibi perduxisse. et 'heus' aiunt 'caue ne solus exedas tam bellum scilicet pullulum sed nobis quoque tuis palumbulis non nunquam inperitias.'

Haec et huius modi mutuo blaterantes praesepio me proximum deligant. erat quidam iuuenis satis corpulentus,
 30 choraula doctissimus, conlaticia stipe de mensa paratus,

1 suo cum φ reddunt $F\varphi$ 7.8 $\text{lyphacir; } F$ 12 denarium $F\varphi$ (u in F m. r. scr. in ras.) cf. ad 15.30 tunicla *Scal.* tumida* (t in ras. m. r.) stumidas partea φ 17 mercata $F^1\varphi$ mercat; $F^2\delta$ cf. *Luc. Asin.* 604 ecce e mercatu *Pet.* 18 quae $F\varphi$ qui δ 19 fractae rauca *Lu.* p. 489 fracte *rauca F fracte arauca φ (a ante r add. m. r.) 29 pximu^s $F\varphi$ proximo δ E. 30 choraula doctissimus add. cdd. om. E.

qui foris quidem circumgestantibus deam cornu canens
adambulabat, domi uero promiscui operis partarius
agebat concubinus. hic me simul domi conspexit
libenter, adpositis largiter cibariis, gaudens adloquitur
'uenistine tandem miserrimi laboris uicarius? sed diu 5
uiuas et dominis placeas et meis defectis iam lateribus
consulas.' haec audiens iam meas futuras nouas cogi-
tabam aerumnas.

XXVII. Die sequenti uariis coloribus indusiati et
deformiter quisque formati, facie caenoso pigmento de- 10
lita et oculis obunctis graphice prodeunt, mitellis et
crocotis et carbasinis et bombycinis iniecti, quidam
tunicas albas in modum lanciolarum quoquouersum
fluente purpura depictas cingulo subligati, pedes luteis
inducti calceis. deam *denique* serico contactam amiculo 15
mihi gerendam imponunt brachiisque suis umero tenus
renudatis, adtollentes immanes gladios ac secures,
euantes exsiliunt incitante tibiae cantu lymphaticum
tripudium. nec paucis pererratis casulis ad quandam
uillam possessoris beati perueniunt et ab ingressu 20
primo statim absonis ululatibus constrepentes fana-
[p. 152. E.] tice prouolant diuque capite demisso cer-
uices lubricis intorquentes motibus crinesque pendulos
in circulum rotantes et non nunquam morsibus suos
incurstantes musculos, ad postremum ancipiti ferro quod 25
gerebant, sua quisque brachia dissicant. inter haec unus
ex illis bacchatur effusius ac de imis praecordiis an-
helitus crebros referens, uelut numinis diuino spiritu

2. 3 partarius — concubinus *Pet. cum cdd.* partarius F¹
partarios F² φ E. concubinus F¹ φ concubitus F² E. 5 ue-
nistine *scripsi* uenisti *cdd.* 11 grafice F *cf.* 201. 25 15 in-
ducti *Oud. Kron.* induti *cdd. cf.* 35. 23; 167. 10; 210. 1 *Florida*
c. 9 p. 10. 19 *Kr. post* calceis *interpunxi*, *post* iniecti (12) *sen-*
tentiam continuari deam <deni>que *Bl.* deamque *cdd.*
18 euantes φ leuantes F (*sed l in ras. m. r.*) δ 22 prouo-
lant *Scriuerius* *puolant F ^o puolant φ *cf.* 154. 11; 161. 8;
170. 23 25 masculos φ *cf.* 33. 29 ac postremum φ

repletus, simulabat sauciam uacordiam, prorsus quasi
 deum praesentia solebant homines non sui fieri me-
 liores sed debiles effici uel aegroti. XXVIII. specta
 denique quale <de> caelesti prouidentia meritum re-
 5 portauerit. inquit uaticinatione clamosa conficto mendacio
 semet ipsum incessere atque criminari, quasi contra
 fas sanctae religionis dissignasset aliquid et insuper
 iustas poenas noxi facinoris ipse de se suis manibus
 exposcere. adrepto denique flagro quod semiuiris illis
 10 proprium gestamen est, contortis taenis lanosi uelleris
 prolixo fimbriatum et multiugis talis ouium tessera-
 tum, indidem sese multinodis commulcat ictibus, mira
 contra plagarum dolores praesumptione munitus. cer-
 neres prosectu gladiatorum ictuque flagrorum solum
 15 spurcitie sanguinis effeminati madescere. quae res in-
 cutiebat mihi non paruam sollicitudinem uidenti tot
 uulneribus largiter profusum cruorem, nequo casu deae
 peregrinae stomachus, ut quorundam hominum lactem,
 sic illa sanguinem concupisceret asininum. sed ubi
 20 tandem fatigati uel certe suo laniatu satiati pausam
 carnificinae dedere, stipes aereas, immo uero et argen-
 teas multis certatim offerentibus, sinu recepere patulo
 nec non et uini cadum et lactem et caseos et farris
 et siliginis aliquid, [et] non nullis <et> hordeum deae
 25 gerulo donantibus. audis animis conradentes omnia et
 in sacculos huic quaestui de industria [p. 153. E.] prae-
 paratos farcientes dorso meo congerunt, ut duplici sci-

2 feri Fφ   4 <de> inserui   5 cōficto F   7 dis-
 signasset Fφ cf. 182. 13 designasset δ E.   8 noxi F   10 tae-
 nis scripsi tenis F   9 taenis φ taeniis Oud. tenis E.   12 mira
 scripsi cf. 188. 13 mire cdd.   14 profecto φ   15 spurcitie
 F (sed cie in ras. m. r.) spurcitia φ¹ et mg. F   effemi-
 natim adescere F¹φ   19 illa cdd. illae Bsn.   concu-
 pisceret Beroald. cōpiceret cdd.   24 non nullis et scripsi et
 non nullis cdd. sententiam finiui post donantibus   27 cōierunt
 φ cf. 70. 9

licet sarcinae pondere grauatus et horreum simul et templum incederem.

XXVIII. Ad istum modum palantes omnem illam depraedabantur regionem. sed in quodam castello copia laetati largioris quaesticuli gaudiales instruunt dapes. a quodam colono fictae uaticinationis mendacio pinguissimum deposcunt arietem, qui Deam Syriam esurientem suo satiaret sacrificio, probeque disposita cenula balneas obeunt ac dehinc lauti quendam fortissimum rusticanum, industria laterum atque imis uentris bene praeparatum comitem cenae secum adducunt paucisque admodum praegustatis olusculis, ante ipsam mensam spurcissima illa propudia ad illicitae libidinis extrema flagitia infandis uriginibus efferantur passimque circumfusi nudatum supinatumque iuuenem execrandis oribus flagitabant. nec diutius tale facinus meis oculis tolerantibus 'porro Quirites' proclamare gestiui sed uiduatum ceteris syllabis ac litteris processit 'O' tantum, sane clarum ac ualidum et asino proprium sed inopportuno plane tempore. namque de pago proximo complures iuuenes abactum sibi noctu perquirentes asellum nimioque studio cuncta deuorsoria scrutantes, intus aedium audito ruditu meo, praedam absconditam latibulis aedium rati, coram rem inuasuri suam improvisi conferto gradu se penetrant palamque illos execrandas foeditates obeuntes deprehendunt iam iamque uicinos undique percientes turpissimam scaenam patefaciunt, insuper ridicule sacerdotum purissimam laudantes castimoniam. XXX. hac infamia consternati, quae per ora populi facile dilapsa merito inuisos ac detestabiles eos cunctis effecerat, noctem ferme circa

14 uirginibus ⁱ uirginibus ϕ uirginibus efferuntur δ 16 oribus; F ϕ
 (in F m. ualde rec. corr. uriginibus) 16 diutius scripsi diu
 cdd. nec denique *Pric.* cf. 4. 18 17 porro Quirites cf. *Catull.*
Priap. 26 18 processit] praecissit F ϕ 22 diuersoria ϕ δ
 29 ac F ϕ 31 effecerant F

5 mediam collectis omnibus furtim castello facessunt
 bonaque itineris parte ante iubaris exortum transacta,
 iam die claro solitudines auias nacti, multa secum
 prius conlocuti accingunt se meo funeri deaque uehi-
 10 culo meo sublata et humi reposita cunc- [p. 154. E.] tis
 stramentis me renudatum ac de quadam quercu desti-
 natum flagro illo pecuinis ossibus catenato uerberantes
 paene ad extremam confecerant mortem. fuit unus
 qui poplites meos eneruare secure sua comminaretur,
 15 quod de pudore illo candido scilicet suo tam defor-
 miter triumphassem. sed ceteri non meae salutis sed
 simulacri iacentis contemplatione in uita me retinen-
 dum censuere. rursum itaque me refertum sarcinis
 20 planis gladiis minantes perueniunt ad quandam nobi-
 lem ciuitatem. inibi uir principalis et alias religiosus
 et eximie deam reuerens tinnitu cymbalorum et sonu
 tympanorum cantusque Phrygii mulcentibus modulis
 excitus procurrit obuiam deamque uotiuo suscipiens
 hospitio nos omnis intra conseptum domus amplis-
 25 simae constituit numenque summa ueneratione atque
 hostiis opimis placare contendit.

XXXI. Hic ego me potissimum capitis periclitatum
 memini. nam quidam colonus partem uenationis, in-
 manis cerui pinguissimum femus, domino illi suo mu-
 25 neri miserat, quod incuriose pone culinae fores non
 altiuscule suspensum canis adaeque uenaticus latenter
 inuaserat, laetusque praeda propere custodientes oculos
 euaserat. quo damno cognito suaque reprehensa ne-
 glegentia cocus diu lamentatus lacrimis inefficacibus,
 30 iam iamque domino cenam flagitante maerens et ut-
 cunque metuens altius, filio suo paruulo consalutato
 adreptoque funiculo, mortem sibi nexu laquei compa-

3 nacti F²φ   8 conferant^{ce} φ conferant δ   16 dm Fφ
 sonu F sonu^{it} φ   17 frygii (post. i in ras. add. m. rec.) F
 18 procurrit F pcurrit φ cf. 152.1   19 conseptum F

rabat. nec tamen latuit fidam uxorem eius casus extremus mariti sed funestum nodum uiolenter inuadens manibus ambabus 'adeone' inquit 'praesenti malo perterritus mente excidisti tua nec fortuitum istud remedium, quod deum prouidentia subministrat, intueris? 5 nam siquid in ultimo fortunae turbine resipiscis, expergite mi ausculta et aduenam istum asinum remoto quodam loco deductum iugula femusque eius ad similitudinem perditum detruncatum et accuratius in protrimmentis sapidissimis percoctum adpone domino ceruini 10 uicem.

[p. 155. E.] Nequissimo uerberoni sua placuit salus de mea morte et multum conseruae laudata sagacitate destinatae iam lanienae cultros acuebat.

LIBER VIII

15

I. Sic ille nequissimus carnifex contra me manus impias obarmabat, at ego praecipitante consilium periculi tanti praesentia nec expectata diutina cogitatione lanienam imminentem fuga uitare statui protinusque uinculo, quo fueram deligatus, abrupto cursu me pro- 20 ripio totis pedibus, ad tutelam salutis crebris calcibus uelitatus, ilicoque me, raptim transcurra proxima porticu, triclinio, in quo dominus aedium sacrificales epulas cum sacerdotibus deae cenitabat, incunctanter immitto nec pauca rerum adparatus cibarii, mensas etiam 25 impetu meo collido atque disturbo. qua rerum deformi strage paterfamilias commotus, ut importunum atque lascium me cuidam famulo curiose traditum certo

9 detruncatum *Rohde* detractatum *cdd.* cf. *Luc. Asin.* 608
 τὸν μὲν ἐποτρυνόν 10 sapidissimis *scripsi* cf. 189. 25 sapi-
 dissime *cdd.* 14 destinata *F¹φ¹* iam *E.* etiam *cdd.*
 16. 17 suas impias φ consilio *F²* 25 post etiam *deletum*
 gen; in *F φ* 26 callido φ

aliquo loco clausum iubet cohiberi, ne rursum conuiuium placidum simili petulantia dissiparem. hoc astutulo commento scitule munitus et mediis lanii manibus ereptus custodela salutaris mihi gaudebam carceris.

5 Sed nimirum nihil Fortuna rennuente licet homini nato dexterum prouenire, nec consilio prudenti uel remedio sagaci diuinae prouidentiae fatalis dispositio subuerti uel reformari potest. mihi denique id ipsum commentum, quod momentariam salutem repperisse
10 uidebar, periculum grande immo praesens exitium conflauit aliud. II. nam quidam subito puer mobili ac trepida facie percitus, ut familiares inter se susurrabant, inrumpit trielinium suoque annuntiat domino de proximo angiportu canem rabidam paulo ante
15 per posticam impetu miro sese direxisse ardentique prorsus furore uenaticos canes inua- [p. 156. E.] sissee ac dehinc proximum petisse stabulum atque ibi pleraque iumenta incurrisse pari saeuitia, nec postremum saltem ipsis hominibus pepercisse. nam Myrtilum mu-
20 lionem et Hephaestionem cocum et Hypatafium† cubicularium et Apollonium medicum, immo uero et plures alios ex familia abigere temptantes uariis morsibus quenque lacerasse, certe uenenatis morsibus contacta non nulla iumenta efferari iam simili rabie. quae res
25 omnium statim percussit animos ratique me etiam eadem infectum ferocire, adreptis cuiuscemodi telis mu-

1 loco aliquo F¹ iussit post clausum add. m. recentissima in F om. φ qui tamen in mg. habet iubet; iussit δ 2.3 hoc astutulo commento Oud. cf. infra us. 9; 45. 18 et 158. 1; 172. 28 hic astulo commento E. hoc δ 5.6 homini nato cf. Apol. 11. 22; 20. 20 9 momentaneam δ 10 uidebar scripsi uidebatur cdd. cf. Luc. Asin. 608 18 incurrus se F¹ φ 20 efestione F effestione φ hypatafiu F φ hypasium δ g Hypatarium E. Hyparchum Rossb. 23 contracta cdd. 24 efferari tria simili F φ efferari iam simili δ efferari simili g 26 cuiuscemodi cdd. cuiusque modi E. cf. 145. 9

tuoque ut exitium commune protelarent cohortati, ipsi potius eodem uaesaniae morbo laborantes persecuntur. nec dubio me lanceis illi uel uenabulis, immo uero et bipennibus, quae facile famuli subministrauerant, membratim concipulassent, ni respecto subiti periculi turbine cubiculum, in quo mei domini deuertebant, protinus inrupissem. tunc clausis obseratisque super me foribus obsidebant locum, quoad sine ullo congressionis suae periculo pestilentiae letalis peruicaci rabie possessus ac peresus absumerer. quo facto tandem libertatem nactus, solitariae fortunae munus amplexus, super constratum lectum abiectus post multum equidem temporis somnum humanum quieui.

III. Iamque clara die mollitiae cubiculi refota lassitudine uegetus exurgo atque illos, qui meae tutelae peruigiles excubias agitauerant, ausculto de meis sic altercare fortunis 'adhucine miserum istum asinum iugi furore iactari credimus? immo uero iam uirus increscente saeuitia prorsus extinctus.' sic opinionis uariae terminum ad explorationem conferunt ac de rima quadam prospiciunt sanum me atque sobrium otiose consistere. iamque ultro foribus patefactis plenius an iam sim mansuefactus periclitantur. sed unus ex his, de caelo scilicet missus mihi sospitator, argumentum explorandae sanitatis meae tale commonstrat ceteris ut aquae recentis com- [p. 157. E.] pletam peluem offerrent potui meo ac si intrepidus et more solito sumens aquis adlibescerem, sanum me atque omni morbo scirent expeditum: contra uero si uisum contactumque laticis uitarem ac perhorrescerem, pro comperto noxiam rabiem

2 beranię F beranie φg ueramię δ 3 illi *Beyte* illis
cdd. 5 concipulassent *scripsi* cf. *A. L. L. IX. 461* compilas-
sent *cdd.* cf. 128. 8 8. 9 congressionis *Lips.* concessionis
cdd. E. cf. 144. 21 ubi Fφ habent adgessionibus 10 ad-
sumerer F assumerer φ 17 adhucine φ 19 extinctus
scripsi extinctum *cdd.*

pertinaciter durare. IIII. hoc enim libris etiam pristinis proditum obseruari solere. isto placito uas immane confestim aquae perlucidae de proximo petitaefonte cunctantes adhuc offerunt mihi. at ego sine ulla
 5 mora progressus etiam obuio gradu satis sitienter pronus et totum caput inferens salutare uere equidem illas aquas hauriebam. iamque et plausus manum et aurium flexus et ductum capistri et quiduis aliud periclitantium placide patiebar, quoad contra uaesanam
 10 eorum praesumptionem modestiam meam liquido cunctis adprobarem.

Ad istum modum uitato duplici periculo die sequenti rursum diuinis exuuiis onustus cum crotalis et cymbalis circumforaneum mendicabulum producor ad
 15 uiam. nec paucis casulis atque castellis oberratis deuertimus ad quempiam pagum urbis opulentae quondam, ut memorabant incolae, inter semirutae uestigia conditum et hospitio proximi stabuli recepti cognoscimus lepidam de adulterio <uxoris> cuiusdam pauperis
 20 fabulam, quam uos etiam cognoscatis uolo.

V. Is gracili pauperie laborans fabriles operas praebendo paruis illis mercedibus uitam tenebat. erat ei tamen uxorcula etiam, satis quidem tenuis et ipsa, uerum tamen postrema lasciuiam famigerabilis. sed die quadam
 25 dum matutino ille ad opus susceptum proficiscitur, statim latenter inrepat eius hospitium temerarius adulter. ac dum ueneris conluctationibus securius operantur, maritus ignarus rerum ac nihil etiam tum tale suspicans inprouisus hospitium repetit. iamque clausis
 30 et obseratis foribus uxoris laudata continentia ianuam pulsatur, sibilo etiam praesentiam suam denuntiante.

† uergens

3 petito F² 4 adhuc] ad hoc Fφ ad hec δ 6 inferens F
 uergens φδg inserens Pet. 7 manum F manuum φ
 natium Corn. 13 exubiis Fφ¹ 19 <uxoris> inserui, non
 enim maritus erat adulter 21 is φ hic F (sed scr. m. r. in
 ras.) δg 21. 22 p̄bendo F¹δ p̄phendo φ p̄phendens F²g

tunc mulier callida [p. 158. E.] et ad huius modi flagitia perastutula tenacissimis amplexibus expeditum hominem dolio, quod erat in angulo semiobrutum sed alias uacuum, dissimulanter abscondit, et patefactis aedibus adhuc introeuntem maritum aspero sermone accipit 'sicine uacuus et otiosus insinuatibus manibus ambulabis mihi nec obito consueto labore uitae nostrae prospicies et aliquid cibatum parabis? at ego misera pernox et per diem lanificio neruos meos contorqueo, ut intra cellulam nostram saltem lucerna luceat. quanto me felicior Daphne uicina, quae *prandio* et *mero* matutino saucia cum suis adulteris uolutatur!'

VI. Sic confutatus maritus 'et quid istic est?' ait 'nam licet forensi negotio officinator noster attentus ferias nobis fecerit, tamen hodiernae cenulae nostrae prospexi. uides istud dolium, quod semper uacuum frustra locum detinet tantum et re uera praeter impedimentum conuersationis nostrae nihil praestat amplius? istud ego quinque denariis cuidam uenditauit et adest, ut dato pretio secum rem suam ferat. quin itaque praecingeris mihiq[ue] manum tantisper accommodas, ut exobrutum protinus tradatur emptori.'

E re nata fallacia mulier, temerarium tollens cachinnum 'magnum' inquit 'istum uirum ac strenuum negotiatorem nacta sum, qui rem, quam ego mulier et intra hospitium contenta iam dudum septem denariis uendidi, minoris distraxit.'

Additamento. pretii laetus maritus 'et quis est ille' ait 'qui tanto praestinauit?'

11 daphne Fφ prandio et mero matutino scripsi cf. 163. 21; 164. 3 mero et prandio m. cdd. 12 uolutatur cf. Cic. de har. resp. § 59 13 et quid cdd. ecquid E. 16 uidetis ut F uide sis ut φ uides illud δ 19 quinque φ septem F (in ras. scr. m. ualde recens) 25 et om. δ 28 additamento Fφ 28. 29 'et quis est ille' ait 'qui tanto praestinauit' Fφ δ 'et quis ille' ait 'qui tanto pretio pr. E. (in φ st in praestinauit scr. m. r. in ras.) cf. 173. 33

At illa 'olim, inepte' inquit 'descendit in dolium sedulo soliditatem eius probaturus.'

VII. Nec ille sermoni mulieris defuit sed exurgens alacriter 'uis' inquit 'uerum scire, mater familias? hoc
 5 tibi dolium nimis uetustum est et multifariam rimis hiantibus quassum' ad maritumque eius dissimulanter conuersus 'quin tu, quicumque es homuncio, lucernam' ait 'actutum mihi expedis, ut erasis in- [p. 159. E.]
 10 trinsecus sordibus diligenter <an> aptum usui possim dinoscere, nisi nos putas aes de malo habere?' nec quicquam moratus ac suspicatus acer et egregius ille maritus accensa lucerna 'discede' inquit 'frater, et otiosus adsiste, donec probe procuratum istud tibi repraesentem' et cum dicto nudatus ipse, delato lumine, sca-
 15 biem uetustam cariosae testae occipit exculpere. at uero adulter, bellissimus ille pusio, inclinatam dolio pronam uxorem fabri superincuruatus secure dedolabat. ast illa capite in dolium demisso maritum suum astu meretricio tractabat ludicre. hoc et illud et aliud et
 20 rursus aliud purgandum demonstrat digito suo, donec utroque opere perfecto, acceptis septem denariis, calamitosus faber collo suo gerens dolium coactus est ad hospitium adulteri perferre.

VIII. Pauculis ibi diebus commorati et munificentia
 25 publica saginati uaticinationisque crebris mercedibus suffarcinati purissimi illi sacerdotes nouum quaestus genus sibi comminiscuntur. sorte unica per casum tabulis pluribus enotata consulentes de rebus uariis plurimos ad hunc modum cauillantur. sors haec erat

2 sodiditate F¹ 5 uetustū * F uenust* φ¹ 6 hyan-
 tibus φ 9 <an> add. *Pric.* possim *cdd.* possis E. 16 uel-
 lissimus Fδg uilissimus φ 18 at φ 20 rursus alid F
 27. 28 per casum tabulis pluribus *scripsi* p casulis pluribus
 Fφ (*in* F casulis *scr. m. r.*; *ultima pars uocabuli* casulis
dignosci non potest) casulis pluribus δg tabulis pluribus E.
 casibus pluribus *Oud.*

*ideo coniuncti terram proscindunt boues,
ut in futurum laeta germinent sata.*

tum siqui matrimonium forte coaptantes interrogarent,
rem ipsam responderi aiebant, <iumentis> iungendo co-
nubio et satis liberis procreandis. si possessiones prae-
stinaturus quaereret, merito boues ut et iugum et arua
sementis florentiam praenuntiare. siquis de profectione
sollicitus diuinum caperet auspicium, iunctos iam pa-
ratosque quadripedum cunctorum mansuetissimos <se-
curum iter portendere> et lucrum promitti de glebae
germine. si proelium capessiturus uel latronum factionem
persecuturus utiles necne processus sciscitaretur,
addictam uictoriam sortis praesagio contendebant, quippe
ceruices hostium iugo subactui et praedam de rapinis
uberrimam fructuosamque captui.

[p. 160. E.] Ad istum modum diuinationis astu cap-
tioso conraserant (VIII.) non paruas pecunias sed ad-
siduis interrogationibus argumenti satietate iam defecti
rursum ad uiam prodeunt, uiam tota quam *hactenus*
confeceramus longe peiorem, quidni lacunosus incilibus
uoraginosam, partim stagnanti palude fluidam et alibi
subluuie caenosa lubricam. crebris denique offensaculis
et assiduis lapsibus iam contusis cruribus meis uix
tandem ad campestris semitas fessus euadere potui.
et ecce nobis repente de tergo manipulus armati super-

3 forte *Rohde* sorte *cdd.* 4. 5 <iumentis> iungendo
conubio et satis liberis procreandis *scripsi* cf. *Mus. Rhen. N. S.*
XLII. 314. cf. etiam Seru. ad Aen. III. 537 iungendos conubio
et satis liberum procreandis Fφ liberis procreandis δ iungendo
conubio et satis liberum pr. *Bsn.* 7 florentiam praenuntiare
scripsi florentia pronuntiare Fφ 9. 10 <securum iter por-
tendere> *inserui* 13 addictam — sortis *Stewech. cf. 217. 7*
additam — forti *cdd.* 14 subactui et captui *scripsi* cf.
Mnemos. 1896. 262 subactu*ri F subacturi φ capturi Fφ
17 conraserant Fφ conuaserant δ contraxerant E. 19 re-
deunt φ tota F hactenus *Rohde* nocte *cdd.* 22 tenosa Fφ
25 manipulus] manipulis Fδ manipuli φ

currunt equites aegreque cohibita equorum curriculi
 rabie, Philebum ceterosque comites eius inuolant auidi
 colloque constricto et sacrilegos impurosque compellantes
 interdum pugnis obuerberant nec non manicis
 5 etiam cunctos coartant et identidem urgenti sermone
 comprimunt, promerent potius aureum cantharum, promerent
 auctoramentum illud sui sceleris, quod simulatione sollemnium,
 quae in operto factitauerant, ab ipsis puluinaribus
 Matris deum clanculo furati, prorsus
 10 quasi possent tanti facinoris euadere supplicium, tacita
 protectione adhuc luce dubia pomerium peruaserint.
 X. nec defuit qui, manu super dorsum meum iniecta,
 in ipso deae quam gerebam gremio scrutatus, reperreret
 atque incoram omnium aureum depromeret cantharum.
 15 nec isto saltem tam nefario scelere impuratissima illa
 capita confutari terreriue potuere sed mendosorisu
 cauillantes 'en' inquit 'indignaeriscaeuitatem, qua plerumque
 insontes periclitantur homines! propter unicum *caliculum*,
 quem deum Mater sorori suae Deae
 20 Syriae hospitale munus optulit, <ut> noxios religionis
 antistites ad discrimen uocari capitis!"

Haec et alias similis afannas frustra adblaterantis
 eos [p. 161. E.] retrorsus abducunt pagani statimque
 uinctos in Tullianum conpingunt cantharoque et ipso
 25 simulacro, quod gerebam, apud fani donarium redditis
 ac consecratis, altera die productum me rursum uoce

1. 2 curriculi rabie F ϕ curruli rabie δ E. *vulgo* 5 cunctos
 F ϕ uinctos *cum Vulcanio* E. 6 potius *cdd.* ocus *Beroald.* E.
 12 manu F manu ϕ 16. 17 mendoso *cdd.* num fuit men-
 titio? *cf.* 161. 24 seuitatem ϕ δ 18 qua plerumque F δ
 quam plerumque ϕ quam plerique E. 19 caliculum ϕ *mg.* F
 cantharum F cantarum δ 20 <ut> *inserui cf.* 161. 24 et
Tacit. Ann. V. 11 cf. Mus. Rhen. N. S. XLII. 314 innoxios
Stew. 22 haec F¹ ϕ his F² δ aliis F² δ fortasse post alias
 <his> *inserendum cf.* 71. 6; 151. 9; 165. 32 *sed cf.* 191. 1
 afannas F¹ afannis F² affannas ϕ et *mg.* ϕ *cf.* 188. 3 ad-
 blaterantis *scripsi* ablaterantis F ϕ ablaterrantes ϕ ² adblat-
 terantes E. *cf.* 71. 6; 151. 9; 187. 19

praeconis uenui subiciunt septemque nummis carius, quam prius me comparauerat Philebus, quidam pistor de proximo castello praestinauit protinusque frumento iam coemto adfatim onustum per iter arduum scrupis et cuiuscemodi stirpibus infestum ad pistrinum quod 5 exercebat perducit.

XI. Ibi complurium iumentorum multiuii circuitus intorquebant molas ambage uaria, nec die tantum, uerum perpeti etiam nocte prorsus instabili machinarum uertigine lucubrabant peruigilem farinam. sed 10 mihi, <ne> erudimentum seruitii perhorrescerem scilicet, nouus dominus loca lautia prolixè praebuit. nam et diem primum illum feriatum dedit et cibariis abundanter instruxit praeseptum. nec tamen illa otii saginaeque beatitudo durauit ulterius sed die sequenti 15 molae, quae maxima uidebatur, matutinus adstituor et ilico uelata facie propellor ad incurua spatia flexuosi canalis, ut in orbe termini circumfluentis reciproco gressu mea recalcans uestigia uagarer errore certo. nec tamen sagacitatis ac prudentiae meae prorsus ob- 20 litus facilem me tirocinio disciplinae praebui sed, quam frequenter cum inter homines agerem, machinas similiter circumrotari uidissem, tamen, ut expers et ignarus operis, stupore mentito defixus haerebam, quod enim rebar ut minus aptum et huius modi ministerio 25 satis inutilem me ad alium quempiam, utique leuiorem laborem delegatum iri, uel otiosum certe cibatuiri. sed frustra sollertiam damnosam exercui. complures enim protinus baculis armati me circumsteterunt atque, ut

2 fileb; F 4 iam scripsi etiam cdd. coeto F 5 cuiuscemodi scripsi cf. 145. 9; 156. 9 huiuscemodi cdd. cuiusque modi Haupt pristinum F¹φ 6 perducit Fδ producit φ cf. 152. 1; 170. 20 10. 11 sed mihi F¹φ sed dum F²δ E. 11 <ne> Pet. scilicet inductum in F, om. δ 16 adstituor cf. 40. 1 18 orbem φ 21 tirocinio F tōricinio φ 26 leniorem φ 27 delegatum scripsi cf. 127. 13 legatum cdd. cibatu iri F cibatum iri φ cf. 159. 30 Mnemos. 1896. 262

eram luminibus obtectis securus etiam nunc, repente signo dato et clamore conferto plagas ingerentes aceruatim, adeo me strepitu turbulentant, ut cunctis consiliis abiectis ilico scitissime taeniae sparteae totus
 5 [p. 162. E.] innixus discursus alacres obirem. XII. at subita sectae commutatione risum toto coetui commoueram.

Iamque maxima diei parte transacta defectum aliquin me helcio sparteo dimoto nexu machinae liberatum adplicant praesepio. at ego quanquam eximie fatigatus et refectione uirium uehementer indiguus et prorsus fame perditus, tamen familiari curiositate attonitus et satis anxius, postposito cibo, qui copiosus aderat, inoptabilis officinae disciplinam cum delectatione
 15 quadam arbitrabar. dii boni! quales illi homunculi uibicibus liuidineis totam cutem depicti dorsumque plagosum scissili centunculo magis inumbrati quam obtecti, non nulli exiguo tegili tantum modo pubem iniecti, cuncti tamen sic tunicati ut essent per pannulos
 20 manifesti, frontes litterati et capillum semirasi et pedes anulati, tum lurore deformes et fumosis tenebris uaporosae caliginis palpebras adesi atque ideo male luminati, et in modum pugilum, qui puluisculo perspersi dimicant, farinulenta cinere sordide candidati. XIII. iam
 25 de meo iumentario contubernio quid uel ad quem modum memorem? quales illi muli senes uel cantheri debiles! circa praesepium capita demersi contruncabant moles palearum, ceruices cariosa uulnerum putredine <crudi>, follicantes nares [languidas] adsiduo pulsu tussedinis

2 ingerentes aceruatim cf. 61. 4   9 dimotos F¹φ
 10 exumie F   15 dii F   quale F¹φ   illi scripsi cf. infra
 us. 26 et 194. 15   16 inuicibus F   uiuicibus φ   liuidineis
 scripsi libidinis Fφ   liuidinis E.   liuedineis Salm., qui idem
 uoluit Flor. 9. 7 (Kr.) ubi Fφ item habent libidinis   19 illecti
 (ll ex correct.)   21 luore φ   22 ideo scripsi adeo cdd.
 23 ppsi F¹φ   28 ceruices Rohde ceruice cdd.   <crudi> inserui
 29 nare F¹φ   [languidas] glossema τοῦ follicantes eieci

hiulci, pectora copulae sparteae tritura continua exulcerati, costas perpetua castigatione ossium tenus renudati, ungulas multiuia circumcursione in enorme uestigium porrecti totumque corium ueterno atque scabiosa macie exasperati. talis familiae funestum mihi etiam metuens exemplum ueterisque Lucii fortunam recordatus et ad ultimam salutis metam detrusus summisso capite maerebam. nec ullum uspiam cruciabilis uitae solacium aderat, nisi quod ingenita mihi curiositate recreabar dum praesentiam meam parui facientes libere quae uolunt omnes et [p. 163. E.] agunt et loquuntur. nec inmerito priscae poeticae diuinus auctor apud Graios summae prudentiae uirum monstrare cupiens multarum ciuitatum obitu et uariorum populorum cognitu summas adeptum uirtutes cecinit. nam et ipse gratas gratias asino meo memini, quod me suo celatum tegmine uariisque fortunis exercitatum, etsi minus prudentem, <at> multiscium reddidit. XIII. fabulam denique bonam <et> prae ceteris suauem compertu ad aures uestras adferre decreui et en occipio.

Pistor ille qui me pretio suum fecerat, bonus alioquin uir et adprime modestus, pessimam et ante cunctas mulieres longe deterrimam sortitus coniugam poenas extremas tori larisque sustinebat, ut hercules eius uicem ego quoque tacitus frequenter ingemescerem. nec enim uel unum uitium nequissimae illi feminae deerat sed omnia prorsus, ut in quandam caenosam latrinam in eius animum flagitia confluxerant: saeua scaeua, uirosa ebriosa, peruicax pertinax, in rapinis turpibus auara, in sumptibus foedis profusa, inimica fidei, hostis pu-

4 ueterno φ ueterna F δ 7 metandem tru summisso F
me tandem trusum misso φ me tandem crus submisso δ
13 prudente F¹ φ 18 <at> inserui 19 <et> inserui sua-
uem scripsi suaue cdd. compertu scripsi comptam cdd.
compertam Colu. 28 uirosa F; Apuleio dignum fuit uirosa
uinosa quod habuisse dicitur liber Fluxensis

dicitiae. tunc spretis atque calcatis diuinis numinibus
 in uicem certae religionis mentita sacrilega praesump-
 tionem dei, quem praedicaret unicum, confictis obserua-
 tionibus uacuis fallens omnes homines et miserum
 5 maritum decipiens matutino mero et continuo stupro
 corpus manciparat. XV. talis illa mulier miro me
 persequabatur odio. nam et antelucio recubans adhuc
 subiungi machinae nouicium clamabat asinum et statim
 ut cubiculo primum processerat <propter> insistens
 10 iubebat incoram sui plagas mihi quam plurimas irro-
 gari et, cum tempestiuo prandio laxarentur iumenta
 cetera, longe tardius applicari praesepio [iubebat]. quae
 saeuitia multo mihi magis genuinam curiositatem in
 suos mores ampliauera. nam et adsiduo plane com-
 15 meantem in eius cubiculum quendam sentiebam iuue-
 nem, cuius et faciem uidere cupiebam ex summo studio,
 si tamen uelamentum capitis libertatem tribuisset meis
 aliquando luminibus. nec enim mihi sollertia de-
 [p. 164. E.] fuisset ad detegenda quoquo modo pessi-
 20 mae feminae flagitia. sed anus quaedam stuprum se-
 questra et adulterorum internuntia de die cotidie in-
 separabilis aderat. cum qua protinus ientaculo ac dehinc
 uino mero mutuis uicibus uelitata scaenas fraudulentas
 in exitium miserissimi mariti subdolis ambagibus con-
 25 struebat. at ego quanquam grauiter suscensens errori
 Fotidis, quae me dum auem fabricat, perfecit asinum,
 isto tamen uel unico solacio aerumnabilis deformitatis
 meae recreabar, quod auribus grandissimis praeditus
 cuncta longule etiam dissita facillime sentiebam.

9 <propter> Rohde 10. 11 iro urgeri φ 12 applicari F
 (pr. p in ras. scr. m. r.) amplicari φ (m in ras.) [iubebat]
 exclusi; Oud. om. prius iubebat us. 10 18 i sollertia φ
 20 stuprum F φ stupri E. 20. 21 sequestr& F se-
 questre φ 21 et add. in φ m. r. stupri conscia et a. δ
 stupri sequestra mg. φ 23 uelitata^a | cenas F uelitas
 cenas φ

XVI. denique die quadam *tinnulae* illius *aniculae* sermo talis meas adfertur auris

‘De isto quidem, mi *erilis*, tecum ipsa uideris, quod sine meo consilio *pigrum* et *formidulosum* familiarem istum sortita es, qui *insuauis* et *odiosi* mariti tui caperratum *supercilium* ignauiter perhorrescit ac per hoc amoris languidi *desidia* tuos uolentes *amplexus* discruciat. quanto melior *Philesitherus* adulescens et formosus et liberalis et strenuus et contra maritorum inefficaces diligentias constantissimus, dignus hercules solus omnium matronarum *deliciis* perfrui, dignus solus coronam auream capite gestare, uel ob unicum istud, quod nunc nuper in quendam *zelotypum* maritum *eximia astutia* commentus est. audi denique et *amatorum* diuersum ingenium compara.

XVII. Nosti quendam Barbarum nostrae ciuitatis decurionem, quem *Scorpionem* prae morum acritudine uulgus appellat. hic uxorem generosam et *eximia formonsitate* praeditam mira custodela munitam domi suae quam cautissime cohibebat.’

Ad haec ultima pistoris illa uxor subiciens ‘quidni’ inquit ‘noui diligenter. Areten meam condiscipulam memoras.’ [p. 165. E.] ‘ergo’ inquit anus ‘nosti totam *Philesitheri* et ipsius fabulam?’ ‘minime gentium’ inquit ‘sed nosse ualde cupio et oro, mater, ordine mihi singula retexe.’

Nec commorata illa sermocinatrix inmodica sic [anus] incipit ‘Barbarus iste cum necessariam profec-

1 *tinnulae* *Wassius* cf. 4. 28; 165. 4 *temulentae* *Wower.* cf. 112. 1 *timidae* *cdd.* hic et 4. 28 3 quod *Rohde* quem *cdd.* 4 *formidulosum* F *formidolosum* φ E. 8 *Philesitherus* *Bsn.* *philesiterus* F φ δ *Philetaerus* E. 10—12 dignus solus — gestare in φ *statim sequitur* post constantissimus 13. 14 *eximia astutia* *scripsi* *eximio studio* *cdd.* *eximio astulo* *Kron.* 17 prae *scripsi* p̄ F φ pro δ E. cf. 167. 3 aptitudine δ 19 formositate F domus φ 24 *philetheri* F *philesteri* φ 28 [anus] *exclusi*

tionem pararet pudicitiamque carae coniugis conseruare
 summa diligentia cuperet, seruulum suum Myrmecem,
 fidelitate praecipua cognitum, secreto commonet suae-
 5 que dominae custodelam omnem permittit, carcerem et
 perpetua uincula, mortem denique uiolentam defamem
 comminatus, si quisquam hominum uel in transitu
 digito tenus eam contigisset, idque deierans etiam con-
 firmat per omnia diuina numina. ergo igitur summo
 pauore perculsum Myrmecem acerrimum relinquens
 10 uxori secutorem, securam dirigit profectionem. tunc
 obstinato animo uehementer anxius Myrmex nec us-
 quam dominam suam progredi sinebat et lanificio do-
 mestico districtam inseparabilis adsidebat ac tantum
 15 conglutinatus extremas manu prendens lacinias mira
 sagacitate commissae prouinciae fidem tuebatur. XVIII.
 sed ardentem Philesitheri uigilantiam matronae nobilis
 pulchritudo latere non potuit. atque hac ipsa potissi-
 mum famosa castitate et insignis tutelae nimietate in-
 20 stinctus atque inflammatus, quiduis facere, quiduis pati
 paratus, ad expugnandam tenacem domus disciplinam
 totis accingitur uiribus certusque fragilitatis humanae
 fidei et quod pecuniae cunctae sint difficultates per-
 uiae auroque soleant adamantinae etiam perfringi fores,
 25 opportune nactus Myrmecis solitatem, ei amorem suum
 aperit et supplex eum medelam cruciatui deprecatur.
 nam sibi statutam decretamque mortem proximare ni
 maturius cupito potiatur. nec eum tamen quicquam
 in re facili formidare debere, quippe cum uespera solus,
 30 fide tenebrarum contextus atque absconditus, introre-
 pere et intra momentum temporis remeare posset. his

2 mirmicen F φ 7 contingisset F φ ¹ degerans F φ δ
 cf. 70. 9; 106. 18; 153. 1 9 myrmecen F 12 sua F¹
 14 uespertini lauacri necessario progressu φ 17 philesi-
 theri F 26 eum F δ ei φ medella F sed cf. 183. 22;
 194. 8; 197. 25; 206. 2. *Apol.* 61. 7 (*Kr.*)

et huiusce modi suadelis ualidum [p. 166. E.] addens
 <argumentum> ad<igit> cuneum, qui rigentem prorsus
 serui tenacitatem uiolenter diffinderet. porrecta enim
 manu sua demonstrat ei nouitate nimia candentes so-
 lidos aureos, quorum uiginti quidem puellae destinas-
 set, ipsi uero decem libenter offerret. XVIII. exhor-
 ruit Myrmex inauditum facinus et oclclis auribus
 effugit protinus. nec auri tamen splendor flammeus
 oculos ipsius exire potuit, sed *quanquam* procul semo-
 tus et domum celeri gradu prouectus uidebat tamen
 decora illa monetae lumina et opulentam praedam iam
 tenebat animo miroque mentis salo et cogitationum
 dissensione misellus in diuersas sententias carpebatur
 ac distrahebatur. illic fides, hic lucrum, illic cruciatus,
 hic uoluptas. nec saltem spatio cupido formonsae pe-
 cuniae leniebatur, sed nocturnas etiam curas inuaserat
 pestilens auaritia, ut quamuis erilis eum comminatio
 domi cohiberet, aurum tamen foras euocaret. *ad po-*
stremum tamen formidinem mortis uicit aurum. tunc
 deuorato pudore et dimota cunctatione, sic ad aures
 dominae mandatum perfert. nec a genuina leuitate
 descivit mulier sed execrando metallo pudicitiam suam
 protinus auctorata est. ita gaudio perfusus ad suae
 fidei praecipitium <praecipitat> Myrmex, non modo
 capere uerum saltem contingere, quam exitio suo uide-
 rat, pecuniam cupiens et <ut> magnis suis laboribus
 perfectum desiderium Philesithero laetitia percitus nun-
 tiat, statimque destinatum praemium reposcit, et tenet

1. 2 addens <argumentum> ad<igit> cuneum *scripsi* ad-
 dens ad cuneum F ϕ adplicat Bsn. addebat Lu. 3 diffin-
 deret δ diffunderet F ϕ 8 $\bar{n}$ ϕ (corr. ex nec) 9 quan-
 quam cdd. sequiores quam F ϕ δ E. 12 moroque F¹ 18. 19 ac
 postremum ϕ cf. 152. 3 uerba ad postremum — aurum, quae
 cdd. collocant post uoluptas transposui post euocaret 20 pu-
 pudore F timore ϕ timore mg. F cf. 27. 6 23 ita cdd. it
 Kron. 19 <praecipitat> inserui 26 <ut> inserui et in ut
 mutat Pet. [et] Lu. 27 philesithero F

nummos aureos manus Myrmecis quae nec aereos norat.
 XX. iamque nocte promota solum perducit ad domum,
 probeque capite contactum amatorem strenuum infert
 adusque dominae cubiculum. commodum nouis am-
 5 plexibus Amori rudi litabant, commodum prima sti-
 pendia Veneri militabant nudi milites et contra om-
 nium opinionem captata noctis opportunitate inprovisus
 maritus adsistit. suae domus ianuam iam pulsat, iam
 clamat, iam saxo fores uerberat et ipsa tarditate magis
 10 magisque suspectus dira comminatur Myrmeci supplicia.
 at ille repentino malo perturbatus et misera trepida-
 tione ad inopiam consilii deductus, quod solum poterat,
 nocturnas [p. 167. E.] tenebras sibi causabatur obsi-
 stere quin clauem curiose absconditam repperiret. in-
 15 terdum Philesitherus cognito strepitu raptim tunicas
 iniectus sed plane prae turbatione pedibus intectis pro-
 currit cubiculo. tunc Myrmex tandem clauē pessulis
 subiecta repandit fores et recipit etiam tunc fidem
 deum boantem dominum eoque propere cubiculum pe-
 20 tente clandestino transcurso dimittit Philesitherum.
 quo iam *postliminio* liberato securus sui clausa domo
 rursum se reddidit quieti.

XXI. Sed dum prima luce Barbarus procedit cubi-
 culo, uidet sub lectulo soleas incognitas quibus induc-
 25 tus Philesitherus inrepererat suspectisque e re nata quae
 gesta sunt, non uxori, non ulli familiarium cordolio
 patefacto, sublatis iis et in sinum furtim absconditis,
 iusso tantum Myrmece per conseruos uincto forum
 uersus adtrahi, tacitos secum mugitus iterans rapidum
 30 dirigit gressum, certus solearum indicio uestigium ad-

8. 9 iam clamat *in* φ *omissum add. uel ipse scriptor, uel*
corrector 15. 25. p. 204. 7 philesitherus 20 philesitherum F
 18 subiecta *in* φ *add. m. r.* 21 quo F que φ *postliminio*
scripsi cf. 16. 15; 35. 21; 53. 21; 72. 1; 83. 2; 168. 1; 189. 6;
Flor. 33. 11 *pro limine add.* 27 ii sed F¹ φ eis ed F² eis

et E. forti F φ 28 ūso F φ

ulteri posse se perfacile indipisci. sed ecce per plateam dum Barbarus uultu turgido subductisque superciliis incedit iratus ac pone eum Myrmex uinculis obrutus, non quidem coram noxae prehensus, conscientia tamen pessima permixtus, lacrimis uberibus ac postremis lamentationibus inefficacem commouet miserationem, opportune Philesitherus occurrens, quanquam diuerso quodam negotio destinatus, repentina tamen facie permotus, non enim deterritus, recolens festinationis suae delictum et cetera *<ut erant>* consequenter suspicatus sagaciter, extemplo sumpta familiari constantia, dimotis seruulis inuadit cum summo clamore Myrmecem pugnisque malas eius inclementer obtundens 'at te' inquit 'nequissimum et periurum caput, dominus iste tuus et cuncta caeli numina, quae deierando temere deuocasti, pessimum pessime perduint! qui de balneis soleas hesternae die mihi furatus es: dignus, hercules, dignus qui et ista uincula conteras et insuper carceris etiam tenebras perferas.'

Hac opportuna fallacia uigorati iuuenis inductus, immo sub- [p. 168. E.] latus et ad credulitatem delapsus Barbarus postliminio domum regressus uocato Myrmeci soleas illas offerens et ignouit ex animo et uti domino redderet, cui surripuerat, suasit.'

XXII. Haec adhuc anicula garriente suscipit mulier 'beatam illam quae tam constantis sodalis libertate fruitur! at ego misella molae etiam sonum et ecce illius scabiosi asini faciem timentem familiarem incidi.'

Ad haec anus 'iam tibi ego probe suasum et con-

3 eum F iam φ 4 phensus mg. φ phensū* F phensū^s φ
 10 et cetera ut erant scripsi ut cetera cdd. cf. 170. 1 et cetera
 Rohde inclementer Pric. clementer Fφ 16 deuocasti
 scripsi deuotasti cdd. 18 conteras Fφ conteras δ E. 21 sub-
 latus] num fuit subleuatus? 22. 23 Myrmeci scripsi Myr-
 mece cdd. cf. 125. 30; 192. 18 25 acten; F 26. 27 libera-
 litate Bl.

firmatum animi amatorem illum alacrem uadimonium sistam' et insuper condita uespertina regressione cubiculo facessit.

At pudica uxor statim cenas saliores comparat, uina
 5 pretiosa defaecat, pulmenta recentia tucetis temperat
 mensa largiter instructa. denique ut dei cuiusdam
 aduentus, sic expectatur adulteri. nam et opportune
 maritus foris apud naccam proximum cenitabat. ergo
 10 igitur meridie propinquante helcio tandem absolutus
 refectuique secure redditus non tam hercules laboris
 libertatem gratulabar, quam quod reuelatis luminibus
 libere iam cunctas facinorosae mulieris artes prospec-
 tare poteram. sol ipsum quidem delapsus Oceanum
 15 subterrenas orbis plagas inluminabat et ecce nequissi-
 mae anus adhaerens lateri temerarius adulter aduentat,
 puer admodum et adhuc lubrico genarum splendore
 conspicuus, adhuc adulteros ipse delectans. hunc multis
 admodum sauiis exceptum mulier cenam iubet paratam
 20 adcumbere. XXIII. sed ut primum occursoriam potio-
 nem et inchoatium gustum extremis labiis contingebat
 adulescens, multo celerius opinione rediens maritus ad-
 uentat. tunc uxor egregia diras deuotiones in eum
 deprecata et crurum ei fragium abominata, exsanguis
 25 formidine trepidantem adulterum alueo ligneo, quo fru-
 menta confusa purgari consueuerant, temere propter
 iacenti suppositum abscondit ingenitaque astutia dissi-
 mulato tanto flagitio intrepidum mentita uultum per-
 contatur de marito, cur utique contubernalis artissimi
 30 deserta cenula [p. 169. E.] praematurus adforet. at ille
 dolenti prorsus animo suspirans adsidue

1 illum *cdd.* alium *Aldin. Iunt.* uadimonium F¹ uadi-
 monia^o φ uadimonio *mg.* φ δ E. cf. 67. 17 5 post temperat non
 post instructa interpungit *Kron.* 8 apud uicinum proximum δ
 12 libere iam *Iunt.* liber etiam *cdd.* liber iam *Rohde* 20 in-
 choatium scripsi inchoatum *cdd.* 23 ei scripsi eius *cdd.*
 crurifragium *Heins.* obominata *Wower.* adominata *Lips.*
 25 contusa *Wassius*

'Nefarium' inquit 'et extremum facinus perditae feminae tolerare nequiens fuga me proripui. hem qualis, dii boni, matrona, quam fida quamque sobria turpissimo se dedecore foedauit! iuro per istam ego sanctam Cererem, me nunc etiam meis oculis de tali muliere minus credere.'

His instincta uerbis mariti audacissima uxor noscendae rei cupiens non cessat optundere, totam prorsus a principio fabulam promeret. nec destitit, donec eius uoluntati succubuit maritus et sic, ignarus suorum, domus alienae percenset infortunium

XXIII. 'Contubernalis mei fullonis uxor, alioquin seruati pudoris, ut uidebatur, femina, quae secundo *semper* rumore gloriosa larem mariti pudice gubernabat, occulta libidine prorumpit in adulterum quempiam. cumque furtiuos amplexus obiret adsidue, ipso illo denique momento, quo nos lauti cenam petebamus, cum eodem illo iuueni miscebatur in uenerem. ergo nostra repente turbata praesentia subitario ducta consilio eundem illum subiectum contegit uimine cauea, quae fustium flexu tereti in rectum aggerata cumulum lacinias circumdatas suffusa candido fumo sulphuris inalbabat, eoque iam, ut sibi uidebatur, tutissime celato mensam nobiscum secura participat. interdum acerrimo grauique odore sulphuris iuuenis inescatus atque obnubilatus intercluso spiritu <sudore> difflebat, utque est ingenium uiuacis metalli, crebras ei sternutationes commouebat. XXV. atque ut primum ex regione mulieris pone tergum eius maritus acceperat

3 dii F 4 iuro F per istam ego Fφ per istam sanctam ego δ per ego istam *Oud. cf. 75. 18; 99. 3* 13. 14 secundo *semper* rumore *scripsi* secdō*** rumore F (dō—rum *scr. in ras. m. r.*) sēp secundo 2 ore φδ *cf. 118. 24* 19 curuata Fφ 21 tereti *Oud. ter& Fφ om. δ* rectum Fφ erectum δg aggerata Fφδ aggregata E. *cf. 31. 7* 22 suffusa] suffisa *cdd. cf. 166. 2* sulphuris F *item us. 25* 26 spiritu] spiritum Fφδ <sudore> *inserui cf. 8. 17*

sonum sternutationis — quod enim putarat ab ea pro-
fectum — solito sermone salutem ei fuerat imprecatus
et iterato rursum et frequentato saepius, donec rei ni-
mietate commotus quod [p. 170. E.] res erat tandem
5 suspicatur et impulsa mensa protenus remotaque ca-
uea producit hominem crebros anhelitus aegre reflan-
tem. inflammatusque indignatione contumeliae gladium
flagitans iugulare moriturum gestiebat, ni respecto
communi periculo uix eum ab impetu furioso cohi-
10 buissem, adseuerans breui absque noxa nostri suapte
<sponte> inimicum eius uiolentia sulphuris periturum.
nec suadela mea sed ipsius rei necessitate lenitus,
quippe iam semiuuium illum in proximum deportat
angiportum. tum uxori eius tacite suasi ac denique
15 persuasi secederet paululum atque ultra limen tabernae
ad quampiam tantisper familiarem sibi mulierem <mi-
graret>, quoad spatio feruens mariti sedaretur animus,
qui tanto calore tantaque rabie percussus non erat du-
bius aliquid etiam de se suaque coniuge tristius pro-
20 fecto cogitare. talium contubernalis epularum taedio
fugatus larem reueni meum.'

XXVI. Haec recensente pistore iam dudum procax
et temeraria mulier uerbis execrantibus fullonis illius
detestabatur uxorem, illam perfidam, illam impudicam,
25 <illud> denique uniuerſi sexus grande dedecus, quae
suo pudore postposito torique genialis calcato foedere
larem mariti lupanari maculasset infamia, iamque pro-
dita nuptae dignitate prostitutae sibi nomen adsciuerit.
addebat etiam talis oportere uiuas exuri feminas. et
30 tamen taciti uulneris et suae sordidae conscientiae

1 putarat Koz. putaret cdd. 5 ptenus F 11 <sponte>
inserui cf. de deo Socr. 15. 25 (Goldb.) et Pl. Trin. 666 sul-
puris F 14 uxori scripsi uxorem cdd. cf. 16. 26; 63. 10; 119. 30;
Apol. 104. 2 (Kr.): „suasi uxori meae — ac denique persuasi“
16. 17 <migraret> inserui <diuertet> Pric. 20 cogitaret
alium F¹ aliud F² 25 <illud> inserui cf. 185. 23. 27. 28 pro-
dita scripsi perdita cdd. 29 etiam scripsi et cdd. talis F¹

commonita, quo maturius stupratorem suum tegminis
 cruciatu liberaret, identidem suadebat maritum tempe-
 rius quieti decedere. at ille utpote <qui> intercepta
 cena profugerat prorsus ieiunus, mensam potius comiter
 postulabat. adponebat ei propere quamvis inuita mu-
 lier, quippini destinata alii. sed mihi penita carpe-
 bantur praecordia et praecedens facinus et praesentem
 deterrimae feminae constantiam cogitanti mecumque
 sedulo deliberabam, siquo modo possem, detectis ac
 reuelatis fraudibus, auxilium meo perhibere domino
 illumque, qui ad instar testudinis alueum succubabat,
 [p. 171. E.] depulso tegmine cunctis palam facere.
 XXVII. sic erili contumelia me cruciatum tandem cae-
 lestis respexit prouidentia. nam senex claudus, cui
 nostra tutela permissa fuerat, uniuersa nos iumenta,
 id hora iam postulante, ad lacum proximum bibendi
 causa gregatim prominabat. quae res optatissimam
 mihi uindictae subministravit occasionem. namque
 praetergrediens obseruatos extremos adulteri digitos,
 qui per angustias caui tegminis prominebant, obliquata
 atque infesta ungula compressos usque ad summam mi-
 nutiem contero, donec intolerabili dolore commotus,
 sublato flebili clamore repulsoque et abiecto alueo,
 conspectui profano redditus scaenam propudiosae mu-
 lieris patefecit. nec tamen pistor damno pudicitiae
 <uxoris> magnopere commotus exsanguis pallore trepi-
 dantem puerum serena fronte et propitiata facie com-
 mulcens incipit

‘Nihil triste de me tibi, fili, metuas. non sum
 barbarus nec agresti morum squalore praeditus nec ad
 exemplum naccinae truculentiae sulphuris te letali fumo

1 comota F¹ 3 decedere *cdd.* recedere E. *cf.* 81. 23
 3 <qui> *Lu.* 4 profugeret F¹ 6 penita *Lu.* *cf.* 28. 6;
 183. 24 *et fragmenta.* 3 (*Hild.*) pentⁱ; (; *in ras.*) F¹ 28 penita *q*
 26 <uxoris> *inserui* exsangu F¹ 28 incipit *cdd.* inquit E.
 31 sulphuris F

necabo ac ne iuris quidem seueritate lege de adulteriis
ad discrimen uocabo capitis tam uenustum tamque
pulchellum puellum sed plane cum uxore mea partiario
tractabo nec herciscundae familiae sed communi diui-
5 dundo formula dimicabo, ut sine ulla controuersia uel
dissensione tribus nobis in uno conueniat lectulo. nam
et ipse semper cum mea coniuge tam concorditer uixi,
ut ex secta prudentium eadem nobis ambobus place-
rent. sed nec aequitas ipsa patitur habere plus aucto-
10 ritatis uxorem quam maritum.'

XXVIII. Talis sermonis blanditiae cauillatum dedu-
cebat ad torum nolentem puerum, sequentem tamen et
pudicissima illa uxore altrorsus disclusa solus ipse
cum puero cubans gratissima corruptarum nuptiarum
15 uindicta perfruebatur. sed cum primum rota solis lu-
cida diem peperit, uocatis duobus e familia ualidissi-
mis, quam altissime sublato puero ferula nates eius
obuer- [p. 172. E.] berans 'tu autem' inquit 'tam mollis
ac tener et admodum puer defraudatis amatoribus aetatis
20 tuae flore mulieres adpetis atque eas liberas et conubia
lege sociata conrumpis et intempestium tibi nomen
adulter uindicas?'

His et pluribus uerbis compellatum et insuper ad-
fatim plagis castigatum forinsecus abicit. at ille ad-
25 ulterorum omnium fortissimus insperata potitus salute,
tamen nates candidas illas noctu diuque dirruptus,
maerens profugit. nec setius pistor ille nuntium re-
misit uxori eamque protinus de sua proturbauit domo.
XXVIII. at illa praeter genuinam nequitiam contu-
30 melia etiam quamuis iusta, tamen altius commota at-
que exasperata ad armillum reuertitur et ad familiares
feminarum artes accingitur magnaue cura requisitam

1 uerba lege de adulteriis glossema olent 2 tamque Fδ
atque φ 4 hirciscunde Fφ cf. 115. 17 9 nec add. cdd.
om. E. 13 alterorsus F¹φ 15. 16 lucida cdd. lucidam
Kron. cl. 188. 31; 219. 2 26 dirruptus F 32 accingitur
Colu. cf. 135. 9; 165. 23 accenditur cdd.

ueteratricem quandam feminam, quae deuotionibus ac maleficiis quiduis efficere posse credebatur, multis exorat precibus multisque suffarcinat muneribus, alterum de duobus postulans, uel rursum mitigato conciliari marito, uel si id nequiuerit, certe larua uel aliquo diro numine immisso uiolenter eius expugnari spiritum. tunc saga illa et diuini potens primis adhuc armis facinorosae disciplinae suae uelitatur et uehementer offensum mariti flectere atque in amorem impellere conatur animum. quae res cum ei sequius ac rata fuerat proueniret, <inritis> indignata conaminibus et praeter praemii destinatum compendium contemptione etiam stimulata, ipsi iam miserrimi mariti incipit imminere capiti umbramque uiolenter peremptae mulieris ad exitium eius instigare.

XXX. Sed forsitan, lector, scrupulosius reprehendens narratum meum sic argumentaberis 'unde autem tu, acutule asine, intra terminos pistrini contentus, quid secreto, ut adfirmas, mulieres gesserint scire potuisti?' accipe igitur quem ad modum homo curiosus iumentum faciem sustinens cuncta quae in perniciem pistoris mei gesta sunt cognoui.

Diem ferme circa mediam repente intra pistrinum mulier *flebilis* reatu miraque tristitie deformis apparuit, <scissili> centunculo se- [p. 173 E.] miamicta, nudis et intectis pedibus, lurore buxco macieque foedata et discerptae comae semicanae sordentes inspersu cineris

7 diuini *cdd.* diuina *Corn. cf.* 5. 25   11. 12 <inritis> indignata <co> naminibus *scripsi* indignata numinibus *cdd.*
 12. 13 contentione F φ δ 16 scrupulosius *scripsi* scrupulosus
cdd. cf. 181. 19; 182. 23   18 acutule *scripsi* astutule *cdd. cf.*
 113. 16 ubi *mg.* F et φ habent astutule   contentus φ *cf.*
 158. 22; 174. 14 contactus F E. pistri intectus δ 24. 25 mulier
 flebilis reatu — <scissili> centunculo *scripsi* mulier reatu mira-
 que tristitie deformis apparuit flebili centunculo *cdd. cf.* 32. 23;
 43. 14; 173. 24 mulier flebili reatu — apparuit centunculo *Bsn.*
quod ad scissili cf. 4. 2; 162. 10

- pleramque eius anteuentulae contegebant faciem. haec talis manu pistori clementer iniecta, quasi quippiam secreto conlocutura in suum *sibi* cubiculum deducit eum et adducta fore quam diutissime demoratur. sed
- 5 cum esset iam confectum omne frumentum, quod inter manus opifices tractauerant, necessarioque peti deberet aliud, seruuli cubiculum propter adstantes dominum uocabant operique supplementum postulabant. atque ut illis saepicule et interuocaliter clamantibus nullus
- 10 respondit dominus, iam forem pulsare ualidius et quod diligentissime fuerat oppessulata, maius peiusque aliquid opinantes nisu ualido reducto uel diffracto cardine tandem patefaciunt aditum. nec uspiam reperta illa muliere uident e quodam tigillo constrictum iam-
- 15 que exanimem pendere dominum eumque nodo ceruicis absolutum detractumque summis plangoribus summisque lamentationibus <deplorant> atque ultimo lauacro procurant peractisque feralibus officiis frequenti prosequente comitatu tradunt sepulturae.
- 20 XXXI. Die sequenti filia eius accurrit e proxumo castello, in quod pridem denupserat, maesta atque crines pendulos quatiens et interdum pugnis obtundens ubera, quae nullo quidem domus infortunium nuntiante cuncta cognorat, sed ei per quietem obtulit sese flebilis patris
- 25 sui facies adhuc nodo reuincta ceruice eique totum nouercae scelus aperuit, de adulterio de maleficio et quem ad modum laruatus ad inferos demeasset. ea cum se diutino plangore cruciasset, concursu familiarium cohibita tandem pausam luctui fecit. iamque

1 anteuentulae *uulgo* anceuentule F φ anxeuentule δg antependulae *Bsn. cl.* 32. 25; 91. 18, *sed cf. Flor.* 4. 10 (*Kr.*)
 2 pistoris F $\varphi \delta g$ 3 sibi *ins. Pet. Kron.* sibiculum F¹ φ
 7 serui φ 9 interuocaliter *cdd. corrupte cf. 14. 7* intentius uocaliter *Bsn.* saepicule et uocaliter interclamantibus *Wölfflin cl. Amm. Marc.* 31. 13. 1 *num fuit* interdum uocaliter? 12 nisu δ nisi F ⁱn φ 17 <deplorant> *inserui*

nono die rite completis apud tumulum sollemnibus familiam suppellectilemque et omnia iumenta ad hereditariam deducit auctionem. tunc unum larem uarie dispergit uenditionis incertae licentiosa fortuna. me denique ipsum pauperculus quidam hortulanus comparat quinquaginta nummis, magno, ut aiebat, sed ut communi [p. 174. E.] labore uictum sibi quaereret. XXXII. res ipsa mihi poscere uidetur ut huius quoque seruiti mei disciplinam exponam.

Matutino me multis holeribus onustum proximam ciuitatem deducere consuerat dominus atque ibi uenditoribus tradita *<merce acceptaque>* mercede dorsum insidens meum sic hortum redire. ac dum fodiens dum irrigans ceteroque incuruus labore *<quaestui>* deseruit, ego tantisper otiosus placida quiete recreabar. sed ecce siderum ordinatis ambagibus per numeros dierum ac mensuum remeans annus, post mustulentas autumnii delicias ad hibernas Capricorni pruinam deflexerat et adsiduis pluuiis nocturnisque rorationibus sub dio et intecto conclusus stabulo continuo discruciar bar frigore, quippe cum meus dominus prae nimia paupertate ne sibi quidem, nedum mihi posset stramen aliquod *<aut>* uel exiguum tegimen parare sed frondoso casulae contentus umbraculo degeret. ad hoc matutino lutum nimis frigidum gelusque praeacuta frustra nudis inuadens pedibus enitebar ac ne suetis saltem cibariis uentrem meum replere poteram. namque et mihi et ipsi domino cena par ac similis, oppido tamen tenuis aderat, lactucae ueteres et insuaues illae,

2 suppellectilemque F *aliter* 15.3   6 magno *cf.* 158.25
 9 seruiti F¹φ¹   10 holeribus F *cf.* 56.20; 57.20; 179.18
 honustum F   12 tradita *<merce acceptaque>* mercede Koz.
 14 *<quaestui>* *inserui*   15 placida Fφ placita E. δ *etiam*
 113.20, *ubi cdd. habent* placidis *antea scribebatur* placitis
 17 mensuum Fφ   18 autumnii Fφ *cf.* 20.4   20 diuo
 F²δ   23 *<aut>* *inserui* *cf.* 184.10   tegimen *cf.* 136.5, 21
 25 gelusque Fφ geluque δ *Oud.*   26 frustra φδ

quae seminis enormi senecta ad instar scoparum in amaram caenosi sucus cariem exoleunt.

XXXIII. Nocte quadam paterfamilias quidam de pago proxumo tenebris inluniae caliginis impeditus et
 5 imbre nimio madefactus atque ob id ab itinere directo cohibitus, ad hortulum nostrum iam fesso equo deuerterat receptusque comiter pro tempore, <et>, licet non delicato, necessario tamen quietis subsidio <recreatus>, remunerari benignum hospitem cupiens promittit ei de
 10 praediis suis sese daturum et frumenti et oliui aliquid et amplius duos uini cados. nec moratus meus sacculo et utribus uacuis secum adportatis nudae spinae meae residens ad sexagesimum stadium profectionem comparat. eo iam confecto uiae spatio peruenimus ad
 15 praedictos agros ibique statim meum dominum comis hospes opipari prandio participat. iamque iis poculis [p. 175 E.] mutuis altercantibus mirabile prorsus euenit ostentum. una de *cristata* cohorte gallina per mediam cursitans aream clangore genuino uelut ouum parere
 20 gestiens personabat. eam suus dominus intuens 'o bona' inquit 'ancilla et satis fecunda quae multo iam tempore cotidianis nos partubus saginasti! nunc etiam cogitas, ut uideo, gustulum nobis praeparare. et 'heus' inquit 'puer, calathum fetui gallinaceo destinatum an-
 25 gulo solito collocato.' ita uti fuerat iussum procurante puero gallina consuetae lecticulae spreto cubili ante ipsos pedes domini praematurum sed magno prorsus futurum scrupulo prodidit partum. non enim ouum, quod scimus illud, sed pinnis et unguibus et oculis et

3 qdā de F² δ qd me F¹ q me φ quidam e *Lu. cl.* 173. 20, sed cf. 161. 6 5 abstinere φ 7 <et> inserui 8 <recreatus> inserui 10 p̄sidiis Fφδ p̄diis φ² olei δ 16 iis F 17 altercantibus Fφδ alternantibus *Stew. E.* 18 cristata

Corn. cf. 34. 6 cetera cdd. 21 ancilla F^u 22 partib; Fδ partib; φ 24 galatum F¹φ calatum F² 29 qd scim; illud inducta in F exclus. E. om. δ

uoce etiam perfectum edidit pullum, qui matrem suam coepit continuo comitari. XXXIIII. nec eo setius longe maius ostentum et quod omnes merito perhorrescerent exoritur. sub ipsa enim mensa, quae reliquias prandii gerebat, terra dehiscens imitus largissimum emicuit 5 sanguinis fontem. hinc resultantes uberrumae guttae mensam cruore perspergunt. ipsoque illo momento, quo stupore defixi mirantur ac trepidant diuina praesagia, concurrunt unus e cella uinaria nuntians omne uinum, quod olim diffusum fuerat, in omnibus doliis 10 feruenti calore et prorsus ut igne copioso subdito rebullire. uisae interea mustelae etiam mortuum serpentem forinsecus mordicus adtrahentes, et de ore pastoricii canis uirens exiliit ranula ipsumque canem qui proximus consistebat aries adpetitum unico morsu 15 strangulauit. haec tot ac talia ingenti pauore domini illius et familiae totius ad extremum stuporem deiecerant animos, quid prius quidue posterius, quid maius quid minus, numinum caelestium leniendis minis quot et qualibus procuraretur hostiis. XXXV. adhuc omni- 20 bus expectatione taeterrimae formidinis torpidis accurrit quidam [p. 176. E.] seruulus magnas et postremas domino illi fundorum clades adnuntians. namque is ad ultis iam tribus liberis doctrina instructis et uerecundia praeditis uiuebat gloriosus. his adulescentibus erat 25 cum quodam paupere modicae casulae domino uetus familiaritas. at enim casulae paruulae conterminos magnos et beatos agros possidebat uicinus potens et

5.6 terra dehiscens — largissimum emicuit — fontem *Pet.*

cf. 206. 30 deiscens F dehiscente E. largissimu^s F¹ largissimus F² φ δ fons F φ δ (*in F s in ras. scr. m. r.*) 12 mustele

/// etiā F² muste letitiā φ et F¹ 13 adtraētes F (ētes *in ras. scr. m. r.*) adtrahens φ (*in m. c. adtrahentes*) 16 strangulauit (*in F st in ras. scr. m. r.*) 18 maius φ magis F δ E.

19 nimis φ 27 paruitas φ

diues et iuuenis. *sed* prosapiae maiorum gloria male
 utens pollensque factionibus et cuncta facile faciens in
 ciuitate, hostili modo uicini tenuis incursabat pauperiem
 pecua trucidando, boues abigendo, fruges adhuc imma-
 5 turas obterendo. iamque tota frugalitate spoliatum
 ipsis etiam glebulis exterminare gestiebat finiumque
 inani commota quaestione terram totam sibi uindica-
 bat. tunc agrestis, uerecundus alioquin, auaritia di-
 uitis iam *<fere omnibus>* spoliatus, ut suo saltem se-
 10 pulchro patrum retineret solum, amicos plurimos ad
 demonstrationem finium trepidans eximie corrogarat.
 aderant inter alios tres illi fratres cladibus amici quan-
 tulum quantulum ferentes auxilium. XXXVI. nec ta-
 men ille uaesanus tantillum praesentia multorum ci-
 15 uium territus uel etiam confusus, licet non rapinis,
 saltem uerbis temperare uoluit sed, illis clementer ex-
 postulantibus feruidosque eius mores blanditiis permul-
 centibus, repente suam suorumque carorum salutem
 quam sanctissime adiurans adseuerat parui se pendere
 20 tot mediatorum praesentiam, denique uicinum illum
 auriculis per suos seruulos sublatum de casula longis-
 sime statimque proiectum iri. quo dicto insignis in-
 dignatio totos audientium pertemptauit animos. tunc
 unus e tribus fratribus incunctanter et paulo liberius
 25 respondit, frustra eum suis opibus confisum tyrannica
 superbia comminari, cum alioquin pauperes etiam libe-
 rali legum praesidio de insolentia locupletium consue-
 uerint uindicari. quod oleum flammae, quod sulphur
 incendio, quod flagellum Furiae, hoc et iste sermo tru-

1 et iuuenis. sed prosapiae *S(auppe)* et iuuenis et prosapiae
cdd. et *<splendidae>* prosapiae. *<hic>* maiorum *Rohde cll.*
 135. 13 2 pollens qui *Bsn.* 9 *<fere omnibus>* uel si-
 mile aliquid excidisse uidetur 13 alterum quantulum del.
in F om. δ 16 uoluit scripsi cum *φ* et *δ* cf. 161. 20
 et *Koz. Stil 321 Adn.* noluit *F E.* 21 auriculis cf. *Luc. As.*
 625 ubi recte *Kron.* τῶν ἀτρῶν scribit pro τῶν νότρων 28 sul-
 pur *F*

culentiae hominis [nutrimento] fuit. iamque ad extremam insaniam uaecors suspendium sese et totis illis [p.177.E.] et ipsis legibus mandare proclamans, canes pastoricios uillaticos, feros atque immanes, aduetos abiecta per agros essitare cadauera, praeterea etiam transeuntium uiatorum passiuus morsibus alumnatos, laxari atque in eorum exitium inhortatos immitti praecipit. qui simul signo solito pastorum incensi atque inflammati sunt, furiosa rabie conciti et latratibus etiam absonis horribiles eunt in homines eosque uariis adgressi uulneribus distrahunt ac lacerant, nec fugientibus saltem compescunt sed eo magis inritatiores secuntur. XXXVII. tunc inter confertam trepidae multitudinis stragem e tribus iunior, offenso lapide atque obtunsis digitis, terrae prosternitur saeuisque illis ac ferocissimis canibus instruit nefariam dapem. protenus enim nacti praedam iacentem miserum illum adulescentem frustatim discerpunt. atque ut eius letalem ululatum cognouere ceteri fratres, accurrunt maesti suppetias obuolutisque lacinia laeuis manibus lapidum crebris iactibus propugnare fratri atque abigere canes adgrediuntur. nec tamen eorum ferociam uel continere uel expugnare potuere, quippe cum miserrimus adulescens ultima uoce prolata, uindicarent de pollutissimo diuite mortem fratris iunioris, ilico laniatus interisset. tunc reliqui fratres non tam hercules desperata quam ultro neglecta sua salute contendunt ad diuitem atque ardentibus animis impetuque uaesano lapidibus crebris in eum uelitantur. at ille cruentus et multis ante flagitiis similibus exercitatus percussor iniecta lancea

1 [nutrimento] *seclus. Rohde* 5 essitare *scripsi* essicare F
 exsiccare φ esitare E. cf. 191. 30 6 passiuus *Colu.* passib; F φ δ
 lasciuis E. cf. 145. 12, 17 7.8 π ecipit F¹ praecepit F²E. 16 pro-
 tenus F cf. 108. 9; 170. 1; 181. 17 17.18 adolescentem F
 19 agnouere δ g 22 continere *scripsi* conterere F φ E.
 cōt'gere δ 25 fratris i. mōre iunioris φ 26 despera-
 tam F¹ φ

duorum alterum per pectus medium transadegit. nec
 tamen peremptus ac prorsum exanimatus adulescens
 ille terrae concidit. nam telum transuectum atque ex
 maxima parte pone tergum elapsum soloque nisus uio-
 5 lentia defixum rigore librato suspenderat corpus. sed
 et quidam de seruulis procerus et ualidus sicario illi
 ferens auxilium lapide contorto tertii illius iuuenis
 dexterum brachium longo iactu petierat sed impetu
 casso per extremos digitos transcurrens lapis contra
 10 omnium opinionem deciderat innoxius. XXXVIII. non
 nullam tamen sagacissimo iuueni pro- [p.178.E.] uen-
 tus humanior uindictae speculam subministravit. ficta
 namque manus suae debilitate sic crudelissimum iuue-
 nem compellat 'fruere exitio totius nostrae familiae et
 15 sanguine trium fratrum insatiabilem tuam crudelitatem
 pascere et de prostratis tuis ciuibus gloriosè triumphare,
 dum scias, licet priuato suis possessionibus paupere
 fines usque et usque proterminaueris, habiturum te
 tamen uicinum aliquem. nam haec etiam dextera, quae
 20 tuum prorsus amputasset caput, iniquitate fati contusa
 decedit.'

Quo sermone *exasperatus alioquin* furiosus latro
 raptò gladio sua miserrimum iuuenem manu peremptu-
 rus inuadit audus. nec tamen sui molliorem prouo-
 25 carat quippe insperato et longe contra eius opinionem
 resistens iuuenis complexu fortissimo adripit eius dex-
 teram magnoque nisu ferro librato multis et crebris
 ictibus inpuram elidit diuitis animam et ut accurren-
 tium etiam familiarium manu se liberaret, confestim
 30 adhuc inimici sanguine delibuto mucrone gulam sibi
 prorsus exsecuit.

8 petiebat ^rφ 10. 11 non ullam [^tφ] 16. 17 triumpham
 dum *Pric.* triumphandum Fδ triumphandum φ 19 uicinum
 aliquem *cf. Sen. Ep.* 89. 20 22 exasperatus alioquin *scripsi*
 alioquin exasperatus *cdd.* 24 molliore Fφ¹ 24. 25 nec —
 prouocarat *inducta in F om.* δ 27 liberato F

Haec erant quae prodigiosa praesagauerant ostenta, haec quae miserrimo domino fuerant nuntiata. nec ullum uerbum ac ne tacitum quidem fletum tot malis circumuentus senex quiuit emittere sed adrepto ferro, quo commodum inter suos epulones caseum atque alias prandii partes diuiserat, ipse quoque ad instar infelicissimi sui filii iugulum sibi multis ictibus contrucidat, quoad super mensam cernulus corruens portentuosi cruoris maculas noui sanguinis fluuio prouit.

XXXVIII. Ad istum modum puncto breuissimo dilapsae domus fortunam hortulanus ille miseratus suosque casus grauiter ingemescens, deprensus pro prandio lacrimis uacuasque manus complodens saepicule, protinus inscenso me retro quam ueneramus uiam capessit. nec innoxius ei saltem regressus euenit. nam quidam procerus et, ut indicabat habitus atque habitudo, [p. 179. E.] miles e legione factus nobis obuius superbo atque adroganti sermone percontatur quorsum uacuum duceret asinum. at meus adhuc maerore permixtus et alias Latini sermonis ignarus tacitus praeteribat. nec miles ille familiarem cohibere quiuit insolentiam sed indignatus silentio eius ut conuicio, uiti quam tenebat obtundens eum dorso meo proturbat. tunc hortulanus subplicue respondit sermonis ignorantia se quid ille diceret scire non posse. ergo igitur Graece subiciens miles 'ubi' inquit 'ducis asinum istum?' respondit hortulanus petere se ciuitatem proximam. 'sed mihi' inquit 'operae eius opus est. nam de proximo castello sarcinas praesidis nostri cum ceteris iumentis debet aduehere' et iniecta statim manu loro me, quo ducebar, adreptum incipit trahere. sed hortulanus prioris plagae uulnere prolapsus capite sanguinem detergens rursus deprecatur ciuilius atque mansuetius

1 praesagiuerant δ 4 abrepto F 7 iugulam F 12 deprensus F φ depransus de prandio δ 30 debes F¹ 30. 31 loro quo me ducebant φ

uersari commilitonem idque per spes prosperas eius orabat adiurans. 'nam [et] hic ipse' aiebat '<et> iners asellus et nihilo minus <ferox> morboque detestabili caducus uix etiam paucos holerum manipulos de proximo hortulo solet anhelitu languido fatigatus subuehere, nedum ut rebus amplioribus idoneus uideatur gerulus.' XXXX. sed ubi nullis precibus mitigari militem magisque in suam perniciem aduertit efferari iamque inuersa uite de uastiore nodulo cerebrum suum diffindere <pa-
 10 rare>, currit ad extrema subsidia simulansque e re ad commouendam miserationem genua eius uelle contingere, summissus atque incuruatus adreptis eius utrisque pedibus sublimem elatum terrae grauiter adplodit et statim qua pugnis qua cubitis qua morsibus, etiam
 15 de uia lapide correpto totam faciem manusque eius et latera conuerberat. nec ille ut primum humi supinatus est, uel repugnare uel omnino munire se potuit sed plane identidem comminabatur, si surrexisset sese concisurum eum machaera sua frustatim. quo sermone
 20 eius commonefactus hortulanus eripit ei spatham eaque longissime abiecta rursum saeuioribus eum [p. 180. E.] plagis adgreditur. nec ille prostratus et praeuentus uulneribus ullum repperire saluti quiens subsidium, quod solum restabat, simulat sese mortuum. tunc
 25 spatham illam secum asportans hortulanus inscenso me concito gradu recta festinat ad ciuitatem nec hortulum suum saltem curans inuisere ad quempiam sibi deueritit familiarem. cunctisque narratis deprecatur pericli-

2—4 'nam [et] hic ipse' aiebat '<et>' iners asellus et nihilominus <ferox> morboque detestabili caducus *scripsi cum Luetj. nisi quod ille non infert* <et> ante iners *cf.* 149. 9 'nam et hic ipse' aiebat 'iners asellus et nihilo minus morbo detestabili caducus E. morboque F¹φ 4 holerum F *cf.* 174. 3 maniculos Fφ 9. 10 <parare> *inserui* 10 simulansque e re *cum Steweck. E. simulans querere* F s. q̄rere φ 14 qubitis φ 18 surrexisset φ (*re induxit m. r.*) 23 salutis F salutis φ² 28 enarratis φ

tanti sibi ferret auxilium seque cum suo sibi asino
 tantisper occultaret, quoad celatus spatio bidui triduiue
 capitalem causam euaderet. nec oblitus ille ueteris
 amicitiae prompte suscipit meque per scalas complicitis
 pedibus in superius cenaculum adtracto, hortulanus 5
 deorsus in ipsa taberna *clam* derepit in quandam cistu-
 lam et supergesto <cooperculo clauso> delitescit orificio.

XXXXI. At miles ille, ut postea didici, tandem
 uelut emersus graui crapula, nutabundus tamen et tot
 plagarum dolore saucius baculoque se uix sustinens 10
 ciuitatem aduentat confususque de impotentia deque
 inertia sua quicquam ad quenquam referre popularium
 sed tacitus iniuriam deuorans, quosdam commilitones
 nanctus iis tantum clades enarrat suas. placuit ut ipse
 quidem contubernio se tantisper absconderet — nam 15
 praeter propriam contumeliam militaris etiam sacra-
 menti genium ob amissam spatham uerebatur — ipsi au-
 tem signis nostris enotatis inuestigationi uindictaeque se-
 dulam darent operam. nec defuit uicinus perfidus qui nos
 ilico occultari nuntiaret. tum commilitones accersitis 20
 magistratibus mentiuntur sese multi pretii uasculum
 argenteum praesidis in uia perdisse idque hortulanum
 quendam repperisse nec uelle restituere sed apud fami-
 liarem quendam sibi delitescere. tunc magistratus prae-
 sidis nomine *et damno* cognito ueniunt ad deuersori 25
 nostri fores claraque uoce denuntiant hospiti nostro

6 taberna *clam* Rohde tabernacula F^qδ tabernam *clam*
Scipio Gentilis tabernula Wower. E. derepit] direpit F^q
 7 supergesto <cooperculo clauso> delitescit orificio *scripsi* cf.
 181. 20 et 109. 29 et ante supgesto *deletum* in F delitisci
 torificio F¹φ¹ delitescenti torificio F² delitescit torificio φ²
 14 iis tantum *scripsi* uestigia F *secutus* ista⁵ tum F (*sed istam*
deletum) istas tum his tantum Lu. iis statim Corn. istas
 tum φE. 24 ibi *S(auppe)* *sed* cf. 170. 11; 180. 5 24. 25 prae-
 sidis nomine et damno *scripsi* et damno praesidis nomine *cdd.*
 et damno <et> praesidis nomine *Pric.* E. cf. 154. 20 25 de-
 uersori F¹ cf. 58. 8; 182. 9 *contra* diuersoria 79. 9

nos, quos occultaret apud se certo certius, dedere potius quam discrimen proprii subiret capitis. nec ille tantillum conterritus salutique studens [p. 181. E.] eius quem in suam receperat fidem, quicquam de nobis fatetur ac diebus plusculis nec uidisse quidem illum hortulanum contendit. contra commilitones ibi nec uspiam <alibi> illum delitescere adiurantes genium principis contendebant. postremum magistratibus placuit obstinate denegantem scrutinio detegere. immissis itaque
 10 lictoribus ceterisque publicis ministeriis angulatim cuncta sedulo perlustrari iubent. nec quisquam mortalium ac ne ipse quidem asinus intra limen comparere nuntiatur. XXXXII. tunc gliscit uiolentior utrimque secus contentio: militum pro comperto de nobis ad
 15 seuerantium fidemque Caesaris identidem implorantium, at illius negantis adsidueque deum numen obtestantis. qua contentione et clamoso strepitu cognito, curiosus alioquin et inquieti procacitate praeditus asinus, dum obliquata ceruice per quandam fenestrulam quidnam
 20 sibi uellet tumultus ille prospicere gestio, unus e commilitonibus casu fortuito conlimatis oculis ad umbram meam cunctos testatur incoram. magnus denique continuo clamor exortus est et emensis protenus scalis iniecta manu quidam me uelut captium detrahunt.
 25 iamque omni sublata cunctatione scrupulosius contemplant singula, cista etiam illa reuelata repertum productumque et oblatum magistratibus miserum hortulanum, poenas scilicet capite pensurum in publicum deducunt carcerem summoque risu meum prospectum
 30 cauillari non desinunt. unde etiam de prospectu et umbra asini natum est frequens prouerbium.

7 <alibi> *inserui* cf. 25. 23; 35. 10; 97. 2; 196. 6 <alias> *Lu.*

16 ad F φ 17 contentione φ contione F 23 protenus F
 31 *subscriptum* in F Ego falluſtiuf legi & em̄daūi rome felix.
 Ohbio & pbino'ue conf. In foro martiſ ūtroūhā declamanſ
 oratori endelechio. | Rurfuf cōſtantinupoli recognoui cefario &
 attico cōff. LIB. VIII. EXPLICIT. INCIPIT X

LIBER X

I. Die sequenti meus quidem dominus hortulanus quid egerit nescio, me tamen miles ille, qui propter eximiam impotentiam pulcherrime uapularat, ab illo praesepio nullo equidem contradicente deductum abducit atque a suo contubernio — hoc [p.182.E.] enim mihi uidebatur — sarcinis propriis onustum et prorsum exornatum armatumque militariter producit ad uiam. nam et galeam nitore praemicantem et scutum *gerebam* longius relucens sed etiam lanceam longissimo hastili conspicuam, quae scilicet non disciplinae tunc quidem causa sed propter terrendos miseros uiatores in summo atque edito sarcinarum cumulo ad instar exercitus sedulo composuerat. confecta campestri nec adeo difficili uia ad quandam ciuitatulam peruenimus nec in stabulo sed in domo cuiusdam decurionis deuertimus. statimque me commendato cuidam seruulo ipse ad praepositum suum, qui mille armatorum ductum sustinebat, sollicitè proficiscitur.

II. Post dies plusculos ibidem dissignatum scelustum ac nefarium facinus memini, sed ut uos etiam legatis, ad librum profero. dominus aedium habebat iuuenem filium probe litteratum atque ob id consequenter pietate modestia praecipuum, quem tibi quoque prouenisse cuperes uel talem. huius matre multo ante defuncta, rursum matrimonium sibi reparauerat, ductaque alia filium procreauerat alium, qui adaeque iam duodecimum annum aetatis supergressus erat. sed nouerca forma magis quam moribus in domo mariti

10 *gerebam scripsi* cf. 143.22 cetera *cdd.* cereo E. longius relucens *Elmenh.* longiore^s lucens F longiore lucens φ 20 dissignatum F φ cf. 152.12 designatum E. 28 supergressus erat *scripsi* sup^gesserat F φ δ supercesserat E. *Dousam secutus*

praepollens, seu naturaliter impudica seu fato ad ex-
 tremum impulsa flagitium, oculos ad priuignum adiecit.
 iam ergo, lector optime, scito te tragoediam, non fa-
 bulam legere et a socco ad cothurnum ascendere. sed
 5 mulier illa quandiu primis elementis Cupido paruulus
 nutriebatur, inbecillis adhuc eius uiribus facile rubo-
 rem tenuem deprimens silentio resistebat. at ubi, com-
 pletis igne uaesano totis praecordiis, inmodice baccha-
 tus Amor exaestuabat, saeuienti iam deo succubuit, et
 10 languore simulato uulnus animi mentitur in corporis
 ualetudine. iam cetera salutis uultusque detrimenta
 et aegris et amantibus examussim conuenire nemo qui
 nesciat: <facies> pallore deformis, marcentes oculi, lassa
 genua, quies turbida et suspiritus cruciatus toruitate
 15 uehementior. crederes [p. 183. E.] et illam fluctuare tan-
 tum uaporibus febrium, nisi quod et flebat. heu me-
 dicorum ignarae mentes! quid uenae pulsus, quid ca-
 loris intemperantia, quid fatigatus anhelitus et utrim-
 quesecus iactatae crebriter laterum mutuae uicissitu-
 20 dines? dii boni! quam facilis licet non artifici medico,
 cuiuis tamen docto ueneriae cupidinis comprehensio,
 cum uideas aliquem sine corporis calore flagrantem.
 III. ergo igitur inpatientia furoris altius agitata diuti-
 num rupit silentium et ad se uocari praecipit filium.
 25 quod nomen in eo, si posset, ne ruboris admoneretur,
 libenter eraderet. nec adulescens aegrae parentis mo-
 ratus imperium, senili tristitie striatam gerens frontem
 cubiculum petit, uxori patris matrique fratris utcum-

4 ^ucuñ⁵ F coturnum φ 5 quandiu F elementis F $\varphi\delta$
 alimentis Colu. E. cf. 185. 31 6. 7 feruorem S(auppe) 9 iam
 deo Pric. deo iam F φ saeuienti iam succubuit δ 13 <fa-
 cies> inserui <uultus> Rohde cf. 93. 18 pallore F $\varphi\delta$ pallor
 deformis E. 14 toruitate Pet. tarditate cdd. 16. 17 heu

— mentes cf. Verg. Aen. IV. 65 17. 18 coloris φ 21 tamen
 om. φ indocto Rohde 25 in eo, si posset Rohde in eos ipsos
 sed F $\varphi\delta$ in eo ipso, sed E. 27 senilis φ 28 petit, uxori
 patris matrique fratris scripsi petit uxoris patris matrisque

que debitum sistens obsequium. sed illa cruciabili silentio diutissime fatigata et ut in quodam uado dubitationis haerens omne uerbum quod praesenti sermoni putarat aptissimum rursum improbens, nutante etiam nunc pudore, unde potissimum caperet exordium decunctatur. at iuuenis nihil etiam tunc sequius suspicatus summisso uultu rogat ultro praesentis causas aegritudinis. tunc illa nacta solitudinis damnosam occasionem prorumpit in audaciam et ubertim adlacrimans laciniacque contegens faciem uoce trepida sic eum breuiter adfatur

‘Causa omnis et origo praesentis doloris *sed* etiam medela ipsa et salus unica mihi tute ipse es. isti enim tui oculi per meos oculos ad intima delapsi praecordia meis medullis acerrimum commouent incendium. ergo miserere tua causa pereuntis nec te religio patris omnino deterreat, cui morituram prorsus seruabis uxorem. illius enim recognoscens imaginem in tua facie merito te diligo. habes solitudinis plenam fiduciam, habes capax necessarii facinoris otium. nam quod nemo nouit, paene non fit.’

III. Repentino malo perturbatus adolescens quamquam tale facinus protinus exhorruisset, non tamen negationis intempestiua [p. 184. E.] seueritate putauit exasperandum sed cautae promissionis dilatione leniendum. ergo prolixè pollicetur et bonum caperet animum refectionique se ac saluti redderet impendio suadet, donec patris aliqua profectione liberum uoluptati concederetur spatium statimque se refert a noxio conspectu nouercae. et iam magnam domus cladem ratus

fratris, E. cum cdd. cf. 189. 20; 196. 11   4 putarat scripsi
 putabat cdd.   12 sed scripsi et cdd.   14 ^{ad}intima φ
 21 pene F²   pene φ   penitus F¹δ cf. Zen. Ver. II. 25
 22 adolescens F   26 prolixè prolixè φ   polliceretur F   30 et iam scripsi etiam φ et F (sed in lit.) et
 tam Pric.

indigere consilio pleniore ad quendam compertae gra-
uitatis educatorem <suum> senem protinus refert. nec
quicquam diutina deliberatione tam salubre uisum quam
fuga celeri procellam Fortunae saeuientis euadere. sed
5 impatiens uel exiguae dilationis mulier ficta qualibet
causa confestim marito miris persuadet artibus ad lon-
gissime dissitas festinare uillulas. quo facto maturatae
spei uaesania praeceps promissae libidinis flagitat ua-
dimonium. sed iuuenis modo istud <modo illud> modo
10 aliud causae faciens execrabilem frustratur eius con-
spectum, quoad illa nuntiorum uarietate pollicitationem
sibi denegatam manifesto perspicuens mobilitate lubrica
nefarium amorem ad longe deterius transtulisset odium
et adsumpto statim nequissimo et ad omne facinus
15 emancipato quodam dotali seruulo perfidiae suae con-
silia communicat. nec quicquam melius uidetur quam
uita miserum priuare iuuenem. ergo missus continuo
furcifer uenenum praesentarium comparat idque uino di-
ligenter dilutum insontis priuigni praeparat exitio. V. ac
20 dum de oblationis opportunitate secum noxii deliberant
homines, forte fortuna puer ille iunior, proprius pes-
simae feminae filius, post matutinum laborem studio-
rum domum se recipiens, prandio iam capto sitiens
reperit uini poculum, in quo uenenum latebat in-
25 clusum, nescius fraudis occultae continuo perduxit
haustu, atque, ubi fratri suo paratam mortem ebibit,
exanimis terrae procumbit. ilicoque repentina pueri per-
niciie paedagogus commotus ululabili clamore matrem
totamque ciet familiam. iamque cognito casu noxiae
30 potionis uarie quisque praesentium auctores insimula-
bant extremi facinoris. sed dira illa femina et mali-
tiae nouerealis exemplar unicum non acerba filii morte,

1. 2 grauitati φ^1 2 <suum> *inserui* 8. 9 flagitatu
adimonium φ 9 <modo illud> *inserui* cf. 49. 13; 159. 10;

208. 2 13 transtulisset F φ cf. 134. 2 transtulit δg 20 impor-
tunitate φ 26 austu F atque φ qui F (*sed in ras. scr.*
m. r.) δg 27 illicoque F 29 iamque (q ; *in* φ *add. m. r.*)

non parricidii conscientia, non infortunio domus,
 [p. 185. E.] non luctu mariti uel aerumna funeris com-
 mota cladem familiae <in> uindictae compendium tra-
 xit missoque protinus cursore, qui uianti marito domus
 expugnationem nuntiaret, ac mox eodem ocius ab iti- 5
 nere regresso, personata nimia temeritate insimulat
 priuigni ueneno filium suum interceptum. et hoc qui-
 dem non adeo mentiebatur, quod iam destinatam iu-
 ueni mortem praeuenisset puer, sed fratrem iuniorem
 fingeat ideo priuigni scelere peremptum, quod eius 10
 probrosae libidini, qua se comprimere temptauerat,
 noluisset succumbere. nec tamen <tam> inmanibus
 contenta mendacis addebat sibi quoque ob detrectatum
 flagitium eundem illum gladium comminari. tunc
 <pater> infelix duplici filiorum morte percussus magnis 15
 aerumnarum procellis aestuat. nam et iuniorem inco-
 ram sui funerari uidebat et alterum ob incestum par-
 ricidiumque capitis scilicet damnatum iri certo sciebat.
 ad hoc uxoris dilectae nimium mentitis lamentationi-
 bus ad extremum subolis impellebatur odium. 20

VI. Vixdum pompae funebres et sepultura filii fuerat
 explicata et statim ab ipso eius rogo senex infelix ora
 sua recentibus adhuc rigans lacrimis trahensque cinere
 sordentem canitiem foro se festinus immittit atque ibi,
 tum fletu, tum precibus, genua etiam decurionum con- 25
 tingens, nescius fraudium pessimae mulieris, in exitium
 reliqui filii plenis operabatur affectibus: illum incestum
 paterno thalamo, illum parricidam fraterno exitio et
 in comminata nouercae caede sicarium. tanta denique
 miseratione tantaque indignatione curiam sed et ple- 30

3 cladem *cdd.* clade E. <in> *uir doctus apud Ouid.*
 11 probosē F probosē φ 12 noluisse F φ¹ tamen <tam>
scripsi cf. 2. 10 tam F φ tñ δ tam E. 13 mendacis F¹ de-
 trectatum *scripsi detectum cdd.* 14 gladium φ 15 <pater>
inserui percussus δ 20 impellebatur *cdd. sequiores cf.*
 35. 14; 135. 29; 172. 21 implebatur F φ δ E. odiis δ

bem maerens inflammauerat, ut remoto iudicandi taedio et accusationis manifestis probationibus et responsionis meditationis ambagibus cuncti conclamarint lapidibus ob-
 rutum publicum malum publice uindicari <oportere>.

- 5 Magistratus interim metu periculi proprii, ne de paruis indignationis elementis ad exitium disciplinae ciuitatisque seditio procederet, partim decuriones deprecari partim populares compescere, ut rite et more maiorum iudicio reddito et utrim- [p. 186. E.] quese-
- 10 cus allegationibus examinatis, ciuilitur sententia promeretur nec ad instar barbaricae feritatis uel tyrannicae impotentiae damnaretur aliquis inauditus et in pace placida tam dirum saeculo proderetur exemplum.
- VII. placuit salubre consilium et ilico iussus praeco
- 15 pronuntiat patres in curiam conuenirent. quibus protenus dignitatis iure consueta loca residentibus rursum praeconis uocatu primus accusator incedit. tunc demum clamatus inducitur etiam reus et exemplo legis Atticae Martiique iudicii causae patronis denuntiat
- 20 praeco neque principia dicere neque miserationem commouere. haec ad istum modum gesta compluribus mutuo sermocinantibus cognoui. quibus autem uerbis accusator <reum> urserit, quibus rebus diluerit reus ac prorsus orationes altercationesque neque ipse absens
- 25 apud praesepium scire <potui> neque ad uos quae ignorau possum enuntiare, sed quae plane comperi ad istas litteras proferam. simul enim finita est dicentium contentio ueritatem criminum fidemque probationibus certis instrui nec suspicionibus tantam coniecturam permitti
- 30 placuit atque illum potissimum seruum, qui solus haec ita gesta esse scire diceretur, sisti modis omnibus oport-

4 <oportere> inserui cf. 186. 20. 15 conuenir& F¹
 15. 16 pten; F 20 pconeq; φ pconēq; Fδg 23 in F inter
 accusator et urserit lacunula extat, in φ man rec. inseruit
 reum. Haec uestigia secutus sum arserit F² 25 <potui> in-
 serui cf. 172. 30 30 potissimum F² p¹ptissimū F¹φδ 31 iesta F
 15*

tere. nec tantillum cruciarius ille uel fortuna tam
 magni iudicii uel confertae conspectu curiae uel certe
 noxia conscientia sua deterritus, quae ipse finxerat
 quasi uera adseuerare atque adserere incipit. quod se
 uocasset indignatus fastidio nouercae iuuenis, quod ul- 5
 ciscens iniuriam filii eius mandauerit necem, quod pro-
 misisset grande silentii praemium, quod recusanti mortem
 sit comminatus, quod uenenum sua manu temperatum
 dandum fratri reddiderit, quod ad criminis probationem
 reseruatum poculum neclexisse suspicatus sua postremum 10
 manu porrexerit puero. haec — eximie enim ad ueritatis
 imaginem <simulata> — uerberone illo sine ulla tum
 trepidatione perferente finitum est iudicium. VIII. nec
 quisquam decurionum tam aequus remanserat iuueni,
 quin eum euidenter noxae compertum insui culleo pro- 15
 nuntiaret. cum iam sententiae pares cunctorum, stilis
 ad unum ser- [p. 187. E.] monem congruentibus, ex
 more perpetuo in urnam aeream deberent conici, quo
 semel conditis calculis, iam cum rei fortuna transacto,
 nihil postea commutari licebat, sed mancipabatur po- 20
 testas capitis in manum carnificis, unus e curia senior,
 prae ceteris compertae fidei atque auctoritatis praeci-
 puae medicus, orificium urnae manu contegens, nequis
 mitteret calculum temere, haec ad ordinem pertulit

‘Quod aetatis sum uobis adprobatum me uixisse 25
 gaudeo, nec patiar falsis criminibus petito reo mani-
 festum homicidium perpetrari, nec uos, qui iure iurando
 adstricti iudicatis, inductos seruuli mendacio peierare.

2 uelle confertē F¹φ¹ 13 eximie δ eximia Fφ 12.13 i. <si-
 mulata> — uerberone illo sine ulla tum *scripsi* cf. 187. 31 i. u.

i. simulatū trepidatione Fφ i. u. i. simulata cum trepidatione
 E. cum *Oud.* hec eximie enim illo uerberone ad ueritatis yma-
 ginem simulata trepidatione perferente δ haec — eximie enim
 — ad uer. im. uerb. illo perferente *Lu.* 16 stilis *add.* Fφ om. E.

18 coici Fφ 22 fidi F 24 orne^s F¹ 25 dixisse Fφ δg

26 petitor eo F¹φ 28 peieraro φ

ipse non possum calcata numinum religione conscientiam meam fallens perperam pronuntiare. ergo ut res est, de me cognoscite.

VIII. Furcifer iste, uenenum praesentarium com-
 5 parare sollicitus centumque aureos solidos offerens pretium, me non olim conuenerat, quod aegroto cuidam dicebat necessarium, qui morbi inextricabilis ueterno uehementer implicatus uitae se cruciatui subtrahere gestiret. at ego perspicuus malum istum uerberonem
 10 blaterantem atque inconcinne causificantem certusque aliquod moliri flagitium, dedi quidem potionem, dedi; sed futurae quaestioni praecauens non statim pretium quod offerebatur accepi, sed 'ne forte aliquis' inquam 'istorum quos offers aureorum nequam uel adulter rep-
 15 periat, in hoc ipso sacculo conditos eos anulo tuo prae-nota, donec altera die nummulario praesente comprobentur.' sic inductus signauit pecuniam quam exinde ut iste repraesentatus est iudicio, iussi de meis aliquem curriculo taberna promptam adferre et en ecce
 20 perlatam coram exhibeo. uideat et suum sigillum recognoscat. nam quem ad modum eius ueneni frater insinulari potest quod iste comparauerit?

X. Ingens exinde uerberonem corripit trepidatio et in uicem humani coloris succedit pallor infernus per-
 25 que uniuersa membra [p. 188. E.] frigidus sudor emanabat. tunc pedes incertis alternationibus commouere, modo hanc modo illam capitis partem scalpere et ore semiclauso balbutiens nescio quas afannas effutire, ut eum nemo prorsus a culpa uacuum merito crederet.
 30 sed reualescente rursus *audacia* constantissime negare et accersere mendacii non desinit medicum. qui praeter

8 implicatus F (i scr. m. antiqua) implicitus φδ 9 uerberonem φ 10 incōccine φ clausificantem φ 11 alterum dedi om. φδ sed cf. 36. 29 et 188. 15 13 sed 'ne Kron. 'sed ne E. 14 adulter Fφδ 18 iste F ipse φδ 22 comparauerit Fφg emit δ 28 afannas Fφδ cf. 160. 28 afaiās δ 30 audacia scripsi astutia cdd.

iudicii religionem cum fidem suam coram lacerari uideret, multiplicato studio uerberonem illum contendit redarguere, donec iussu magistratuum ministeria publica contrectatis nequissimi serui manibus anulum ferreum deprehensum cum signo sacculi conferunt, quae comparatio praecedentem roborauit susceptionem. nec rota uel eculeus more Graecorum tormentis eius apparata iam deerant sed offirmatus mira praesumptione nullis uerberibus ac ne ipso quidem succumbit igni.

XI. Tum medicus 'non patiar' inquit 'hercules, non patiar uel contra fas de innocente isto iuvene supplicium uos sumere, uel hunc ludificato nostro iudicio poenam noxii facinoris euadere. dabo enim rei praesentis euidens argumentum. nam cum uenenum peremptorium comparare pessimus iste gestiret, nec meae sectae crederem conuenire causas ulli praebere mortis, nec exitio sed saluti hominum medicinam quaesitam esse didicissem, uerens ne si daturum me negassem, intempestiua repulsa uiam sceleri subministrarem et ab alio quopiam exitiabilem mercatus hic potionem uel postremum gladio uel quouis telo nefas inchoatum perficeret, dedi uenenum sed somniferum, mandragoram illum grauedinis compertae famosum et morti similimi soporis efficacem. nec mirum desperatissimum istum latronem certum extremae poenae, quae more maiorum in eum competit, cruciatus istos ut leuiore facile tolerare. sed si uere puer meis temperatam manibus sumpsit potionem, uiuit et quiescit et dormit et protinus marcido sopore discusso remeabit ad diem lucidam: quod si uere peremptus est, si morte praeuentus est, quaeratis licet causas mortis eius alias.'

8 offirmat; F   9 ipso F ϕ δ 23 mandragora F (*erasa est nota accus.*)
 24 illu^t F (t scr. m. *ualde recens*) illu^s ϕ .
 istud illud δ 25 efficax F² δ 31 quod siue F ϕ quod
 siue pemptus $\bar{e}$ siue morte δ

XII. Ad istum modum seniore adorante <experiri> placuit, et itur confestim [p. 189. E.] magna cum festinatione ad illud sepulchrum, quo corpus pueri depositum iacebat. nemo de curia, de optimatibus nemo ac
 5 ne de ipso quidem populo quisquam, qui non illuc curiose confluxerit. ecce pater suis ipse manibus cooperulo capuli remoto commodum discusso mortifero sopore surgentem postliminio mortisprehendit filium eumque complexus artissime uerbis impar <prae> prae-
 10 senti gaudio producit ad populum atque, ut erat adhuc feralibus amiculis instrictus atque obditus, deportatur ad iudicium puer. iamque liquido serui nequissimi atque mulieris nequioris patefactis sceleribus procedit in medium nuda ueritas et nouercae quidem perpetuum
 15 indicitur exilium, seruus uero patibulo suffigitur et omnium consensu bono medico sinuntur aurei, opportuni somni pretium. et illius quidem senis famosa atque fabulosa fortuna prouidentiae diuinae condignum excipit exitum, qui momento modico, immo puncto
 20 exiguo post orbitatis periculum adulescentium duorum pater repente factus est.

XIII. At ego tunc temporis talibus factorum fluctibus uolutabar. miles ille qui me nullo uendente comparauerat et sine pretio suum fecerat, tribuni sui
 25 praecepto debitum sustinens obsequium litteras ad magnum scriptas principem Romam uersus perlaturus uicinis me quibusdam duobus seruis fratribus undecim denariis uendidit. his erat diues admodum dominus. at illorum alter pistor dulciarius, qui panes et mellita
 30 concinnabat edulia, alter cocus, qui sapidissimis intrimenti sucuum pulmenta condita uapore molliabat.

1 <experiri> inserui   3 sepulchrū^s F   9 <prae> inserui
 11 deportatur Fφδ   deportatus E.   16. 17 opportunus oī F¹   oportunus omī φ   18 fabosa Fφ   23. 24 cora-
 rauerat rat F¹   25 sistens Pric. cf. 183. 12   30 cinn-
 nebat F¹

unico illi contubernio communem uitam sustinebant
 meque ad uasa illa compluria gestanda praedestinarant,
 quae domini regiones plusculas pererrantis uariis usi-
 bus erant necessaria. adsciscor itaque inter duos illos 5
 fratres tertius contubernalis, haud ullo tempore tam
 beniuolam Fortunam expertus. nam uespera post opi-
 paras cenas epularumque splendidissimos apparatus
 multas numero partes in cellulam suam mei solebant
 reportare domini: ille porcorum [p. 190. E.] pullorum
 piscium et cuiuscemodi pulmentorum largissimas reli- 10
 quias, hic panes crustula lucunculos hamos lacertulos
 et plura scitamenta mellita. qui cum se refecturi
 clausa cellula balneas petissent, oblatis ego diuinitus
 dapibus adfatim saginabar. nec enim tam stultus eram
 tamque uere asinus, ut dulcissimis illis relictis cibis 15
 cenarem asperrium faenum. XIII. et diu quidem
 pulcherrime mihi furatrinae procedebat artificium,
 quippe adhuc timide et satis parce subripiendi de tam
 multis pauciora, nec illis fraudes ullas in asino suspi-
 cantibus. at ubi fiducia latendi pleniore capta partes 20
 opimas quasque deuorabam et iucundiora eligens ab-
 ligurribam *dulciter*, suspicio non exilis fratrum pupu-
 git animos et quanquam de me nihil etiam tum tale
 crederent, tamen cotidiani damni studiose uestigabant
 reum, immo uero postremo etiam mutuo sese rapinae 25
 turpissimae criminabantur. iamque curam diligentior
 et acriorem custodelam et dinumerationem adhibebant
 partium. tandem denique rupta uerecundia sic alter
 alterum compellat

2 praedestinarant non mirer si ex ^{prae}destinarant coalitum
 sit 3 domini — pererrantis φ dominis — pererrantibus F sed
 ex corr. nam olim fuit domini — pererrantis 7 epularumque
 scripsi earumque F eorumque φ conuiuique dubitanter Oud.
 10 cuiuscemodi F eiuscemodi φ huiuscemodi δ cuiusque
 modi E. 11 lucunculos Scal. lucuncullos δ iucunculos F
 iucunculos φ 21 quas φ 22 *dulciter* Oud. *dulcia* F φ δ cf.
 27. 25 25 immo uero scripsi cf. 191. 31 illi uero cdd.

‘At istud iam neque aequum ac ne humanum quidem cotidie ac partes electiores surripere atque iis diuenditis peculium latenter augere, de reliquis aequam uindicare diuisionem. si tibi denique societas ista displicet, possumus omnia quidem cetera fratres manere, ab isto tamen nexu communionis discedere. nam uideo in immensum damni procedentem querelam nutrire nobis immanem discordiam.’

Subicit alius ‘laudo istam tuam me Hercules et ipse constantiam, quod cotidie furatis clanculo partibus praeuenisti querimoniam, quam diutissime sustinens tacitus ingemesceram, ne uiderer rapinae sordidae meum fratrem arguere. sed bene quod utrimquesecus sermone prolato iacturae remedium quaeritur, ne silentio procedens simultas Eteocleas nobis contentiones pariat.’

[p. 191. E.] XV. His et similibus altercati conuiciis deierantur utrique nullam se prorsus fraudem, nullam denique subreptionem factitasse sed plane debere cunctis artibus communis dispendii latronem inquire. nam neque asinum, qui solus interesset, talibus cibis adfici posse et tamen cotidie partis electiles conparere nusquam nec utique cellulam suam tam immanes inuolare muscas ut olim Harpyiae fuere, quae diripiebant Phineias dapes.

Interea liberalibus cenis inescatus et humanis adfatim cibis saginatus corpus obesa pinguitie comple-

2 iis F   6. 7 uideo immēsum δ cf. 74. 11   11. 12 diutissime fratrem arguere sustinens δ   14 iacturę mediū iacture mediū φδ   15 pcedens φ   simultas] simulatas Fφδ
 contentionib; Fφ contentionibus δ   17 his et similibus cf. ad 195. 22 (huius ed.)   18 deierantur Fδ deletantur φ   21 adfici „nisi contrarium demonstrare uideretur locus Plin. Ep. III. 1. 9 „sunt in usu et Corinthia, quibus delectetur nec adficitur, non dubitare adlici in textum recipere.“ Hildebr.   22 partis scripsi pāres F (res in ras. m. r.) pastis (pr. s in ras. scrips. m. r.) φ   24. 25 fineias Fδ   27 pinguedine δ

ueram, corium aruina succulenta molliueram, pilum liberali nitore nutriueram. sed iste corporis mei decor pudori peperit grande dedecus. insolita namque tergoris uastitate commoti <mei>, faenum prorsus intactum cotidie remanere cernentes iam totos ad me dirigunt animos. et hora consueta uelut balneas petituri clausis ex more foribus per quandam modicam cauernam rimantur me passim expositis epulis inhaerentem. nec ulla cura iam damni sui habita mirati monstruosas asini delicias risu maximo dirrumpuntur uocatoque uno et altero ac dein pluribus conseruis demonstrant infandam memoratu hebetis iumentum gulam. tantus denique ac tam liberalis cachinnus cunctos inuaserat ut ad aures quoque praetereuntis perueniret domini. XVI. sciscitatus denique quid, bonum, rideret familia, cognito quod res erat, ipse quoque per idem prospiciens foramen delectatur eximie. ac dehinc risu ipse quoque latissimo ad usque intestinorum dolorem reductus, iam patefacto cubiculo proxime consistens coram arbitratur. nam et ego tandem ex aliqua parte mollius mihi renidentis Fortunae contemplatus faciem, gaudio praesentium fiduciam mihi subministrante, nec tantillum commotus securus esitabam, quoad nouitate spectaculi laetus dominus aedium duci me iussit, immo uero suis etiam ipse manibus ad triclinium perduxit mensaque posita omne genus edulium solidorum et inlibata fercula iussit adponi. at ego, quanquam iam bellule suffarcinatus, gratiosum commendatioremque me tamen ei facere [p. 192. E.] cupiens esurienter exhibitas escas adpetebam. nam et quid potissimum abhorreret asino excogitantes scrupulose, ad explorandam mansuetudinem id offerebant mihi, carnes lasere infectas, altilia pipere inspersa, pisces exotico

4 <mei> ins. Rohde 14 p̄euntis φ p̄eunctis F pr̄ter
cūctos δ 15 quid, bonum, cf. 72. 1 17 exumie F 21 facie
F φ 23 esitabam cf. 177. 2 30 qd F φ quicquid δ quod E.

iure perfusos. interim conuiuium 'summo risu persona-
bat. quidam denique praesens scurrula 'date' inquit
'sodali huic quippiam meri.'

- Quod dictum dominus secutus 'non adeo' respondit
5 'absurde locutus es, furcifer: ualde enim fieri potest ut
contubernalis noster poculum quoque mulsi libenter
adpetat.' et 'heus' ait 'puer, lautum diligenter ecce
illum aureum cantharum mulso contempera et offers
parasito meo, simul quod ei praebiberim commoneto.'
10 Ingens exin oborta est epulonum expectatio. nec
ulla tamen ego ratione conterritus otiose ac satis ge-
nialiter contorta in modum linguae postrema labia
grandissimum illum calicem uno haustu perduxī. clamor
exurgit consona uoce cunctorum salute me prosequen-
15 tium. XVII. magno denique delibutus gaudio dominus
uocatis seruis suis, emptoribus meis, iubet quadruplum
restitui pretium meque cuidam acceptissimo liberto
suo et satis peculiatō magnam praefatus diligentiam
tradidit, qui me satis humane satisque comiter nutriebat
20 et, quo se patrono commendatiorem faceret, studiosis-
sime uoluptates eius per meas argutias instruebat. et
primum me quidem mensam accumbere suffixo cubito,
dein adluctari et etiam saltare sublati primoribus
pedibus perdocuit, quodque esset adprime mirabile,
25 uerbis nutum commodare, ut quod nollem relato, quod
uellem deiecto capite monstrarem, sitiensque pocilla-
tore respecto ciliis alterna coniuens bibere flagitarem.
atque haec omnia perfacile oboediebam, quae nullo
etiam monstrante scilicet facerem. sed uerebar ne si

1 ad iure in φ uiridi colore adscr. est: brodio   5 ioca-
tus ē δ   8 offers F¹ offer F² φ E.   10 aborta φ   13 per-
dixi scripsi cf. 184. 27 pauxi * clamor F (c in ras. m. r.)
h
pausi φ perhausi δ E. De uino asino oblato cf. Val. Max. IX.
12. 6 Et clamor δ   18 magnam — diligentiam Grosl. magna
— diligentia cdd. cf. 126. 1   23 salutare F¹ φ¹ δ   24 qd̄q; F²
quoq; F¹ φ   28 oboediebam F

forte sine magistro humano ritu ederem pleraque, rati scaeuum praesagium portendere<rem>, uelut monstrum [p.193. E.] ostentumque me obtruncatum uulturiis opimum pabulum redderent. iamque rumor publice crebruerat quo conspectum atque famigerabilem meis miris artibus effeceram dominum: hic est qui sodalem conuiuiamque possidet asinum, luctantem asinum, saltantem asinum, <asinum> uoces humanas intellegentem, sensum nutibus exprimentem.

XVIII. Sed prius est ut uobis, quod initio facere debueram, uel nunc saltem referam, quis iste uel unde fuerit Thiasus — hoc enim nomine meus nuncupabatur dominus. oriundus patria Corintho, quod caput est totius Achaiae prouinciae, ut eius prosapia atque dignitas postulabat, gradatim permensis honoribus quinquennali magistratu fuerat destinatus et ut splendori capessendorum responderet fascium, munus gladiatorium triduani spectaculi pollicitus latius munificentiam suam porrigebat. denique gloriae publicae studio tunc Thessaliam etiam accesserat, nobilissimas feras et famosos inde gladiatores comparaturus. iamque ex arbitrio dispositis coemptisque omnibus domuitionem parabat. <at> spretis luculentis illis suis uehiculis ac posthabitis decoris raedarum carpentis, quae partim contacta, partim reuelata frustra nouissimis trahebantur consequiis, equis etiam Thessalicis <et> Gallicanis et aliis

1 *interpunctionem post ederem sustuli, posui post pleraque; edere autem hoc loco non est manducare, sed peragere*

2 portendere <rem> scripsi portendere^s Fϕδ 3 monstrum portentumque ostentumque ϕ 3.4 crebruerat Fϕ crebuerat δ E. 8 <asinum> inserui saltantem asinum, iocantem asinum, uoces humanas intellegentem asinum, sensum nutibus exprimentem asinum ϕ luctantem asinum. saltantem asinum. iacentem asinum, uoces humanas intellegentem asinum. sensum nutibus exprimentem δ 12 Thyasus ϕ 23 <at> Lu. cf. 50.18; 78.15 24 p̄darum Fϕ 26 Thessalicis et Gallicanis <et> aliis iumentis scripsi Thessalicis et aliis iumentis Gallicanis cdd.

umentis quibus generosa suboles perhibet pretiosam dignitatem, me phaleris aureis et fucatis ephippiis et purpureis tapetis et frenis argenteis et pictilibus balteis et tintinnabulis perargutis exornatum ipse residens, amantissime non nunquam comissimis adfatur sermonibus atque inter alia pleraque summe se delectari profitebatur quod haberet in me simul et conuiuiam et uectorem.

XVIII. At ubi partim terrestri, partim maritimo itinere confecto Corinthum accessimus, magnae ciuium turbae confluebant, ut mihi uidebatur, non tantum Thiasi dantes honori quam mei conspectus cupientes. nam tanta etiam ibidem de me fama peruaserat, ut non mediocri quaestui praeposito illi meo fuerim. qui cum multos uideret nimio fauore lusus meos spectare ge- [p. 194. E.] stientes, obserata fore atque singulis eorum seorsus admissis, stipes acceptans, non paruas summulas diurnas corradere consuerat.

Fuit in illo conuenticulo matrona quaedam pollens et opulens, quae more ceterorum uisum meum mercata ac dehinc multiformibus ludicris delectata per admirationem adsiduam paulatim in admirabilem mei cupidinem incidit nec ullam uaesanae libidini medelam capiens ad instar asinariae Pasiphaeae complexus meos ardentem expetebat. grandi denique praemio cum altore meo depecta est noctis unius concubitum. at ille nequaquam <curans> quam posset de me suaue prouenire, lucro suo tantum intentus, adnuit.

17 sorsus F ϕ ¹ 24 ^acupiens ϕ epasiphae (e pr. induxit m. r.) epasiphes ϕ (s in fine scr. m. r.) 25 expetebat Beroald. expectabat add. 26 depecta F depacata ϕ depacta δ 26. 27 ne<qua>quam <curans> quam posset scripsi Mus. Rhen.

XLII. 314 cf. Luc. Asin. 618 nequaquam^s posset F¹ nequaquam p. ϕ suaue in ϕ in mg. add. nequaquam <ut> posset cum Spengel E. nequaquam <curans> possetne Oud. in adn. at in contextu ille nequam ut posset; nequaquam sollicitus, si quo modo illa posset Lu. nequam, qua posset Haupt 28 intentus

XX. Iam denique cenati e triclinio domini deces-
 seramus et iam dudum praestolantem cubiculo meo
 matronam offendimus. dii boni, qualis ille quamque
 praeclarus apparatus! quattuor eunuchi confestim pul-
 uillis compluribus uentose tumentibus pluma delicata 5
 terrestrem nobis cubitum praestruunt sed et stragula
 ueste auro ac murice Tyrio depicta probe consternunt
 ac desuper breuib^{us} admodum sed satis copiosis pul-
 uillis illis [nimis modicis], quis maxillas et ceruices 10
 delicatae mulieres suffulcire consuerunt, superstruunt.
 nec dominae uoluptates diutina sua praesentia morati
 clausis cubiculi foribus facessunt. at intus cerei prae-
 clara micantes luce nocturnas nobis tenebras inalba-
 bant. XXI. tunc ipsa cuncto prorsus spoliata tegmine,
 taenia quoque qua decoras deuinxerat papillas, lumen 15
 propter adsistens de stagneo uasculo multo sese per-
 unguit oleo balsamo meque indidem largissime per-
 fricat sed multo tanto impensiore cura etiam nares
 perfundit meas. tunc exosculata pressule, non qualia

*Pric. Haupt Lu. cf. 13. 33 cētentus F¹φ 3 dii F 9 illis
 scripsi aliis cdd. [nimis modicis] expunxi, glossema videtur
 uerborum breuib^{us} admodum; puluillis, aliis E. 10 mulieres
 Fφ mulieris E. 17 balsamino Corn. cll. Plin. H. N. 23. 92
 18 multo tanto impensiore cura etiam nares Oud. cf. Luc.
 Asin. 618 multo tanta impensius cura etiam nares F m. tanta
 impense cura et. nar. φ m. tanto impensius crura, etiam nates
 E. cum Lips. 19 post meas sequitur tunc in F, in φ in mg.
 inferiore adscriptum est fragmentum, quod etiam seruauit cd.
 Laur. 54 24 fol. 14 u. et ercle ortum (totum) pigam per te-
 retem hyaci fragrantis et chie rosaceae lotionibus (expurgauit)
 ac dein digitis ypate, licanos, mese, paramese et nete hastam
 mi inguinis niuei spurcicie pluscule excorians emundauit. Et
 cum ad inguinis cephalum formosa mulier conati u(uel n) ciebat
 ab orbibus gāniēs ego et dentes ad jouem eleuās p'apo fre-
 quenti frictura porrixabam ipōque pando et repando uentre
 sepiuscule tactabam. Ipām quoque inspiciēs qd' geni' inter
 anth tenās exēuat modicum id morule qua lustrum st'ni mā-
 dauerat āni sⁱ reuoluta³ autumabat. In Laur. 54. 24 haec sunt:
 et hercle orcium pigam perteretem hyaci fragrantis et chie*

in lu- [p. 195. E.] panari solent basiola iactari uel mere-
 tricum poscinumma uel aduentorum negantinumma,
 sed pura atque sincera, instruit et blandissimos ad-
 fatus 'amo' et 'cupio' et 'te solum diligo', 'sine te
 5 iam uiuere nequeo' et cetera quis mulieres et alios
 inducunt et suas testantur adfectiones, capistroque
 me prehensum more quo didiceram reclinat facile,
 quippe cum nil noui nihilque difficile facturum mihi
 uiderer, praesertim post tantum temporis tam for-
 10 monsa mulieris cupientis amplexus obiturus. nam et
 uino pulcherrimo atque copioso memet madefeceram
 et unguento fragrantissimo prolubium libidinis susci-
 taram. XXII. sed angebar plane non exili metu, re-
 putans quem ad modum tantis tamque magnis cruribus
 15 possem delicatam matronam inscendere uel tam lucida
 tamque tenera et lacte ac melle confecta membra duris
 ungulis complecti labiasque modicas ambrosio rore
 purpurantes tam amplo ore tamque enormi et saxeis
 dentibus deformi sauari, nouissime quo pacto quan-
 20 quam ex unguiculis perpruriscens mulier tam uastum
 genitale susciperet. heu me qui dirrupta nobili femina
 bestiis obiectus munus instructurus sim mei domini!
 molles interdum uoculas et adsidua sauia et dulces

rosaceae lotionibus expurgauit. At dein digitis, ypate, licha-
 nos, mese, paramese et nete hastam mei unguinis niuei spur-
 ciciei pluscule excorias emundauit. Et cum ad inguinis ce-
 phalum formosa mulier concitum ueniebat ab orbibus ganniens
 ego et dentes ad Iouem eleuans priapo frequenti frictura
 porrixabam ipsoque pando et repando uentre sepiuscule tracta-
 bam. Ipsa quoque inspiciens quod genius inter anthteneras
 excreuerat modicum illud morule qua lustrum sterni manda-
 uerat anni sibi reuolutionem autumabat 1 iactari *add.*
 lactari E. 2 negantinumma *Lips.* negatinumma *add.* ne-
 gotinumma E. 7 declinat δ 12 flagrantissimo F ϕ 15 ma-
 tronam F *mg.* ϕ mulierem ϕ (*sed inductum*) 19 deformi
 ego
scripsi deformis *add.* (*fortasse in F s add. m. r.*) deformis ϕ
 (ego uiridi colore adpictum est) 21 quid irrupta F (*d in*
ras.) qd dirrupta ϕ

gannitus commorsicantibus oculis iterabat illa. et 'in summa teneo te' inquit 'teneo meum palumbulum, meum passerem' et cum dicto uacuas fuisse cogitationes meas ineptumque monstrat metum. artissime namque complexa totum me *sed prorsus* totum recepit. 5 illa uero quotiens ei parcens nates recellebam, accedens totiens nisu rabido et spinamprehendens meam adpliciore nexu inhaerebat, ut hercules etiam deesse mihi aliquid ad supplendam eius libidinem crederem nec Minotauri matrem frustra delectatam putarem ad- 10 ultero mugiente. iamque operosa et peruigili nocte transacta, uitata lucis conscientia facessit mulier, condicto pari noctis futurae pretio.

XXIII. Nec grauante magister meus <meas> uoluptates ex eius arbitrio [p. 196. E.] largiebatur partim mercedes amplissimas acceptando, partim nouum spectaculum domino praeparando. incunctanter ei denique libidinis nostrae totam detegit scaenam. at ille liberto magnifice munerato destinat me spectaculo publico. et quoniam neque egregia illa uxor mea propter dignitatem <adhiberi poterat> neque prorsus ulla alia inueniri potuerat grandi praemio, uilis anquiritur aliqua sententia praesidis bestiis addicta, quae mecum incoram 20 *populi* publicam caueam frequentaret. eius poenae talem cognoueram fabulam. 25

Maritum habuit cuius pater peregre proficiscens mandauit uxori suae, matri eidem iuuenis — quod enim sarcina praegnationis oneratam eam relinquebat — ut si sexus sequioris edidisset foetum, protinus quod

1. 2 'in summa *scripsi* in summa 'teneo E. 2 pabulum ^{lum} φ 3 passare F cf. 146. 33 5 *sed prorsus scripsi* prorsus *sed cdd.* cf. 124. 23 12 lucius F φ^1 14 <meas> *inserui* cf. Luc. Asin. 620 *quem locum emendaui Mnem.* 1895. 328 21 <adhiberi poterat> *inserui* 22 potuerat F φ poterat E. *uirgulam posui post praemio, sustuli post poterat* anqri² F¹ φ^2 acqri² F² acqri² φ^1 acquiritur E. 24 *populi publicam Beroald.* publicam *populi cdd.* 27 eidem *scripsi* eiusdem *cdd.*

esset editum necaretur. at illa per absentiam mariti
 natam puellam <perimere> insita matribus pietate prae-
 uenta, desciiuit ab obsequio mariti eamque prodidit ui-
 cinis alumnam regressoque iam marito natam ne-
 5 catamque nuntiauit. sed ubi flos aetatis nuptialem
 uirgini diem flagitabat, nec ignaro marito dotare filiam
 pro natalibus quibat, quod solum potuit, filio suo ta-
 citum secretum aperuit. nam et oppido uerebatur ne-
 quo casu calor*i* iuuenalis impetu lapsus nescius nesciam
 10 sororem incurreret. sed pietatis spectatae iuuenis et
 matris obsequium et sororis officium religiose dispen-
 sat et, arcanis domus uenerabilis silentii custodiae tra-
 ditis, plebeiam facie tenus praetendens humanitatem,
 sic necessarium sanguinis sui munus adgreditur, ut de-
 15 solatam uicinam puellam parentumque praesidio uidua-
 tam domus suae tutela receptaret ac mox artissimo
 multumque sibi dilecto contubernali, largitus de pro-
 prio dotem liberalissime, traderet. XXIII. sed haec
 bene atque optime pleneque cum sanctimonia disposita
 20 feralem Fortunae nutum latere non potuerunt, cuius
 instinctu domum iuuenis protinus se direxit saeua Ri-
 ualitas. et ilico haec eadem uxor eius, quae nunc
 bestiis propter haec ipsa fuerat addicta, coepit puellam
 uelut aemulam tori succu- [p.197.E.] bamque primo
 25 suspicari dehinc detestari dehinc crudelissimis laqueis
 mortis insidiari. tale denique comminiscitur facinus.

Anulo mariti surrepto rus profecta mittit quendam
 seruulum sibi quidem fidelem sed de ipsa fide pessime
 merentem, qui puellae nuntiaret, quod eam iuuenis

1 per absentiam *Beroald.* prae abstinencia *add.* prae ab-
 sentia *E.* 2 <perimere> *inserui* <necare> uel <necari> *Hild.*
 3 prodidit] num tradidit uel credidit? 9 iuuenalis *F* (lis
in ras. m. r.) iuuenali *q* 10—18 huius periodi interpunctio-
 nem emendarunt *Oud. Lu. Kron.* 13. 14 traditis *Oud.* tra-
 didit *add.* 20 Fortunae et Riualitas scripsi *cf.* 102. 5. 19;
 118. 19; 202. 7 27 profecta *Beroald.* profecto *add.* 28 fide^s *Fq*
 29 merentem *F*

profectus ad uillulam uocaret ad sese, addito ut sola
 et sine ullo comite quam maturissime perueniret. et
 nequa forte nasceretur ueniendi cunctatio, tradit anu-
 lum marito subtractum, qui monstratus fidem uerbis
 adstipularetur. at illa mandatu fratris obsequens — hoc 5
 enim nomen sola sciebat — respecto etiam signo eius
 quod offerebatur, nauiter, ut praeceptum fuerat, inco-
 mitata festinat. sed ubi fraudis extremae lapsa deci-
 pulo laqueos insidiarum accessit, tunc illa uxor egregia
 sororem mariti libidinosae furiae stimulis efferata pri-
 mum quidem nudatam flagris ultime uerberat, dehinc,
 quod res erat clamantem quodque frustra paelicatus
 indignatione bulliret, fratrisque nomen saepius iteran-
 tem, uelut mentitam atque cuncta fingentem titione
 candenti inter media femina detruso crudelissime necauit. 15

XXV. Tunc acerbae mortis exciti nuntiis frater et
 maritus accurrunt uariisque lamentationibus defletam
 puellam tradunt sepulturae. nec iuuenis sororis suae
 mortem tam miseram et a qua minime par erat inla-
 tam aequo tolerare quiiuit animo, sed medullitus dolore 20
 commotus aterrimaeque bilis noxio furore perfusus exin
 flagrantissimis febribus ardebat, ut ipsi quoque iam
 medela uideretur necessaria. sed uxor, quae iam pri-
 dem nomen uxoris cum fide perdiderat, medicum con-
 uenit quendam notae perfidiae, qui iam multarum pal- 25
 marum <multisque> spectatus proeliis magna dexterarum
 suae tropaea numerabat, eique protinus quinquaginta
 promittit sestertia, ut ille quidem momentarium uene-
 num uenderet, ipsa autem emeret mortem mariti sui.

6 nomen *add.* F ϕ *om.* uulgo E. 11 nudatam *scripsi*
 nudam *edd.* *cf.* 153. 14; 154. 1; 159. 5 12 quodque] quo-
 que F ϕ δ pelicatus F ϕ 19 a qua *Floridus* qu ϕ F $\bar{q}$ ϕ δ
 21 aterrimaeque bilis *Oud.* acerrimaeque bili F ϕ δ (*sed in* ϕ
s add. m. r.) 25 nocte ϕ 26 <multisque> *inserui cf. Mus.*
Rhen. N. S. XLII. 315 et Cic. pro Rosc. Am. § 17, pro Cluent.
§ 40, pro Caelio § 64 27 tropea F 29 ipsa *scripsi* illa
edd. cf. 274. 23 emere F δ ϕ ¹

quo confecto simulatur necessaria praecordiis leniendis
 bilique subtrahendae illa praenobilis potio, quam sa-
 cram doctiores nominant, sed in eius uice subditur
 alia Proserpinae sacra Saluti <infesta>. iam- [p. 198.E.]
 5 que praesente familia et non nullis amicis et adfinibus
 aegroto medicus poculum probe temperatum manu sua
 porrigebat. XXVI. sed audax illa mulier, ut simul et
 conscius sceleris amoliretur et quam desponderat pe-
 cuniam lucraretur, coram detento calice 'non prius'
 10 inquit 'medicorum optime, non prius carissimo mihi
 marito trades istam potionem, quam de ea bonam
 partem hauseris ipse. unde enim scio an noxium in
 ea lateat uenenum? quae res utique te, tam pruden-
 tem tamque doctum uirum, nequaquam offendet, si re-
 15 ligiosa uxor circa salutem mariti sollicita necessariam
 adfero pietatem.'

Qua mira desperatione truculentae feminae repente
 perturbatus medicus excussusque toto consilio et ob
 angustiam temporis spatio cogitandi priuatus, antequam
 20 trepidatione aliqua uel cunctatione ipsa daret malae
 conscientiae suspicionem, indidem de potione gustauit
 ampliter. quam fidem secutus adulescens etiam, sumpto
 calice, quod offerebatur hausit. ad istum modum prae-
 senti transacto negotio medicus quam celerrime domum
 25 remeabat salutifera potione pestem praecedentis ueneni
 festinans extinguere. nec eum obstinatione sacrilega,
 qua semel coeperat, truculenta mulier ungue latius a
 se discedere passa est 'priusquam' inquit 'digesta po-
 tione medicinae prouentus appareat', sed aegre preci-

3 uicem *Stew. Haupt* 4 Saluti scripsi <infesta> inserui
 Saluti inter sacram et doctiores collocat *Haupt* 14 offendet
 scripsi offendit *cdd.* 20 trepidatione aliqua uel cunctatione
 ipsa φ trepidatione uel aliqua cunctatione ipsa F E. trep.
 aliq. uel cunct. aliqua ipsa δ 29 medicinae euentus pro-
 bentur φ medicinae euentus probetur appareat δ pbent; F
 (b in u corr. m. r. et; in ras. scriptum est, uidetur fuisse²
 (ur) egra F egra φ

bus et obtestationibus eius multum ac diu fatigata tandem abire concessit. interdum perniciem caecam totis uisceribus furem medullae penitus adtraxerant. multum denique saucius et grauedine somnulenta iam demersus domum peruatit aegerrime uixque, enarratis 5 cunctis, ad uxorem mandato, saltem promissam mercedem mortis geminatae deposceret, sic elisum uiolenter spectatissimus medicus effundit spiritum.

XXVII. Nec ille tamen iuuenis diutius uitam tenuerat sed inter fictas mentitasque lacrimas uxoris 10 pari casu mortis fuerat extinctus. iamque eo sepulto, paucis interiectis diebus, quis feralia mortuis litantur obsequia, uxor medici pretium geminae mortis petens aderat. sed mulier usquequaque sui similis, <fraudis> sup- [p. 199. E.] primens faciem, fidei praetendens ima- 15 ginem blandiculae respondit et omnia prolixè adcumulateque pollicetur et statutum praemium sine mora se reddituram constituit, modo pauxillum de ea potione largiri sibi uellet, ob incepti negotii persecutionem. quid pluribus? laqueis fraudum pessimarum uxor in- 20 ducta medici facile consensit et quo se gratiorem locupleti feminae faceret, properiter domo petitam totam prorsus ueneni pyxidem mulieri tradidit. quae tandem scelerum nanta materiam longe lateque cruentas suas manus porrigit. 25

XXVIII. Habebat filiam paruulam de marito quem nuper necauerat. huic infantulae quod leges necessariam patris successionem deferrent, sustinebat aeger-

3 adtraxerant. multum Oud. adtraxerant, multum E. 5 interpunctionem post aegerrime deleui 7 elisum scripsi cf. Mus. Rhen. l. l. p. 315 et supra 143. 14; 178. 15 elisus E. 8 effundit F effudit φδ f̄pf F¹ 9 illa Fφ 14. 15 <fraudis> suppressens faciem, fidei praetendens imaginem scripsi fidei suppressens faciem praetendens imaginem cdd. E. 18 pauxillum φ 19 ab — persecutione Fφ (in F m. r. corr. ob — persecutionem) incepti Fφδ 22 petitam scripsi petita cdd. cf. 187. 27

rime inhiansque toto filiae patrimonio imminebat et capiti. ergo certa defunctorum liberorum matres *mater scelerata* hereditates excipere, talem parentem praebuit qualem exhibuerat uxorem prandioque commento pro
 5 tempore et uxorem medici simul et suam filiam ueneno eodem percutit. sed paruulae quidem tenuem spiritum et delicata ac tenera praecordia conficit protinus uirus infestum, at uxor medici, dum noxiis ambagibus pulmones eius pererrat tempestas detestabilis potionis,
 10 primum suspicata quod res erat, mox urgente spiritu iam certo certior contendit ad ipsam praesidis domum magnoque fidem eius protestata clamore et populi concitato tumultu, utpote tam immania detectura flagitia, efficit statim sibi simul et domus et aures praesidis
 15 patefierent. iamque ab ipso exordio crudelissimae mulieris cunctis atrocitatibus diligenter expositis, repente mentis nubilo turbine correpta semihiantes adhuc compressit labias et attritu dentium longo stridore reddito ante ipsos praesidis pedes exanimis corruit. nec ille,
 20 uir alioquin exercitus, tam multiforme facinus excetrae uenenatae dilatione languida passus marcescere confestim cubiculariis mulieris adtractis ui tormentorum ueritatem eruit [p. 200. E.] atque illam, minus quidem quam merebatur, sed quod dignus cruciatus alius excogitari non poterat, certe bestiis obiciendam pronuntiauit.
 25

XXVIII. Talis mulieris publicitus matrimonium confarraturus ingentique angore oppido suspensus expectabam diem muneris, saepius quidem mortem mihi-
met uolens consciscere priusquam scelerosae mulieris

2. 3 matres mater scelerata *scripsi* mater scelerata F²
 matres sceleratas F¹φ matres [sceleratas] E. matres super-
 stites *S(auppe)* 9 tempestas] iam pestis *Corn. sed cf. Zeno*
Ver. I. 9. 1 10 urgente *cdd.* languente *Corn. cf. 179. 19*
 17 mirbine F¹φ¹ correpto Fφ 20 exercitus Fφ (*in φ*
adscr. est: pro exercitatus) excetrae *Elmenh.* exereta F (*sed*
deletum) om. δ exceterū φ 23 illa Fφδ 28. 29 mihimet
Rohde, Corn.; in F fuit mortem in metu uolen* *quid post uolen*

contagio macularer uel infamia publici spectaculi depudescerem. sed priuatus humana manu, priuatus digitis, ungula rutunda atque mutila gladium stringere nequaquam poteram. plane tenui specula solabar clades ultimas, quod uer in ipso ortu iam gemmulis floridis cuncta depingeret et iam purpureo nitore prata uestiret et commodum dirrupto spineo tegmine spirantes cinnameos odores promicarent rosae, quae me priori meo Lucio redderent.

Dies ecce muneri destinatus aderat: ad conseptum caeae prosequente populo pompatico fauore deducor. ac dum ludicris scaenicorum choreis primitiae spectaculi dedicantur, tantisper ante portam constitutus pabulum laetissimi graminis, quod in ipso germinabat aditu, libens adfectabam, subinde curiosos oculos patente porta spectaculi prospectu gratissimo reficiens.

Nam puelli puellaeque uirenti florentes aetatula, forma conspicui, ueste nitidi, incessu gestuosi Graecanicam saltaturi pyrrhicam dispositis ordinationibus decoros ambitus inerrabant, nunc in orbem rotatum flexuosi, nunc in obliquam seriem conexi et in quadratum patorem cuneati et in cateruae discidium separati. at ubi discursus reciproci multimodas ambages tubae terminalis cantus explicuit, aulaeo subducto et complicitis siparis scaena disponitur.

XXX. Erat mons ligneus ad instar incliti montis illius quem uates Homerus Idaeum cecinit, sublimi instructus fabrica, [p. 201. E.] consitus uirectis et uiuis

fuerit, iam discerni non potest; u uocabuli metu deletum est et in ras. post uolens additum s manu, ut oreretur: mihimet uolens manu; mihi metu uolens φ mihi mea uolens manu δ
 3 rutunda F   5 uer mg. φ ut F t φ uel δ   7 dirrupto F   19. 20 gręcanica saltat² ipyrrica⁵ F φ (nisi quod φ habet ypirrica⁵)   25 albeo F albeo φ   28 sublimi φ sublimis F cf. 79. 28; 99. 21; 100. 31

arboribus, <et>, summo cacumine de manibus fabri
 fonte manante, fluuiialis aquas eliquans. capellae pau-
 culae tondebant herbulas et in modum Paridis Phrygii
 pastoris barbaricis amiculis umeris defluentibus pulchre
 5 indusiatus adulescens, aurea tiara contecto capite, pe-
 cuario simulabat magisterium. adest luculentus puer
 nudus, nisi quod ephebica chlamida sinistrum tegebat
 umerum, flauis crinibus usquequaque conspicuus et
 inter comas eius aureae pinnulae cognatione simili so-
 10 ciatae prominebant, quem caduceum et uirgula Mercu-
 rium indicabant. is saltatorie procurrens malumque
 bracteis inauratum dextra gerens, <ei> qui Paris uide-
 batur porrigit, quid mandaret Iuppiter nutu significans
 et protinus gradum scitule referens e conspectu facessit.
 15 insequitur puella uultu honesta in deae Iunonis speciem
 similis: nam et caput stringebat diadema candida, fere-
 bat et sceptrum. inrupit alia quam putares Mineruam,
 caput contecta fulgenti galea et oleaginea corona tege-
 batur ipsa galea, clypeum attollens et hastam quatiens
 20 et qualis illa cum pugnat. XXXI. super has introces-
 sit alia uisendo decore praepollens, gratia coloris am-
 brosei designans Venerem, qualis fuit Venus cum fuit
 uirgo, nudo et intecto corpore perfectam formonsitatem
 professa, nisi quod tenui pallio bombycino inumbrabat
 25 spectabilem pubem. quam quidem laciniam curiosulus
 uentus satis amanter nunc lasciuiens reflabat, ut di-
 mota pateret flos aetatulae, nunc luxurians aspirabat,
 ut adhaerens pressule membrorum uoluptatem graphice
 liciniaret. ipse autem color deae diuersus in speciem,
 30 corpus candidum quod caelo debeat, amictus caerulus
 quod mari remeat. iam singulas uirgines quae deae

1 <et> *inserui* 1. 2 de foraminibus labri fonte *Corn.*
 3 Paridis *seclus. Oud.* 4 defluentibus F φ ¹ 7 ephebeica F φ
 chlamida F *cf.* 220. 21 chlamida φ chlamyda E. 9 cognat-
 ione *uix sincerum; num fuit concatenatione uel copulatione?*
 12 <ei> *ins. Oud.* 16 candida F candidum $\varphi\delta$ 24 bom-
 bycino F 28 grafice F φ *cf.* 151. 20 gratifice δ

putabantur < *sui quamque stipabant* > comites, Iunonem quidem Castor et Pollux, quorum capita cassides ouatae stellarum [p. 202. E.] apicibus insignes contegebant, sed et isti Castores erant scaenici pueri. haec puella uarios modulos Iastia concinente tibia procedens quieta et inadfectata gesticulatione nutibus honestis pastori pollicetur, si sibi praemium decoris addixisset, et sese regnum totius Asiae tributuram. at illam quam cultus armorum Mineruam fecerat, duo pueri muniebant, proeliaris deae comites armigeri, Terror et Metus, nudis insultantes gladiis. at pone tergum tibicen Dorium canebat bellicosum et permiscens bombis grauibz tinnitus acutos in modum tubae saltationis agilis uigorem suscitabat. haec inquieto capite et oculis in aspectu minacibus, citato et intorto genere gesticulationis alacer demonstrabat Paridi, si sibi formae uictoriam tradidisset, fortem tropaeisque bellorum inclitum suis adminiculis futurum.

XXXII. Venus ecce cum magno fauore caueae in ipso meditullio scaenae, circumfuso populo laetissimorum paruulorum dulce subridens constituta mone† illos teretes et lacteos puellios diceres tu Cupidines ueros de caelo uel mari commodum inuolasse. nam et pinulis et sagittulis et habitu cetero formae praeclare congruebant et uelut nuptialis epulas obiturae dominae coruscis prae lucebant facibus. et influunt innuptarum

1 *sui quamque stipabant inserui* < *sui obibant* > *ins. ueteres editores* < *complures comitabantur* > *Bsn.* 2 quorum capite Fϕ obate F 5 Iastia *Oud.* Iastia Fϕ Iasciua δg *cf. Florida* 5. 1 (*Kr.*) 7 addidisset ϕ et Fϕ ei E. 8 at F (*in ras. scr. m. r.*) ad ϕ *cf.* 159. 29 10. 11 insaltantes Fϕ 11 tibicen Dorium *Iuntina* tibicenorium Fϕ *cf. Flor.* 5. 2 et 3. 15 12 innut; F inūtus ϕδ 17 tropeisque F 20 ipsa Fϕ 27 constituta (*pro u librarius scripturus fuit i*) F constituta ϕ
/// pone F (*p ex m corr. uid.*) moene ϕ pone δ constituit amoene uulgo, probante *Lu.* constituit. Dionae illos E. 22 Cupidines et Cupidines ueros *Colu.* 25 nuptialis epulis F

puellarum decorae suboles: hinc Gratiae gratissimae,
 inde Horae pulcherrimae, quae iaculis floris serti et
 soluti deam suam propitiantes scitissimum construxe-
 runt chorum, dominae uoluptatum ueris coma blandien-
 tes. iam tibiae multiforabiles cantus Lydios dulciter
 consonant. quibus spectatorum pectora suaue mulcen-
 tibus, longe suauior Venus placide commoueri [p. 203. E.]
 cunctantique lente uestigio et leniter fluctuante spinula
 et sensim adnutante capite coepit incedere mollique
 tibiarum sono delicatis respondere gestibus et nunc
 mite coniuventibus, nunc acre comminantibus gestire
 pupulis et non nunquam saltare solis oculis. haec ut
 primum ante iudicis conspectum facta est, nisu bra-
 chiorum polliceri uidebatur, si fuisset deabus ceteris
 antelata, daturam se nuptam Paridi forma praecipuam
 suique similem. tunc animo uolenti Phrygius iuuenis
 malum quod tenebat aureum uelut uictoriae calculum
 puellae tradidit.

XXXIII. Quid ergo miramini uilissima capita, immo
 forensia pecora, immo uero togati uulturii si toti nunc
 iudices sententias suas pretio nundinantur, cum rerum
 exordio inter deos et homines agitatum iudicium cor-
 ruperit gratia et originalem sententiam magni Iouis
 consiliis electus iudex rusticanus et opilio lucro libi-
 dinis uendiderit cum totius etiam suae stirpis exitio?
 sic hercules et aliud sequens iudicium inter inclitos
 Achiuorum duces celebratum, uel cum falsis insimula-
 tionibus eruditione doctrinaque praepollens Palamedes
 proditiōis damnatur uel <heres Achilli> uirtute Martia

3. 4 construxerunt *Oud.* construxerant *cdd.* 4 uerasⁱ
 coma Fδ ueris comas φ 8 fluctuante spinula *Schickeradius*
 fluctuantes pinnulas Fφ (pennulas φ) 11 care^{ac} φ 12 pu-
 pillis^u φ 16 similem F¹ consimilem F²φE. 19 minamini F¹
 20 ferensia F uultureⁱⁱ φ (es m. 2; ii m. 3) 27 uel *add.*
uulgo om. cdd. <heres Achilli> *inserui*

praepotenti praefertur Vlixes modicus Aiaci maximo. quale autem et illud iudicium apud legiferos Athenienses catos illos et omnis scientiae magistros! nonne diuinae prudentiae senex, quem sapientia praetulit cunctis mortalibus deus Delphicus, fraude et inuidia nequissimae factionis circumuentus uelut corruptor adulescentiae quam frenis cohercebat, herbae pestilentis suco noxio peremptus est, relinquens ciuibus ignominiae perpetuae maculam, cum nunc etiam egregii philosophi sectam eius sanctissimam praeoptent et summo beatitudinis studio iurent in ipsius nomen! sed ne quis indignationis meae reprehendat impetum secum sic reputans ‘ecce nunc pa- [p. 204. E.] tiemur philosophantem nobis asinum’, rursus unde decessi reuertar ad fabulam.

XXXIII. Postquam finitum est illud Paridis iudicium, Iuno quidem cum Minerua tristes et iratis similes e scaena recedunt indignationem repulsae gestibus professae, Venus uero gaudens et hilaris laetitiam suam saltando toto cum choro professa est. tunc de summo montis cacumine per quandam latentem fistulam in excelsum prorumpit uino crocus diluta sparsimque defluens pascentis circa capellas odoro perpluit imbre, donec in meliorem maculatae speciem canitiem propriam luteo colore mutarent. iamque tota suaue fraglante cauea montem illum ligneum terrae uorago decepit.

Ecce quidam miles per mediam plateam dirigit cursum petiturus iam populo postulante illam de publico carcere mulierem, quam dixi propter multiforme scelus bestis esse damnatam meisque praeclaris nuptiis destinatam. et iam torus genialis scilicet noster futurus

1 Ulixes δ auxies Fφ   medicus φ   3 omni F¹φ¹
 10 eis F¹φ¹   12. 13 crepitans φ   18 recedunt *scripsi* redeunt *cdd.*   26 fraglante F flagrante φ fragrante δ
 31 bestis F bestiis φ   32 genialis *cdd.* genialis E.

accuratissime disternebatur, lectus Indica testudine per-
 lucidus, plumea congerie tumidus, ueste serica floridus.
 at ego praeter pudorem obeundi publice concubitus,
 praeter contagium scelestae pollutaeque feminae, metu
 5 etiam mortis maxime cruciabar, sic ipse mecum repu-
 tans, quod in amplexu uenerio scilicet nobis cohaeren-
 tibus quaecumque ad exitium mulieris bestia fuisset
 immissa, non adeo uel prudentia sollers uel artificio
 docta uel abstinencia frugi posset prouenire, ut adia-
 centem lateri meo laceraret mulierem, mihi uero quasi
 10 indemnato et innoxio parceret. XXXV. ergo igitur
 non de pudore iam sed de salute ipsa sollicitus, dum
 magister meus lectulo probe coaptando districtus in-
 seruit et tota familia partim ministerio uenationis occu-
 15 pata, partim uoluptario spectaculo adtonita meis cogi-
 tationibus liberum tribuebatur arbitrium, nec magno-
 pere quisquam custodiendum tam mansuetum putabat
 asinum, paulatim furtium pedem proferens portam quae
 proxima est potitus, iam cursu me celerrimo proripio
 20 [p. 205. E.] sexque totis passuum milibus perneciter
 confectis Cenchreas peruado, quod oppidum audit qui-
 dem nobilissimae coloniae Corinthiensium, adluitur
 autem Aegaeo et Saronico mari. inibi portus etiam
 tutissimum nauium receptaculum magno frequentatur
 25 populo. uitatis ergo turbelis et electo secreto litore
 prope ipsas fluctuum aspergines in quodam mollissimo
 harenae *grumulo* lassum corpus porrectus refoueo. nam
 et ultimam diei metam curriculum solis deflexerat et
 uespernae me quieti traditum dulcis somnus oppresserat.

1 disternebatur F desternebatur φ discernebatur δ cf.

27. 13 11 ^{i^e}dāmpnato φ 13 dēstrictus Fφ discretus δ

15. 16 cōtationibus φ 19 me celerrimo Fδ et celerrimo φ

21 audit F¹φ est F²δ 25 turbelis *scripsi* turbulis *edd. cf.*

55. 22; 69. 2; 117. 19 et 208. 16; 209. 15 27 *grumulo scripsi*

cf. 103. 6 gremio *edd.* 29 uesperne F uesperne^{ti} φ

LIBER XI.

I. Circa primam ferme noctis uigiliam experrectus
 pauore subito uideo praemicantis lunae candore nimio
 completum orbem commodum marinis emergentem
 fluctibus nactusque opacae noctis silentiosa secreta, 5
 certus etiam summam deam praecipua maiestate pol-
 lere resque prorsus humanas ipsius regi prouidentia
 nec tantum pecuina et ferina uerum inanima etiam di-
 uino eius luminis numinisque nutu uegetari, ipsa etiam
 corpora terra caelo marique nunc incrementis conse- 10
 quenter augeri, nunc detrimentis obsequenter imminui,
 fato scilicet iam meis tot tantisque cladibus satiato et
 spem salutis licet tardam subministrante, augustum
 specimen deae praesentis statui deprecari confestimque
 discussa pigra quiete alacer exurgo meque protinus 15
 purificandi studio marino lauacro trado septiesque
 summerso fluctibus capite, quod eum numerum prae-
 cipue religionibus aptissimum diuinus ille Pythagoras
 prodidit, laetus et alacer deam praepotentem lacrimoso
 uultu sic adprecabar 20

II. Regina caeli, siue tu Ceres alma frugum parens
 originalis, quae repertu laetata filiae uetustae glandis
 ferino remoto pabulo, miti commonstrato cibo, nunc
 Eleusiniam glebam percolis — seu tu caelestis Venus,
 quae primis rerum exordiis sexuum diuersitatem gene- 25
 rato amore sociasti et aeterna subole humano [p. 206. E.]
 genere propagato nunc circumfluo Paphi sacrario cole-
 ris — seu Phoebi soror, quae partu fetarum medelis

6 sumata F sūmatā φ (in mg. .. f sū m) 8 cf. *Fulgent. Myth.* II. 19 p. 98 (*Munck.*) 10 cf. *Florida* 31. 5 (*Kr.*) 15 cf. *Fulgent. Myth.* I. p. 25 (*Munck.*) 17 sumerso F 24 eule-
 siniam grebam φ 25. 26 generato cdd. generabili *Bsn.* Cum
 uniuersa precatione cf. 121. 4 (*hui. ed.*) .

lenientibus recreato populos tantos educasti praeclaris-
 que nunc ueneraris delubris Ephesi — seu nocturnis
 ululatibus horrenda Proserpina triformi facie laruales
 impetus comprimens terraeque claustra cohibens, lucos
 5 diuersos inerrans uario cultu propitiaris: ista luce fe-
 minea conlustrans cuncta moenia et udis ignibus nu-
 triens laeta semina et solis ambagibus dispensans in-
 certa lumina — quoquo nomine quoquo ritu quaqua
 facie te fas est inuocare: tu meis iam nunc extremis
 10 aerumnis subsiste, tu fortunam conlapsam adfirma, tu
 saeuis exanclatis casibus pausam pacemque tribue: sit
 satis laborum, sit satis periculorum. depelle quadri-
 pedis diram faciem, redde me conspectui meorum, redde
 me meo Lucio. ac siquod offensum numen inexorabili
 15 me saeuitia premit, mori saltem liceat si non licet
 <hominem> uiuere.’

III. Ad istum modum fusis precibus et adstructis
 miseris lamentationibus rursus mihi marcentem animum
 in eodem illo cubili sopor circumfusus oppressit. nec
 20 dum satis coniueram et ecce pelago medio uenerandos
 diis etiam uultus attollens emergit diuina facies. ac
 dehinc paulatim toto corpore perlucidum simulacrum
 excusso pelago ante me constitisse uisum est. eius
 mirandam speciem ad uos etiam referre conitar, si ta-
 25 men mihi disserendi tribuerit facultatem paupertas oris
 humani uel ipsum numen eius dapsilem copiam elo-
 cutilis facundiae subministrauerit.

Iam primum crines uberrimi prolixique et sensim
 intorti per diuina colla passiue dispersi molliter deflue-
 30 bant. corona multiformis uariis floribus sublimem di-
 strinxerat uerticem, cuius media quaedam super fron-

6 udis] undis Fφ nudis mg. φ 8 quaq; Fφ 16 <homi-
 nem> inserui 20 coniueram Iuntina cf. 71. 22 conisperam F
 conipseram φ cōpseram δ 21 diis scripsi cf. 106. 17 (129. 5
 h. ed.) dī* etiam F deis etiam φ E. 26. 27 copiam * locuti-
 lis F copiam elocutilis φ 31 quaedam scripsi quidem edd.

tem plana rutunditas in modum speculi uel immo
 argumentum lunae candidum lumen emica- [p.207.E.]
 bat, dextra laeuaque sulcis insurgentium uiperarum
 cohibita, spicis etiam Cerialibus desuper porrectis.
 <uestis tunica> multicolor bysso tenui pertexta, nunc 5
 albo candore lucida, nunc croceo flore lutea, nunc roseo
 rubore flammida, et, quae longe longeque etiam meum
 confutabat optutum, palla nigerrima splendescens atro
 nitore, quae circumcirca remeans et sub dexterum latus
 ad umerum laeuum recurrens, umbonis uicem deiecta 10
 parte laciniae multiplici contabulatione dependula ad
 ultimas oras nodulis fimbriarum decoriter confluctua-
 bat. IIII. per intextam extremitatem et in ipsa eius
 planitie stellae dispersae coruscabant earumque media
 semenstris luna flammeos spirabat ignes. quaquata- 15
 men insignis illius pallae perfluebat ambitus, indiuiduo
 nexu corona totis floribus totisque constructa pomis
 adhaerebat. iam gestamina longe diuersa. nam dextra
 quidem ferebat aereum crepitaculum, cuius per angu-
 stom lamminam in modum baltei recuruatam traiectae 20
 mediae paucae uirgulae crispante brachio trigeminos
 iactus reddebant argutum sonorem. laeuae uero cym-
 bium dependebat aureum, cuius ansulae, qua parte con-
 spicua est, surgebat aspis caput extollens arduum
 ceruicibus late tumescentibus. pedes ambroseos tege- 25
 bant soleae palmae uicticis foliis intextae. talis ac
 tanta spirans Arabiae felicia germina diuina me uoce
 dignata est

1 rutunditas F¹ 1.2 uel immo argumentum] uelut
 nimbo [argumentum] E. in argumentum Lu. cf. Mus. Rhen.
 l. l. 315 et supra 212.6; 217. 21 (E.) nec non Fulgent. Myth. I.
 p. 26 (Munck.) 4 porrectis. Oud. Bsn. 5 <uestis tunica>
 inserui <uestis> Bsn. 12 horas φδ 13 intextam δ
 Par. Oud. intectam Fφ 15 flammeos Fφ 17 constricta δ
 21 tri^geminos φ 22 sonorem F tenorem φ 23 cf. Seru.
 ad Aen. VIII. 696 26 solē F sole φ 27 gemina F
 gema φ

V. 'En adsum tuis commota, Luci, precibus, rerum
 naturae parens, elementorum omnium domina, saeculo-
 rum progenies initialis, summa numinum, regina Ma-
 nium, prima caelitur, deorum dearumque facies uni-
 5 formis, quae caeli luminosa culmina, maris salubria
 flamina, inferum deplorata silentia nutibus meis dis-
 penso: cuius numen unicum multiformi specie, ritu
 uario, nomine multiugo totus ueneratur orbis. inde
 primigenii Phryges Pessinuntiam deum Matrem, hinc
 10 Autochthones Attici Cecropeiam Mineruam, illinc
 fluctuantes Cyprii Paphiam Venerem, Cretes sagitti-
 feri Dictynnam Dianam, Siculi [p. 208. E.] trilingues
 Stygiam Proserpinam, Eleusini uetustam deam
 Cererem, [et] Iunonem alii, Bellonam alii, Hecatam
 15 isti, Rhamnusiam illi, *sed* qui nascentis dei Solis in-
 choantibus inlustrantur radiis Aethiopes Arique prisca-
 que doctrina pollentes Aegyptii, caerimoniis me pro-
 priis percolentes, appellant uero nomine reginam Isidem.
 adsum tuos miserata casus, adsum fauens et propitia.
 20 mitte iam fletus et lamentationes omitte, depelle mae-
 rorem. iam tibi prouidentia mea inlucescit dies salu-
 taris. ergo igitur imperiis istis meis animum intende
 sollicitum. diem qui dies ex ista nocte nascetur, aeterna
 mihi nuncupauit religio, quo, sedatis hibernis tempe-
 25 statibus et lenitis maris procellosis fluctibus, nauiga-
 bili iam pelago rudem dedicantes carinam primitias
 commeatus libant mei sacerdotes. id sacrum nec sol-
 licita nec profana mente debebis opperiri. VI. nam
 meo monitu sacerdos in ipso procinctu pompae roseam

1 tui F tuis φ cf. *cum toto loco Apol.* 74. 18 (Kr.) 3. 4 re-
 ginam anium F regina anium φ 8 totu^s F φ inde F φ
 me δ Par. Oud. 9 Pessinuntiam *uulgo* pessinumtant d^m F
 pessinumtant d. φ pesinum nominant d. δ 10 illinc Oud.
 illic cdd. 11 phlaphiã F phalaphyam φ 13 eleusini F φ
 14 et om. F¹ φ add. F² hecatam F 15 sed qui Bl. **q F
 eçq φ illi, qui E. 24 nuncupabit F φ

manu dextera sistro cohaerentem gestabit coronam. incunctanter ergo dimotis turbelis alacer continare pompam meam <mea> uolentia fretus et de proximo clementer uelut manum sacerdotis osculabundus rosis decerptis pessimae mihique destabilis iam dudum beluae istius corio te protinus exue. nec quicquam rerum earum reformides ut arduum. nam hoc eodem momento quo tibi uenio simul et tibi praesens quae sunt sequentia <praenuntio et> sacerdoti meo per quietem facienda praecipio. meo iussu tibi constricti comitatus decedent populi. nec inter hilares caerimonias et festiua spectacula quisquam deformem istam quam geris faciem perhorrescet uel figuram tuam repente mutatam sequius interpretatus aliquis maligne criminabitur. plane memineris et penita mente conditum semper tenebis mihi reliqua uitae tuae curricula ad usque terminos ultimi spiritus uadata. nec iniurium, cuius beneficio redieris ad homines ei totum debere quod uiues. uiues autem beatus, uiues in mea tutela gloriosus et cum spa- [p. 209. E.] tium saeculi tui permensus ad inferos demearis, ibi quoque in ipso subterraneo semirutundo me quam uidebis Acherontis tenebris interlucentem Stygiisque penetralibus regnantem, campos Elysios incolens ipse tibi propitiam frequens adorabis. quod si sedulis obsequiis et religiosis ministeriis et tenacibus castimoniis numen nostrum promerueris, scies ultra statuta fato tuo spatia uitam quoque tibi prorogare mihi tantum licere.

1 coharente^s F   2 turbelis *scripsi* turbulis *cdd.* *cf. ad* 251.2 (*h.e.*)   continare *scripsi* *cf. ad* 20.1 (*h.e.*)   continuare F φ δ E.
 3 meam <mea> *Oud. cf. 210.15* mea^s F φ mea E.   uolentia F
 uolentia φ   7 earum *Scruius* mearum *cdd.*   8 tibi F φ
 ibi E.   8.9 quae subsequenter sacerdoti δ   9 <praenuntio et>
 praenuntio *inserui ipse; et ins. Koz. Stil p. 143 et Abh. p. 33 et*
Adn. 47 sunt (8) om. φ   21 demeris^a φ   21.22 semirutundo F¹
 22 uidebis *scripsi* uides *cdd.*   24 elisios F   25 regios^{li} F

VII. Sic oraculi uenerabilis fine prolato numen in-
 uictum in se recessit. nec mora cum somno protinus
 absolutus pauore et *stupore* ac dein *gaudio* nimio per-
 mixtus exurgo summeque miratus deae potentis tam
 5 claram praesentiam, marino rore respersus magnisque
 imperiis eius intentus monitionis ordinem recolebam.
 nec mora cum noctis atrae fugato nubilo sol exurgit
 aureus et ecce discursu religioso ac prorsus triumphali
 turbelae complent totas plateas tantaque hilaritudine
 10 praeter peculiarem meam gestire mihi cuncta uideban-
 tur, ut pecua etiam cuiuscemodi et totas domos et
 ipsum diem serena facie gaudere sentirem. nam et
 pruinam pridianam dies apricus ac placidus repente
 fuerat insecutus, ut canorae etiam auiculae prolectatae
 15 uerno uapore concentus suaues adsonarent matrem si-
 derum, parentem temporum orbisque totius dominam
 blando mulcentes adfamine. quid quod arbores etiam,
 quae pomifera subole fecundae quaeque earum tantum
 umbra contentae steriles, austrinis laxatae flatibus ger-
 20 mine foliorum renidentes clementi motu brachiorum
 dulces strepitus obsibilabant magnoque procellarum se-
 dato fragore ac turbido fluctuum tumore posito mare
 quietas adluuies temperabat, caelum autem nubilosa
 caligine disiecta nudum sudumque luminis proprii
 25 splendore candeat.

VIII. Ecce pompae magnae paulatim procedunt
 anteludia uotiuus cuiusque studiis exornata pulcherrume.
 hic incinctus balteo militem gerebat, illum succinctum

1 cf. *Ouid. Met.* II. 302   2 somno F sompno φδ
 summo E.   3 pauore et stupore ac dein gaudio *scripsi* stu-
 pore *Corn. cf.* 213. 10 et 167. 19; 179. 3 pauore et gaudio ac
 dein sudore *edd.* E.   8 et om. φ   9 turbelae *scripsi* tur-
 bulae *edd. cf. ad* 251. 25 (*h. e.*)   11 cuiuscemodi Fφ huiusce-
 modi δ cuiusque modi E.   19 contenta ē eriles F contenta
 ē heriles φ (*in mg. c. st.*)   20 filiorum Fφ   24 nudum sudum-
 que *scripsi* nudo sudoque *edd. cf. Apol.* 23. 11 (*Kr.*)   26 prae-
 cedunt Fφ *cf.* 2. 8   27 uotib; Fφ

chlamyde crepides et uena- [p. 210. E.] bula uenatorem fecerant, alius soccis obauratis inductus serica ueste mundoque pretioso et adtextis capiti crinibus incessu perfluo feminam mentiebatur. porro alium ocreis scuto galea ferroque insignem e ludo putares gladiatorio procedere. nec ille deerat qui magistratum fascibus purpuraque luderet nec qui pallio baculoque et baxeis et hircino barbitio philosophum fingeret nec qui diuersis harundinibus alter aucupem cum uisco, alter piscatorem cum hamis inducerent. uidi et ursam mansuam cultu matronali, <quae> sella uehebatur, et simiam pilleo textili crocotisque Phrygiis Catamiti pastoris specie aureum gestantem poculum et asinum pinnis adglutinatam adambulantem cuidam seni debili, ut illum quidem Bellerophontem, hunc autem diceret Pegasum, tamen rideres utrumque.

VIII. Inter has oblectationes ludicras popularium, quae passim uagabantur, iam sospitatricis deae peculiaris pompa moliebatur. mulieres candido splendentes amicimine, uario laetantes gestamine, uerno florentes coronamine, quae de gremio per uiam qua sacer incedebat comitatus solum sternerant flosculis; aliae quae nitentibus speculis pone tergum reuersis uenienti deae obuium commonstrarent obsequium et quae pectines eburnos ferentes gestu brachiorum flexuque digitorum ornatum atque obpexum crinium regalium fingerent, illae etiam quae ceteris unguentis et geniali balsamo guttatim excusso conspergebant plateas. magnus praeterea sexus utriusque numerus lucernis taedis cereis et alio genere facium, lumine siderum caelestium stir-

1 chlamide F 2 occis F inductu; F ϕ indutus E. cf.

ad 184. 15 (h. e.) 3 capiti F capite $\phi\delta$ 4 profluo δ 6 facib; F $\phi\delta$ 10 inducerent *scripsi* induceret *cdd.* 11 <quae> sella

Lu. 12 crocotisque F ϕ crocotisque; δ cf. 151. 20 13 poculum ϕ 22 aliae quae *Salm.* aliaeque *cdd.* E. 24 ouium ϕ 30 facium, lumine *cdd.* lumine cum *Vulcanio delet* E. facti

pem propitiantes. symphoniae dehinc suaues, fistulae
 tibiaeque modulis dulcissimis personabant. eas amoe-
 nus lectissimae iuuentutis ueste niuea et cataclista
 praenitens sequebatur chorus, carmen uenustum ite-
 5 rantes, quod Camenarum fauore sollers poeta modu-
 latus edixerat, quod argumentum referebat interim
 maiorum antecantamenta uotorum. ibant et dicati
 magno Sarapi tibicines, qui per oblicum calamum ad
 aurem porrectum [p. 211. E.] dexteram familiarem
 10 templi deque modulum frequentabant, et plerique qui
 facilem sacris uiam dari praedicarent. X. tunc influ-
 unt turbae sacris diuinis initiatae, uiri feminaeque omnis
 dignitatis et omnis aetatis lintheae uestis candore puro
 luminosi, illae limpido tegmine crines madidos obu-
 15 lutae, hi capillum derasi funditus uertice praenitentes,
 [magnae religionis terrena sidera], aereis et argenteis
 immo uero aureis etiam sistris argutum tinnitum con-
 strepentes. sed <et> *magnae religionis terrena sidera*,
 antistites sacrorum procures illi, qui candido lintheamine
 20 cinctum pectoralem *astrecti* ad usque uestigia iniecti
 potentissimorum deum praeferebant insignis exuuias.
 quorum primus lucernam claro praemicantem porrige-
 bat lumine, non adeo nostris illis consimilem, quae
 uespertinas illuminant epulas, sed aureum cymbium
 25 medio sui patore flammulam suscitans largiorem. se-
 cundus uestitu quidem similis sed manibus ambabus
 gerebat altaria [id est auxilia] quibus nomen dedit

luminis *mg.* F facticii luminis *Corn.* f. luminosam *Lu.* 2. 3 amen;
 F 3 catha clysta F cathaclista δ cataclista φ 10 et
 plerique qui F φ δ ut plebi cuique E. plebique qui *Rohde*,
qui propter dari comparat 213. 18 17 systris F 18 sed
 et δ *Oud.* sed F φ E. *magnae religionis terrena sidera quae*
in cdd. leguntur post praenitentes (us. 16) transposui ante anti-
stites 19 illi quidem *Rohde* 20 cinctum pectoralem
astrecti scripsi cinctum pectoralem ad usque uestigia strictim
 iniecti *cdd.* 21 praeferebant δ proferebant F φ exubias F
 24 uespertina F¹ φ cybiu F 27 [id est auxilia] *del.* E.

proprium deae summatis auxiliariis prouidentia. ibat
 tertius attollens palmam auro subtiliter foliatam nec
 non Mercuriale etiam caduceum. quartus aequitatis
 ostendebat indicium, deformatam manum sinistram por-
 recta palmula, quae genuina pigritia, nulla calliditate, 5
 nulla sollertia praedita uidebatur aequitati magis aptior
 quam dextera. idem gerebat et aureum uasculum in
 modum papillae rutundatum de quo lacte libabat. quin-
 tus auream uannum laureis congestam ramulis et alius
 ferebat amphoram.

XI. Nec mora cum dei dignati pedibus humanis
 incedere prodeunt, hic horrendus ille superum com-
 meator et inferum, nunc atra nunc aurea facie subli-
 mis, attollens canis ceruices arduas Anubis, laeua ca-
 duceum gerens, dextera palmam uirentem quatiens. 15
 huius uestigium continuum sequebatur bos in erectum
 leuata statum, [bos,] omnia parentis deae fecundum
 simulacrum, quod residens umeris suis proferebat unus
 e ministerio beato gressu [p.212.E.] gestuoso. ferebatur
 ab alio cista secretorum capax penitus celans operta magni- 20
 ficæ religionis. gerebat alius felici suo gremio summi
 numinis uenerandam effigiem non pecoris non auis non
 ferae ac ne hominis quidem ipsius consimilem, sed sol-
 lerti repertu etiam ipsa nouitate reuerendam altioris
 utcumque et magno silentio tegendae religionis argu- 25
 mentum ineffabile, sed ad istum plane modum fulgente
 auro figuratam: urnula faberrime cauata, fundo quam
 rutundo, miris extrinsecus simulacris Aegyptiorum effi-
 giata. eius orificium non altiuscule leuatum in cana-
 lem porrectum longo riuulo prominebat. ex alia uero 30
 parte multum recedens spatiosa dilatione adhaerebat

9 laureis *Passerat.* cf. 215.8 aureis *cdd.* coniestam φ
 cf. 207. 17 17 [bos] *deleui* 19 beato F beato⁹ φ 19 ge-
 stuoso φ gestuosu F¹ gestuosus *Pet.* cf. 200. 22 21 gerebat
 φ F² ferebat F¹ 27 figuratam *Oud.* figurata F (*sed corr. uid.*
ex figuratum) figuratum $\varphi\delta$ 28 rutundo F¹

ansa, quam contorto nodulo supersedebat aspis squameae ceruicis striato tumore sublimis.

XII. Et ecce praesentissimi numinis promissa nobis accedunt beneficia et fata salutemque ipsam meam gerens sacerdos adpropinquat, ad ipsum praescriptum diuinae promissionis ornatum dextera proferens sistrum deae, mihi coronam et hercules coronam consequenter, quod tot ac tantis exanclatis laboribus, tot emensis periculis deae maximae prouidentia adluctantem mihi saeuissime Fortunam superarem. nec tamen gaudio subitario commotus inclementi me cursu proripui, uerens scilicet ne repentino quadripedis impetu religionis quietus turbaretur ordo, sed placido ac prorsus humano gradu cunctabundus paulatim obliquato corpore, sane diuinitus decedente populo, sensim inrepo. XIII. at sacerdos ut reapse cognoscere potui, nocturni commonefactus oraculi miratusque congruentiam mandati muneris confestim restitit et ultro porrecta dextera ob os ipsum meum coronam exhibuit. tunc ego trepidans, adsiduo pulsu micanti corde, coronam, quae rosis amoenis intexta fulgurabat, auido ore susceptam cupidissime deuorauit. nec me fefellit caeleste promissum. protinus mihi delabitur deformis et ferina facies. ac primo quidem squalens pilus defluit ac dehinc cutis crassa [p. 213. E.] tenuatur, uenter obesus residit, pedum plantae per ungulas in digitos exeunt, manus non iam pedes sunt sed in erecta porriguntur officia, ceruix procera cohibetur, os et caput rutundatur, aures enormes repetunt pristinam paruitatem, dentes saxei redeunt ad humanam minutiem et, quae me potissimum cruciabat ante, cauda nusquam *comparet*. populi mi-

11 inclementissime φ inclementissime δ 16 reapse F
 re ab se φδ 21 amēnis F 21. 22 cupidissime φδ cupi-
 dus promissi F E. 25 residit scripsi residet cdd. idem men-
 dum corr. Lu. 9. 11 cf. et 1. 14 26. 27 iam non δ 27 erepta δ
 31 comparet scripsi comparuit δ, inser. idem m. recentissima
 in F om. φ cf. 147. 24; 191. 5

rantur, religiosi uenerantur tam euidentem maximi numinis potentiam et consimilem nocturnis imaginibus magnificentiam et facilitatem reformationis, claraque et consona uoce, caelo manus adtendentes testantur tam inlustre deae beneficium. XIII. at ego stupore nimio defixus tacitus haerebam, animo meo tam repentinum tamque magnum non capiente gaudium, quid potissimum praefarer primum, unde nouae uocis exordium caperem, quo sermone nunc renatam linguam felicius auspicarer, quibus quantisque uerbis tantae deae gratias agerem. sed sacerdos utcumque diuino monitu cognitis ab origine cunctis cladibus meis, quam et ipse insigni permotus miraculo, nutu significato prius praecipit tegendo mihi linteam dari laciniam. nam [me] cum primum nefasto tegmine despoliauerat asinus, compressis in artum feminibus et superstrictis accurate manibus, quantum nudo licebat, uelamento me naturali probe munieram. tunc e cohorte religionis unus inpigre superiorem exutus tunicam super-textit me celerrime. quo facto sacerdos uultu geniali et hercules inhumano in aspectum meum attonitus sic effatur

XV. 'Multis et uariis exanclatis laboribus magnisque Fortunae tempestatibus et maximis actus procellis ad portum quietis et aram Misericordiae tandem, Luci, uenisti nec tibi natales ac ne dignitas quidem, uel ipsa qua flores usquam doctrina profuit, sed lubrico uirentis aetatae ad seruales delapsus uoluptates, curiositatis inprosperae sinistrum praemium reportasti. sed utcumque Fortunae caecitas, dum te pessimis periculis

9 renatam linguam *scripsi* renata lingua *cdd.* cf. 139. 24
 12 ^cgladibus φ 13. 14 nutus significatu *Rohde* 14 liciniā Fφ
 15 [me] *seclusi* 16 altū Fφ 21 inhumano φ perhumano
 Fδ (*in* F p *in* ras.) cf. 83. 7 27. 28 uirentis F ^{ui}florentis φ
 nitentis δ

discruciat, ad religiosam istam habitudinem inprovida
 produxit malitia. eat nunc et summo furore saeuat
 et crudelitati suae [p.214.E.] materiem quaerat aliam.
 nam in eos quorum sibi uitas [seruitium] deae nostrae
 5 maiestas uindicauit, non habet locum casus infestus.
 quid latrones, quid ferae, quid seruitium, quid asper-
 rimorum itinerum ambages reciprocae, quid metus
 mortis cotidianae nefariae Fortunae profuit? in tute-
 lam iam receptus es Fortunae sed uidentis, quae suae
 10 lucis splendore ceteros etiam deos illuminat. sume
 iam uultum laetiolem candido isto habitu tuo congruen-
 tem, comitare pompam deae sospitatricis inouanti gradu.
 uideant inreligiosi, uideant et errorem suum recogno-
 scant. 'en ecce pristinis aerumnis absolutus Isidis ma-
 15 gnae prouidentia gaudens Lucius de sua fortuna trium-
 phat.' quo tamen tutior sis atque munitior, da nomen
 sanctae huic militiae, cuius non olim sacramento etiam
 rogaberis, teque iam nunc obsequio religionis nostrae
 dedica et ministerii iugum subi uoluntarium. nam cum
 20 coeperis deae seruire, tunc magis senties fructum tuae
 libertatis.'

XVI. Ad istum modum uaticinatus sacerdos egre-
 gius fatigatos anhelitus trahens conticuit. exin per-
 mixtus agmini religioso procedens comitabar sacrarium
 25 totae ciuitati notus ac conspicuus, digitis hominum
 nutibusque notabilis. omnes in me populi fabulaban-
 tur 'hunc omnipotentis hodie deae numen augustum
 reformauit ad homines. felix hercules et ter beatus
 qui uitae scilicet praecedentis innocentia fideque me-

2 perduxit δ 4 [seruitium] *seclusi* <in> seruitium *Lu.*

5 locum F² *mg.* φ locus F¹ φ 12 ⁸⁰⁸ spitatricis φ inouanti
Aldus innouandi *cdd.* (innouanti φ²) 15 prouidentia *Colu.* pru-
 dentia *cdd.* cf. 212. 19; 216. 7; 218. 3 sic δ 223. 13 habet prudentia

17. 18 cuius — rogaueris *inducta in F* 18 rogaueris F roga-
 baris φ E. rogaberis δ *Colu.* 20 *tunc F τc φ 25 tote F
 toti φ δ 28 hominem δ

ruerit tam praeclarum de caelo patrocinium, ut renatus quodam modo statim sacrorum obsequio desponderetur.'

Inter haec et festorum uotorum tumultum paulatim progressi iam ripam maris proximamus atque ad ipsum ⁵ illum locum, quo pridie meus stabulauerat asinus peruenimus. ibidem simulacris rite dispositis nauem faberrime factam, picturis miris Aegyptiorum circumsecus uariegatam, summus sacerdos taeda lucida et ouo et sulpure sollemnissimas preces de casto [p. 215. E.] ¹⁰ praefatus ore quam purissime purificatam deae nuncupauit dedicauitque. huius felicitis aluei nitens carbasus litterarum notas intextas progerebat. eae litterae uotum instaurabant de noui commeatus prospera nauigatione. iam malus insurgit pinus rutunda splendore insignis, ¹⁵ sublimi carchesio conspicua et puppis intorta chenisco bracteis aureis uestito fulgebat omnisque prorsus carina citro limpidio perpolita florebat. tunc cuncti populi tam religiosi quam profani uannos onustas aromatis et cuiuscemodi suppliciis certatim congerunt et in ²⁰ super fluctus libant intritum lacte confectum, donec muneribus largis et deuotionibus faustis completa nauis absoluta strophiiis ancoralibus peculiari serenoque flatu pelago redderetur. quae postquam cursus spatio prospectum sui nobis incertat, sacrorum geruli, sum- ²⁵

8. 9 circumsecus uariegatam *Stew.* circumspectus uarie | greca^s
Fφ circumspectis uarie grecam δ ¹⁰ sulpure F ¹² carua-
sus φ ¹³ litterarum notas intextas *scripsi* littere uoti^s ingestas Fφ (ingestās F²) litteras uoti intextas *Hild.* E. litteras intextas *Haupt, Lu.* ¹³ eae *Pric.* ecce *cdd.* ecce hae *Lu.*
^{15. 16} splendore insignis, sublimi carchesio conspicua *scripsi* splendore sublimis insignis carchesio *cdd.* splendore sublimis, insigni carchesio E. splendore sublimis carchesio conspicua et puppis insignis intorto chenisco bracteis aureis uestita fulgebat *Koz.* ¹⁷ uestito *scripsi* cf. 201. 10 et *Lucian. Nauig.* ²⁵¹ uestita *cdd.* fulgurabat φδ ²⁰ cuiuscemodi *Brant.* huiuscemodi *cdd.* supplicis F²δ

ptis rursum quae quisque detulerant, alacres ad fanum reditum capessunt simili structu pompae decori.

XVII. At cum ad ipsum iam templum peruenimus, sacerdos maximus quique diuinās effigies progerebant
 5 et qui uenerandis penetralibus pridem fuerant initiati, intra cubiculum deae recepti disponunt rite simulacra spirantia. tunc ex his unus, quem cuncti grammatea dicebant, pro foribus assistens coetu pastophorum — quod sacrosancti collegii nomen est — uelut in
 10 contionem uocato, indidem de sublimi suggestu de libro, de litteris fausta uota praefatus principi magno senatuique et equiti totoque Romano populo, nauticis, nauibusque, quae sub imperio mundi nostratis reguntur, renuntiat sermone ritum Graeciensi τὰ πλοιαφῆσια, quam
 15 uocem feliciter cunctis euenire signauit populi clamor insecutus. exin gaudio delibuti [p. 216. E.] populares thallos uerbenas corollas ferentes, exosculatis uestigiis deae quae gradibus haerebat argento formata, ad suos discedunt lares. nec tamen me sinebat animus ungue
 20 latius indidem digredi sed intentus in deae specimen pristinos casus meos recordabar.

XVIII. Nec tamen Fama uolucris pigra pinnarum tarditate cessauerat, sed protinus in patria deae pro-
 uidentis adorabile beneficium meamque ipsius fortunam
 25 memorabilem narrauerat passim. confestim denique familiares ac uernulae quique mihi proximo nexu sanguinis cohaerebant, luctu deposito, quem de meae mortis falso nuntio susceperant, repentino laetati gaudio uarie quisque munerabundi ad meum festinant ilico <in
 30 lucem> diurnam reducis ab inferis conspectum. quorum

2 strictu Fφ ritu δ 2. 3 decori. At δ E. decorat (at in ras. scr. m. r.) cum Fφ 7^h is F his φ unus quem F uir quem φ 13 nauibusque quae Oud. nauibus quæq; F 14 τὰ πλοιαφῆσια scripsi ita πλοιαφῆσια Mommsen C. I. L. I. 387 cl. Lyd. 4. 32 ita αοιαεφῆσια Fφ 20 in add. uulgo om. cdd. 29. 30 <in lucem> diurnam reducis ab inferis

desperata ipse etiam facie recreatus oblationes honestas aequi bonique facio, quippe cum mihi familiares quod ad cultum sumptumque largiter suppeteret deferre prospicue curassent.

XVIII. Adfatis itaque ex officio singulis narratis-⁵ que meis *propere* et pristinis aerumnis et praesentibus gaudiis me rursum ad deae gratissimum mihi refero conspectum aedibusque conductis intra conseptum templi larem temporarium mihi constituo deae ministeriis adhuc priuatis adpositus contuberniisque sacerdotum in-¹⁰ diuiduus et numinis magni cultor inseparabilis. nec fuit nox una uel quies aliqua uisu deae monituque ieiuna sed crebris imperiis sacris suis me iam dudum destinatum nunc saltem censebat initiari. at ego quam cupienti uoluntate praeditus tamen religiosa for-¹⁵ midine retardabar, quod enim sedulo percontaueram difficile religionis obsequium et castimoniorum abstinentiam satis arduam cautoque circumspectu uitam, quae multis casibus subiacet, esse muniendam. haec identidem mecum reputans nescio quo modo quanquam²⁰ festinans differebam.

XX. Nocte quadam plenum gremium suum uisus est mihi sum- [p. 217. E.] mus sacerdos offerre ac requirenti quid utique istud, respondisse partes illas de Thessalia mihi missas, seruum etiam meum indi-²⁵ dem superuenisse nomine Candidum. hanc expectatus imaginem diu diuque apud cogitationes meas reuolue-

scripsi diurnum reducemque ab inferis *cdd.* ad me festinant ilico, rediuium reducemque ab inferis conspectum *Rohde* 2 familiares *corruptum uidetur cf. p. 265. 26* 3 quod ad *Stew.* quo ad F coadcultum φ suppeteret *Stew.* succederet F¹ (*r erasa est*) succederet F² $\varphi \delta g$ 3. 4 deferre *cf. 221. 27* 6 meis *propere* et *Kron.* meis p & F φ probe meis et E. 9 mihi F φ inde δ 11 inseparabilis *cdd.* insperabilis E. 12 quies F qui
dies φ *cf. 221. 11* 13 eiuna F eiuna φ 16 retabar F¹ φ renitebar δ 24 utique *cf. 168. 32* 25 seruus meus F¹ seruus etiam mihi φ

bam, quid rei portenderet, praesertim cum nullum un-
 quam habuisse me seruum isto nomine nuncupatum
 certus essem. *utut* tamen sese praesagium somni por-
 rigeret, lucrum certum modis omnibus significari par-
 5 tium oblatione credebam. sic anxius et in prouentum
 prosperiorem attonitus templi matutinas apertiones
 opperiebar. ac dum uelis candentibus reductis in di-
 uersum deae uenerabilem conspectum adprecamur et
 per dispositas aras circumiens sacerdos rem diuinam
 10 procurat, supplicamentis sollemnibus deae *<litat, laticem de>*
 penetrati fonte petatum spondeo libat: rebus
 iam rite consummatis inchoatae lucis salutationibus
 religiosi primam nuntiantes horam perstrepunt. et
 ecce superueniunt [de patria] *Hypata* quos ibi religue-
 15 ram famulos, cum me Fotis malis incapistrasset erro-
 ribus, cognitis scilicet fabulis meis, nec non et equum
 quoque illum meum reducentes, quem diuerse distrac-
 tum notae dorsualis agnitione recuperauerant. quare
 sollertiam somni tum mirabar uel maxime, quod praeter
 20 congruentiam lucrosae pollicitationis argumento serui
 Candidi equum mihi reddidisset colore candidum.

XXI. Quo facto idem sollicitus sedulum colendi fre-
 quentabam ministerium spe futura beneficiis praesen-
 tibus pignerata. nec minus in dies mihi magis magis-
 25 que accipiendorum sacrorum cupido gliscebat summis-
 que precibus primarium sacerdotem saepissime con-
 ueneram, petens ut me noctis sacratae tandem arcanis
 initiaret. at ille uir alioquin grauis et sobriae religionis
 obseruatione famosus, clementer ac comiter et ut solent
 30 parentes in maturis liberorum desideriis modificari, meam
 differens instantiam, spei melioris solaciis alioquin an-

3 *utut Pric. ut cdd.* 10. 11 *<litat, laticem de> in-*
serui cf. 218. 31 11 *fonte cdd. fontem E.* 12 *luci q* 14 *ece F*
Hypata Bsn. de patria cdd. corruptela ex scholio orta uid.
 15 *fotidis cdd. cf. 50. 3* 16 *cognitis cdd. incognitis E.* *fa-*
bulis scripsi famulis cdd. cf. 165. 1 et de scriptura fauula
 73. 23; 111. 6; 114. 25 25 *glissebat F*

xium mihi permulcebat [p. 218. E.] animum. nam et diem quo quisque possit initiari deae nutu demonstrari et sacerdotem qui sacra debeat ministrare eiusdem providentia deligi, sumptus etiam caerimonis necessarios simili praecepto destinari. quae cuncta nos quoque 5 observabili patientia sustinere censebat, quippe cum auiditati contumaciaeque summe cauere et utramque culpam uitare ac neque uocatus morari nec non iussus festinare deberem. nec tamen esse quenquam de suo numero tam perditae mentis uel immo destinatae mortis, 10 qui non sibi quoque seorsum iubente domina, temerarium atque sacrilegum audeat ministerium subire noxamque letalem contrahere. nam et inferum claustra et salutis tutelam in deae manu posita, ipsamque traditionem ad instar uoluntariae mortis et precariae 15 salutis celebrari, quippe cum transactis uitae temporibus iam in ipso finitae lucis limine constitutos, quis tamen tuto possint magna religionis committi silentia, numen deae soleat elicere et sua providentia quodam modo renatos ad nouae reponere rursus salutis curricula. ergo igitur me quoque oportere caeleste sustinere praeceptum, quanquam praecipua euidentique magni numinis dignatione iam dudum felici ministerio nuncupatum destinatumque, nec secus quam cultores ceteri 20 cibus profanis ac nefariis iam nunc temperare, quo rectius ad arcana purissimae religionis secreta peruaderem. 25

XXII. Dixerat sacerdos nec inpatientia corrumpebatur obsequium meum sed intentus miti quiete et probabili taciturnitate sedulum aliquot dies obibam 30 culturae sacrorum ministerium. nec me fefellit uel longi temporis prolatione cruciauit deae potentis be-

4 ceremonis Fⁱ   7 auiditateⁱ φ   11 non in φ om. add.

m. r.   22 ꝑcipua Fδ   perspicua φ   23 felicitis Fφ   29 intenta F¹   30 aliquot scripsi qđ Fφ   quod δ quot E.

nignitas salutaris, sed noctis obscurae non obscuris imperiis euidenter monuit, aduenisse diem mihi semper optabilem, quo me maxumi uoti compotiret, quantoque sumptu deberem procurare supplicamentis, ipsumque
 5 Mithram illum suum sacerdotem praecipuum, diuino quodam stellarum consortio, ut aiebat, mihi coniunctum, sacrorum ministrum decernit.

[p. 219. E.] Quis et ceteris beniuolis praeceptis sum-
 matis deae recreatus animi, necdum satis luce lucida
 10 discussa quiete, protinus ad receptaculum sacerdotis contendo atque eum cubiculo suo commodum prode-
 untem continuatus saluto. solito constantius destinaue-
 ram iam uelut debitum sacris <imperiis> obsequium
 flagitare. at ille statim ut me conspexit prior 'o' in-
 15 quit 'Luci te felicem, te beatum, quem propitia uolun-
 tate numen augustum tantopere dignatur! et quid'
 inquit 'iam nunc stas otiosus teque ipsum demoraris?
 adest tibi dies uotis adsiduis exoptatus, quo deae mul-
 tinominis diuinis imperiis per istas meas manus piissi-
 20 mis sacrorum arcanis insinueris' et iniecta dextera se-
 nex comissimus ducit me protinus ad ipsas fores aedis
 amplissimae rituque sollemni apertionis celebrato mi-
 nisterio ac matutino peracto sacrificio de opertis adyti
 profert quosdam libros litteris ignorabilibus praenota-
 25 tos, partim figuris cuiuscemodi animalium concepti ser-
 monis compendiosa uerba suggerentes, partim nodosis
 et in modum rotae tortuosis capreolatimque condensis
 apicibus a curiosa profanorum lectione munita. indi-
 dem mihi praedicat quae forent ad usum teletae ne-
 30 cessario praeparanda. XXIII. ea protinus nauiter et
 aliquanto liberalius partim ipse partim per meos socios

3 compotiret *Lips.*   5 copeteret *cdd.*   12 continat^u; F
 continuatus φ continuatus δ 13 <imperiis> *inserui cf. infra*
us. 19 et 216. 24   23 aditi F   25 cuiuscemodi φ cuiusce-
 mo F cuiusque modi E. huiuscemodi δ 28 curiosa *Pric.*
 curiositate *cdd.*

coemenda procuro. iamque tempore, ut aiebat sacerdos, id postulante stipatum me religiosa cohorte deducit ad proximas balneas et prius sueto lauacro traditum, praefatus deum ueniam, purissime circumrorans abluit rursumque ad templum reductum, iam duabus diei 5 partibus transactis, ante ipsa deae uestigia constituit secretoque mandatis quibusdam quae uoce meliora sunt, illud plane cunctis arbitris praecipit, decem continuis illis diebus cibariam uoluptatem cohercerem neque ullum animal essem et inuinius essem. quis uenerabili conti- 10 nentia rite seruatis iam dies aderat diuino destinatus uadimonio et sol curuatus intrahebat uesperam. tum ecce confluunt undique turbae sacratorum ritu uetusto uariis quisque me muneribus honorantes. [p. 220. E.] tunc semotis procul profanis omnibus linteo rudique 15 me contactum amicimine adrepta manu sacerdos deducit ad ipsius sacrarii penetralia. quaeras forsitan satis anxie, studiose lector, quid deinde dictum, quid factum: dicerem si dicere liceret, cognosceres si liceret audire. sed parem noxam contraherent aures et lin- 20 gua, <ista impiae loquacitatis>, illae temerariae curiositatis. nec te tamen desiderio forsitan religioso suspensum angore diutino cruciabo. igitur audi, sed crede quae uera sunt.

Accessi confinium mortis et calcato Proserpinae li- 25 mine per omnia uectus elementa remeau; nocte media uidi solem candido coruscantem lumine; deos inferos et deos superos accessi coram et adorau de proxumo. ecce tibi rettuli quae quamuis audita ignores tamen

9 cibarias F¹φ 10.11 continentiam F¹ 11 adherat F^{he}

12 intrabat F trahebat φ introibat δ sol inclinatus iam trahebat *Corn.* 13 sacratorum *Brant.* cf. 222. 17, 25 sacrorum *cdd.* sic 222. 17 in δ pro sacratorum *legitur* sacrorum 17 penetralia Queras F (a Q in ras. scr. m. r.) penetralia. queras φ 20 contraherent] c̄trahent** F contrahent δ contrahente φ <et> aures *Lu.* 20.21 lingua *scripsi* linguae *cdd.* 21 <ista impiae loquacitatis> *inserui*

necesse est. ergo quod solum potest sine piaculo ad profanorum intelligentias enuntiari referam. XXIII. mane factum est et perfectis sollemnibus processu duodecim sacratis stolis <iniectis stipatus>, habitu quidem religioso satis, sed effari de eo nullo uinculo prohibeor, quippe quod tunc temporis uidere praesentes plurimi. namque in ipso aedis sacrae meditullio ante deae simulacrum constitutum tribunal ligneum iussus superstiti, byssina quidem sed floride depicta ueste conspicuus. et umeris dependebat pone tergum talorum tenuis pretiosa chlamida. quaqua tamen uiseres, colore uario circumnotatis insignibar animalibus; hinc dracones Indici, inde grypes Hyperborei quos in speciem alitis pinnatos generat mundus alter. hanc Olympiacam stolam sacrati nuncupant. at manu dextera gerebam flammis adultam facem et caput decore corona cinxerat, palmae candidae foliis in modum radiorum prosistentibus. sic ad instar Solis exornato et in uicem simulacri constituto repente uelis reductis in aspectum populus haerebat. exhinc festissimum celebraui natalem sacrorum et suaues epulae et faceta conuiuia. dies etiam tertius pari caerimoniarum ritu celebratus et ientaculum religiosum et teletae legitima consummatio. paucis de- [p. 221. E.] hinc ibidem commoratus diebus inexplicabili uoluptate <aspectu> simulacri diuini perfruebar, inremunerabili quippe beneficio pigneratus. sed tandem deae monitu, licet non plene tamen pro meo modulo supplicue gratiis persolutis, tardam satis domuitionem comparo, uix equidem abruptis ardentis-

3 sollempnibus φ 4 sacratis scripsi sacratus cdd. <iniectis stipatus> inserui cf. 222.25 11 chlamida F cf. 201.7 chlamyda E. 12 insignibatur δ 13.14 alitis pinnatos scripsi pinnatos alitis Rohde pinnatae alitis cdd. E. 14 generati n̄sdus alt. φ (in mg. generat mundus) 18 exornatum F¹φ 20 haerebat Oud. cf. 44.21; 213.24 ērabat F errabat E 21 sacrum Rohde 25 <aspectu> inserui

simi desiderii retinaculis. prouolutus denique ante conspectum deae et facie mea diu detergis uestigiis eius, lacrimis obortis singultu crebro sermonem interficiens et uerba deuorans aio

XXV. 'Tu quidem sancta et humani generis sospi- 5
tatrix perpetua semper fouendis mortalibus munifica,
dulcem matris adfectionem miserorum casibus tribuis.
nec dies nec quies ulla ac ne momentum quidem tenue
tuis transcurrit beneficiis otiosum, quin mari terraque
protegas homines et depulsis uitae procellis salutarem 10
porrigas dexteram, qua fatorum etiam inextricabiliter
contorta retractas licia et Fortunae tempestates mitigas
et stellarum noxios meatus cohibes. te superi colunt,
obseruant inferi, tu rotas orbem, luminas solem, regis
mundum, calcas Tartarum. tibi respondent sidera, re- 15
deunt tempora, gaudent numina, seruiunt elementa. tuo
nutu spirant flamina, nutriunt nubila, germinant semina,
crescunt germina. tuam maiestatem perhorrescunt aues
caelo meantes, ferae montibus errantes, serpentes solo
latentes, beluae ponto natantes. at ego referendis lau- 20
dibus tuis exilis ingenio et adhibendis sacrificiis tenuis
patrimonio: nec mihi uocis ubertas ad dicenda quae
de tua maiestate sentio sufficit nec <sufficerent> ora
mille linguaeque totidem uel indefessi sermonis aeterna
series. ergo quod solum potest religiosus quidem sed 25
pauper alioquin, efficere curabo: diuinos tuos uultus
numenque sanctissimum intra pectoris mei secreta con-
ditum perpetuo custodiens imaginabor.'

Ad istum modum deprecato summo numine com-
plexus Mithram sacerdotem et meum iam parentem 30
colloque eius multis osculis inhaerens ueniam postu-
labam, quod eum condigne tantis beneficiis munerari

3. 4 intercipiens *Corn.* 8 cf. *Verg. Georg. I.* 208 20 uelut

F¹ 23 <sufficerent> *inserui* hora F¹ 31 colo¹que F
32 quod eum] qđ dñ Fφ qđ deum δ quod deam *Rohde*

nequirem. XXVI. diu denique gratiarum gerendarum sermone prolixo commoratus tandem digredior et recta [p. 222. E.] patriam, larem reuisurus meum post aliquam multum temporis, contendo paucisque post die-
 5 bus, deae potentis instinctu, raptim constrictis sarcinulis, naue conscensa Romam uersus profectionem dirigo tutusque prosperitate uentorum ferentium Augusti portum celerrime <peruenio> ac dehinc carpento peruolaui uesperaque quam dies insequabatur Iduum De-
 10 cembrium sacrosanctam istam ciuitatem accedo. nec ullum tam praecipuum mihi exinde studium fuit, quam cotidie supplicare summo numini reginae Isidis, quae de templi situ sumpto nomine Campensis summa cum ueneratione propitiatur. eram cultor denique adsiduus,
 15 fani quidem aduena, religionis autem indigena.

Ecce transcurso signifero circulo Sol magnus annum compleuerat et quietem meam rursus interpellat numinis benefici cura peruigilis et rursus teletae, rursus sacrorum commonet. mirabar quid rei temptaret, quid pro-
 20 nuntiaret futurum, quidni plenissime iam dudum uidebar initiatus. XXVII. ac dum religiosum scrupulum partim apud meum sensum disputo, partim sacrorum consiliis examino, nouum mirumque plane comperior, deae quidem me tantum sacris inbutum at magni dei
 25 deumque summi parentis, inuicti Osiris, necdum sacris inlustratum. quanquam enim conexa, immo uero inunita ratio numinis religionisque esset, tamen teletae discrimen interesse maximum: prohinc me magno etiam deo quoque peti famulum sentire debere. nec diu

3 patriam scripsi patrium cdd. 8 <peruenio> inseruit
 Rohde 9 dies add. cdd. om. E. 10 cf. Flor. 1. 3 (Kr.)

12 supplicareⁱ φ 13 Campensis Beroald. cōpensis F φ δ
 24 at Oud. ad F φ g ac δ E. 26. 27 inunita ratio Hild. cf.
 140. 8 munita ratio (a ra in ras. scr. m. r.) F munit artio φ
 28. 29 me magno etiam deo quoque peti famulum scripsi cf.
 132. 26 me quoque peti magno etiam deo famulum cdd.
 29 debere Koz. deberem cdd.

res in ambiguo stetit. nam proxuma nocte uidi quen-
dam de sacratis, linteis iniectum, qui thyrsos et hede-
ras et tacenda quaedam gerens ad ipsos meos lares
collocaret et occupato sedili meo religionis amplae de-
nuntiaret epulas. is ut agnitionem mihi scilicet certo ⁵
aliquo sui signo subministraret, sinistri pedis talo pau-
lulum reflexo cunctabundo clementer incedebat uestigio.
sublata est ergo post tam manifestam deum uolunta-
tem ambiguitatis tota caligo et ilico deae matutinis
perfectis salutationibus [p. 223. E.] summo studio per- ¹⁰
contabar singulos equi uestigio similis sit [ut] somni.
nec fides afuit. nam de pastophoris unum conspexi
statim praeter indicium pedis cetero etiam statu atque
habitu examussim nocturnae imagini congruentem, quem
Asinium Marcellum uocitari cognoui postea, reforma- ¹⁵
tionis meae *non* alienum nomen. nec moratus conueni
protinus eum sane nec ipsum futuri sermonis ignarum,
quippe iam dudum consimili praecepto sacrorum mi-
nistrandorum commonefactum. nam sibi uisus est
quiete proxima, dum magno deo coronas exaptat, [et] ²⁰
de eius ore, quo singulorum fata dictat, audisse, mitti
sibi Madaurenses sed admodum pauperem, cui statim
sua sacra deberet ministrare, nam et illi studiorum
gloriam et ipsi grande compendium sua comparari pro-
uidentia. XXVIII. ad istum modum desponsus sacris ²⁵
sumptuum tenuitate contra uotum meum retardabar.
nam et uiriculas patrimonii peregrinationis adtriuierant
impensae et erogationes urbanae pristinis illis prouin-
cialibus antistabant plurimum. ergo duritia pauper-

7 cunctabundo φ 11 equi uestigio similis sit [ut]
somnia *scripsi* & φ uestigium similis sit ut somnium $F\varphi$ *ecui*
Stew. *ecui* *S(auppe)* *ecui* uestigium simile sit ut somnium
..... E. *ecui* uestigium simile sit somnia *Lu.* 12 *fide*
 $F\varphi$ nec is defuit δg 13 ceteros $F\varphi\delta g$ 16 non *add.* *Ur-*
sinus alinum $F^1\varphi$ 20. 21 [et] *exclusi* exaptaret *Kron.* *cf.*
Luetj. p. 495 *adn.* exoptat et φ 29 antistabant plurimum.
scripsi antistabant. plurimum E.

tatis intercedente, quod ait uetus prouerbium, inter
sacrum et saxum positus cruciabar nec setius tamen
identidem numinis premebar instantia. iamque saepi-
cule non sine magna turbatione stimulatus, postremo
5 iussus, ueste ipsa mea quamuis paruula distracta, suf-
ficientem contrasi summulam. et id ipsum praeceptum
fuerat specialiter. 'an tu' inquit 'siquam rem uolup-
tati struendae moliris, laciniis tuis nequaquam parce-
res, nunc tantas caerimonias aditurus impaenitendae te
10 pauperiei cunctaris committere?'

Ergo igitur cunctis adfatim praeparatis, decem rursus
diebus inanimis contentus cibus, insuper etiam deraso
capite principalis dei nocturnis orgiis inlustratus, plena
iam fiducia germanae religionis obsequium diuinum
15 frequentabam. quae res summum peregrinationi meae
tribuebat solacium nec minus etiam uictum uberiorem
subministrabat, quidni spiritu fauentis Euentus quae-
sticulo forensi nutrito per patrocinia sermonis Romani.

[p. 224. E.] XXVIII. Et ecce post pauculum tempus
20 inopinatis et usquequaque mirificis imperiis deum
rursus interpellor et cogor tertiam quoque teletam sus-
ceptare. nec leui cura sollicitus sed oppido suspensus
animi mecum ipse cogitationes exercitius agitabam,
quorsus noua haec et inaudita se caelestium porrigeret
25 intentio, quid subcisium quamuis iteratae iam tradi-
tioni remansisset. nimirum perperam uel minus plene
consuluerant in me sacerdos uterque et hercules iam
de fide quoque eorum opinari coeptabam sequius. quo
me cogitationis aestu fluctuantem ad instar insaniae
30 percitum sic instruxit nocturna diuinatione clemens
imago

2 osaxum F¹φ   10 ^{1co'}promittere φ   12. 13 deraso capite
scripsi cf. 43. 17 (h. e.) derascapi Fφg   deserapis δ Serapis E.
de Serapis Oud.   21. 22 susceptare Wouer. suscitare Fφδ
23 agitabam Oud. cogitabam cdd.   27 consuluerant Bl.
consuluerunt cdd.   30 ⁱⁿconstruxit φ

'Nihil est' inquit 'quod numerosa serie religionis quasi quicquam sit prius omissum terreare. quin adsidua ista numinum dignatione laetum capesse gaudium et potius exulta ter futurus quod alii uel semel uix conceditur, teque de isto numero merito praesume semper beatum. ceterum futura tibi sacrorum traditio pernecessaria *<uisura>* est, si tecum nunc saltem reputaueris exuias deae, quas in prouincia sumpsisti, in eodem fano depositas perseuerare nec te Romae diebus sollemnibus uel supplicare *<in>* iis uel cum praeceptum fuerit, felici illo amictu illustrari posse. quod felix itaque ac faustum salutareque tibi sit, animo gaudiali rursum sacris initiare diis magnis auctoribus.'

XXX. Hactenus diuini somnii suada maiestas quod usus foret pronuntiauit. nec deinceps postposito uel in supinam procrastinationem reiecto negotio, statim sacerdoti meo relatis quae uideram, inanimae protinus castimoniae iugum subeo et lege perpetua praescriptis illis decem diebus spontali sobrietate multiplicatis instructum teletae comparo largitus, ex studio pietatis magis quam mensura rerum *<mearum impendiis>* collatis. nec hercules labo- [p.225.E.] rum me sumptuumque quidquam tamen paenituit, quidni liberali deum prouidentia iam stipendiis forensibus bellule fotum. denique post dies admodum pauculos deus deum magnorum potior et maiorum summus et summorum maximus et maximorum regnator Osiris non alienam quampiam personam reformatus sed coram suo illo uenerando me dignatus adfamini per quietem praecipere

2 quicquam F trere F 7 *<uisura>* inserui 9 te cdd. et E.
10 *<in>* inserui iis F 13 diis scripsi cf. 129. 5; 253. 21 (h.e.)

dis F 20 teletae] ac lete F ac lege ^t q ac lete ^t dg largitus
cdd. largius E. 21 mensura *<re>*rum *<mearum>* impendiis
collatis scripsi mensura¹ collatis F msura¹ collatis ^o q mensura
rebus collatis E. mensura rebus collatis necessariis Koz.
24 uellula F q d 29 praecipere Beroald. recipere cdd.

uisus est, quam nunc incunctanter gloriosa in foro
redderem patrocina nec extimescerem maliuolorum
disseminationes, quas studiorum meorum laboriosa
doctrina ibi demerebat. ac ne sacris suis gregi cetero
5 permixtus deseruirem, in collegium me pastophorum
suorum, immo inter ipsos decurionum quinquennales
adlegit. rursus denique *quaqua raso capillo* collegii
uetustissimi et sub illis Sullae temporibus conditi
munia non obumbrato uel oblecto caluitio sed quo-
10 quouersus obuio gaudens obibam.

1 iam nunc *Pric.* faro F φ ¹ 2 maliuolorum φ male-
uolorum F 4 demerebat *scripsi* deseruiebat *cdd.* differe-
bat *Oud.* 7 *quaqua raso* *Oud.* qua raro *cdd.* abraso E.
8 illis *cdd.* illius *Rohde.*

INDEX NOMINUM

- Achaia 130. 21; 236. 14
 Acheron 256. 22
 *Achilles 249. 29
 Achiui 249. 27
 Actaeon 25. 16
 Actiacus 147. 3
 Adonis 183. 1
 Aegaeus 251. 23
 Aegiensis 4. 10
 Aegyptius 1. 3; 43. 12; 255. 17; 260. 28; 264. 8
 Aethiopes 7. 16; 255. 16
 Aetolia 4. 12; 16. 12
 Aiax 60. 5; 250. 1
 Alcimus (latro) 76. 19; 77. 6
 Althaea 163. 5
 Amor 111. 15; 125. 21; 203. 5; 223. 9
 Antichthones 7. 17
 Anubis 260. 14
 *Aonius 42. 14
 Apollonius (medicus) 189. 21
 Apollo 93. 3; 135. 16
 Arabia 254. 27
 Arabicus 29. 10
 Arcadius 123. 3
 Arete (matrona) 200. 22
 Argiui 121. 10
 Argus 39. 21
 Ari 255. 16
 *Arignotus (frater Aristomenis) 33. 6
 Arion 139. 16
 Aristomenes (negotiator) 5. 10; 9. 23; 10. 11; 16. 13; 22. 8
 Asia 248. 8
 Asinius Marcellus 274. 15
 Athenae 3. 18; 20. 1 (Atticae)
 Athenienses 250. 2
 Atticus 1. 7; 20. 1; 120. 10; 227. 19; 255. 10
 Attis 1. 10 (lingua)
 Attis 88. 14
 Auernus 31. 5
 Augusti portus 273. 7
 Aurora 47. 10; 126. 11
 Autochthones 255. 10
 Bactrinus 152. 10
 Barbarus (decurio) 200. 16. 28; 203. 23; 204. 2. 22
 Bellerophon 161. 9; 258. 15
 Bellona 182. 29; 255. 14
 Boeotia 4. 12
 Boeotius 58. 4; 59. 4; 60. 2; 74. 6
 Byrrhaena 24. 2. 11; 25. 21; 30. 22; 31. 3; 35. 24; 36. 25; 37. 22. 28; 46. 3. 15; 55. 15
 Caelum 122. 24
 Caesar 67. 12. 13; 146. 17; 147. 15. 17; 221. 15
 Calypso (nis) 10. 9
 Camenae 259. 5
 Campensis (Isis) 273. 13
 Candidus (equus) 266. 26; 267. 21
 Cappadocus 182. 8

- Capricornus 212. 17
 Carthago 121. 6
 Castor 248. 2
 Castores 248. 4
 Catamitus 10. 5; 258. 12
 Cecropeius 255. 10
 Cenchreae 251. 21
 Centauri 73. 29
 Cerberus 12. 26; 60. 15; 83. 1
 Cerdo (negotiator) 32. 10; 33. 8
 Ceres 117. 29; 119. 20; 120. 16;
 206. 5; 252. 21; 255. 14
 Cerialis 254. 4
 Chaldaeus 31. 20; 32. 2. 26;
 33. 14; 47. 21
 Charite (puella) 151. 2; 163.
 10. 14; 164. 1; 165. 13; 168.
 5; 169. 10; 171. 10. 19. 28;
 172. 6. 20; 173. 14. 28
 Charon 131. 5. 8
 Chimaera 175. 27
 Chryseros (nummularius) 74.
 26; 75. 12
 Cnidus 90. 12
 Cocytus 127. 24
 Consuetudo 123. 28
 Copticus 43. 21
 Corinthienses 251. 22
 Corinthius 18. 11
 Corinthus 31. 20; 236. 13; 237. 10
 Cornelius (lex) 182. 13
 Creon (*abl.* Creone) 8. 9
 Cretes 255. 11
 Cupidines 28. 28; 248. 22
 Cupido 34. 20; 62. 27; 99. 16;
 105. 25; 110. 16; 111. 17; 113.
 14; 114. 7. 25; 115. 11; 118.
 25; 126. 5; 128. 26; 133. 10.
 23; 134. 3; 135. 6. 21; 223. 5
 Cyprii 255. 11
 Cythera 90. 13

 Daphne (muliercula) 192. 11
 Dea Syria 182. 5. 28; 186. 7;
 195. 19
 Delphicus 41. 15; 250. 5

 Demeas 17. 23; 18. 11. 20. 21;
 19. 2; 21. 20
 Demochares 77. 25; 79. 12; 80.
 1. 5. 14. 26; 81. 20
 Diana 24. 18; 25. 18; 255. 12
 (Dictynna)
 Dictynna 255. 12
 Diophanes (Chaldaeus) 32. 4.
 26; 33. 11. 21; 47. 21
 Dirae 44. 15
 Dirce 138. 6
 Dis 130. 23; 131. 8. 29
 Dorium 248. 11
 *Dositheus 20. 5

 Echo 112. 30
 Eleusinius 252. 24; 255. 13
 Eleusis 120. 10
 Elysus 256. 24
 Endymion 10. 5
 Ephesus 253. 2
 Ephyraeus 1. 8
 Epona 65. 26
 Eteocleus 233. 15
 Euboea 32. 24
 Euentus 69. 1; 275. 17
 Europa 139. 17

 Fama 167. 15; 265. 22
 ides 65. 14
 Fortuna 5. 18; 13. 2; 76. 20;
 91. 26; 98. 7; 101. 7; 103.
 13; 138. 20; 143. 28; 144. 19;
 153. 21; 154. 17; 156. 19;
 160. 3; 189. 5; 225. 4; 232.
 6; 234. 21; 241. 20; 261. 10;
 262. 24. 30; 263. 8. 9
 Fortunae 178. 12
 Fotis (ancilla) 19. 10. 22; 21.
 11; 27. 4. 11. 15. 27; 29. 18;
 30. 24; 31. 6; 34. 4. 16; 35.
 26; 36. 6; 47. 4; 56. 8; 57. 7;
 60. 11; 61. 16. 20; 62. 21;
 63. 9; 64. 12; [Fotidis] 64.
 15; 65. 4; 152. 11; 199. 26;
 267. 15

- Furia 215. 29
 Furiae 15. 12; 104. 5
 Gallicanus 236. 26
 Genii 178. 12
 Geryon 60. 15
 Geryoneus 47. 6
 Graecanicus 2. 3; 246. 19
 Graece 218. 25
 Graeci 67. 11; 230. 7
 Graeciensis 53. 9; 265. 14
 Graecus 93. 4
 Grai 198. 13
 Gratiae 28. 28; 68. 27; 116. 5;
 135. 15; 249. 1
 Haemus (latro) 146. 7; 147. 18;
 150. 30
 Harpyiae 39. 18; 233. 24
 Hecale (anus) 19. 9
 Hecate 255. 14
 Hephaestio (cocus) 189. 20
 Hercules 85. 20; 135. 25; 158.
 11; 233. 9
 Hercules 60. 14
 Homerus 246. 28
 Horae 116. 4; 135. 14; 249. 2
 Hymettos 1. 7
 Hypata 4. 13; 17. 5; 267. 14*
 Hypatafius (?) (cubicularius)
 189. 20
 Hypatinus 74. 1
 Hyperboreus 271. 13
 Iastius 248. 5
 Idaeus 182. 29; 246. 28
 Idus Decembres 273. 9
 Inachus 121. 8
 Indi 7. 16
 Indicus 251. 1; 271. 13
 Inuidia 78. 16
 Ionicus 93. 4
 Isis 255. 18; 263. 14; 273. 12
 (Campensis)
 Isthmos 1. 7
 Iulius (lex) 134. 9
 Iuno 117. 29; 121. 4. 13. 16;
 135. 10; 247. 15; 248. 1; 250.
 17; 255. 14
 Iuppiter 63. 5; 65. 14 (hospita-
 talis) 67. 17; 91. 4; 96. 10;
 121. 4; 122. 28. 30; 128. 23.
 26; 129. 5; 134. 2. 3. 23; 135.
 10. 12; 139. 18 (Iupiter); 154.
 3 (hospitalis); 247. 13; 249. 23
 Iustitia 39. 2; 52. 6
 Lacedaemo 130. 21
 Lamachus (latro) 74. 7; 75. 8;
 76. 1. 16; 77. 21
 Lamia 14. 6; 103. 19
 Lapithae 73. 28
 Larissa 6. 5; 38. 12
 Latinus 93. 5; 218. 20
 Latius 1. 11
 Laruae 140. 13
 Lemures 85. 5
 Lethaeus 44. 8
 Liber 30. 25; 135. 13; 169. 2
 Lucina 121. 12
 Lucius 20. 4; 21. 5; 23. 7. 20;
 25. 24; 33. 14; 37. 25; 54. 25;
 61. 6; 62. 18; 63. 19; 64. 24.
 29; 65. 24; 67. 24; 85. 8;
 137. 2; 143. 1. 22. 25; 198. 6;
 246. 9; 253. 14; 255. 1; 262.
 25; 263. 15; 269. 15
 Lupus (negotiator) 4. 18
 Lydius 93. 21; 249. 5
 Lynceus 39. 21
 Macedonia 6. 3; 146. 6; 147. 3
 Madaurensis 274. 22
 Manes 130. 11; 140. 12; 163.
 16; 174. 4; 255. 3
 Mars 76. 6; 84. 18; 145. 29;
 146*. 15; 149. 26 (Comes); 150.
 2. 5 (Secutor Comesque)
 Martius 145. 6; 148. 3; 227.
 19; 249. 29
 Mater deorum (Pessinuntia)
 255. 9

- Medea 8. 9
 Meleager 163. 5
 Memphiticus 43. 22
 Mercurialis 260. 3
 Mercurius 122. 29; 123. 3. 14.
 19. 23; 134. 18; 135. 3; 247. 10
 Meroe (anus caupona) 6. 9; 10.
 24; 11. 7; 12. 27
 Metus 248. 10
 Milesia (sc. fabula) 93. 4
 Milesius 1. 1; 93. 1
 Miletus 38. 9
 Milo 17. 6. 8. 14; <Milo> 18.
 16; 19. 17; 21. 10. 12; 24.
 6; 26. 2. 23; 27. 2. 12. 14;
 31. 2. 11; 32. 1; 33. 16. 20;
 50. 19; 52. 10; 54. 13; 55.
 20. 24; 56. 3; 65. 9; 66. 21;
 74. 1; 142. 20; 143. 3. 7
 Minerva 247. 17; 248. 9; 250.
 17; 255. 10 (Cecropeia)
 Minotaurus 240. 10
 Misericordia 262. 25
 Mithras (sacerdos) 269. 5; 272. 30
 Murtius (metae) 123. 19
 Musae 116. 5; 134. 24; 135.
 16. 18
 Myrmex (seruus) 201. 2. 9. 11.
 25; 202. 7. 24; 203. 10. 17.
 28; 204. 3. 12. 22
 Myrrhine (ancilla) 40. 26
 Myrtilus (mulio) 189. 19

 Nereus 92. 6
 Nicanor 79. 28
 Niloticus 1. 3; 43. 21
 Nymphae 116. 4

 Oceanus 92. 12; 115. 15; 205. 13
 Olympiacus 271. 14
 Olympicus 38. 9
 Orcus 53. 29; 73. 2; 124. 5;
 130. 1. 26; 140. 4; 147. 21;
 159. 1; 172. 23
 Osiris 273. 25; 276. 27

 Palaemon 92. 8

 Palamedes 249. 28
 Pamphile 26. 1. 19; 31. 8; [Pam-
 phile] 59. 7; 62. 3. 12
 Pan 112. 29
 Paniscus 135. 20
 Panthia (anus) 10. 5. 10. 21;
 11. 10
 Paphius 255. 11
 Paphos 90. 12; 252. 27
 Paris 247. 3. 12; 248. 16; 249.
 15; 250. 16
 Parius 24. 18
 Pasiphae 237. 24
 Pegasus 140. 24; 175. 24; 258. 15
 Pessinuntius 255. 9
 Phariacus 43. 22
 Philebus (Gallus) 183. 13; 195.
 2; 196. 2
 Philesitherus 200. 8. 24; 201.
 17; 202. 27; 203. 15. 20. 25;
 204. 7
 Philodespotus (actor) 41. 26
 Phineius 233. 24
 Phoebus 252. 28
 Phrixus 139. 16
 Phryges 255. 9
 Phrygius 128. 26; 187. 1. 7; 247.
 3; 249. 16; 258. 12
 *Pimpleus 42. 14
 Plataea 84. 9
 Plataeae 77. 23
 Plotina (matrona) 146. 20
 Plutarchus 2. 6; 23. 22
 Poecile 3. 18
 Pollux 248. 2
 Portunus 92. 6
 Proserpina 53. 29; 120. 8; 130.
 2; 131. 28; 132. 2. 20; 133.
 22; 243. 4; 253. 3; 255. 13;
 270. 25
 Protesilaus 88. 14
 Proudentia 128. 22
 Psyche 91. 16; 92. 14. 23; 93.
 28; 94. 2; 95. 3. 11; 96. 11.
 28; 97. 14. 19; 98. 3. 6. 25;
 99. 21. 26; 100. 4. 17. 26; 103.

11. 28; 104. 7. 12. 20; 105.
 2. 20; 108. 3; 109. 26; 110.
 10. 19; 111. 9. 15; 112. 1. 8.
 21; 113. 2. 18. 22; 114. 19;
 115. 5. 11; 116. 9. 10; 118. 4;
 119. 2. 16. 22; 120. 1. 11. 22;
 121. 24; 123. 12. 18. 26; 124.
 18; 125. 13; 126. 12. 18. 22;
 127. 11; 128. 19; 129. 16;
 130. 8; 132. 15; 133. 11. 14.
 16. 21; 134. 31; 135. 3. 5.
 9. 20
 Pythagoras 252. 18
 Pythias 20. 1. 12; 21. 4
 Pythicus 107. 16

 Quirites 1. 11; 40. 12; 42. 26;
 49. 7; 51. 4; 186. 17

 Rhamnusia 255. 15
 Risus (deus) 46. 2. 6; 54. 30
 Rivalitas 241. 21
 Roma 231. 26; 273. 6; 276. 9
 Romanus 37. 3; 182. 13; 265.
 12; 275. 18

 Sabadius 182. 29
 Salacia 92. 7
 Salus 243. 4
 Salvia (mater Lucii) 23. 13
 Samos 121. 4
 Sarapis 259. 8
 Saronicus 251. 23
 Satyrus 135. 19
 Scorpio (cognomen Barbari de-
 curionis) 200. 17
 Sextus (nepos Plutarchi) 2. 8
 Sibylla 31. 12
 Siculi 255. 12
 Siculus 120. 7
 Sirenes 104. 18
 Sobrietas 117. 16
 Socrates (negotiator) 4. 21; 5.
 2; 8. 28; 9. 8; 10. 3. 25. 27;
 13. 17. 23; 14. 4. 19

 Sol 39. 2; 52. 6; 58. 9; 271. 18;
 273. 16
 Sollicitudo 124. 16
 Sospita (Iuno) 121. 13
 Spartiacus 1. 8
 Stygius 44. 8; 93. 13; 127. 24;
 [Stygias] 129. 6; 133. 6; 255.
 13; 256. 23
 Styx 129. 8
 Sulla 277. 8
 Superi 138. 19

 Taenaros 1. 8
 Taenarum (*acc.*) 130. 23; 132.
 15
 Tartara 12. 25
 Tartarus 7. 9; 26. 6; 130. 11
 20; 272. 15
 Terror 248. 10
 Thebae 74. 23
 Thebanus 77. 23
 Thelyphron (iuuenis nobilis,
 conuiua Byrrhaenae) 37. 22;
 38. 7; 45. 29
 Theron (latro) 146. 8
 Theseus 19. 7
 Thessalia 2. 5. 8; [Thessaliam]
 4. 7; 4. 12. 14; 22. 7; <Thes-
 saliae> 37. 1; 38. 11. 20; 35.
 8; 236. 20; 266. 25
 Thessalicus 20. 23; 236. 26
 Thessalus 63. 1
 Thiasus (Corinthius) 236. 12;
 237. 12
 Thracius 80. 1; 146. 7; 154. 10
 Thrasyleon (latro) 79. 15. 22;
 80. 5. 13; 81. 21; 82. 26; 83.
 10. 23; 84. 7
 Thrasyllus (iuuenis nobilis)
 163. 25; 164. 26; 165. 12;
 166. 7. 21; 167. 29; 168. 17;
 169. 4. 15. 24; 170. 3. 17; 171.
 7. 12. 16. 25; 173. 6. 24
 Tlepolemus (maritus Charitae)
 150. 30; 151. 25; 152. 6; 164.
 7; 165. 11; 166. 8. 19. 22;

- 167.16; 168.17; 169.18; 170.
22; 172. 25; 173. 9. 15. 22
Tonans 121. 9
Tristities 124. 16
Tritones 92. 9
Tullianum 195. 24
Tyrius 238. 7

Ulixes 10. 9; 250. 1
Ulixheus 32. 28
Ultrices 173. 2

Venerius 117. 29; 132. 23
Venus 28. 27; 30. 24. 28; 35. 5;
62. 27; 68. 27; 89. 24; 90. 6.
13. 19. 23. 27; 94. 15. 18;
111. 6; 112. 9; 114. 7; 115.
16. 20. 28. 29; 116. 10; 118.
9. 26; 119. 22; 121. 20; 122.
4. 12. 27; 123. 2. 3. 18. 20.
27; 124. 10. 21. 25; 126. 1.
12; 127. 15; 129. 14. 16;
130. 2; 131. 21; 134. 32; 135.
17; 152. 15; 157. 13; 183. 1;
203. 6; 247. 22 (bis); 249. 7;
250. 19; 252. 24; 255. 11
Veritas 168. 3
Voluptas 135. 22
Vulcanus 29. 3; 122. 14; 135. 14

*Zabulus (latro) 78. 26
Zacynthus 147. 1
Zatchlas (propheta) 43. 11
Zephyrus 95. 5; 99. 17; 100.
10; 101. 2; 104. 24; 105. 13;
106. 17; 114. 17. 25
Zygia 121. 11
-

INDEX VOCABULORUM

A

Ablatiui in *-i* 63. 9; 89. 9;
170. 9
Ablatiui in *-is* (*iis* =) 110. 9;
119. 5; 142. 2; 185. 10; 226.
13; 246. 26 (*cf.* 7. 12); 250.
31; 268. 4
abscondere (= *se abscondere*)
127. 7; 166. 7
accersere 113. 13; 125*. 3; 141*.
19; 156*. 29; 220. 20; 229.
31 *cf.* arcessitor 179. 8
Accusatiui in *-is* 59. 2; 69. 11;
84. 12; 104. 27; 139. 24; 157.
15; 163. 16; 195. 22; 207.
29; 233. 22; 247. 2; 248. 25;
250. 23
adlibescere 30. 13; 190. 28
adlubentia 5. 25
adlubescere 150. 18
adorare (= *adloqui*) 44. 18; 49.
4; 231. 1
adorea 60. 13; adoria 153. 23
adplicior (*comparat.*) 240. 8
adulare 105. 19
adulescens *passim*; adolescens
87. 20; 106. 20; 113. 15; 134.
24; 216. 17; 224. 22
adulter (= *adulterinus*) 229. 14;
cf. 80. 6; 127. 19; 164. 28
aestuet *fut.* 142. 7
afannae 195. 22; 229. 28
agmen (*de aqua stagnanti*)
72. 13
alacer *f. g.* 248. 15

aliorsum 176. 9
altercare 44. 22; 136. 22; 190.
17; altercari 24. 10; 233. 17;
altercans 106. 18; 213. 17
altorsus 209. 13
amfractus 54. 17; anfractus
136. 6
animalis (= *animal*) *f. g.* 41. 8
anquirere 240. 22
antecantamenta 259. 7
antelucium 9. 5; 12. 13; 199. 7
anteluculum 12. 6
anteludia 257. 27
anteuentulae (*comae*) 211. 1
aperitur (= *apparet*) 161. 1
aquila *m. g.* 129. 13
argentarius (= *argenteus*) 73. 21
aspritudo 2. 26
ast 193. 18
auscultatus, us (= *consilium*)
127. 12

B

barbitium 100. 29; 258. 8; *cf.*
capillitium 23. 17; *caluitium*
277. 9
beniuolentia et beniuolus *pas-*
sim
busequa 163. 14

C

caduceum *n. g.* 247. 10; 260.
3. 15
caro 158. 5; carnes 79. 2
ceruix 30. 2; 65. 31; 79. 4.
21; 109. 15; 138. 16; 159.

15; 194. 14; 211. 15. 25; 221.
19; 261. 2. 27; ceruices 110.
26; 260. 14
chlāmida 247. 7; 271. 11; chla-
myde (chlāmide F) 258. 1
clypeus 247. 19
coemtus 196. 4; coemptus 236.
22
cognatio(?) (= *vinculum*) 247. 9
cohercere *passim*; coercere (F)
118. 2
colus, li 49. 4
cominus 27. 1; comminus 35.
10; 103. 14; 166. 2; 176. 30
comisatum 40. 24
comitatus (= *pompa*) 112. 3;
256. 10; 258. 22
comminiscimus 75. 24
compauire 157. 23
comperire 31. 9; 72. 22; 107.
11; 114. 22; 129. 6; 130.
10; 227. 26; comperiri 38.
17; 273. 23
compescere fugientibus 216.
12; c. populares 227. 8
compilare 155. 23
compluria 232. 2; *-ium* 196. 7
cf. 7. 18
compotire 269. 3
concinnaticius 31. 2
concinnis 109. 4; concinnus
33. 26
*concupulare 190. 5
confarraturus 245. 27
*confarreatus 114. 16
coniuga 121. 4; 180. 1; 198. 23
coniux *Voc.* 169. 20; (= *qui idem*
iugum sustinet) 144. 21 *cf.*
biuges 92. 12; *et* subiugus
(subiungere 199. 8) 153. 9
cf. i. u. iugis
consequia 112. 4; consequiis
236. 26
construere currum 122. 13
conterui 181. 12 *cf. adtriue-*
rant 274. 27

continari 20. 1; 117*. 30; 131*.
1; 160. 17; 256*. 2; 269. 12
coperit 9. 19; cooperuit 27. 8;
coopertus 40. 7
cooperculum 133. 6; coopercu-
lum 220*. 7; 231. 6
cotidianus *et* cotidie *passim*
cuiatis (= *cuiusmodi*) 17. 11;
108. 14 *cf.* 182. 7
cuius *adi.* 106. 9
cuiuscemodi 176. 16; 189. 26;
195*. 5; 232. 10; 257. 11;
264*. 20; 269. 25 (*cf. cuius-*
que modi 42. 10)
curitare 152. 8

D

dapem 216. 16
Datiuus sing. in o 118. 2; 130.
18; 161. 20; 263. 11; (isto);
230. 9 (ipso); 171. 17 (uno);
197. 6; 265. 12 (toto)
Datuius sing. in u 15. 4; 76.
8 (F?); 109. 27; 134. 19; 167.
4; 201. 14; 236. 16; 242. 5;
263. 11
decipere 171. 29; 250. 27
defetigatus 35. 16
definire aliquem (= *conficere*)
167. 6 *cf. finire* 137. 14
defluus 49. 3
deierare 4. 5; 129. 7; deierari
233. 18; deierans 8. 17; 160.
16; 201. 7; deierando 204. 15
denarium uiginti 20. 15; cen-
tum 32. 14; septemdecim 183.
12; denariis uiginti 19. 27;
quinque 192. 19; septem 192.
26; 193. 21; undecim 231.
28 *cf.* 212. 5
deorsum 15. 15; 25*. 17; deor-
sus 164. 8; 173. 22; 220. 6
depudescere 246. 1
destinare (= *vincire*) 10. 23;
137. 20; 159. 10; 187. 6; 204. 8
detestatio 158. 22

deuertere (38. 27); 68. 4; 70. 12; 179. 25; 190. 6; 191. 14; 213. 6; 219. 27; 222. 16; deuortere 6. 9; 12. 24; 50. 19; deuerti 24. 9; deuersari 17. 11; 19. 5; 74. 18; 143. 31; 170. 20

deuersorium 220. 25

deuorsoria 186. 22

dextera, dexteram, dexterum *passim*; dextra 5. 28; 247. 12; dextra laeuaque 128. 12; 129. 12; 254. 3

dextrorsum 139. 23

dia 90. 14

diadema *f. g.* 247. 16

dialis 129. 1; 169. 12

dio (*sub*) 212. 19

discretim 119. 16

dispestus 88. 14

disserere 144. 16; 253. 25

dissicare 184. 26

dissignare 185. 7; 222. 20

dissitus (= *distentus*) 158. 29

diuersoria 95. 20

diuortere 114. 14

ducenaria 146. 13

duodenus 60. 14

E

ecfricare 73. 12; effricare 5. 22; exfricare 2. 14

efflicte 116. 9; efflictim 7. 15; 58. 5; 99. 15; 111. 17

emicare *trans.* 214*. 5

eminus (*porrigere digitos*) 38. 6

equidem 32. 21; 69. 12; 96. 9; 149. 5; 153. 8; 171. 11; 190. 12; 191. 5; 222. 5; 271. 29

cf. 65. 28

esitare 15. 10; 162. 1; 234. 23; essitare 216. 5

euitare (= *interficere*) 53. 4

excitus, us 138. 4

execrandus 186. 15. 25; 202. 22; execrans 207. 23; exe-

crabilis 225. 10; execrabili-
liter (?) 23. 14

exhinc 271. 20

exin 152. 7; 235. 10; 242. 21; 263. 23; 265. 16

exinde 20. 5; 32. 23; 136. 5. 18; 143. 12; 158. 23; 161. 29; 182. 16; 229. 23; 273. 11

expergite 188. 6; expergitus 33. 11; 41. 20; 85. 4; expectectus

13. 23; 252. 2; 266. 26

extimus 64. 6; 111. 4

extremius 6. 22; 144. 1

F

facinerosus 65. 1; 108. 24; facinorosus 26. 1; 205. 12; 210. 8

famulitio, onis 23. 2; 123. 27

famulitium 180. 1

fartilis 141. 29

femur 167. 2; 187. 24; 188. 8; feminibus 182. 23; 262. 16

femoribus 158. 29

fetor 14. 7; faetor *et* faetidus *passim*

filum (*uirgo filo liberalis*) 85. 18

finis *f. g.* 163. 2; *m. g.* 70. 17

fine. qua fine 29. 25; inguinum fine 34. 15; finis *m. g.* 57. 7

alibi

flagrans 223. 22

flagrantia 68. 2; 78. 18; 92. 10; 142. 1

flagrantissimus 242. 22

flagrare 180. 2

fragrans (= *flagrans*) 101. 4; 111. 16

fragrans (= *fragrans*) 29. 1; 61. 1; 69. 11; 125. 27; 250. 26

fragrantia (*solis*) 80. 19 (F); 126. 25

fragrantissimus (= *flagr.*) 91. 24

fragrantissimus (= *fragrant.*) 239*. 12

fletus (= *flebilis*, *flens*) 161. 27

florentia 194. 7

foenus 17. 16
 forensis (= *peregrinus*) 1. 14
 foris (= *ianua*) 9. 9; 211. 4.
 10; 237. 16
 foris *praepos. c. acc.* 17. 12
 formidulosus 200. 4
 fragium 205. 23
 frena 67. 28; frenos 2. 14
 fricare. frictus 153. 15; adfri-
 catus 62. 6; defrictus 62. 19;
 ecfricatus 73. 12; perfrictus
 41. 1
 futilis 131. 22(F); futtilis 63. 23
 Futurum verbi *ire*: redies 132.
 10 -ibo *passim*

G

Genetius in *i* (= *ii*) 42*. 14;
 99. 21; 115. 28; 122. 29; 123.
 4; 185. 8; 212. 8; 220. 25
 Genetius in *um*: medicum
 14*. 22; deum 52. 7; 118. 20;
 160. 9; 162. 8; 177. 2; 185. 2;
 188. 5; 221. 16; 259. 21; 273.
 25; 274. 8; 275. 20; 276. 23.
 25; seruulum 82. 12; superum
 92. 27; 260. 12; mortuum
 131. 5; nummum 134. 20;
 stuprum 199. 20; inferum
 255. 6; 260. 18; 268. 13; pa-
 stophorum 265. 8; 277. 5
 Genetius post numeralia *cf.*
i. u. denarium *et* 2. 18; 15.
 17; 84. 14; 144. 27
 germanitas (= *status sororum*)
 23. 24; (= *soror*) 115. 8
 Gerundiua in -undus 31. 29;
 70. 29; 158. 23; 171. 17
 graphice 184. 11; 247. 28
 grassare 147. 3; *alibi* grassari
 grumulus 125. 5; 251*. 27

H

habundare 147. 28; *alibi* abun-
 dare
 hac illac 166. 2

hauritu *sup.* 34. 2
 hauritus *p. p. p.* 64. 2; 127. 26
 heptapylos (*Thebas*) 74. 23
 herbare 153. 2
 hilaris 150. 16; 250. 19; 256. 11
 hilarus 46. 6; 55. 12; 68. 29;
 122. 19
 hircuosus 113. 2
 holera 68. 14; 69. 18; 212. 9;
 219. 4; olera 70. 16 (F); olus-
 cula 186. 12
 hordeum 84. 23; 125. 3; 152.
 20; 153. 15; 154. 13; 185. 24;
 ordeum (F) 19. 21; 65. 19;
 84. 20; 152. 9; ordeacius (F)
 147. 26
 humus *m. g.* 10. 27; humus *f. g.*
 16. 7; 157. 19

I

ianuae (= *fores*) 47. 24
 ilico (= *statim*) *passim*; illico
 (F) 225. 27; ilico (= *in eo*
loco) 220. 20
 illo (= *illuc*) 12. 4
 imitus 77. 18; 214. 5
 impaenitendus 127. 12; 275. 9
 Imperatius compositorum
 uerbi *ferre*: au- 26. 27; de-
 127. 27; of- 235. 8; pro -fers
 19. 3 (*cf.* 44. 13)
 Imperfecta in -ibam 72. 11; 144.
 26; 180. 15; 231. 31; 232. 22
 inamabilis 116. 25
 inanimis 3. 3; 11. 20; inanimus
 252. 8; 276. 12; 276. 17
 *inchoatius 205. 20
 incile 194. 20
 incolae (= *populares*) 7. 16
 incoram 157. 20; 195. 14; 199.
 10; 221. 22; 226. 16; 240. 23
 incretus 153. 19
 indicare (= *pretium alicuius*
rei profiteri) 19. 27; 20. 22
 Indicativus in oratione indi-
 recta 21. 1; 39. 6; 122. 9

indiciua 123*. 20; 160. 18
 indubius 122*. 9
 infectus (*de eo quod fieri non potest*) 16. 22
 Infinitivus Futur. pass. in *uiri* 194. 14. 15; 196. 27
 inhumanus (*de eo quod supra hominem est*) 100. 20; 262*. 21
 inluminus 120. 8
 inoculatus 139. 3 (*cf. exoculatus* 143. 28; 173. 7)
 inoptabilis 197. 14
 inproudus 46. 19; 60. 4; 170. 15; 263. 1
 inprouide 51. 17; 77. 12
 insecuntur 42. 10; 65. 18
 interstinguere 76. 23 *cf.* 159. 5
 interuocaliter (?) 211. 9
 intollere 183. 20
 intrahere 109. 7; 270. 12
 intrimentum 231. 30
 intritum 264. 21
 inuestis 116. 3
 inuinius 270. 10
 inuisitatus 165. 24 *cf.* 82. 8
 iugis 190. 18; iugus 40. 22 *cf.* multiugus 77. 29; 120. 3; 180. 16; 185. 11; 255. 8; teriugus 131. 25
 iuuenior 178. 29
 iuuenis *f. g.* 157. 17
 iuxtim 32. 18

L

labia 16. 1; 40. 12; 64. 10. 17; 65. 31; 67. 22; 144. 18; 205. 20; 235. 12; 239. 17; 245. 18
 laciniatim 175. 11
 lactem 177. 32; 185. 18. 23
 laeuorsum 17. 2
 laguena 34. 1;
 lammina 59. 13; 254. 20
 largitus *adu.* 276. 20
 liciniare 247. 29
 liquido 191. 10; 231. 12
 Locatius 48. 26 orchestrae;

58. 11 tonstrinae; 65. 27 aedicularae; 216. 15; 217. 3; 225. 27 terrae
 lucubrare uiam 140. 12; fari-
 nam 196. 10

M

magnarius 4. 18
 maritari (= *nubere*) 169. 23
 medela *passim*; medella (F) 201. 26
 mediator 215. 20
 medica 102. 7
 medietas 24. 19
 meditatus, us 57. 5
 membra (*domus*) 66. 15; 143. 8
 mensuum *gen. pl.* 212. 16
 mi coniuix (= *Charite*) 169. 20
cf. 5. 1; 8. 28; 20. 4; 37. 22; 171. 12
 modificari 267. 30
 monimentum 173. 11
 morsicare 30. 3; 157. 15; com-
 morsicare 154. 10; 240. 1;
 demorsitare 38. 21; 64. 23

N

nactus 70. 27; 74. 3; 166. 8; 192. 25; nactus 108. 23; 164. 10; 166. 8; 187. 3; 190. 11; 201. 25; 216. 17; 252. 5; 220. 14; 224. 8; 244. 24; nactus *passive* 153. 1
 nare 148. 20; 183. 23; nares 59. 16; 151. 21; 170. 21; 238. 18
 nec dubio 190. 3
 neclegere 48. 24; 119. 18; 228. 10; neglectus 132. 18; 216. 27; neglegentia 187. 28
 Nominativus plur. in *-i* (= *ii*) 197. 26; 255. 13
 notoria 144. 26
 nuntium *n. g.* 142. 19; 167. 18
 nupta, nuptiae, nuptialis *passim*; nubtiae 120. 8; nubtialis 125. 13

O

obaudire 57.29; oboedire 21.19; 235.28 (obedire F)
 oblicus 64.17; 259.8; obliquus 9.24; 72.7; 159.24; 246.22; obliquandus 38.27; obliquatus 48.8; 138.16; 208.20; 221.19; 261.14
 observabilis 268.6
 olium 213.10; oleum 30.29; 40.18.27; 73.17; 114.11; 215.28; 238.17
 opem facere 138.20
 opiparis 19.26; 36.14; 132.4; 150.7; 213.16; opiparus 106.15; 232.6; opipare *adu.* 100.21
 opperimino 18.13
 opportunus *et* opportunitas 61.9; 79.12; 80.7; 82.6; 109.12; 153.27; 160.4; 164.27; 166.8; 201.25; 203.7; 204.7.20; 205.7; 225.20; 231.16; inopportunus 186.20; oportunos *et* oportunitas 31.25; 118.2; 128.27; 137.12; inopportunos 33.18
 opprimendi nostri 75.23
 orbitas (= *caecitas*) 173.3 *cf.* 101.7
 ordeum *cf.* hordeum
 ortiuus 66.18

P

paelicatus 117.11; 180.3; pellicatus (F) 242.12
 paenissime 167.24; 181.12
 partes (= *cuppedia*, *cenae reliquiae*) 40.22; 218.6; 232.8.20.28; 233.2.10.22; 266.24; 267.4
 percontare 266.16; percontatus (*passive*) 19.26; percontari 21.22; 93.1; 100.24; 182.18; 205.27; 218.18; 274.10; percontatus (*depo-*

nens) 99.25; 148.18; 179.2; percontans 31.9; 113.25
 perdius 98.26
 peremere 51.18; 53.8; 114.4; perimere 113.13; <perimere> 241.2; peremi 74.10; peremptus 15.18 *alibi* peremptus, perempturus, peremptor *cf.* interemptus 49.20
 Perfecta compositorum uerbi *ire*: interii 3.17; interii 115.4; interiiuit 147.18; periuit 84.7 (*bis*); <periuit> 163.15; praeteriui 63.17; reduere 78.20; subiuit 79.16; transabiui 147.27; transabiit 166.4 *cf.* perieras 133.17; obierat 164.3
 perflabilis 59.9; 80.22
 perfluus 10*.19
 pernox 98.27; 192.8
 perpes, etis 38.24; 49.24; 196.9
 persecuntur 154.4; 190.2
 perstrepere 47.24 *cf.* 101.5; 267.13
 peruigilis 273.18; -lem 146.28; 196.10; -li 107.9; 240.11; -les 35.19; 190.16
 plaudere 103.29; adplaudere 53.19; adplodere (*terrae*) 137.27; 219.13; complodere 218.13; replaudere 5.28; 138.14
 poetica (= *poesis*) 198.12
 pollicere 249.14
 pomerium 17.8; 22.15; 195.11
 ponere fabulam 45.29
 postliminio 20.16; 43.14; 64.24; 87.9; 100.14; 203*.21; 204.22; 231.8
 praedestinare 79.25 (F); 232.2
 praefatio (= *commendatio*) 152.26; *cf.* 235.18
 praesagare 218.1
 praestinare (= *emere*) 19.28;

149. 6; 181. 7; 182. 6; 192. 29; 194. 5; 196. 3; 203. 21
 praetotondi 117. 27
 praeuentus (= *impeditus*) 219. 22; 241. 2; *cf.* 226. 9; 233. 11
 praeuertere 71. 6; 105. 7 *cf.* 118. 26 praeuersis illis; praeuerti 156. 18; 160. 5
 pratere 177. 19
 prendit 137. 23; prehensens 240. 7; prenderam 54. 11; prendens 201. 15; prehensus 63. 15; 134. 3; 140. 17; 160. 8; 204. 4; 239. 7; deprehendo 33. 25; deprehendit 231. 8; deprehendimus 77. 25; 151. 28; deprehendunt 140. 9; deprehensus 230. 5; deprensus 218. 12; reprehendere 250. 12
 prolubium 239. 12
 Pronomen demonstratiuum omisum 13. 5; 62. 2
 propinare 117. 12
 prorsum 48. 10; 95. 24; 217. 2; 222. 7; prorsus *passim*
 protelare 177. 13; 190. 1
 protenus 101. 3; 131. 6; 207. 5; 216. 16; 221. 23; 227. 15; protinus *passim*
 protrimentum 188. 9; *cf.* intrimentum 231. 30; intritum 264. 21
 puellus 157. 9; 209. 3
 pullulatiu 34. 10; 109. 10
 puniri aliquem 173. 20
 pusio 193. 16

Q

quadripes et quadrupes *passim*
 quandam et quandam et quorundam *passim*
 quandiu 223. 5
 quanquam (*rarius*: quamquam) *passim*
 quaquu uersus 72. 9
 quenquam et quenque *passim*

quemquam (F) 49. 13; 97. 7
 qui *adu.* 123. 8; 135. 26; 202. 2
 quidnam 23. 8
 quis (= *quibus*) 62. 9; 143. 9; 149. 30; 238. 9; 239. 5; 244. 12; 268. 17; 269. 8; 270. 10
 quo (= *ubi*) 72. 21; 147. 3; stabulum, quo 70. 12; angulus, quo 85. 1; locus, quo 99. 26; 264. 6; sepulchrum, quo 231. 3
 quorsum 122. 1; 140. 11; 165. 10; 218. 18; quorsus 275. 24
 quoquouersum 23. 18; 184. 13; quoquouersus 277. 9

R

reatus (= *luctus, uestis sordida*) 210. 24
 re. red. recidere 9. 19; 13. 17; 56. 22; 77. 17; recidere 159. 11; reccidere 166. 23; — recinere 112. 31; — rennuere 53. 21; 122. 30; 157. 4; 189. 5; repperire *passim*
 recurrare 136. 1; 177. 22
 reluctant 83. 1; 145. 28(?) re-luctans* 53. 21
 remonere 112. 17
 repositus (= *humilis*) 174. 23
 retrorsa 27. 9
 retrorsum 120. 23; 140. 17; 151*. 25; retrorsus 70. 11; 195. 23
 reuersus (= *retro uersus*) 258. 23
 rudis (= *novus*) 3. 10; 139. 13; 203. 5; 255. 26
 rursum et rursus *passim*, saepius tamen F *exhibet*: rursum rutundus *passim*; nisi quod F 97. 2 *habet* semirotundus

S

saltim 53. 11
 scandularis (*tectum*) 59. 8
 scelerosus 245. 29

scrutaria 74. 14
 scrutinium 221. 9
 secuntur 167. 22; 216. 12
 secus (= *longius*) 18. 2
 semitrepidus 148. 2
 seorsum 268. 11; seorsus 237. 17
 sero (= *uespera hesternae, heri uesperae*) 12. 24; 55. 16
 seueritudo 21. 4
 sinuntur (*aurei medico*) 231. 16
 siparium 7. 12; 246. 26
 solemnis 46. 4 *alibi* sollemnis
 solitas, atis 201. 25
 somniari 62. 19; 172. 15
 somnolentus 21. 27
 somnulentus 244. 4
 sonu *ablat.* 187. 16
 sorbamus 30. 25; exsorberem 34. 9
 sorbilarē 57. 9 *cf.* cantilare 73. 27
 sorbillare 34. 11
 spectamen 151. 18
 splendicare 148. 1; splenditare (F) 101. 16 *cf.* candicare 111. 3
 spongea 177. 25; sponsa 10. 3; 11. 10. 11; 16. 3
 spontalis 76. 11; 276. 19
 suadus 276. 14
 subiugus 153. 9
 sublicus 78. 4
 sublimis 75. 8; 76. 4; 154. 5
 sublimus 48. 15; 63. 4
 subluuius 194. 22
 subplicue 218. 24; supplicue 271. 28
 subtilis 70. 26; 122. 14; sup-tilis 78. 25; suptilitas 95. 25
 succuba 116. 11; 241. 24
 sumministrare 13. 7; 13*. 3
alibi F *semper exhibet* subministrare
 supellex 18. 26; 117. 2; sup-pellex 78. 10; 212. 1
 superingredi 135. 17
 supplicamentum 269. 4

sursum 15. 15; 71*. 11; 101. 22; 109. 14; susum* 10. 20
 suspectatus 92. 27
 suspectio (= *suspicio*) 67. 26
 suspectus (= *suspiciosus*) 203. 10

T

taeter 93. 18; 104. 5; 214. 21; teter 126. 9
 tegile 197. 18
 tegimen 212. 22
 tegmen 165. 16; 198. 17; 208. 1. 20; 238. 14; 246. 7; 262. 15
 tegumentum 166. 6
 temperius 208. 2
 tempestillus 164. 10
 temptare *et* pertemptare *passim*; pertentatus 9. 8
 tertiatus 108. 8
 totiens 117. 7; 240. 7 *cf.* quotiens 42. 7; 155. 5; 240. 6; quoties 24. 8; septies 252. 16
 triduanus 236. 18
 trini (= *tres*) 50. 8
 trinus (= *triplex*) 47. 18
 tris *acc.* 49. 19; tres 89. 14
 tundor(?) 86. 22
 turbela 67. 10; 83. 13; 142. 24; 251*. 25; 256*. 2; 257*. 9

U

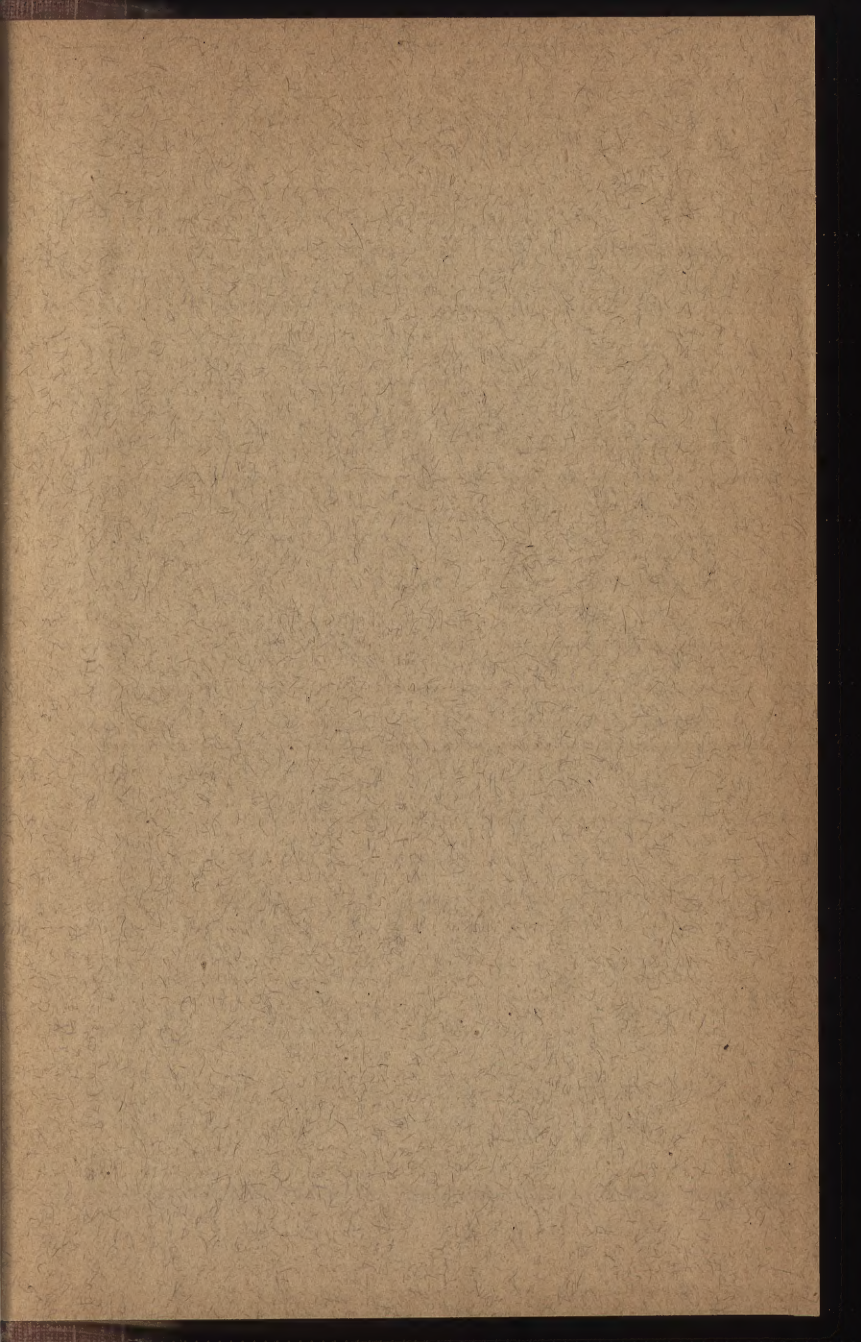
u in superlatiuis: acerrumus 155. 25; postumus 71. 12; 141. 4; proxumus 127. 23; 175. 16; 176. 27; 274. 1; uberrumus 214. 6
 uacillare 111*. 2; 113. 9; 140. 22
 uaecordia *et* uaecors 185. 1; 216. 2; uecordia *et* uecors 167. 18; 26. 22; 59. 7
 uaesania *et* uaesanus *passim*; uesanus 14. 18; 35. 30; 103. 8; 114. 20; 158. 22
 uale facto 81. 11
 uiare 226. 4

- uice 10. 9; 71. 26; 72. 19; 155. 24; uicem 188. 11; 198. 24; 254. 10; sermonis uicem referre 55. 7; beneficii uicem repensare 134. 17; in uice 243. 3; in uicem 47. 6; 49. 2; 60. 11; 71. 4; 104. 25; 199. 2; 229. 24; 271. 18; mutuis uicibus 199. 23
 uirectum 68. 25; 246. 29; uirectum 177. 19
 uiriosus 155. 26
 uirus *gen. s.* 190. 18
 umerus *passim*; humerus (F) 15. 6
 undeunde 117. 20
 uocatus, us 227. 17
 uolatrica 118. 5
 uolaticus 175. 25
 uolatilis 121. 25
 uolentia 256. 3
 uortere (*terga*) 35. 10; 41. 13; anteuortere 8. 8; 37. 14; deuortere 6. 9; 12. 24; 50. 19; diuortere 114. 14
 upilio 113. 5; opilio 163. 14; 177. 30; 249. 24
 urere *intransit.* 26. 13; uri 28. 6 *cf.* 112. 27
 utcunque 74. 9; 78. 10; 82. 16; 113. 3; 141. 12; 162. 5; 187. 30; 260. 25; 262. 11. 30
 utique 20. 10; 116. 24; 117. 9; 118. 5; 123. 5; 141. 21; 153. 2; 154. 1; 196. 26; 205. 28; 243. 13; 266. 24

Z

 zygia (*tibia*) 93. 20

88-B21642

GETTY CENTER LIBRARY

3 3125 00777 3118

